

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretim Tezli Yüksek Lisans Programı

**ORTAOKUL ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE EĞİTİM
UYGULAMALARINDA KARIYER GELİŞİMİ**

Gülşah TUNCER
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Abdul Samet DEMİRKAYA

Burdur, 2024

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretim Tezli Yüksek Lisans Programı

**ORTAOKUL ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE EĞİTİM
UYGULAMALARINDA KARIYER GELİŞİMİ**

Gülşah TUNCER
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Abdul Samet DEMİRKAYA

Burdur, 2024

MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YÜKSEK LİSANS/DOKTORA JÜRİ
ONAY FORMU**

M.A.K.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 24/05/2024 tarih ve 519/11sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 07.06.2024 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Gülşah TUNCER'in "Ortaokul Öğretim Programları ve Eğitim Uygulamalarında Kariyer Gelişimi" konulu tez çalışması Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE (TEZ DANIŞMANI) : Dr. Öğr. Üyesi Abdul Samet DEMİRKAYA

ÜYE : Doç. Dr. Kenan DEMİR

ÜYE : Doç. Dr. Özlem ULAŞ KILIÇ

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Gülşah TUNCER

Tarih

İmza

TEŞEKKÜR

Tez sürecimde yoluma ışık olan, inancımı, çabamı ve çalışmamı karşılıksız bırakmayan, saat ve zaman fark etmeksizin benden ilgisini ve desteğini hiç esirgemeyen, her daim yanımda olan, kendisiyle bu çalışmayı yürütmekten ve öğrencisi olmaktan onur duyduğum çok kıymetli hocam Dr. Öğretim Üyesi Abdul Samet DEMİRKAYA' ya sonsuz teşekkür ederim.

Mesleğinde koca bir çınar gibi var olan, yamacında durup dinlenebildiğim, gölgesinde soluklandığım değerli hocam Doç. Dr. Kenan DEMİR' e gerek tez sürecinde gerekse öğrencilik hayatımda vermiş olduğu desteklerden ötürü çok teşekkür ederim. Tez jürimde yer alan ve tezimden katkılarını esirgemeyen Doç. Dr. Özlem ULAŞ KILIÇ' a ve çalışma sürecimde tezime görüşleri ile destek sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Serap ÖZDEMİR BİŞKİN' e çok teşekkür ederim.

İki gözüm iki kızım. Tüm çalışma sürecimde oyunlar oynamak için beni bekleyen, ertelenen kızlar partisi ve sinema geceleri için yeni planlarla karşıma çıkan, hadi beraber ödev yapalım diye sessizce yanımda kitaplar okuyan, gülümsemelerimin yegâne kaynağı Gülce TUNCER ve Tuçe Mila TUNCER' e göstermiş oldukları sevgi, anlayış ve destekleri için çok teşekkür ederim. Hep var olun...

Uzun soluklu yolculuk olarak ifade edebileceğim yüksek lisans sürecimde bana destek olan canım aileme ve değerli eşim Cevdet TUNCER' e teşekkür ederim.

Ortaokul Öğretim Programları ve Eğitim Uygulamalarında Kariyer Gelişimi (Yüksek Lisans Tezi)

Gülşah TUNCER

ÖZ

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğretim programları ve eğitim uygulamalarını kariyer gelişimi bakımından incelemektir. Araştırmada tanımlayıcı durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmada ortaokul düzeyinde zorunlu dersler kapsamında yer alan 12 derse ait öğretim programı ve sınıf rehberlik programı kazanımları, araştırmacı tarafından hazırlanan doküman inceleme formu kullanılarak incelenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak belirlenen ve Antalya ilinde görev yapan 17 öğretmenden oluşan çalışma grubu ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşmeler yürütülmüş, veriler NVİVO 14 programı kullanılarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Ortaokul düzeyi öğretim programlarında incelenen 1890 kazanımın %3,54'ünün kariyer gelişimine yönelik olduğu belirlenmiştir. Türkçe ve matematik gibi ana derslerde kariyer gelişimine ait herhangi bir kazanımın olmadığı, sosyal bilgiler, fen bilgisi ve teknoloji tasarım derslerinde diğer derslere kıyasla daha fazla kazanımın yer aldığı görülmüştür. Beş ve altıncı sınıf düzeyinde kariyer gelişimine yönelik çok az sayıda kazanım olduğu, en fazla kazanımın sekizinci sınıf düzeyinde yer aldığı tespit edilmiştir. Öğretim programlarında kariyer gelişimine yönelik yer verilen kazanımların tamamının bilişsel alana yönelik olduğu, duyuşsal alana yönelik kazanımlara ise sadece sınıf rehberlik programında yer verildiği ortaya çıkmıştır. Kariyer gelişimine yönelik kazanımların büyük oranda kavramsal bilgi düzeyinde olduğu ve anlama öğrenme basamağına hitap ettiği belirlenmiştir. Görüşmeler kapsamında öğretmenlerin genel olarak kariyer gelişimine ayrılan sürenin yetersiz olması ve sınıf rehberlik ders saatinin sekizinci sınıf haricinde tanımlı olmaması nedeniyle ortaokul düzeyinde kariyer gelişimine yönelik eğitim uygulamalarının yetersiz olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Elde edilen bulgular ışığında ortaokul öğretim programlarında kariyer gelişimine daha fazla yer verilmesi, kariyer gelişiminin duyuşsal ve psikomotor boyutlarına hitap eden kazanımlar tanımlanması ve öğretmenlerin kariyer gelişimi konusunda yeterli düzeylerinin artırılması için gerekli önlemlerin alınması önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Kariyer Gelişimi, Ortaokul, Öğretim Programı, Öğretmen Görüşleri.

Sayfa sayısı:185

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdul Samet DEMİRKAYA

**Career Development in Secondary School Curricula and
Educational Practices
(Master Thesis)**

Gülşah TUNCER

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine secondary school curricula and educational practices in terms of career development. Descriptive case study design was used in the research. The curricula of 12 compulsory subjects at the secondary school level and the outcomes of the class guidance program were examined using the document review form prepared by the researcher. Interviews were conducted using a semi-structured interview form with the study group consisting of 17 teachers working in Antalya province, determined by using maximum diversity sampling from purposive sampling methods, and the data were analyzed via content analysis using NVIVO 14 software. It was determined that 3.54% of the 1890 learning outcomes examined in secondary school level curricula were related to career development. It was observed that there were no learning outcomes related to career development in main subjects such as Turkish and mathematics, while there were more learning outcomes in social studies, science and technology design courses compared to other courses. It was determined that there were very few learning outcomes for career development at the fifth and sixth grade level, and the highest number of learning outcomes was found at the eighth grade level. It was found out that all of the learning outcomes related to career development in the secondary school curricula were related to the cognitive domain, and the objectives related to the affective domain were only included in the class guidance program. It was determined that the learning outcomes for career development were mostly at the level of conceptual knowledge and addressed the understanding learning level. In the interviews, the teachers generally stated that the career development at the secondary school level were insufficient due to the inadequate time allocated to career development and the fact that the class guidance course hours were not defined except for the eighth grade. Due to findings it can be suggested that career development should be given more importance in secondary school curricula, learning outcomes that address the affective and psychomotor dimensions of career development should be defined, and necessary measures should be taken to increase teachers' level of competence in career development.

Key words: Career Development, Curriculum, Secondary School, Teacher Opinions.

Page Number: 185

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Abdul Samet DEMİRKAYA

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
KISALTMALAR	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	8
1.2.1. Alt Problemler.	8
1.3. Araştırmanın Amacı	9
1.4. Araştırmanın Önemi	9
1.5. Sınırlılıklar.....	10
1.6. Sayıtlılar	11
BÖLÜM II.....	12
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	12
2.1. Kuramsal Çerçeve	12
2.1.1. Kariyer Gelişimi ve Kavramsallaşma Süreci.....	12
2.1.2. Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörler.	14
2.1.3. Kariyer Gelişim Kuramları.	15
2.1.3.1. Özellik Faktör Kuramı.	15
2.1.3.2. Holland'ın Tipoloji Kuramı.	16
2.1.3.3. Roe'nun Kişilik Kuramı.....	18
2.1.3.4. Ginzberg ve Arkadaşlarının Kariyer Gelişim Kuramı.	20
2.1.3.5. Super'in Yaşam Boyu Yaklaşımı.....	21
2.1.3.6. Gottfredson'un Daraltma Uzlaşma Kuramı.	26
2.1.3.7. Kariyer Yapılandırma Kuramı.	28
2.1.4. Okullarda Kariyer Gelişimi.	29

2.1.4.1. Eğitim Programlarında Kariyer Gelişimi.....	30
2.1.4.2. Kariyer Gelişiminde Öğretmenlerin Rol ve İşlevleri.....	30
2.1.5. Türk Eğitim Sisteminde Kariyer Gelişimi.....	31
2.1.5.1. Milli Eğitim Kalite Çerçevesi.....	32
2.1.5.2. Milli Eğitim Şura Kararları.....	32
2.1.6. Kariyer Gelişiminde Çağdaş Eğilimler.....	33
2.1.6.1. Kariyer Gelişiminde Çağdaş Eğilimlerin Türk Eğitim Sistemine Yansımaları.....	33
2.1.7. Hedefler.....	34
2.1.7.1. Bloom Taksonomisi (1956).....	35
2.1.7.2. Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi.....	37
2.1.7.3. Duyuşsal Alan Taksonomisi.....	41
2.1.7.4. Psikomotor Alan Taksonomisi.....	42
2.2. İlgili Araştırmalar.....	43
2.2.1. Türkiye’ de Yapılan Araştırmalar.....	43
2.2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	61
BÖLÜM III	67
YÖNTEM	67
3.1. Araştırmanın Modeli.....	67
3.2. Dokümanlar ve Çalışma Grubu.....	67
3.3. Veri Toplama Araçları.....	70
3.4. Verilerin Analizi.....	71
BÖLÜM IV	74
BULGULAR VE YORUM	74
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	74
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	80
4.2.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	80
4.2.2. Matematik Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi....	81
4.2.3. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	81
4.2.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	82

4.2.5. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	84
4.2.6. İngilizce Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	85
4.2.7. Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.	86
4.2.8. Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi..	88
4.2.9. Teknoloji ve Tasarım Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	88
4.2.10. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi	90
4.2.11. Müzik Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	91
4.2.12. Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	92
4.2.13. Sınıf Rehberlik Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi	93
4.2.14. Ortaokul Düzeyi Öğretim Programlarında Yer Alan Kariyer Gelişimiyle İlişkili Kazanımların Dağılımı	96
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	101
BÖLÜM V	119
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	119
5.1. Sonuç	119
5.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine Dair Sonuçlar	119
5.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Dair Sonuçlar.	120
5.1.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Probleminde Dair Sonuçlar.....	123
5.2. Tartışma.....	124
5.3. Öneriler.....	136
5.3.1. Uygulamaların Geliştirilmesine Yönelik Öneriler.....	136
5.3.2. Yeni Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler	137
KAYNAKLAR	139
EKLER.....	162
EK 1.....	163
EK 2.....	164
EK 3.....	165

EK 4..... 166

KISALTMALAR

ASCA: Amerikan Okul Danışmanları Derneği

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

MYK: Mesleki Yeterlilik Kurumu

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü

RAM: Rehberlik Araştırma Merkezi

TYÇ: Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

YÖK: Yükseköğretim Kurumu

WEF: Dünya Ekonomik Forumu

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Boyutunun Ana ve Alt Basamaklar.....	36
Tablo 2. Revize Edilmiş Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutunun Ana ve Alt Basamakları	38
Tablo 3. Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi Bilgi Boyutunun Yapısı	39
Tablo 4. Krathwohl, Bloom ve Masia' nın Duyuşsal Alan Taksonomisi	41
Tablo 5. Simpson'ın Psikomotor Alan Taksonomisin Ana ve Alt Basamakları	43
Tablo 6. İncelenen Öğretim Programlarına İlişkin Bilgiler	68
Tablo 7. Görüşleri Alınan Öğretmenlerin Branşları, Cinsiyetleri ve Hizmet Yıllarına İlişkin Betimsel İstatistikler	69
Tablo 8. Kariyer Gelişimine İlişkin İfadeler İçeren Bölümler	75
Tablo 9. Özel Amaçlar Bölümünde Yer Alan Kariyer Gelişimine İlişkin İfadeler ...	77
Tablo 10. Öğretim Programında Alana Özgü Beceriler bölümünde Yer Alan Kariyer Gelişimine İlişkin İfadeler	78
Tablo 11. Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar Bölümünde Yer Alan Kariyer Gelişimine İlişkin İfadeler	79
Tablo 12. Fen Bilimleri Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	81
Tablo 13. Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi	83
Tablo 14. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	84
Tablo 15. İngilizce Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi	85
Tablo 16. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi	87
Tablo 17. Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.	88
Tablo 18. Teknoloji ve Tasarım Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi.....	89
Tablo 19. Görsel Sanatlar Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi	90

Tablo 20. Müzik Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi	91
Tablo 21. Beden Eğitimi ve Spor Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi	92
Tablo 22. Sınıf Rehberlik Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi	93
Tablo 23. Kariyer Gelişimiyle İlişkili Kazanımların Ders ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	96
Tablo 24. Kariyer Gelişimiyle İlişkili Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı	98
Tablo 25. Kariyer Gelişimiyle İlişkili Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Öğrenme Alanlarında Bulunduğu Basamağa Göre Dağılımı	99
Tablo 26. Kariyer Gelişimiyle İlişkili Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Bilgi Boyutuna Göre Dağılımı	100
Tablo 27. Öğretmenlerin Ortaokul Öğretim Programlarında Kariyer Gelişimine İlişkin Görüşleri	101
Tablo 28. Sınıf Rehberlik Programında Yer Alan Kariyer Gelişim Alanına Ait Kazanımlara İlişkin Öğretmen Görüşleri	103
Tablo 29. Sınıf Rehberlik Programı Kariyer Gelişim Alanı Uygulamalarında Öğretmenlerin Karşılaştığı Güçlüklere Dair Görüşleri	104
Tablo 30. Öğretmenlerin Öğretim Programlarında Yer Alan Mesleklere İlişkin Görüşleri	106
Tablo 31. Öğretmenlerin Öğretim Programlarında Yer Almasını Önerdikleri Meslekler	108
Tablo 32. Öğretmenlerin Ortaokul Düzeyinde Yürütülen Kariyer Gelişim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri	109
Tablo 33. Öğretmenlerin Ortaokul Düzeyinde Yürütülen Kariyer Gelişim Uygulamalarının Niteliğine İlişkin Görüşleri	110
Tablo 34. Öğretmenlerin Ortaokul Düzeyi Kariyer Gelişimi Alanında Yapılan İş Birliği Çalışmalarına İlişkin Görüşleri	112
Tablo 35. Ortaokul Öncesi Kariyer Gelişim Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri	113

Tablo 36. Öğretmenlerin Ortaokul Düzeyi Kariyer Gelişim Uygulamalarının Niteliğinin İyileştirilmesine Yönelik Önerileri	114
Tablo 37. Öğretmenlerin Kariyer Gelişim Alanı Uygulamaları Açısından Yeterliklerine İlişkin Görüşleri ve Yeterlik Düzeylerinin Arttırılmasına İlişkin Önerileri	116

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Sekiller</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Holland'ın Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkiler	17
Şekil 2. Yaşam-Kariyer Gökkuşuğu: Yaşam Alanında Dokuz Yaşam Rolü	22
Şekil 3.Çocuklarda Kariyer Gelişim Modeli.....	25

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler her alanda etkisini hissettirmekte, bireyler, toplumlar, sistemler ve devletler bu ilerlemelere uyum sağlamak ve değişmek durumunda kalmaktadır. Bu gelişmeler ve dönüşüm süreci tüm dünya ülkeleri gibi Türkiye’de de bireysel ve toplumsal dinamiklerin evrilmesine ve sistemlerin güncellenmesine neden olmaktadır. Değişen kurumlar, sistemler, toplumsal düzen, günlük rutinler, ev ve iş yaşamının ise bireylerin deneyim ve beklentilerini yeniden şekillendirdiği, yaşamını derinden etkilediği gözlenmektedir. Bireyin yaşamının önemli bir bölümünü oluşturan çalışma hayatı da gelişmeler ışığında farklı dönüşüm süreçleri geçirmektedir. İşgücü piyasasındaki değişimler, uluslararası ilişkilerin gelişimi ve küreselleşmenin giderek artan etkisi, önemli teknolojik ve toplumsal değişimler bireylerin çalışma hayatını ve kariyer seçeneklerini etkilemektedir. Tüm bu sosyokültürel ve politik dönüşümler sonucu olarak farklı meslekler ön plana çıkmaktadır (Şvarc, 2016; Kuzgun, 2011). Örneğin bir dönem önemli meslekler arasında yer alan demircilik, nalbantlık, çömlekçilik gibi meslekler 21. yüzyıl itibariyle nadiren karşılaşılan meslekler haline gelmiştir. Bir diğer örnek olarak Türkiye’de 1900’lü yılların popüler meslekleri arasında sayılabilecek arzuhalcilik artan okuma yazma oranları ile birlikte yok olmaya yüz tutmuştur. T.C. Ticaret Bakanlığı (2019) keçecilik, nalbantlık, ciltçilik, semercilik, hallaçlık, sobacılık, faytonculuk gibi meslekleri geleneksel, kültürel veya sanatsal değeri olan fakat kaybolmaya yüz tutmuş meslekler olarak göstermiştir.

Çağın gerçekleri ve yaşanan değişimlerin mesleklerin dönüşümü üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, küreselleşme ve gelişen teknoloji etkisiyle 21. yüzyılda mesleklerde gerçekleşebilecek değişimi öngörmenin mümkün olduğu söylenebilir. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) (2023)’nun yayınladığı “Geleceğin Meslekleri Raporu” kapsamında 2027 yılına kadar mevcut işlerin %23’ünün yapısal olarak azalacağı ve değişeceği öngörülmekte, yapay zekâ, dijital dönüşüm, yeşil dönüşüm ve sürdürülebilirlik kavramlarına vurgu yapılmaktadır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2019) endüstri 4.0 ve sonrasındaki gelişmeler doğrultusunda yapay zekâ, otomasyon

ve makineleşmenin artışı ile birçok mesleğin ortadan kalkacağını, bununla beraber enerji kullanımının artışı neticesinde sürdürülebilirliği destekleyen, elde edilen büyük verilerin analizi, yapay zekâ, siber güvenlik, bilişim ve teknoloji hukuku alanlarında yeni meslek ve iş alanlarının oluşacağını öngörmüştür. Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) (2023) yapay zekanın, birçok alanda ön plana çıktığını, yapay zekâ kullanımının gelişimi ve yaygınlaşması ile birlikte elde edilen sonuçların insan üretiminden neredeyse ayırt edilemez hale geleceğini ve otomasyon teknolojilerinin artışına bağlı olarak yapay zekanın birçok iş alanının ve mesleğin yerini alabileceğini vurgulamaktadır. WEF (2023) Geleceğin Meslekleri raporunda, yapay zekâ ve makine öğrenimi uzmanlığı, robotik mühendisliği, sürdürülebilirlik uzmanlığı, veri analistliği, finansal teknoloji mühendisliği ve iş zekâsı analistliği gibi birçok yeni iş ve mesleğin geleceğin meslekleri arasında yer alacağını öngörüldüğü ifade edilmektedir. Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) (2023) da elektrikli araba tamirciliği, yüksek yapı mühendisliği, 3D yazıcı operatörlüğü ve bulut bilişim uzmanlığı gibi mesleklerin geleceğin meslekleri arasında yer alacağını öngörmektedir.

Küreselleşme, dijitalleşme ve 21. yüzyılda yaşanan çeşitli sosyolojik değişimler ile beraber uzmanlaşma eksenli, sadece bir meslekte uzun süre çalışma, var olanı sürdürmeye dayalı kariyer anlayışı yerini yenilikçi, girişimci, yaratıcı olmaya dayalı, dinamik, aynı anda birden fazla işi sürdürebilme ve meslek değiştirmeye yatkın kariyer anlayışına bırakmıştır (Yeşilyaprak, 2022). Bir başka ifade ile işgücü piyasasındaki gelişmeler ve mesleklerdeki değişim nedeniyle kişinin aynı anda birden fazla işi yürütebilmesiyle birlikte tek işte çalışma zorunluluğu ortadan kalkmaya başlamıştır (İlhan, 2015; Kuzgun, 2022; Švarc, 2016). Kariyer gelişim sürecini, kurumlara ve işletmelere göre planlayan bireylerin yerini, kendi kariyer yönetimleri ve istihdam edilebilirlikleri için sorumluluk alan bireyler almaktadır (Sullivan & Baruch, 2009). Bu nedenle bireyde kariyer geçişlerini kolaylaştıracak yeterliklerin kazandırılması büyük önem taşımaktadır (Özyürek, 2022). Bireyin öz farkındalığının gelişimi ile birlikte yaşam ve kariyer inşa sürecini önceleyen kariyer yönetim becerilerine odaklanması, öğrencileri değişen iş dünyası ve ekonomik koşullara daha iyi hazırlayacaktır (Jarvis & Keeley, 2003). Bu bağlamda iş dünyasının dinamiklerini anlamak ve gelecekteki işgücü piyasasına hazır olmak için öğrenciler, güç dengeleri, yoksulluk, fırsat eşitsizliği, yeni ve eski meslekler, otomasyon ve dijitalleşme gibi

trendler hakkında bilgi edinmeye, özgüven ve liderlik becerilerini geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır (Hansen, 1972; Mac Iver, 1990).

Değişkenlik (volatility), belirsizlik (uncertainty), karmaşıklık (complexity) ve muğlaklık (ambiguity) kavramlarının İngilizce baş harfleri bir araya getirilerek oluşturulan “VUCA” kavramının, çağı tanımlayan yeni bir kavram olarak kullanıldığı görülmektedir (Canzittu, 2020; Eriksson, Högdin, & Isaksson, 2018). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı evrimi ile birlikte VUCA olarak adlandırılan bu dönemde iş dünyasının ve çalışanların gelişimine katkı sağlaması için bireyde bulunması gereken becerilere yönelik belirli beklentiler ortaya çıkmaktadır (Canzittu, 2020). Değişen iş dünyası şartları ve istihdam seçenekleri işgücüne katılmaya aday olan öğrencilerin kariyer tercihlerini ve istihdam sürelerini etkilemektedir (Feller, 2003). Bireyin dönemin karmaşıklığına yanıt verebilmesi için sunulan rehberlik hizmetleri beceri ve yetenek kazandırmaya dönük, yaşam boyu, bütünsel ve önleyici bir kariyer yaşam tasarımı olarak sağlanmalıdır (Canzittu, 2020). Değişkenlik, belirsizlik, karmaşıklık ve muğlaklığın (VUCA) baskın olduğu bu dönemde kariyer eğitimi faaliyetlerini okul öğretim programlarına entegre ederek hem kariyerlere ilişkin öğrenmelerin hem de kariyer becerilerinin gelişimi desteklenmelidir (Eriksson, Högdin, & Isaksson, 2018).

Ülkelerin kalkınmasında, bireylerin üretkenliği ve mevcut potansiyellerini kullanabilmesi büyük önem taşımaktadır. İşgücü piyasasına gerekli sayıda nitelikli çalışan kazandırılması eğitimin ekonomik işlevleri arasındadır. Eğitim sistemi, bireyin potansiyel yeteneklerinin keşfedilmesi ve geliştirilmesi noktasında kritik bir öneme sahip olup, bu durum ekonomideki verimlilik ve yerli üretimin artmasına katkıda bulunur (Tezcan, 2020). Tercih edilen meslekteki başarı bireyin üretkenliğinin ve çalışma veriminin artması anlamına geleceğinden, bireyin seçtiği meslek topluma katacağı değer açısından da önem taşımaktadır. Bu nedenle meslek seçimi, kamu politikaları çerçevesinde değerlendirilebilecek ve ülkenin eğitim sistemi ile ilişkilendirilmesi gereken bir durumdur (Aydemir, 2018). OECD (2023) kariyer gelişim hizmetlerine yatırım yapmayı, işgücüne geçiş, kariyer gelişimi ve üretkenlik konularında bireyin potansiyelini harekete geçirmekte etkili bir politika olarak görmektedir. Gelişmiş ülkelerde, insan gücü planlamalarına büyük yatırımlar yapılmakta, eğitim sistemleri dönemin gerçeklerine uygun güncellenerek ihtiyaç duyulan insan gücüne ulaşmak ve bireylerin potansiyelinden en üst düzeyde

yararlanabilmek için, bireylere ilgi ve yetenekleri çerçevesinde erken dönem kariyer rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sağlanmaktadır (Vurucu, 2010). İşgücü piyasasına gerekli sayıda nitelikli çalışan kazandırılması eğitimin ekonomik işlevleri arasındadır. Bu kapsamda değişmekte olan işgücü piyasası dinamikleri göz önüne alınarak eğitimin planlanması ve gerekli içeriklerin oluşturulması gereklidir (Tezcan, 2020).

Çocukluk ve ergenlik dönemi bireyin ilgi alanlarını tanıması, değerlerini belirlemesi, meslekler hakkında bilgi edinme yollarını öğrenmesi, eğitim ve kariyer hedefleri doğrultusunda ilerlemesini sağlama açısından kariyer gelişimini teşvik etmek için uygun bir zamandır (Eraslan Çapan, 2021; Watson & McMahon, 2005). Kariyer gelişim hizmetleri, çocuk ve gençlerin bilişsel gelişimleriyle eşgüdümlü olarak ilerlemesi gereken bir süreçtir (Özyürek, 2022). Öğrenciler ilkokulda kariyer farkındalığını geliştirmeye başlar, ortaokulda kariyerleri keşfetmeye, kariyer tercih ve eğilimlerini sergilemeye başlar ve lisede kariyer hazırlığı ve planlamasına geçerler (Hansen, 1972; Sanders, Welfare & Culver, 2017). Bu doğrultuda bireylere sunulacak kariyer gelişim hizmetleri yalnızca okul yıllarının sonunda, işgücü piyasasına dahil olacak öğrencileri değil, bireylere yaşamının her döneminde gerekli beceri ve yeterlikleri kazandırabilecek bir hizmet olarak görülmelidir (Eryetiş, 2016). Dolayısıyla kişisel yönetim becerilerini de içeren kariyer yönetimi ve kariyer planlama becerileri, eğitimin tüm kademelerinin odaklanması gereken bir alandır (Jarvis & Keeley, 2003). Eğitim öğretimin tüm kademelerinde meslek seçimi ve meslek edinme süreçleri birbirleri ile tutarlı ve sistemli bir şekilde devam etmelidir (Razon, 1983).

Gelişim sürecinin her alanda yaşam boyu devam ettiği, hızlı teknolojik ve toplumsal değişimler nedeniyle geleceğe dair belirsizliklerin yoğun olarak hissedildiği bu dönemde, Z ve Alfa kuşağı olarak ifade edilen yeni nesillere, uygun kariyer gelişim süreçlerinin oluşturulması büyük önem taşımaktadır (Švarc, 2016; Ulaş Kılıç ve Demirtaş Zorbaz, 2021). Temel eğitim sonunda gerçekleştirilen yöneltme ve yönlendirme hizmetlerinin öğrencilerin ilgi, yetenek ve beklentileri göz önünde bulundurularak ve gelişim dönemlerine uygun olarak tüm öğrencilere sağlanması gerekmektedir (Yeşilyaprak, 2008). İlkokul ve ortaokul dönemi, öğrencilerin mesleki sınıflandırmalar ile tanışmaları ve iş dünyasının yapısını anlamlandırmaları gereken dönemdir (Hansen, 1972). Bu dönemde çocuklar kariyerler konusunda meraklıdır ve kariyer kararı verme konusunda özgüven kazanmaya başlar (Savickas, 2013). Ortaokul

yıllarında yapılmaya başlanan kariyer seçimleri öncül kariyer karar noktası olarak hizmet edeceğinden, bu dönem erken kariyer kimliklerinin oluşturulmasında önemlidir (Akos, Konoid ve Niles, 2004). Bu dönemde öğrencilerin meslekler hakkında bilgi ve fikir edinmeleri, çeşitli kariyer seçeneklerini, iş dünyasını, meslekleri ve meslek edinme süreçlerini keşfetmeleri, kariyerlerine ilişkin kararlar almaları, çalışma hayatı koşullarına hazırlanmaları ve kariyerlerine ilişkin gerçekçi tutum ve beklenti oluşturmaları bakımından önemlidir (Akos, 2005; Cole, Snipes& Talbutt, 1984; Hansen, 1972; Smith, 2000). Bu nedenle ortaokul düzeyinde öğrencilerin akademik hazırbulunuşluk düzeyi ile kariyer seçenekleri arasında bağlantı kurması sağlanmalı, doğru kariyer kararları almalarına olanak tanınmalıdır (Curry, Belser&Binns, 2013; Sanders, Welfare & Culver, 2017).

Ortaokul yılları, lisedeki ilgili okul türleri ve programları tercih öncesi öğrencilerin gerekli kararları almasına olanak tanıyan ve gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması gereken dönemdir. Bu nedenle ortaokullar eğitimin ekonomik işlevini yerine getirme ve devletlerin endüstriyel gelişimlerini sağlama bakımından kilit kurumlardır (Smith, 2000; Tezcan, 2020). Sekizinci sınıf, Türkiye'deki öğrencilerin eğitim ve kariyer gelişimi bakımından çok önemli bir dönemdir (Ulaş Kılıç, Peila Shuster, Demirtaş Zorbaz ve Kızıldağ, 2020). İlköğretim sonunda öğrenciler, bir üst öğrenim kurumu olan liselere devam edebilmek için merkezi yerleştirme sınavı olan Liselere Giriş Sınavı'na tabi tutulmaktadır. Öğrenciler, sınav sonunda almış oldukları puanlarla, tercihleri doğrultusunda lise öğrenimlerine devam etmektedirler. Türkiye'de ortaöğretim kurumları, genel ortaöğretim, mesleki ve teknik ortaöğretim ve din hizmetleri genel müdürlüğüne bağlı imam hatip liseleri kurumları olarak ayrılmaktadır (MEB, 2022). Ortaöğretim genel müdürlüğüne bağlı okul türleri Anadolu lisesi, fen lisesi, güzel sanatlar lisesi, sosyal bilimler lisesi spor lisesi olarak ayrılmaktadır. Meslekî ve teknik eğitim genel müdürlüğüne bağlı liselerin Çok Programlı Anadolu Liseleri, Meslekî ve Teknik Anadolu Liseleri ve Meslekî Eğitim Merkezleri olmak üzere üçe ayrıldığı görülmektedir. Meslekî ve Teknik Anadolu Liseleri'nde 52 alanda ve bu alanlara bağlı 111 farklı alanda eğitim verilmektedir. Meslekî Eğitim Merkezleri'nde ise 36 alanda ve bu alanlara bağlı 190 farklı dalda öğretim programı uygulanmaktadır (MEB, 2023). Din Öğretimi Genel Müdürlüğü bünyesindeki imam hatip liselerinde 9 farklı program uygulanmakta olup, lise türleri çeşitlilik

göstermektedir. Türk eğitim sisteminde bulunan lise ve alan çeşitliliği ile birlikte sınav ve yerleştirme uygulamaları sebebiyle bireye erken çocukluk döneminden itibaren kariyer gelişim hizmetlerinin sağlanması ve sürekliliği bireyin kariyer kararlarını almasında büyük önem taşımaktadır.

Ortaokul döneminde danışmanlar ve öğretmenler, bireylerin kariyer gelişimine ve keşif sürecine liderlik edebilir ve destekleyici rolde olabilirler (Akos, 2005). Öğretmenler, rehberlik edeceği öğrencilerin kariyer gelişimini desteklemek için kariyer gelişimine ilişkin öğretim programının, kaynaklarının, doküman ve materyallerinin kullanımını bilmeli ve kariyer gelişim sürecine etkin bir şekilde dahil olabilmelidir (Maddy Bernstein & Dare, 1997). Öğretim programlarının tüm sınıf düzeylerindeki öğrenciler için kariyer farkındalığı ve keşfine hizmet edecek şekilde tasarlanması ve uygulanması noktasında öğretmenler önemli rol oynamaktadır (Cole vd., 1984). Bu doğrultuda kariyer keşif fırsatları sunma bakımından öğretim programları ve öğretmenlerin konumu yadsınamaz öneme sahiptir (Curry vd., 2013).

Öğretim programları ve içeriği eğitim ortamındaki tüm öğrencilere, ilgi duydukları kariyerler hakkında bilgi edinme konusunda fırsatlar sağlayacak şekilde düzenlenmelidir (Maddy Bernstein & Dare, 1997). Hoyt (2005) kariyer gelişimine yönelik eğitsel süreçler kapsamında en etkili stratejilerden birinin kariyer odaklı eğitsel içeriğin temel derslere entegre edilerek öğretilmesi olduğunu vurgulamaktadır. Çeşitli kariyerlere yönelik bilgiler ortaokul öğretim programlarının ilgili derslerinde kullanılmalıdır (Maddy Bernstein & Dare, 1997). Ortaokul öğretim programlarına kariyer odaklı öğrenmelerin entegrasyonu evrensel tüm öğrenciler için işlevsel bir uygulamadır ve birçok ülke öğretim programlarında bu entegrasyonu gerçekleştirmektedir (Akos, Charles, Orthner & Cooley, 2011).

Özellikle öğretim programları ve içeriği; öğrencilerin doğasına uygun ve uygun güçlük düzeyinde öğrenmeler içermeli, ilgi duydukları kariyerler hakkında bilgi edinmelerine olanak tanınmalı ve kariyer gelişim ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olmalıdır (Mac Iver, 1990; Maddy Bernstein & Dare, 1997; Smith, 2000). Dolayısıyla, öğretim programları tüm eğitim kademelerinde ve tüm sınıf düzeylerindeki öğrenciler için kariyer farkındalığı ve keşfine hizmet edecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu doğrultuda, yalnızca lise düzeyi öğretim programlarında değil erken dönem öğretim programlarında ve

uygulamalarında da kariyer gelişimi odaklı öğrenmelere yer verilmesi gerekmektedir (Maddy Bernstein & Dare, 1997).

Ortaokul dönemi, öğrencilere çeşitli kariyer seçenekleri, meslekleri ve mesleki süreçleri keşfetmeleri ve bu doğrultuda gelişimsel fırsatlar sunma bakımından avantajlı bir dönemdir (Smith, 2000). Bu gerekçeden hareketle, ortaokul öğretim programlarına kariyer odaklı öğrenmelerin entegrasyonu tüm öğrenciler için işlevsel bir uygulamadır (Akos vd., 2011). Dolayısıyla çeşitli kariyerlere yönelik bilgilerin ortaokul öğretim programlarının ilgili derslerinde kullanılması önemlidir (Cole vd., 1984). Birçok ülke, kariyer gelişimini önemsemekte ve çeşitli derslerde kariyer gelişimine hizmet edecek öğrenmelere yer vermektedir (Akos vd., 2011; Smith, 2000). Kariyer olanakları ve kariyer bilgilerinin bağlantılı olarak verilmesi ortaokul öğrencilerinin iş dünyasını anlamalarına ve gerçekçi hedefler benimsemelerine yardımcı olabilir (Cole vd., 1984). Bu doğrultuda ortaokul düzeyinde öğrencilere ihtiyaç duyduğu kariyer gelişim hizmetlerinin sunulmasının ve öğretim programlarında çeşitli kariyer seçeneklerine yer verilerek meslek tanıtımı yapılmasının ve kariyer farkındalığı oluşturulmasının öğrencilerin kariyer gelişimi bakımından büyük bir önemi vardır.

Okul, öğrencilerin çeşitli kariyerler hakkında bilgi edinmesine ve kariyerleri keşfetmesine olanak tanıyacak ortamdır (Curry vd., 2013). Öğrencilerin kariyer gelişimi, kariyer keşif sürecindeki temel öğrenmeleri ve çeşitli kariyer olanaklarını tanımalarını sağlamak okul içerisinde temelde psikolojik danışmanların ve sınıf rehberlik öğretmenin sorumluluğundadır (Sanders, Welfare & Culver, 2017). Okullarda uygulanan rehberlik programında kariyer gelişim hizmeti sağlamak okul psikolojik danışmanın görevlerinden olmakla birlikte derslerine ait programın rehberlik öğretim programıyla ilişkili yönlerini öğretmek ise öğretmenlerin görevleri arasındadır (Gençtanırım Kurt, 2021). Ancak Türkiye'de ilkokul ve ortaokul döneminde psikolojik danışmanlar daha çok sınıftaki rahatsız edici davranışlara, akademik motivasyona, sınav kaygısına ve arkadaşlık ilişkilerinde ortaya çıkan sorunlara odaklanmaktadır. Kariyer ve üniversite odaklı çalışmalar genel olarak lise düzeyine hatta lise son sınıfa bırakılmaktadır (Briddick, Şensoy Briddick, Savickas, 2018). Bu doğrultuda ilkokul ve ortaokul döneminde öğrencilerin kariyer gelişim ihtiyaçlarının göz ardı edildiği ya da ertelendiği göze çarpmaktadır.

Öğretmenlerin kariyer gelişimi konusunda gerekli mesleki yeterliğe sahip olmaları, bu bağlamda kaynak ve materyallere nasıl ulaşacağı ve kullanacağını bilmeleri, öğrencilerin kariyer ihtiyaçlarını karşılama noktasında kişisel ve kurumsal iş birliklerini oluşturarak gerek çeşitli konuşmacıları sınıf ortamına davet etmeleri, gerek saha gezilerini gerçekleştirebilmeleri beklenmektedir (Curry vd., 2013; Hansen, 1972; Maddy Bernstein & Dare, 1997). Ancak kariyer gelişimi kapsamında içerik oluşturma ve gelecekte var olması muhtemel meslek ve kariyer seçenekleri konusunda öğretmenler de yetersiz kalabilir (Curry vd., 2013). Bu nedenle, politika yapıcıların gelişmeler ve eğilimler doğrultusunda güncel ve olası kariyerlere yönelik öğrenme çıktılarını tanımlamaları ve öğretmenlere kılavuzluk edecek öğretim programlarına entegre etmeleri gerekmektedir.

Araştırma kapsamında ortaokul öğretim programlarında kariyer gelişimine ilişkin unsurların belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Ayrıca programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinin belirlenmesi alanyazına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

1.2. Problem Cümlesi

Ortaokul öğretim programlarında kariyer gelişimi nasıl yer almaktadır ve öğretmenlerin öğretim programları ve eğitim uygulamalarında kariyer gelişimine yer verilme durumuna ilişkin görüşleri ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik önerileri nelerdir?

1.2.1. Alt problemler. Bu çalışmada aşağıdaki alt problemler incelenmiştir.

1. Ortaokul öğretim programları giriş bölümünde yer alan “Amaç”, “Perspektif (Değerlerimiz- yetkinlikler)”, “Ölçme ve değerlendirme yaklaşımı”, “Bireysel gelişim ve öğretim programları”, “Sonuç”, “Özel Amaçlar”, “Alana özgü beceriler”, “Uygulamada dikkat edilecek hususlar”, “Öğretim Programı’nın yapısı” ile ilgili açıklamalarda kariyer gelişimine ilişkin yer verilen ifadeler nelerdir?
2. Ortaokul öğretim programlarında yer alan kariyer gelişimine ilişkin kazanımların;

- a. Derslere
- b. Sınıf düzeylerine
- c. Öğrenme alanlarına
- d. Öğrenme düzeylerine
- e. Bilgi düzeylerine

göre dağılımları nasıldır?

3. Öğretmenlerin ortaokul öğretim programlarında ve derslerin öğretiminde kariyer gelişimine yer verilme durumuna ilişkin görüşleri ile öğretim programı ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada ortaokul öğretim programlarında kariyer gelişimine yer verilme durumunun belirlenmesi ve öğretmenlerin öğretim programları ve eğitim uygulamalarında kariyer gelişiminin nasıl yer aldığına ilişkin görüşleri ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik önerilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bireylerin kariyer gelişim süreçlerinin yaşam boyu devam ettiği ve giderek öneminin arttığı kabul görmüş bir gerçektir. Bireyin yaşamında önemli bir yeri olan eğitim-öğretim sürecinde bireye çeşitli yaşam becerileri kazandırılmaktadır. Bu bağlamda kariyer gelişimi süreçlerinden biri olan bireyin benliğini keşfetmesi, kariyer seçeneklerini tanıması ve kariyer farkındalık süreçlerini tamamlanması bireyin eğitim öğretim hayatında okullarda uygulanan öğretim programları ile desteklenmektedir. Okul yıllarında ilgi ve yeteneklerini keşfeden birey, çeşitli seçeneklerin ortaya çıkmasıyla erken dönemde bazı kararlar almak durumunda kalmaktadır. Bireyin karar verme sürecini etkileyen değişkenlerin belirlenmesinin, farkındalık düzeylerinin artırılmasının ve gerekli rehberlik hizmetleri sunulmasının kariyer gelişim süreçlerine katkı sağladığı ilgili araştırmalarca ortaya konmuştur.

Alanyazın incelendiğinde öğretim programları ve meslek seçimi odaklı araştırmaların daha çok ortaöğretim düzeyinde yürütüldüğü görülmektedir. Ortaokul düzeyinde daha

az sayıda araştırma gerçekleştirildiği tespit edilmiştir (Akıntuğ, 2012; Altıntop, 2015; Turan, 2013; Yılmaz, 2019). Yapılan çalışma ile Türkiye’de ortaokul döneminde uygulanan öğretim programlarında kariyer gelişimine yer verilme durumunun belirlenmesi bakımından elde edilecek bulguların alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde çeşitli dersler bağlamında, öğretim programlarında mesleklere yer verilme durumuna ilişkin çalışmalara ulaşılmıştır. Ancak araştırmaların çoğunlukla kavramsal düzeyde gerçekleştirildiği ve kontrol değişkenleri bağlamında incelemelerle sınırlandırıldığı belirlenmiştir (Çalışkan, 2019; Görmez, 2019). Bununla birlikte tüm dersler bağlamında bütünsel bir araştırmaya ulaşılamaması, alanda kapsamlı bir çalışmaya ihtiyaç olduğuna işaret etmektedir. Bu doğrultuda araştırma kapsamında tüm zorunlu dersler bağlamında öğretim programlarının bütüncül bir bakış açısıyla inceleniyor olması dolayısıyla bu ihtiyaca yanıt verileceği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen ortaokul öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerinin alınması ve program uygulama düalizmine ilişkin görüşlerinin belirlenmesinin araştırmayı güçlü kılacağı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmada, ortaokulda zorunlu ders kapsamında yer alan 5., 6., 7. ve 8. sınıf düzeyindeki Türkçe, matematik, fen bilgisi, İngilizce, din kültürü ve ahlak bilgisi, beden eğitimi ve spor, müzik, görsel sanatlar, sınıf rehberlik ve 5, 6 ve 7. Sınıf düzeyinde sosyal bilgiler, 5. ve 6. sınıf düzeyinde bilişim teknolojileri ve yazılım, 7. ve 8. Sınıf düzeyinde yer alan teknoloji ve tasarım dersleri ve 8. Sınıf düzeyinde yer alan T.C. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük öğretim programları incelenmiştir.

Öğretmenler ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla ulaşılan veriler ile sınırlıdır.

1.6. Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin gerçek görüşlerini aktardıkları ve soruları içtenlikle yanıtladıkları varsayılmıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmaya ilişkin alanyazın taramasına yer verilmiştir.

2.1.1. Kariyer gelişimi ve kavramsallaşma süreci. Kariyer gelişimi kavramını ve kavramsallaşma sürecini anlayabilmek için alanda kullanılan çeşitli kavramları incelemek gerekmektedir. Toplumsal ve teknolojik değişimler, iş dünyasındaki değişimler yeni kavramların ortaya çıkmasına neden olmakta, kavramlara yeni anlam ve işlevler yüklemekte ve alanın kavramsallaşma sürecini etkilemektedir (Kuzgun, 2022; Savickas vd., 2009; Sullivan & Baruch, 2009; Švarc, 2016). Bu doğrultuda iş, çalışma, meslek, kariyer, mesleki rehberlik, kariyer rehberliği, kariyer gelişimi kavramları ve kavramlar arası ilişkiler aşağıda sunulmuştur.

İş, belirli bir çalışma alanında sürdürülen benzer etkinlikler grubu olarak ifade edilebilir. (Erdoğan, 2011). Türk Dil Kurumu'na (TDK) (2024) göre iş, herhangi bir şey ortaya çıkarmak için, emek harcayarak yapılan etkinlik ya da sanayi, ticaret, tarım ve diğer sektörlerdeki ekonomik faaliyetler olarak ifade edilmektedir. Çalışma, bir kişinin bir görevi yapmak için ücret beklentisi olmadan, harcadığı zaman ve çaba olarak ifade edilir (Kaya, 2018). İş, kâr amacı taşıyan ücret karşılığında yapılan faaliyeti ifade etmesi sebebiyle çalışmadan farklılaşır (Krumboltz, 1993). Meslek, bireyin yaşamını sürdürmek için icra ettiği, belirli bir eğitimle kazanılan, toplumca kabul görmüş kuralları olan insanlara yararlı hizmet ve ürünler sağlamaya yönelik etkinliklerin tamamıdır (Kuzgun, 2022; Yeşilyaprak, 2022). Kariyer ise bazıları eşzamanlı olmak üzere, yaşam boyu sahip olunan pozisyonlar dizisi veya birleşimi olarak tanımlanmaktadır (Super, 1980) Kariyer geniş anlamda, kişilerin çalışma hayatları boyunca sahip oldukları çeşitlilik, yönelim ve sayı bakımından farklılık gösteren iş dizileri bütünü olarak ifade edilebilir (Kalleberg & Mouw, 2018). Kariyer, değişen ortamlarda ve statik olmayan bir süreç boyunca bireyin ilgi, beceri ve değerlerine uygun bir şekilde iş ve meslek deneyimi kazanma, potansiyelini kullanarak

tatmin duygusuna ulaşmasında yardımcı olan yaşam yolu olarak ifade edilebilir (Krumboltz, 1993; Özyürek, 2022). Yeşilyaprak (2022)'a göre kariyer bireyin meslek seçimi ve çalışma hayatının ötesinde kişisel ve sosyal gelişimini de kapsayan bir süreçtir. Dolayısıyla kariyer, çalışma hayatı ile birlikte, eğitim hayatının başından emekliliği ve sonrasını da içeren bir süreci tanımlamaktadır (Özyürek, 2022). Bu doğrultuda kariyer, iş ve meslekten farklı olarak bireye özgü bir sürece atfeder (Yılmaz, 2020).

Birey ve bireyin hayatında önemi büyük olan bu kavramlar toplumlar ve devletler için de önemlidir ve eğitim alanının da odak noktalarından bir tanesidir. Bu kavramların eğitim dünyasına yansımaları olarak mesleki rehberlik, kariyer rehberliği, kariyer gelişimi gibi kavramların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu doğrultuda mesleki rehberlik, bireylere meslekleri tanıma, gerekli mesleki tutumları kazandırma ve mesleki kararlarını vermelerine yardımcı olma kapsamında sunulan rehberlik hizmetleridir (Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan, 2009; Eryetiş, 2016; Kuzgun, 2022). Mesleki rehberlik bireyin bir mesleğe sahip olması haricinde, mesleğe uyumu ve meslekte ilerleme sağlamaları ile de birebir ilişkili durumdadır (Kuzgun, 2022). Bireyin hayatı boyunca devam eden kariyer gelişim sürecinde seçimler yaparak kararlar alıp uygulaması aşamalarında nitelikli rehberlik ve danışmanlık hizmetleri gereklilik arz etmektedir. Kariyer rehberliği, öğrencilere kariyer farkındalığı sağlama, meslekler ve iş hayatı hakkında bilgi edinme, kariyer kararı verme süreçlerine destek olmayı amaçlayan rehberlik türüdür (Özyürek, 2022). Bireyin kariyer yollarını inşa etmesi için sunulan iş birliği ve hizmetleri ifade eder (Canzittu, 2020). Kariyer gelişimi ise sadece bireye uygun iş ve meslek seçimini değil, bireyin eğitim ve çalışma hayatının devamlılığını da kapsamaktadır (Eryetiş, 2016). Kariyerin kişiye özgü oluşu, yaşam boyu devam eden dinamik yapısı, sadece iş ve çalışma hayatı ile değil bireyin öz benliğini de kapsaması nedeniyle bireyin yaşamında deneyimlediği psikolojik ve davranışsal tüm süreçler kariyer gelişimi ile ilişkilidir (Yılmaz, 2020). Bu doğrultuda bireyin meslek seçme, meslek değiştirme, uyum sağlama, hedef belirleme ve ilerleme döngüsünü kapsayan süreç kariyer gelişimi olarak ifade edilebilir (Özyürek, 2022). Dolayısıyla kariyer gelişimi, mesleki rehberliği ve kariyer rehberliğini de kapsayan bir kavramdır (Özyürek, 2022; Yeşilyaprak, 2022). Sonuç olarak, değişen dünya ve meslekler ekseninde kariyer gelişimi alanının kavramsallaştığı, alandaki değişimler

ışığında yeni kavramların ve hizmetlerin ortaya çıktığı ve geliştiği görülmektedir (Curry, Belser & Binns, 2013; Maddy Bernstein & Dare, 1997; Sanders, Welfare & Culver, 2017; Savickas, 2013).

2.1.2. Kariyer gelişimini etkileyen faktörler. Bireyin kariyer gelişim sürecinde etkisi olan pek çok faktörden söz edilebilir. Bunlar psikolojik faktörler; yetenek, ilgi, zekâ, kişilik özellikleri, değer, sosyolojik faktörler; aile, sosyoekonomik sınıf, cinsiyet ve politik ve ekonomik faktörler olarak sıralanabilir (Pişkin, 2022). Bu bağlamda, bireyin kariyer tercihlerini etkileyen faktörlerden bazıları aşağıda yer almaktadır.

- *Yetenek.* Bir davranışı ya da beceriyi, doğuştan gelen kapasitenin çevrenin etkisi veya belirli eğitimin sonucunda öğrenebilme gücüdür (Kuzgun, 2022). Bireyler yetenekli oldukları alanda daha başarılı olabilmektedir.
- *İlgi.* Bir faaliyetten hoşlanma, haz ve doyuma ulaşma derecesi olarak ifade edilebilir. Yetenek mesleki faaliyette başarıyı, ilgiler ise o faaliyetteki doyumunu etkiler (Yeşilyaprak, 2022).
- *Zekâ.* Bireyin problem çözme, ürün meydana getirme, çevreye uyum sağlama ve öğrenme kapasitesi bileşenlerinin sonucudur (İnci, 2021). İnsan zekâsının yalnızca tek boyutta değil, sekiz farklı türde birbirinden bağımsız işleyişi olan etkileşimli bir yapısı vardır (Başaran, 2004). Gardner' e göre zekâ türleri sözel, matematiksel, müziksel, kinestetik, uzamsal, doğa, içsel ve kişilerarası zekâ olarak sıralanabilir.
- *Kişilik özellikleri.* Bireyin düşünce, duygu, alışkanlık ve davranışlarını içeren, bireyin çevreyle uyumunu sağlayan karakter örgütlenmesidir (Pişkin, 2022).
- *Aile.* Aileler çocukların en önemli çevre ortamını temsil eder. Anne babalar çocuğu gelişiminde sadece kalımsal katkı olarak değil, benimsettiği değerler ve sağladığı olanaklar açısından büyük önem taşımaktadır (Kuzgun, 2022).
- *Cinsiyet.* Toplumsal alandaki cinsiyet kalıpları bireyin kariyer seçimini etkilemektedir (Betz, 1994). Bazı mesleklerin kadınlar bazı mesleklerin ise erkekler tarafından icra edilebileceğine dair cinsiyetçi kalıplar bireyin seçim sürecine etki etmektedir.

- *Ekonomik ve politik faktörler.* Bireyin içinde bulunduğu toplumdaki sosyoekonomik düzeyi, yine toplumda yaşanan ekonomik ve işgücü piyasasına dair gelişmeler ve politikalar bireylerin meslek seçimine etki etmektedir (Yeşilyaprak, 2022).

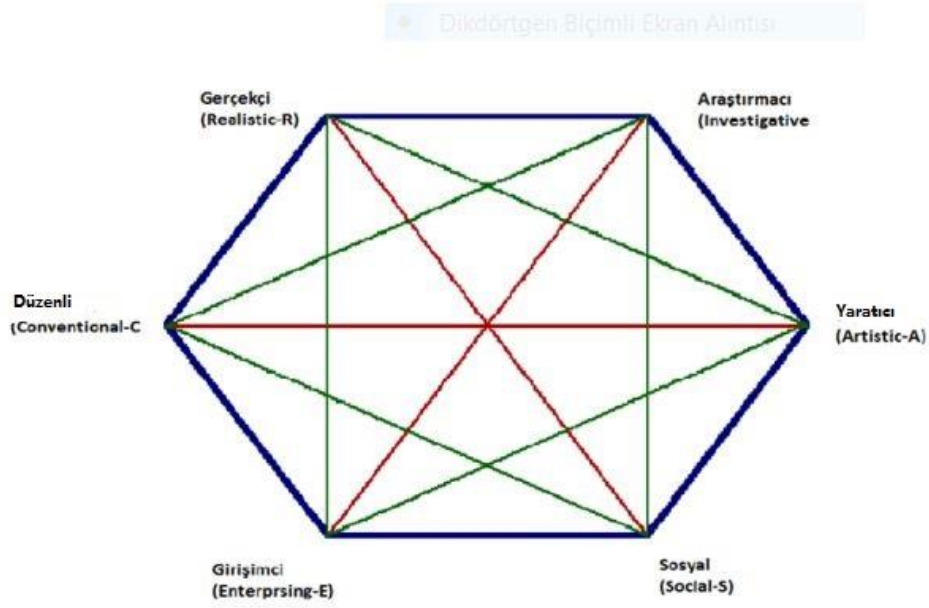
2.1.3. Kariyer gelişim kuramları. On dokuzuncu yüzyılın başlarında, Amerika’ da gençleri iş dünyası ile buluşturma amacı ile meslek büroları açan Parsons ve arkadaşları kariyer rehberliğinin ilk çalışmalarını başlatmışlardır (Bacanlı, 2022). Kariyer rehberlik hizmetlerinin bu öncü çalışmaları ve kuramları gerek çağın getirdiği değişimler gerekse farklı felsefi yaklaşımlarla değişim göstermiştir. Kariyer gelişimi alanında kabul görmüş birçok kuram ve model bulunmaktadır. Araştırmanın odağında ortaokul düzeyinde kariyer gelişimi olması dolayısıyla, ilgili kuram ve modeller arasından kariyer gelişimi alanında genel olarak kabul gören ve çocukluk dönemine vurgu yapan çeşitli kuramlar ele alınmıştır. Bu doğrultuda, Parsons ve arkadaşları tarafından geliştirilen özellik faktör kuramı, Holland’ın tipoloji kuramı, Roe’nun kişilik kuramı, Ginzberg ve arkadaşlarının kariyer gelişim kuramı, Super’in yaşam boyu yaklaşımı, Gottfredson’un daraltma uzlaşma kuramı ve Savickas’ın kariyer yapılandırma kuramına aşağıda yer verilmiştir.

2.1.3.1. Özellik faktör kuramı. Kuram kariyer rehberliğinin başlangıcı kabul edilmektedir. Parsons ve arkadaşları tarafından geliştirilen, farklar psikolojisine dayanan, etkisi 1950’ lere kadar devam eden kariyer rehberlik hizmetleri Özellik Faktör Kuramı olarak nitelendirilmiştir. Kuram birçok ölçme aracının, meslek analizinin ve mesleki bilgi kaynağının temelini oluşturmuştur (Kuzgun, 2022; Yeşilyaprak, 2022). Kuramda kişinin kendini ve iş dünyasını keşfetmesi kariyer kararı vermenin temelini oluşturmaktadır (Watson & Mc Mahon, 2005). Kariyer seçiminde benlik bilgisi ve meslek arasındaki ilişkinin anlaşılması gerekmektedir (Chartrand, 1991). Kurama göre bireyin sahip olduğu nitelikler ile işin yapısına uygun faktörler ne kadar birbirine uygunsa bireyin işteki başarısı ve memnuniyeti yüksek olur (Bacanlı, 2022). Kariyer seçimi karmaşık bir konudur ve bu durum genç bireylerde uyumsuzluk ve kafa karışıklığına neden olabilmesi sebebiyle, genç bireyler için önemli bir konu olan bu sürecin danışmanlık ile desteklenmesi gerekmektedir (Williamson, 1950).

Danışmanlık süreci danışana karar verme becerilerini sağlamayı hedefleyen ve bireyin gelişimine giden yolda bir ara süreci temsil etmektedir (James & Gilliland, 2003). Özellik faktör kuramının cinsiyet farkı gözetmeden, etnik ve azınlık gruplar fark etmeksizin farklı gruplara uygulanabilmesi güçlü yönü olarak ifade edilmiştir (Yeşilyaprak, 2022). Kuram meslek seçiminde dinamik süreçleri açıklamaması, bireyin duyuşsal süreçlerini göz ardı etmesi, birey-çevre eşleşmesi kapsamında sınırlı ele alınması sebebiyle eleştirilmiştir (Chartrand, 1991).

2.1.3.2. Holland'ın tipoloji kuramı. Kuram, kişilik özellikleri ve iş ortamı tipleri arasındaki uyumun, işle ilgili davranışlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu öne sürmektedir (Spokane, Meir & Catalano, 2000). Bireylerin yaşamlarında tatmin olması ve başarılı olabilmesi için kariyer ilgilerine uygun çalışma hayatlarının olması gerekmektedir (Hartmann, Heine & Ertl, 2021). Bireylerin kariyer tercihleri, sahip oldukları kişilik özelliklerini yansıtan belirli kişilik tiplerine dayanmaktadır (Hogan & Blake, 1999).

Holland, kişilik türleri ve ortamlar arasındaki ilişkileri tanımlamak için altıgen bir model geliştirmiştir. Kişilik tipleri gerçekçi, yaratıcı, araştırmacı, sosyal, düzenli ve girişimci olarak tanımlanmıştır. Kişilik tiplerinin karşılığı olarak altı iş çevresi vardır (Bacanlı, 2022). Kurama göre, kişilik tipleri arasındaki ilişki tutarlılığı, en az bir kişilik tipinin baskınlığı ise farklılaşmayı ifade eder (Chartrand, 1991). Bireyde birden fazla kişilik tip görülebilir.

Şekil 1. Holland'ın kişilik tipleri arasındaki ilişkiler (Atli ve Keldal, 2017).

Holland'ın kişilik tipleri Sharf (2013) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- *Gerçekçi (Realistic) tip.* Uygulamacı ve maddeye dönük işlere ilgi duyan, kişiler arası becerileri daha zayıf, somut problemleri çözmeye daha yatkın kişilik tipidir.
- *Araştırmacı (Investigative) tip.* Bilimsel yöntemlere önem veren, liderlik becerileri kuvvetli, zihinsel problem çözme becerilerini daha çok kullanan, çözümleyici özellikleri olan kişilik tipidir.
- *Yaratıcı (artistic) tip.* Yaratıcı yönü baskın, duygularını ifade etme gücü kuvvetli, özgürlük ve estetik algısı yüksek kişilik tipidir.
- *Sosyal (Social) tip.* Kişiler arası ilişkilere önem veren, işbirlikçi çalışma ortamlarına uyum sağlayabilen, eğitimci ve sosyal yönü kuvvetli olan kişilik tipidir.
- *Girişimci (Enterprising) tip.* Hırslı, dışa dönük, öz güveni yüksek kişilerdir. İkna edici, müdahaleci becerileri gerektiren iş çevrelerine uygun kişilik tipidir.
- *Düzenli (Conventional) tip.* Yöntem ve kalıp değerleri önemseyen, programlı çalışmaya yatkın kişilik tipidir. Yaratıcılıktan uzak ve uygulamaya dönük iş çevreleri bu kişilik tipi için uygundur (Özyürek, 2022).

Kişilik tipleri belirli mesleklerle ilişkilidir. Kişilik tipleri mesleğin gerektirdiği beceri, ilgi, değer, fiziksel ve zihinsel özellikler ve sosyal çevre ile uyumlu olmalıdır (Wakefield & Doughtie, 1973). Her bir kişilik tipi, belirli mesleklerde daha başarılı olacakları ortamları seçme eğiliminde olan bireylerin belirli kişilik özelliklerini yansıtmaktadır (Hogan & Blake, 1999). Kişilik tipleri belirli bazı meslekler için daha uygun olabilir ve kişilerin kariyer tercihleri, kişilik tiplerine göre şekillenebilir (Wakefield & Doughtie, 1973).

Kurama göre, kariyer eğitimi bireyin kariyer kararını etkileyen faktörlerdendir ve bireyin kariyerinde neye ihtiyaç duyduğunu ve ne istediğini daha iyi anlamasına yardımcı olabilir (Zainudin, Rong, Nor, Yusop & Oytman, 2020). Kariyer ilgi ölçümleri, bireyin kişilik özellikleri ve kariyer tercihleri biraya getirilerek bireylerin kariyer seçimlerini belirlemesinde yardımcı olabilir (Hogan & Blake, 1999). Kariyer danışmanları ve eğitimciler tarafından, bireylerin kişilik tiplerini anlama ve bu doğrultuda kariyerlerini yönlendirme hususunda kuram etkili bir model olarak görülmüştür (Zainudin, Rong, Nor, Yusop & Oytman, 2020).

2.1.3.3. Roe'nun kişilik kuramı. Ann Roe tarafından geliştirilen kişilik kuramı, kişilik temelli psikodinamik bir yaklaşımdır (Yeşilyaprak, 2008). Kuram temelde Maslow ve Murphy'nin yaklaşımlarından etkilenmiştir (Yerin Güneri, 2022). Roe, bireyin psikolojik ihtiyaçları Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayandırmaktadır (Roe 1957; Korkmaz, 2023). Bireyin ihtiyaçları erken dönemdeki çocukluk yaşantıları boyunca tatmin olma veya hayal kırıklığı yaşama durumundan etkilenir (Roe, 1957). Kuram aynı zamanda erken çocukluk deneyimlerinin kariyer seçiminde etkili olduğu görüşünü savunmaktadır (Yerin Güneri, 2022). Çünkü bireyin psişik enerjisini yönlendirmesi ve kariyer seçimi ile ilişkilendirmesi erken çocukluk deneyimlerinde gerçekleşir (Korkmaz, 2023; Yerin Güneri, 2022). Aile tutumları ve bireyin erken çocukluk döneminde deneyimlerinin ve ihtiyaçlarının karşılanması yetişkin dönemi kariyer tercihlerinde önemli etkiye sahiptir (Çetinel, 2022; Yeşilyaprak, 2008). Çocukluk döneminde gereksinimleri zamanında ve uygun bir şekilde karşılanmayan bireyler, ileriki yaşamlarında hissettikleri eksikliği gidermek adına kariyer tercihi yapabilir (Çetinel, 2022). Ayrıca, çocukların yetiştiği ortam ve aile tutumları sadece

kariyer tercihlerini değil bireyin yaşamında etkili olan ilgi ve yeteneklerin ne şekilde var olacağını da etkilemektedir (Korkmaz, 2023; Yeşilyaprak, 2008).

Roe (1957)' ya göre bireyin çocukluk yaşantısındaki anne baba tutumları kariyer tercihlerini etkiler. Anne baba tutumları, *çocuğa duygusal yoğunlaşma, çocuktan kaçınma, çocuğu kabul etme* olarak üç boyutta incelenmiştir (Yerin Güneri, 2022; Yeşilyaprak, 2008). Kurama göre çocuğa duygusal yoğunlaşma anne baba tutumuyla yetişen çocuklar, kendilerinden beklenen üstün başarı ve mükemmeliyetçilik sebebiyle, onay almak ve olumlu bir benlik algısı geliştirmek için bağımsız kişilik geliştirmede sorun yaşarlar ve kariyer gelişimleri etkilenir (Yeşilyaprak, 2008). Çocuktan kaçınma stiline sahip ebeveynler tarafından yetiştirilen çocuklar, kaçınıcı ve reddedici erken çocukluk yaşantılarına maruz kalmaları nedeniyle bilimsel ve teknik meslek alanlarına yönelimlidir (Roe, 1957; Yeşilyaprak, 2008). Roe, çocuğu kabul etme stiline sahip anne babalar tarafından yetiştirilen bireylerin, kariyer seçimlerinde özgür davranabileceklerini ve çoğunlukla insanlarla etkileşim halinde olabilecekleri işlerde çalışmaktan hoşlandığını ifade eder (Çetinel, 2022; Yeşilyaprak, 2008).

Roe (1957)' ya göre meslekler, bireyler arası etkileşime göre insanlara yönelik olan ve insanlara yönelik olmayan meslekler olarak iki temelde sınıflandırılır. Sınıflandırmanın, faaliyetin odağı ve faaliyetin sürdürüldüğü düzey olmak üzere iki boyutu vardır. Faaliyet odağı insana yönelik olan meslekler; hizmet, iş sözleşmesi, organizasyon, genel kültür, sanat ve eğlence alanlarına dair meslekleri içermektedir (Yerin Güneri, 2022). Faaliyet alanı insan odaklı olmayan meslekler ise; bilim, teknoloji, açık hava alanlarına ait mesleklerdir (Çetinel, 2022). Roe (1957)'nun meslek sınıflandırmasında bireylerin kariyerlerindeki rol ve görevlerini ve mesleğin gerektirdiği uzmanlık düzeyini anlamada yardımcı olmak amacıyla seviyeler belirlenmiştir. Bu seviyeler;

1. Profesyonel ve Yönetsel I (Üst düzey yöneticiler, stratejik karar alma sorumluluğu vb.)
2. Profesyonel ve Yönetsel II (Orta düzey yöneticiler, yönetsel karar alma sorumluluğu taşıma vb.)
3. Yarı Profesyonel, Küçük İşletme (Küçük işletme sahipleri ve teknik uzmanlıklar)

4. Nitelikli (Nitelikli işçiler, Teknisyenler vb.)
5. Yarı Nitelikli (Temel bilgi beceri gerektirme, fabrika işçileri)
6. Niteliksiz (Eğitim gerektirmeyen düzey, nitelik gerektirmeyen işlerdeki işçiler)

olarak sıralanabilir (Roe, 1957).

2.1.3.4. Ginzberg ve arkadaşlarının kariyer gelişim kuramı. Ginzberg ve arkadaşlarının kariyer gelişim kuramı, gelişim ve derinlik psikolojisine dayalı olarak, belli bir araştırma çerçevesinde hazırlanmıştır. Kurama göre kariyer gelişimi 20’li yaşların başında biten bir süreçtir (Kuzgun, 2022). Bireyin kariyer seçimi bir süreç dâhilinde gerçekleşir. Yapılan kariyer seçimi, geri döndürülemez ve bireyin istekleri ve olanakları arasında uzlaşmanın sağlanmasıyla gerçekleşebilir (Çelik, 2018). Kariyer gelişimi genç yetişkinlik döneminde sonlanmaktadır ve kariyer karar verme süreci “Hayal Dönemi”, “Deneme Dönemi” ve “Gerçeklik Dönemi” olarak üçe ayrılmaktadır (Kuzgun, 2022).

Hayal dönemi (11 yaş öncesi). Bu dönemde kariyer kararları zevk veren etkinliklere dayalı, sık sık değişkenlik gösterebilen, özgür, çevresel ve bireysel engellerden uzaktır (McDaniel, 1952).

Deneme dönemi (11-17 yaşlar). Bireyin ilgi, yetenek, değerlerinin anlaşıldığı, kariyer kararı verme gerekliliğinin ortaya çıktığı dönemdir (Siyez, 2022). Dönemin sonunda gencin eğitim ya da iş olanaklarına giriş sürecine ilişkin seçimini yapması beklenir (McDaniel, 1952). Dönem kendi içinde alt basamaklara ayrılır. Bunlar;

- İlgi basamağı: Bireyin 11-12 yaş aralığında olduğu, hoşlandığı ya da hoşlanmadığı etkinlikleri ayırt ettiği, ilgilerinin farkına varmaya başladığı dönemdir.
- Yetenek basamağı: Bireyin 12-14 yaşları arasında yeteneklerini ve becerilerini değerlendirebildiği, meslek rollerini kavrayabildiği dönemdir.
- Değer basamağı: Bireyin 15-16 yaş dönemini kapsayan, topluma hizmet etme fikrinin oluşmaya başladığı ve farklı mesleklerin farklı yaşam ve saygınlıklar sağlamadaki rolünü keşfettikleri dönemdir.

- Geçiş basamağı: 17-18 yaş dönemindeki bireyin, kariyer ve çalışma yaşamı ile bilgisini arttırmaya çalıştığı ve sorumluluklarının farkına vardığı dönemdir (Kuzgun, 2022).

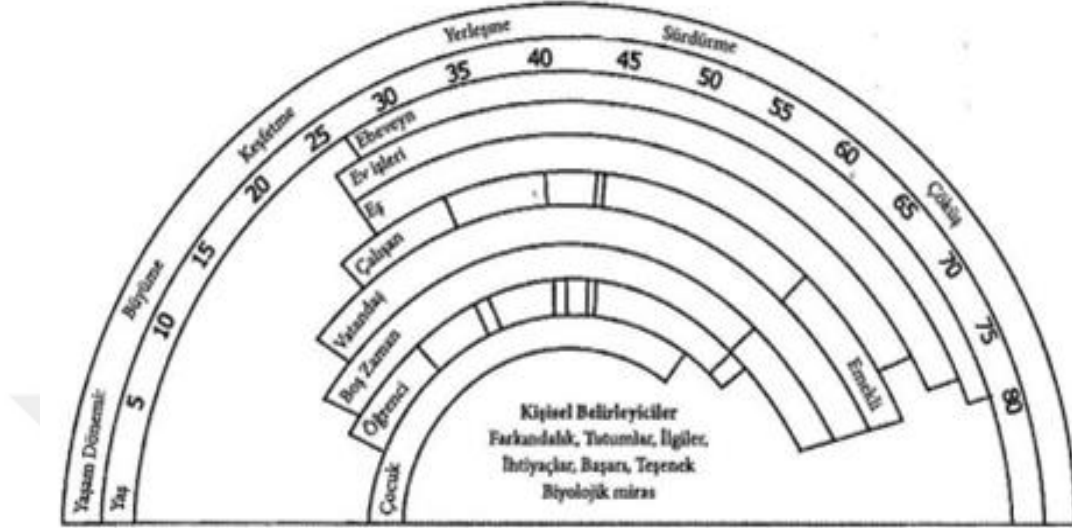
Gerçekçi dönem (18-22 yaşlar). Bireyin kariyer kararı vermesinde araştırma, billurlaştırma ve belirleme basamaklarını içeren dönemdir (Kuzgun, 2022). Birey bu dönemde dış gerçeklik unsurlarını önemsemektedir (McDaniel, 1952). Dönemin alt basamakları aşağıda yer almaktadır.

- Araştırma basamağı: Bireyin eğitim hayatına devam etmesi durumunda üniversiteye giriş dönemidir. Bu dönemde birey henüz branş seçmemiş ve temel bilim eğitimi döneminde olduğundan ilgi ve yeteneklerinin sağlayacağı olanakları araştırmaya devam eder (Kuzgun, 2022). Bu dönemin bazı ülkelerin yükseköğretim sistemlerinde üniversiteye başladığı fakat henüz branş seçimi yapmayıp, kendine uygun branş seçimine yönelik araştırma yaptığı dönem olduğu söylenebilir.
- Billurlaşma basamağı: Bireyin kararlarının kesinleştiği, branş seçiminin gerçekleştiği dönemdir.
- Belirleme basamağı: Bireyin seçtiği meslekle ilgili profesyonel bir eğitim aldığı ve iş başı uygulamalarıyla pekiştirdiği dönemdir (Kuzgun, 2022).

2.1.3.5. Super'in yaşam boyu yaklaşımı. Donald Super tarafından geliştirilen yaklaşım, gelişim psikolojisi, farklar psikolojisi, kişilik kuramları ve sosyolojiden etkilenmiştir (Siyez 2022). Super'e göre (1980) meslek bireyin yaşamını sürdürmek için para kazanabildiği şeyler iken, kariyer ise meslek edinme öncesi ve sonrası rolleri, mesleki hobileri içeren ardışık etkinlikler bütünüdür.

Yaşam alanı. Birey olgunlaştıkça farklı rollere bürünür. Roller, bireyin yaşamında erken dönemde başlayıp ömür boyu devam eder. Örneğin birey yaşamı boyunca çocuk, emekli, eş gibi farklı rollere sahip olabilir. Bireyin belirlenen dokuz ana rolü vardır. Bu roller, çocuk, öğrenci, eş, boş zaman, işçi, ebeveyn, vatandaş, ev işleri, emekli olarak sıralanabilir. Her bireyin tüm rolleri oynaması beklenmez hatta farklı durumlara göre başka roller tanımlanması mümkündür. Rollerin cinsiyete bağlı olması gerekmez, örneğin; erkekler de kadınlar kadar ev işlerinden sorumludur,

modern toplumlarda her iki cinsiyet tüm görevleri eşit olarak paylaşırlar (Super, 1980). Yaşam alanı modelinde, iş rolü bir bireyin yaşamındaki temel rol değildir; bunun yerine, diğer rollerle ilişkili olarak iş rolü önemli bir yere sahiptir (Savickas, 1997).

Şekil 2. Yaşam-Kariyer gökkuşağı: Yaşam alanında dokuz yaşam rolü (Yeşilyaprak, 2022)

Tüm yaşam rollerinin eş zamanlı birleşimi yaşam stilini oluştururken, rollerin art arda birleşimi yaşam alanı ve yaşam döngülerini oluşturur. Tüm bu yapıya ise kariyer deseni adı verilmektedir (Super, 1980). Birey bulunduğu dönemde birden fazla rolde olabilir. Super (1980) aynı yaşam döneminde birden farklı rolde olmak rol çatışmasına yol açabileceği gibi, bireyin eş zamanlı rollerinin sayısı ne kadar çok olursa yaşam tarzının zenginleşeceği ve tatmin derecesinin yüksek olacağını varsayabileceğini ifade etmektedir.

Benlik. Benlik, kişinin kendi algısına göre mevcut yeteneklerinin, hedeflerinin, değer yargılarının etkin bir örüntüsüdür (Yeşilyaprak, 2008). Kuzgun (2022) öz olarak ifade ettiği benliği, bireyin doğuştan getirdiği, hayatını devam ettirebilmesi için ihtiyacı olan davranış ve özellikleri kazanabilme gizilgücü olarak tanımlamaktadır. Benlik gelişimi, geç çocukluk döneminde ya da ergenliğin başında başlar (Ültanır, 2000). Bireyin çevreyi daha fazla keşfedip araştırması benlik gelişimine katkıda bulunur (Sapmaz, 2010). Birey çevreye ve içinde bulunduğu durumlara uyum sağladıkça, benliği de gelişim gösterir; artan uyum bütüncül ve katılımcı bir benliğin oluşmasını sağlar (Savickas, 1997). Super' in benlik kavramı biyolojik ve çevresel temellere dayanmaktadır. Biyolojik temelde gereksinim, zekâ, değer, yetenek, ilgi ve

kişilik gibi faktörler yer alırken, çevresel temel ise toplum, ekonomi, okul, aile, işgücü, akranlar ve sosyal politikaların etkisindedir (Yeşilyaprak, 2022).

Mesleki benlik kavramı ise yetenek durumu, belirli rolleri sınama ve gözlemleme fırsatlarına sahip olma gibi birden fazla etkenin birleşimine bağlı olarak zamanla ortaya çıkmaktadır (Siyez, 2022). Mesleki benlik kavramı, birey için mesleki bakımdan ilgili olduğu düşünülen öz nitelikler kümesidir (Betz, 1994). Mesleki benlik kavramının oluşumu ve meslek seçim süreci hayat boyu devam eden, belirli dönemleri olan bir süreçler bütünüdür (Erol ve Özdemir, 2019).

Super yaşam boyu yaklaşımını, büyüme dönemi, keşfetme dönemi, yerleşme dönemi, sürdürme dönemi ve geri çekilme dönemi olmak üzere beş dönemde tanımlamıştır. Super' in yaşam boyu yaklaşımı dönemleri aşağıda yer almaktadır.

Büyüme dönemi (4-13 yaş). Çocuk psikolojik, fiziksel ve sosyal bakımdan hızlı bir büyüme ve keşfetme evresindedir (Kuzgun, 2022). Bu dönemde kariyer kavramı oluşmaya başlar, çocuk farklı meslekleri yapanları ayırt etmeye başlar (Eryılmaz ve Mutlu, 2017). Çocuk, fantezi ve oyunlar yoluyla yetişkin rollerini denemeye ve iş hayatına dair bilgi edinmeye başlar (Yeşilyaprak, 2008). Bu dönem kariyer gelişimi açısından en önemli evrelerden biri olarak değerlendirilir (Işıklar ve Bozgeyikli, 2013). Çocuğun yaşantıları arttıkça, kendisi ve olanaklar hakkında bilgisi artacak, hoşlanma ya da ilgi duymama durumuna göre seçim ve eleme yoluna gidecektir (Kuzgun, 2022).

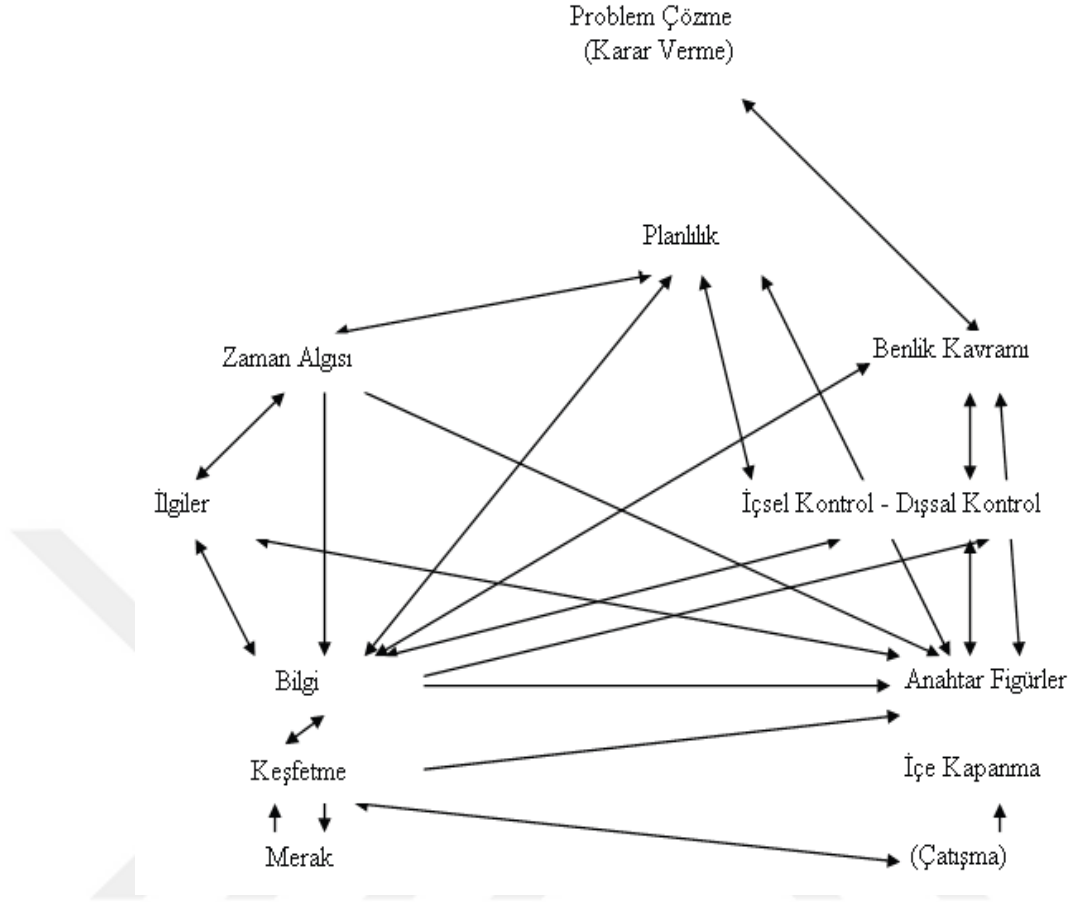
Keşfetme dönemi (14-24 yaş). Genç birey bu dönemde bugünü ile geleceği arasında ilişki kurar. Bireysel özellikleri olan ilgi, yetenek ve değerleri doğrultusunda araştırma yapar ve mesleki özellikler arasında bağlantı kurmaya çalışır (Eryılmaz ve Mutlu, 2017). Kariyer olgunluğu kavramı bu dönemin odak kavramıdır. Kariyer olgunluğu, bireyin ait olduğu döneme özgü görevleri yerine getirebilmesi olarak ifade edilebilir. Benlik kavramı ve yaşam alanlarının, kariyer olgunluğu ile birleşimi yaşam boyu kariyer sürecini oluşturur (Savickas, 1997).

Yerleşme dönemi (25-45 yaş). Bireyin iş dünyasında var olduğu dönemdir. Bu dönemde denemeler azalmıştır. Birey işe bağlanma ve uzlaşma sağlamaya çalışır. Mesleki benlikteki kararlılık durumunun artışı ile kişi meslekte ilerleme için uğraşır (Yeşilyaprak, 2008). Kişinin yaratıcı olduğu dönemdir (Kuzgun, 2022).

Sürdürme dönemi (45-65 yaş). Dönem içerisinde kariyer gelişiminde duraklamalar ya da yükselişler yaşanabilir (Kuzgun, 2022). Bireyin bu dönemde mevcut benliğini koruması beklenir (Yeşilyaprak, 2008). Eğer birey mesleğinin ya da yaptığı işin kendisine uygun olmadığı kanaatine varırsa keşfetme süreci tekrar başlar (Super, 1980).

Geri çekilme (65+ yaş). Bireyin iş ve mesleğine ilişkin ilgi ve uğraşlarının azalmaya başladığı dönemdir. Emeklilik bu dönemde gerçekleşir (Kuzgun, 2022). Artık işçi ve çalışan rolünün değişimiyle, boş zaman rolü bireyde ön plana çıkarak tekrar ilgi ve hobilerine yöneliş ya da arayış görülebilir (Super, 1980). Geçmiş dönemlerde edinilen deneyim ve bilgileri kullanabilecekleri etkinliklere yönelim bu dönemde gerçekleşir (Eryılmaz ve Mutlu, 2017).

Super' in çocuklarda kariyer gelişim modeli. Çocuğun temel güdülerinden biri meraktır (Schultheiss, Palma & Manzi,2005). Çocuk yeni ve farklı yaşantılar sayesinde keşifler yapabilir. Bu keşif süreci sistematik olarak amaçlı ya da tesadüfi bir şekilde ilerleyebilir (Siyez, 2022). Kariyer gelişimi öğrenimine odaklanmak, çocuklukta öğrenme, gelişme ve deneyim arasındaki yinelenen karşılıklı ilişkiye dair daha bütüncül bir bakış açısını teşvik edebilir (Watson & McMahon, 2005). Model birey-çevre ilişkili bir modeldir (Ültanır, 2000).

Şekil 3. Çocuklarda kariyer gelişim modeli (Yeşilyaprak, 2022)

Super' in çocuk kariyer gelişimi modeline göre, kariyer farkındalığı ve kariyer karar verme sürecine etki ettiği düşünülen dokuz kavram vardır. Bu kavramlar (Schultheiss, Palma & Manzi, 2005);

- *Merak*. Sorgulayıcı davranışa neden olan bir ihtiyaç olarak ifade edilir.
- *Keşif*. Merak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kişinin kendisi veya çevresi hakkında bilgi edinmesini sağlayan arama veya inceleme gibi faaliyetlerdir.
- *Bilgi*. Mesleki bilginin önemi veya kullanımı ve kişinin bu bilgiyi nasıl edindiğine dair farkındalık olarak ifade edilir.
- *Anahtar figürler*. Rol modeller olarak bireylerin hayatında anlamlı bir rol oynamış ilginç veya yardımcı kişilerdir (Schultheiss, Palma & Manzi, 2005). Çocuğun yakın çevresindeki anne-baba, öğretmen, arkadaş vd. kişiler olabileceği gibi medyadaki ünlüler, sporcular da anahtar figür olabilir (Siyez, 2022). Çocuğun hayatındaki önemli veya kilit figürlerin, iş kavramlarının

gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Watson & Mc Mahon, 2005).

- *İlgi alanları.* Kişinin hoşlandığı ve hoşlanmadığı şeylerin farkındalığıdır. Çocukların ilgilerini keşfetmeleri yönünde özendirilmesi, kariyer olgunluğunun gelişimine katkı sağlar (Ültanır, 2000).
- *Kontrol odağı.* Kişinin bugünü ve geleceği üzerinde kontrol sahibi olduğunu hissetme derecesidir. Çocuğun davranışlarını kontrol etmesi, hoşlandıkları şeyleri ve ilgileri ile alakalı farkındalığını artırmaktadır (Can ve Taylı, 2014).
- *Zaman perspektifi:* Geçmişin, bugünün ve geleceğin gelecekteki olayları planlamak için nasıl kullanılabileceğinin farkındalığıdır. Gelecek algısının gelişimi ile birlikte kariyer kararı almak için plan yapma fikri ortaya çıkar (Can ve Taylı, 2014).
- *Benlik kavramı.* Kişinin kendisini bir rol, durum ya da pozisyonda, bir dizi işlevi yerine getirirken ya da bir ilişkiler ağı içinde görmesidir.
- *Planlılık.* Plan yapmanın önemi, farkındalığı sağlamasıdır (Schultheiss, Palma & Manzi, 2005). Çocukların, planlama ile ilgili yeterli bilgiye, ilgi ve güdülenmeye, geleceklerini kontrol etme hissine ve zaman perspektifine sahip olması gerekir (Ültanır, 2000).

2.1.3.6. Gottfredson'un daraltma uzlaşma kuramı. Gottfredson' un kuramı, benlik kavramı ve mesleki kavramlarının bir arada değerlendirilmesi, kariyer seçeneklerinin daraltılması ve bireyin tercihleri ile çalışma şartları arasındaki uzlaşmanın gerçekleşmesi olarak açıklanabilir (Betz, 1994). Benlik kavramının belirleyicileri yetenek, cinsiyet-rol eşleşmesi, ilgi ve değerler, sosyoekonomik düzey olarak sıralanabilir (Cochran, Wang, Stevenson, Johnson & Crews, 2011). Bireyin kariyer gelişim sürecinde benlik-meslek uyumluluğuna ilişkin temel etkenler, cinsiyet, saygınlık ve çalışma alanıdır (Betz, 1994). Kariyer gelişiminde, meslekler ve bireyin algıladığı sosyal alan etkileşimi, bilişsel haritaların oluşmasında etkilidir, dolayısıyla kariyer gelişimi bilişsel gelişim tarafından şekillendirilir (Gottfredson, 1981). Kariyer gelişimi çocuklukta başlar, kariyer seçimi bireyin benlik kavramının uygulamasıdır (Knight, 2015). Çocukların düşünceleri bilişsel gelişim doğrultusunda somuttan soyuta doğru gelişir (Gottfredson, 1981). Çocuklar büyüdükçe ve bilişsel olarak

geliştikçe benlik algısı, sosyal sınıf, saygınlık durumu ve yetenek gibi daha soyut unsurları da göz önünde bulundurarak farklı kariyer seçeneklerini değerlendirecektir (Gottfredson, 1981; Knight, 2015). Bireyin kariyer arayışının tamamlanabilmesi için farklı kariyer seçeneklerinin özelliklerini bilmesi ve benliğini tanıması gerekir. Kariyer seçenekleri arasında hangilerinin kendi ilgi, yetenek ve amaçları ile eşleneceğini belirlemesi daraltma durumudur (Siyez, 2022). Daraltma sonucunda elemeler gerçekleşir. Birey en çok tercih edilen meslek ya da en iyi kariyer alternatifi yerine, ulaşılabilir ve kendisi için uygun olan alternatifi değerlendirip, dışsal gerçeklikle uyumu sağlayarak uzlaşma sürecini tamamlarlar (Yeşilyaprak, 2022). Kurama göre mesleki cinsiyet kalıplarının, kadınların seçimleri üzerinde kısıtlayıcı etkisi vardır (Betz, 1994).

Büyüklik ve güce yönelim (3-5 yaş). Bu dönemde çocuklarda büyüklik ve güç üzerine odaklanma vardır (Knight, 2015). Çocuklar meslekleri yetişkin rolleri olarak tanımaya başlarlar (Cochran vd, 2011). Kurgusal bir karakter, cansız nesne ya da hayvan olmayı isteyebilen çocuk bu dönemde gerçek hayattaki meslekleri seçenek olarak tanımaya başlar (Cochran vd, 2011). Okul öncesi eğitim yıllarına denk gelen dönemdir.

Cinsiyet rollerine yönelim (6-8 yaş). Somut düşünmenin başlamasıyla çocuk mesleklerin farkına varır ve basit ayrımlar yapmaya başlar (Siyez, 2022). Çocuklar kariyerle ilgili cinsiyet kalıplarına bağlı değerlendirmeler yapabilir (Cochran vd, 2011). Bu dönemde çocuk cinsiyetle ilgili rollerin kariyer seçimine etkisinin farkına varır (Ültanır, 2000).

Sosyal değerlere yönelim (9-13 yaş). Öğrenciler sosyal sınıf kavramı ve hangi sosyal sınıfta olduklarına dair fikir yürütürler (Knight, 2015). Birey sosyoekonomik düzey ile mesleklerin saygınlığı arasındaki ilişkiyi fark eder (Cochran vd, 2011). Algılanan sosyoekonomik düzeye uygun olmayan kariyer seçenekleri kariyer seçimlerini sınırlandırır (Knight, 2015). Birey bu dönemde eğitim ve meslek arasındaki ilişkiyi anlamaya başlar ve ailelerinin seçecekleri meslekler hakkındaki tutumlarının farkındadırlar (Siyez, 2022).

İçsellığe yönelim (14+ yaş). Birey bu dönemde ilgilerini çekebilecek ve elenmeyen kariyerler arasında seçim yapmak için benliğini kullanır (Knight, 2015).

Birey motivasyon, değer, yetenek gibi içsel özelliklerine odaklanarak, mesleki hedeflerine ulaşmak için kararlılık düzeylerine bağlı olarak gerçekçi seçimlere yönelirler (Cochran vd, 2011). Önceki aşamalarda birey kendisi için uygun olmayan meslekleri elerken, bu aşamada tercih oranı yüksek olan, ulaşılabilir ve kabul edilebilir meslekleri belirlemeye çabalar (Yeşilyaprak, 2022).

2.1.3.7. Kariyer yapılandırma kuramı. Savickas tarafından geliştirilen kuram yapılandırmacı, gelişimsel ve yaşam boyu öğrenmeye dayalı kariyer gelişim kuramıdır (Korkmaz ve Kırdök, 2022; Korkut Owen ve Niles, 2022). Bireyler benlik, sosyal roller ve kültürel temsilleri ilişkilendirerek psiko-sosyal kimlikler geliştirirler (Savickas, 2012). Kariyer yapılandırma kuramı (KYK), bireyin kendini tanıması ve sosyal yapı arasındaki etkileşim sonucundaki öğrenmeler ile yaşamı anlamlandırmasına ve biçimlendirmesine dikkat çeker (Savickas vd, 2009).

Savickas'ın (2013) kuramı sonuçlardan ziyade hikayelere odaklanmaktadır. KYK, kariyerin bir ilerleme ve yükselişten daha çok bireyin çalışma hayatına dair bir hikâye olduğu görüşünü benimsemiştir (Savickas, 2013; Ulaş Kılıç, 2019). KYK çeşitli bakış açıları ile kariyer hikayelerini tanımlayarak, bireyi daha iyi anlama ve durumları hakkında daha fazla bilgi edinmelerini sağlamaya olanak tanıyabilecek, esnek ve keşif odaklı bir yaklaşım sergilemektedir (Savickas, 2011). Bu doğrultuda KYK, kariyer rehberliğinin yerini almayı değil, onun yanında yer almayı amaçlamaktadır (Savickas, 2013).

Kurama göre kariyer uyum yeteneği; bireyin kariyer gelişim görevlerinde, iş kaybı durumunda ve kariyer geçiş süreçlerini uygun bir şekilde yönetmesini sağlayan başa çıkma becerisi olarak ifade edilir (Karacan Özdemir ve Ayaz, 2020). Kariyer uyumu kaygı, kontrol, merak ve güven olmak üzere dört boyuttan oluşur (Ulaş Kılıç, 2019). Bir başka ifadeyle kariyer uyum yeteneği, bireylerin kariyerlerinde karşılaştıkları zorluklara ve değişikliklere nasıl uyum sağladıklarını gösterir.

Bireyin kendini ve kariyerini inşa etme süreçleri çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde farklılık gösterir (Savickas, 2013). Bireyin mesleki kişilik tipleri çocuklukta belirlenmeye başlar (Karacan Özdemir, 2018). Bireyin çocukluk yaşantıları bu dönemdeki kariyer tercihlerini etkiler (Duru ve Gültekin, 2019). Yaşam

rolleri arasında, çocuklukta aktör, okul yaşamında özne rollerini üstlenen birey, ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde kendi yaşam hikâyesindeki yazar rolünü üstlenmeye başlar (Karacan Özdemir, 2018; Savickas, 2011). Bu nedenle çocukluk ve ergenlik döneminde bireylerle yürütülecek kariyer yapılandırma görüşmeleri, bireyin kendini keşif ve kariyer araştırma süreçleri boyunca kariyer kimliği oluşturmasında önemli rol oynar (Karacan Özdemir, 2018).

2.1.4. Okullarda kariyer gelişimi. Okullardaki rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, öğrencinin okuldan yaşama geçişinde önemli bir rol oynamakta, bireyin sadece zihinsel değil, bedensel ve sosyal gelişimini, tüm potansiyelini geliştirmek amacıyla uygulanması gereken planlı ve programlı çalışmaları kapsamaktadır (Yaylacı, 2007). Kariyer gelişimi, sadece bireye uygun iş ve meslek seçimini değil, bireyin eğitim ve çalışma hayatının devamlılığını kapsayacak şekilde olmalıdır (Eryetiş, 2016).

Öğrencilerin kariyer gelişim süreçlerine ilişkin bilgilere katkıda bulunmak bireyin gelişiminde kritik önem taşımaktadır (Schultheiss vd., 2005). Deniz (2001) 'e göre birey ilerde yapacağı mesleği, okul yıllarında belirler. Öğrencilerin sınıf seviyeleri yükseldikçe kariyer farkındalık düzeylerinin artması beklenmektedir (Can ve Taylı, 2014). Erken kariyer müdahaleleri akademik başarıyı arttırmayı ve tüm öğrenciler için gelecekteki kariyer olanakları genişletmeyi amaçlayan sosyal eylem girişimlerinin teşvik edilmesi için ideal ortam sağlamaktadır. (Schultheiss et., 2005). Türkiye’de öğrencilerin girdikleri sınavlara göre yönlendirme yapıldığı görülse de ergenlik döneminde kişinin benlik gelişimi tamamlanmadan alınan kararlar, seçilen alan ve mesleklerde memnuniyetsizliğe yol açabilmektedir (Öksüz ve Karalar, 2020). Kariyer kararların lise döneminde alınan bir karar olması halinden çıkartılarak, ilkökul döneminden itibaren bireyin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmesi, bireyin mesleki yaşamında başarılı ve mutlu olması sağlanabilir (Altay Köse ve Yangın, 2011). Super (1980) ' e göre, bir kişinin yetenekleri ve ilgi alanları, meşgul olduğu faaliyetlerin tamamında ne kadar çok hazır ve zamansal olarak uyumlu olursa, o kişi o kadar başarılı ve tatmin olmuş olacaktır. Bu bağlamda, bireyin ilgi ve yeteneklerinin keşfetmesi, çeşitli kariyer hedefleri oluşturması, kariyer planlama becerileri

geliştirmesi gibi önemli gelişim görevleri örgün eğitim öğretim döneminde gerçekleşmelidir.

2.1.4.1. Eğitim programlarında kariyer gelişimi. Öğretim programı farklı sınıf düzeylerinde ve farklı derslerde var olan konulara ilişkin etkinlik ve yaşantılar düzenedir. İstendik bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklar öğretim programları yoluyla kazandırılabilir (Demirel, 2010). Türk eğitim sisteminde kariyer gelişimi okul öncesi dönemden itibaren ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyindeki öğretim programlarında yer almaktadır (MEB, 2020). Dolayısıyla öğretim programlarının öğrencilerin kariyer gelişimine ilişkin ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve tutumları içermesi gerekmektedir. Bu gereksinime cevaben Amerikan Okul Danışmanları Derneği (ASCA) (2008) öğrencilerin akademik, kariyer ve sosyal-duygusal gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla güncel standartlar belirlemiştir. Bu doğrultuda oluşturulan ASCA rehberlik modeli ve standartları, öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemek için bilişsel süreç ve becerilerin öğretim programlarına entegre edilmesini ve gerekli rehberlik hizmetleri sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Okullarda sunulan rehberlik çalışmalarının öğretim programlarına entegre edilmesi hem disiplinlerin öğretimine hem de kariyer becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olur (Canzittu, 2020). Bu doğrultuda ASCA (2008) geliştirmiş olduğu rehberlik modeli ve standartları ile kariyer gelişimi alanında; öğrencilerin okul ile iş dünyası arasındaki bağlantıyı anlamalarına, okul sonrası eğitim, iş dünyası ve kariyer değişimlerine, yaşamları boyunca başarılı kariyer planlamalarına ve gerçekleştirmelerine rehber olmayı amaçlamaktadır.

2.1.4.2. Kariyer gelişiminde öğretmenlerin rol ve işlevleri. Eğitim sonunda gerçekleşen yöneltme ve yönlendirme hizmetlerinin bireye uygun şekilde tüm öğrencilere sağlanması gerekir (Yeşilyaprak, 2008). Altıntop (2015)' a göre, meslek seçimi için bireyin ilgi ve yeteneklerini keşfedebilme sürecinde, öğrencilerin yeterli bilince sahip olamama durumuna karşın sadece rehberlik ve psikolojik danışmanların değil tüm öğretmenlerin sürece dâhil edilip katkı sunması gerekmektedir. Özellikle rehberlik ve psikolojik danışmanların olmadığı okullarda gerekli kariyer rehberliği ve yönlendirme ve yöneltme hizmetlerinin sağlanmasında öğretim programları ve

öğretmenler önemli bir görev üstlenmektedir (Yener, 2010). Kariyer bilgilendirmeleri, öğretmenler tarafından eğitsel bilgilendirme süreci içinde öğrencilere sağlanabilmelidir (Altıntop, 2015). İlkokul ve ortaokulda öğretmenin çocuklarla iletişim halinde olması, öğrenciyi tanıma ve izleme fırsatı olması sebebiyle, kariyer eğitim programlarında öğretmenlerin danışmanlarla beraber çalışması gerekmektedir (Yaylacı, 2007). Öğrencilere nitelikli akademik, kariyer ve sosyal-duygusal gelişim fırsatları sağlayan öğretim programı ve eğitsel uygulamaları gerçekleştirmek için öğretmenler ve psikolojik danışmanların işbirliği içinde çalışması çok önemlidir (ASCA, 2008).

2.1.5. Türk eğitim sisteminde kariyer gelişimi. 1950’li yıllarda yapılan ikili anlaşmalar ve çalışmalar neticesinde, rehberlik ilkelerine dayalı program Türkiye’de de uygulamaya koyulmuştur (Demirel, 2010). Devam eden süreçte rehberlik kavramı, MEB çalışma ve programlarında yer almış, Millî Eğitim Şuralarında ve kalkınma planlarında rehberlik hizmeti çalışmalarına yer verilmiştir (Poyraz, 2012).

Çağın özelliklerini yansıtan eğitim sistemlerinde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin temelini gelişimsel rehberlik yaklaşımı oluşturmaktadır (Demirel, 2010). 2006-2007 öğretim yılından itibaren kapsamlı gelişimsel rehberlik psikolojik danışmanlık program modeli uygulanmaktadır. Bu model ardışık ve esnek yapıda, okuldaki tüm çalışanların katılım ve iş birliğini gerektiren, öğrencilerin içinde buldukları gelişim dönemlerini dikkate alan sistematik bir modeldir (Gençtanırım Kurt, 2021). Türkiye’de uygulanan rehberlik programının akademik gelişim, sosyal duygusal gelişim ve kariyer gelişimi olarak üç ana gelişim alanına ayrıldığı görülmektedir (MEB, 2020).

Türk Milli Eğitim Sistemi’nin temel amaçları arasında “İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak” ifadesi yer almaktadır (Millî Eğitim Temel Kanunu, md.3,1973). Bu bağlamda kariyer gelişimi ve danışmanlık hizmetleri tüm çocuklara sunulması gereken hizmetlerdendir. Kariyer gelişim hizmetlerinin gerekliliği ve geliştirmesi, yapılan çalışmalar ve alınan kararlarda vurgulanmaktadır.

2.1.5.1. Milli eğitim kalite çerçevesi. 2014 yılında hazırlanan Milli Eğitim Kalite Çerçevesi'nde, eğitim sisteminde öğrencilere kazandırılmak istenilen temel değerler, bilgi, beceri ve yetkinlikler belirlenmiştir. Kalite çerçevesinde öğrenci temel kazanımları detaylı bir şekilde hazırlanmıştır. MEB (2014), öğrenmeyi değerli kılmaya alt alanında “Ahlaki ve meslekî etik değerlere sahip olma ve geliştirme”, “İş hayatı ve toplum ile ilgili geleceği öngörme” ve “Toplum ve iş hayatı için gerekli bilgi ve beceriye değer atfetme” ifadeleri alt alan bileşenleri olarak yer almaktadır. Mesleki beceriler alt alanında ise,

- Mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumların farkında olma
- Mesleğini değerli kılmaya
- Mesleği ile özdeşlik ilişkisi kurma
- Meslekî kariyerini hayat boyu öğrenme bilinciyle geliştirme
- Mesleği ile ilişkili mesleklerin farkında olma
- Mesleği ile ilgili standartları bilme
- Mesleği ile ilgili mevzuatı bilme
- Mesleğin kariyer basamaklarını bilme
- Meslekî etik kurallarına sahip olma
- Mesleğinin kariyer imkânlarını bilme
- Mesleğini seçme sorumluluk ve melekesine sahip olma

alt alan bileşenleri belirtilmiştir (MEB, 2014).

2.1.5.2. Milli eğitim şura kararları. Millî Eğitim Bakanlığı'nın en üst danışma kurulu olan Millî Eğitim Şûrası'nın 2021 yılındaki toplantısında alınan tavsiye kararları arasında “Okul öncesinden yükseköğretime tüm öğrencilerin sahip olduğu potansiyeller doğrultusunda kariyer planlama temelli mesleki yönlendirme faaliyetlerine yönelik bir model geliştirilmeli ve uygulamaya konulmalıdır” ifadesi ile yer almaktadır (MEB, 2021). 2021 yılı MEB idare faaliyet raporunda ve 2023 Güçlü Yarınlar İçin Eğitim Vizyonu'nda çocukların kendilerini ve meslekleri tanımlarını sağlayacak kariyer rehberliği sisteminin kurulması, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda uygun rehberlik hizmeti alması ve gerekli eğitim süreçlerinin

sağlanabilmesi için kariyer rehberlik sisteminin oluşturulması ifadelerine yer verilmiştir.

2.1.6. Kariyer gelişiminde çağdaş eğilimler. Kariyer kavramı zaman içerisinde kendi içinde de değişikliğe uğramıştır. Geleneksel kariyer anlayışı, hiyerarşik düzende, sabit planlarla doğrusal bir zaman diliminde şirket veya işyerlerine bağlılık gibi unsurları içerirken, yeni kariyer anlayışında kariyer nesnel ve ölçülebilir başarı kıstaslarına dayalı, bireyin sorumluluğunda olduğu ve kariyerler arası geçişlerinin sık yaşanabildiği bir durumdur (Chudzikowski, 2012). Kariyer kavramındaki değişimler iş dünyasının ve çalışanların değişimini beraberinde getirmiş, dolayısıyla mesleki rehberlik ve kariyer danışmalığı süreçlerini doğrudan etkilemiştir (Yeşilyaprak, 2022). Gelişmiş ülkeler, dönemin ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda eğitim sistemlerinde, gerekli olan insan gücünü yetiştirmek ve daha verimli kullanabilmek için, öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda 4. ve 5. Sınıflardan başlayarak yönlendirme çalışmaları uygulamaktadır (Vurucu, 2010). Uygun, Karalı ve Arıbaş (2018)' a göre kariyer bilinci eğitimi ilkokulda başlayarak kariyer karar süreci tamamlanana kadar devam etmelidir. Gelişmeler doğrultusunda bireyin erken dönemde karşılaşacağı kariyer müdahaleleri ve sağlanacak nitelikli kariyer gelişim hizmetinin bireyin ihtiyacı haline geldiği söylenebilir.

2.1.6.1. Kariyer gelişiminde çağdaş eğilimlerin Türk eğitim sistemine yansımaları. Okulların toplumsal kalkınmaya yardımcı olabilmesi için bireylere çağın bilgi, beceri ve gerekli donanımlarına uygun olarak eğitim hizmetleri sunması gerekir (Erden, 2011). Yenilenen 2020 sınıf rehberlik programında son sanayi devriminin sonucunda ortaya çıkan ve bireyden sergilemesi beklenen “21. Yüzyıl Becerileri” olarak ifade edilen becerilere yer verilmiştir (MEB, 2020). 21. yüzyıl yaşam ve kariyer becerileri, özyönetim, esneklik, uyum becerisi ve inisiyatif kullanma, sosyal ve kültürlerarası beceriler, liderlik ve sorumluluk alma, üretkenlik ve hesap verilebilirlik olarak sıralanabilir (Güçlü, 2022). WEF (2023) 'in yayınlamış olduğu işlerin geleceği raporuna göre, analitik düşünme, yılmazlık, yaratıcı düşünme, motivasyon ve öz farkındalık, esneklik, çeviklik, teknolojik okur yazarlık, merak ve yaşam boyu

öğrenme gibi yetkinlikler bireyde olması beklenen temel yetkinlikler arasında gösterilmiştir.

Türkiye’ de Mesleki Yeterlik Kurumu tarafından MEB ve YÖK’ün katılımıyla hazırlanan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi 2015 yılında yürürlüğe girmiş ve programlarda yer almıştır. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi’nde eğitim-öğretim alanında sekiz ana yeterlik belirlenmiştir. Söz konusu yeterlikler;

- Anadilde iletişim
- Yabancı dillerde iletişim
- Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler
- Dijital yetkinlik
- Öğrenmeyi öğrenme
- Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler
- İnisiyatif alma ve girişimcilik
- Kültürel farkındalık ve ifade

olarak sıralanmıştır (MYK, 2015). Bununla birlikte MEB (2018), 2023 eğitim vizyonunda, kariyer gelişiminin sistem olarak yapılandırılması hususunda hedefler belirtmiştir.

2.1.7. Hedefler. Ertürk (2013), hedefi “planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla kazandırılması kararlaştırılan, davranış değişikliği ya da davranış olarak ifade edilmeye uygun özellik” olarak ifade etmiştir. Demirel (2010)’ e göre hedef öğrenciye kazandırılması amaçlanan istendik özelliklerin tümüdür. Öğrenme hedefi, öğrencilerin bir eğitim faaliyetini tamamladıktan sonra edinmeleri beklenen bilgi ve becerileri tanımlayan açık ve özel bir ifade biçimidir (Li, Rakovic, Poh, Gašević & Chen, 2022). Hedefler eğitim programlarının birinci boyutunu oluşturmaktadır. Eğitimde hedef belirlemek öğrenci başarısını artırmak, öğretim süreçlerini yönlendirmek ve eğitim programlarını etkili bir şekilde planlamak açısından önem taşımaktadır (Bloom, 1956). Eğitim ve öğretim hedefleri belli bir düzende, açık ve net bir şekilde ifade edilmelidir (Kablan, 2021).

Eğitimde hedefler, yatay ve dikey boyutta incelenmektedir. Hedeflerin dikey boyutu uzak hedef, genel hedef ve özel hedef olarak sıralanmaktadır. Özel hedefler bilişsel alan, duyuşsal alan ve psikomotor alan olmak üzere yatay boyutta sınıflandırılmaktadır (Demirel, 2010).

Eğitim hedefleri taksonomisi, eğitim hedeflerini sınıflandırmak ve öğrencilerde öğretim sonucunda hedeflenen öğrenmeleri ifade etmek için bir çerçeve olarak nitelendirilebilir (Krathwohl, 2002). Bu tür sınıflandırmalar, öğrencilerin geliştirmesini istediğimiz farklı öğrenme davranışlarını ve özelliklerini ifade etmenin yolu olarak görölmektedir (O'Neill & Murphy, 2010). Taksonomilerin en sık kullanım alanlarından biri de hedeflerin ve maddelerin genişliğini ya da genişlik düzeylerindeki eksiklikleri belirlemek amacıyla öğretim programı hedeflerini ve test maddelerini sınıflandırmak olmuştur (Krathwohl, 2002). Bu amaçlar göz önünde bulundurularak eğitim ve diğer alanlarda kullanılmak üzere çeşitli taksonomi ve sınıflandırmaların geliştirildiği görölmektedir.

Bloom ve arkadaşları (1956) tarafından geliştirilen bilişsel alan taksonomisi alandaki ilk taksonomi olma özelliğini taşımaktadır. Sonrasında Bloom taksonomisini temel alan çeşitli taksonomiler geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları Gerlach ve Sullivan (1967), Gagne ve Briggs (1979), SOLO (1982), Haladayna (1997) ve Marzano (2001) taksonomileridir (Yüksel, 2007). Tüm bu taksonomiler arasında Bloom ve arkadaşları tarafından hazırlanmış olan bilişsel alan sınıflaması Türkiye'de ve dünyada kabul görmüş, program geliştirme ve değerlendirme süreçlerinde sıkça kullanılmıştır (Anderson vd., 2010). Bu kapsamda alana katkısı büyük olan Bloom taksonomisi Anderson ve Krathwohl (2001) tarafından yeniden incelenip revize edilerek alanda kullanılmaya devam edilmiştir (Yüksel, 2007).

2.1.7.1. Bloom taksonomisi (1956). Bloom Taksonomisi, düşünmeyi bilişsel karmaşıklık düzeyine göre sınıflandıran çok katmanlı bir taksonomidir (Forehand, 2005). Bloom (1956)' a göre taksonomi, tüm eğitim hedeflerini objektif, tanımlayıcı ve kapsamlı bir şekilde içermelidir. Bilişsel alana ait hedefler basitten karmaşığa, somuttan soyuta, mantıksal sıralamaya uygun ve tutarlı olmalıdır (Krathwohl, 2002). Aynı zamanda hedeflerin net olarak belirtilmesi, öğrenme çıktılarının değerlendirilmesinde de netlik sağlayacaktır (Marzano & Kendall, 2007). Bloom'un

bilişsel alan taksonomisi hiyerarşiktir, genel bir kural olarak bir önceki basamaktaki öğrenmenin bir sonraki öğrenmeden önce gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmektedir (Forehand, 2005; O’Neill & Murphy, 2010). Bilginin doğası ve yalnız öğretim programı değil değerlendirme üzerinde de büyük bir etkisi olan taksonomide biliş süreçler üzerine yapılan araştırmalar sonucunda üst düzey öğrenme becerilerinin öğretilmesi vurgulanmış ve zaman içerisinde revizyona gidilmiştir (Marzano & Kendall, 2007).

Bloom ve arkadaşları tarafından hazırlanan bilişsel alan taksonomisi altı basamaktan oluşmaktadır. Taksonomideki basamaklar, bir öğrenme hedefinin veya bir değerlendirme sorusunun bilişsel karmaşıklığını yansıtmaktadır (Li vd., 2022). Taksonomide yer alan basamaklar Tablo 1’ de sunulmuştur.

Tablo 1.

Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Boyutunun Ana ve Alt Basamaklar

Alt Basamaklar	
1.0. Bilgi (Knowledge)	1.10. Belirli Bir Alana Özgü Bilgiler (Knowledge of Specifics)
	1.11. Terimler Bilgisi (Knowledge of Specifics)
	1.12. Olgular Bilgisi (Knowledge of Specific Facts)
	1.20. Belirgin Bir Alanla İlgili Bilgilerle Uğraşma Araçları ve Yolları Bilgisi (Knowledge of Ways and Means of Dealing with Specifics)
	1.21. Alışılar (Teamül) Bilgisi (Knowledge of Conventions)
	1.22. Yönelimler ve Aşamalı Diziler Bilgisi (Knowledge of Trends and Sequences)
	1.23. Sınıflamalar ve Kategoriler Bilgisi (Knowledge of Classifications and Categories)
	1.24. Ölçütler Bilgisi (Knowledge of Criteria)
	1.25. Yöntem Bilgisi (Knowledge of Methodology)
	1.30. Bir Alandaki Evrensel ve Soyutlamalar Bilgisi (Knowledge of the Universals and Abstractions in a Field)
2.00. Kavrama (Comprehension)	2.10. Çevirme (Translation)
	2.20 Yorumlama (Interpretation)
	2.30 Yordama (Extrapolation)
3.00.Uygulama (Application)	
4.00 Analiz (Analysis)	4.10 Öğelerin Analizi (Analysis of Elements)
	4.20 İlişkilerin Analizi (Analysis of Relationships)
	4.30 Örgütlenme İlkelerinin Analizi (Analysis of Organizational Principles)
5.00 Sentez (Synthesis)	5.10 Özgün Bir İletişim Muhtevası Oluşturma (Production of Unique Communication)
	5.20 Bir Plan veya İşlemler Takımı Önerisi Oluşturma (Production of a Plan, or Proposed Set of Operations)
	5.30 Soyut İlişkiler Takımı Geliştirme (Derivation of a Set of Abstract Relations)
6.00. Değerlendirme (Evaluation)	6.10 İç Kanıtlar Bakımından Yargılama (Judgments in Terms of Internal Evidence)
	6.20 Dış Ölçütler Bakımından Yargılama (Judgments in Terms of Internal Evidence)

Kaynak: Akt. Yüksel, 2007; Bloom, B. S. (Ed.) (1956) Taxonomy of Educational Objectives. The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain. s. 141-225.

1. **Bilgi:** Fikirlerin, materyallerin ya da olguların tanıma ya da hatırlama yoluyla öğrenilmesini vurgulayan davranışları ve test durumlarını içeren basamaktır (Bloom, 1956). Hatırlama, tanıma, ezberlemeye dönük bilişsel süreçleri içerir (Demirel, 2010; Kablan, 2019). Bilgi düzeyindeki hedeflerin sınıflandırılmasında, belirli ve nispeten somut davranış türlerinden daha karmaşık ve soyut olanlara doğru bir yön vardır (Bloom, 1956).
2. **Kavrama:** Bilgi düzeyinde kazanılan bilgileri transfer edebilme, tahmin etme ve yordama, yorumlama gibi süreçlerin kullanıldığı bilişsel basamaktır (Kablan, 2019). Bu basamakta birey kendisi için anlamlı öğrenmeler oluşturmaktadır (Demirel, 2010).
3. **Uygulama:** Bireyin problemi çözmek için konuya ait ilkeleri ve genellemeleri kullanabildiği, ilişki kurma ve hesaplama gibi bilişsel süreçleri içeren basamaktır (Yanpar Yelken ve Yavuz Konokman, 2020). Alt basamaklarda kazandığı davranışlara ve öğrenmeleri baz alarak bireyden yeni bir sorunu çözmesi beklenir (Sönmez, 2020).
4. **Analiz:** Bilgi birikiminin kendisini oluşturan parçalara ayrılmasına ve parçalar arasındaki ilişkilerin ve bunların organize edilme şeklinin belirlenmesine vurgu yapar (Bloom, 1956). Bilgi birikimlerini analiz etme, ayırt etme, kategorize etme, ilişkileri belirleme ve aralarında ilişki kurmayı gerektiren bilişsel basamaktır (Demirel, 2010; Yanpar Yelken ve Yavuz Konokman, 2020).
5. **Sentez:** Bilgilerin ve öğrenme çıktılarının bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirilmesi, bir araya getirilen bilgilerin öncekilerden farklı bir model ya da yapı oluşturacak şekilde birleştirme süreci olarak tanımlanabilir (Bloom, 1956). Sentez basamağında özgün bir ürün oluşturmak, işlevsel bir yapı meydana getirmek, yeni bakış açısı oluşturmak esastır (Demirel, 2010; Sönmez, 2015). Bireyin yaratıcı davranışını en açık şekilde sağlayan bilişsel alandaki basamaktır (Bloom, 1956).
6. **Değerlendirme:** Diğer bilişsel basamakların kombinasyonunu içeren karmaşık bir süreç olarak kabul edilir (Bloom, 1956). Bireyin, bilgileri, fikirleri, öğrenmeleri, eserleri veya ortaya çıkan ürünü iç ya da dış ölçütler açısından değerlendirdiği süreçtir (Bloom, 1956; Demirel, 2010; Sönmez, 2015).

2.1.7.2. Revize edilmiş Bloom taksonomisi. Anderson ve Krathwohl öncülüğünde bilişsel psikologlar ve uzmanlar tarafından oluşan ihtiyaçlar ve

değerlendirmeler ışığında Bloom taksonomisinde revizyon gerçekleştirilmiş ve taksonominin son hali 2001 yılında yayınlanmıştır (Yüksel, 2007). Bloom taksonomisi genellikle bilgiyi hatırlama ve tanıma düzeyindeki hedeflerle ilişkilendirilirken, revize edilmiş taksonomi daha karmaşık ve derinlemesine düşünmeyi gerektiren hedeflere odaklanmaktadır (Krathwohl, 2002). Revize sürecinde öğrencilerin farklı düşünme seviyelerine ulaşmalarına ve bilişsel süreçlerini geliştirmelerine yardımcı olmak amaçlanmıştır (Anderson ve Krathwohl, 2001). Bloom'un orijinal bilişsel alan taksonomisi tek boyutlu bir sınıflandırma düzenine sahipken revize edilmiş Bloom Taksonomisi'nde iki boyutlu bir sınıflandırma olduğu görülmektedir (Forehand, 2005). Bu bağlamda yenilenmiş taksonomide boyutlardan biri bilgi boyutunu tanımlarken, ikincisi bilişsel süreç boyutunu ifade etmektedir (Krathwohl, 2002). İki boyut da kendi içinde ve diğer alanlarla anlamlı ilişkiler oluşturur (Saracaloğlu, 2019). Öğrenci bilişsel süreç boyutunun tüm aşamalarında dört çeşit bilgiyi kullanabilmektedir (Anderson ve Krathwohl, 2001). Revize edilmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreçler boyutu ve alt basamakları Tablo 2' de sunulmuştur.

Tablo 2.

Revize Edilmiş Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutunun Ana ve Alt Basamakları

Süreç Kategorileri	Açıklama
1.0 Hatırlama (Remember)	
1.1. Tanıma (Recognizing)	İlgili bilgiyi uzun süreli bellekten geri getirme.
1.2. Anımsama (Recalling)	
2.0 Anlama (Understand)	
2.1. Yorumlama (Interpreting)	Sözlü, yazılı ve grafik iletişim dahil olmak üzere talimat mesajlarının anlamını belirleme.
2.2. Örnek Gösterme (Exemplifying)	
2.3. Sınıflandırma (Classifying)	
2.4.Özetleme (Summarizing)	
2.5.Çıkarım Yapma (Inferring)	
2.6. Karşılaştırma (Comparing)	
2.7. Açıklama (Explaining)	
3.0. Uygulama (Apply)	
3.1.Yapma (Executing)	Verilen bir durumda bir işlemi kullanma veya yapma.
3.2. Tamamlama (Implementing)	
4.0. Analiz (Analyze)	
4.1.Farklılaştırma (Differentiating)	Bütün hâlindeki parçaları ayırma ve tüm yapıyla ve kısımlarıyla olan ilişkileri belirleme.
4.2. Organize Etme (Organizing)	
4.3. Niteleme/Atfetme (Attributing)	
5.0. Değerlendirme (Evaluation)	
5.1. Kontrol Etme (Checking)	Kriter ve standartlara göre yargıya varma.
5.2. Kritik Etme (Critique)	

6.0. Yaratma (Create)	Yeni bir ürün oluşturmak için parçaları bir araya getirme, yeni bir örüntü ve yapı içerisinde parçaları organize etme.
6.1. Oluşturma (Generating)	
6.2. Planlama (Planning)	
6.3. Meydana Getirme (Producing)	

Kaynak: Krathwohl, 2002. (Theory into Practice, Vol. 41, No. 4, Revising Bloom's Taxonomy (Autumn, 2002), pp.212-218).

Revizyon sonucunda bilgi basamağında daraltmaya gidilerek değişiklik yapılmıştır (Yüksel, 2007). Bloom taksonomisindeki bilişsel süreçlerdeki basamaklar yeniden isimlendirilmiş, bu süreçte isim formları yerine fiil formları kullanılmıştır (Forehand, 2005; Krathwohl, 2002). Revize edilmiş Bloom taksonomisi incelendiğinde orijinal taksonomide ilk basamak olan bilgi basamağı, hatırlamanın anlamaktan daha az karmaşık olduğu görüşü nedeniyle Hatırlama olarak yeniden adlandırılmıştır. Orijinal taksonomideki sentez basamağı kapsamındaki bilişsel süreçler değerlendirme basamağındaki bilişsel süreçlerden daha üst düzey düşünme becerileri gerektirmesi nedeniyle revize edilmiş Bloom taksonomisinde yaratma olarak yeniden isimlendirilerek bir üst basamağa taşınmış, değerlendirme basamağı ile yer değiştirmiştir (Krathwohl, 2002).

Anderson, Krathwohl ve arkadaşları tarafından revize edilmiş Bloom taksonomisinin bilgi boyutu bilimsel düşüncenin bilgiye ait sınıflandırmasına dayanmaktadır (Saracaloğlu, 2019). Taksonomide bilgi boyutu olgusal bilgi, kavramsal bilgi, işlemsel bilgi ve üstbilişsel bilgi olmak üzere dört alt boyuta ayrılmıştır (Krathwohl, 2002). Revize edilmiş Bloom taksonomisinin bilgi boyutunun yapısı Tablo 3' de sunulmuştur.

Tablo 3.

Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi Bilgi Boyutunun Yapısı

Bilgi türü	Açıklama
A. Olgusal Bilgi A.1. Terminoloji bilgisi A.2. Belirli detaylar ve unsurlar bilgisi	Öğrencilerin bir disiplini tanımak veya bu disiplindeki problemleri çözmek için bilmesi gereken temel unsurların olduğu boyuttur.
B. Kavramsal Bilgi B.1. Sınıflamalar ve kategoriler bilgisi B.2. İlkeler ve genellemeler bilgisi B.3. Teori, modeller ve yapılar bilgisi	Daha büyük bir yapı içindeki temel unsurların birlikte işlevini yerine getirmesini sağlayan karşılıklı ilişkileri içeren boyuttur.
C. İşlemsel Bilgi C.1. Konuya özgü beceriler ve algoritmalar bilgisi C.2. Konuya özgü yöntemler ve teknikler bilgisi	Bir şeyin nasıl yapılacağı; sorgulama yöntemleri ve becerileri, algoritmaları, teknikleri ve yöntemleri kullanma ölçütlerini içeren boyuttur.

C.3.Uygun işlemlerin ne zaman kullanılacağını belirlenmesinde kullanılan ölçütler bilgisi	
D. Üstbilişsel bilgi	
D.1. Strateji Bilgisi	Genel olarak bilişin yanı sıra kişinin kendi bilişinin farkındalığı ve bilgisini içeren boyuttur.
D.2. Uygun bağlamsal ve koşulsal bilgiyi içeren bilişsel görevler bilgisi	
D.3. Kendini tanıma bilgisi	

Kaynak: Krathwohl, 2002. (Theory into Practice, Vol. 41, No. 4, Revising Bloom's Taxonomy (Autumn, 2002), pp.212-218).

1. Olgusal Bilgi: Bir disiplini anlamak veya problemleri çözmek için öğrencilerin bilmesi gereken temel unsurları ifade eder. Bu kategori, bir konuyla ilgili temel terimleri ve özel detayları içerir. Öğrencilerin bir disiplini tanımaları ve problemleri çözmeleri için gereken temel bilgileri kapsar (Wilson, 2016).
2. Kavramsal Bilgi: Temel unsurlar arasındaki ilişkileri anlama ve bu unsurların bir arada nasıl işlev gördüğüne odaklanan bilgidir. Bu kategori, sınıflandırmalar, kategoriler, ilkeler, genellemeler, kuramlar, modeller ve yapılar gibi unsurları içerir. Temel unsurlar arasındaki ilişkileri anlamak ve kavramsal çerçevede düşünebilmek önemlidir (Krathwohl, 2002).
3. İşlemsel Bilgi: Bir bilgi veya becerinin nasıl yapılacağını, araştırma yöntemlerini ve tekniğini içeren bilgi boyutudur. Bu kategori, belirli becerileri ve yöntemleri uygulama yeteneğini kapsar. Bir konuda nasıl işlem yapılacağını bilmek ve uygun prosedürleri kullanmak önemlidir (Krathwohl, 2002).
4. Üstbilişsel Bilgi: Genel olarak biliş hakkında bilgi sahibi olmayı ve kendi bilişsel süreçleri hakkında farkındalık ve bilgiye sahip olmayı ifade eder. Bu kategori, biliş hakkında bilgi sahibi olmanın yanında kendi düşünme süreçlerini anlama ve yönetme yeteneğini içermektedir (Krathwohl, 2002). Öğrencilerin kendi düşünme süreçlerini anlamaları ve bu bilgiyi kullanarak düşünme ve öğrenme stratejilerini uyarlamaları önemli görülmektedir (Saracaloğlu, 2019; Wilson, 2016).

Tablo 3' de yer aldığı üzere revize edilmiş Bloom taksonomisinde bilgi boyutunun orijinal taksonomideki bilgi boyutunda yer alan üç bilgi türünü içerdiği söylenebilir. Ek olarak son boyutta yer alan üstbilişsel bilginin yeni bir bilgi boyutu olarak ifade edildiği görülmektedir (Krathwohl, 2002).

2.1.7.3. Duyuşsal alan taksonomisi. Krathwohl, Bloom ve Masia tarafından 1964 yılında oluşturulan duyuşsal alan taksonomisi, alanyazında en sık kullanılan ve alanda en tanınmış duyuşsal alan taksonomilerinden biridir (Karagöl ve Adıgüzel, 2022). Duyuşsal alan, öğrenenlerin tutumları, duyguları, ilgi alanları, algıları ve değerleri ile ilgilidir (Woodford, 1979). Duyuşsal alan taksonomisi, değerler veya tutumlar öğrenilirken davranışta meydana gelen değişikliklerin tanımlanmasını sağlayan, hiyerarşik olarak düzenlenmiş beş basamaktan oluşur (Morshead, 1964). Taksonominin geliştirme sürecinde “içselleştirme” ifadesi anahtar terim olarak görülmüştür (Karagöl ve Adıgüzel, 2022; Morshead, 1964). Bacanlı (1999)’ ya göre içselleştirme, bir bireyin bir olguyu veya değeri fark edip, onu kendi benliğiyle özdeşleştirip kendi anlayışı ve değerler sistemiyle uyumlu hale getirme sürecidir. İçselleştirme süreci ilerledikçe, değerler bireyin iç kontrol yapısına daha fazla dahil edilir. (Morshead, 1964). Değerin keşfiyle başlayan ve kabul edilmesine doğru ilerleyen içselleştirme süreci, bireyin bakış açısını ve eylemlerini şekillendirir (Woodford, 1979). Bu nedenle duyuşsal alan hedefleri, bireyin içselleştirilmiş tutumları, değerleri ve duygusal tepkileri ne derece benimsediğini temel alarak, hiyerarşik bir sıralamada sistemli bir şekilde düzenlenmiştir (Morshead, 1964). Duyuşsal alan taksonomisinde basamaklar arasında geçişlere açık bir yapı olması nedeniyle alana ait hedefler belirlenirken net ifadelerin kullanılması önem taşımaktadır (Efendioğlu, 2020).

Krathwohl, Bloom ve Masia’ nın Duyuşsal Alan Taksonomisi ve alt basamakları Tablo 4’ de sunulmuştur.

Tablo 4.

Krathwohl, Bloom ve Masia’ nın Duyuşsal Alan Taksonomisi

Kategori	Açıklama
1.0 Alma	
1.1 Farkındalık.	Belli olgu ve uyarıcıların varlığına duyarlı olma, onları alma ve katılmaya istekli olma
1.2 Almaya Açıklık	
1.3 Kontrollü veya Seçilmiş Dikkat	
2.0 Tepkide Bulunma	
2.1 Uysallık	Öğrenenin kendisini ilgili olgulara en azından kısmen adanması anlamında aktif olarak katılma.
2.2 İsteklilik	
2.3 Doyum	

3.0 Değer Verme	Öğrenenin bir şey, olgu veya davranış hakkında sahip olduğu değer inancı ve tutumu.
3.1 Değeri Kabullenme	
3.2 Değeri Tercih Etme	
3.3 Bağlılık	
4.0. Örgütlenme	Öğrenenin organize olduğu, karşılıklı ilişkileri belirlediği ve kendisi için baskın ve yaygın değerler oluşturduğu düzey.
4.1. Değeri Kavramsallaştırılma	
4.2. Değeri Örgütlenme	
5.0 Kişilik Haline Getirme	Öğrenenin içselleştirdiği değerlere uygun olarak tutarlı bir şekilde hareket etmesi.
5.1 Genelleştirilmiş Örüntü	
5.2 Karakterlenme (kişilik haline getirme)	

Kaynak: Akt. Karagöl ve Adıgüzel, 2021; (Kratwohl vd., 1964, s. 37)

Duyuşsal alan taksonomisi, kategorilerinin karışık olması sebebiyle hedef ifadelerinin oluşturulmasında güçlük oluşturabileceği, soyut olması, bilişsel alana yakın olması ve duyuşsal davranışları ölçmek için kullanılan yöntemlerin sınırlı olabileceği gerekçeleriyle eleştirilmiştir (Bacanlı, 1999; Karagöl ve Adıgüzel, 2022; Woodford, 1979).

2.1.7.4. Psikomotor alan taksonomisi. Psikomotor alan zihin ve kas becerilerinin eşgüdümlü kullanılmasını gerektiren becerileri içeren alandır (Kablan, 2019). Taksonomi Elizabeth J. Simpson tarafından geliştirilmiş 1972 yılında alana kazandırılmıştır. Simpson' a (1966) göre devinişsel alan taksonomisi öğrenci davranışları arasındaki ayrımı göstermeli, mantıklı ve kendi içinde tutarlı olmalı, psikolojik olgularla uyumlu olmalı ve eğitim hedeflerini net şekilde temsil edebilmelidir. Taksonominin, yapısal özellikleri açısından daha önce geliştirilmiş olan bilişsel ve duyuşsal alan taksonomilerine benzer şekilde hazırlandığı görülmektedir. Devinişsel alan hedefleri, belirli fiziksel becerileri, eylemleri ve bunların yorumlayıcı hareketlerini içeren, bilginin fiziksel kodlamasını, hareket ya da kavramın ifadesinin kaba ve ince kas kullanımı faaliyetleri ile gerçekleştirildiğini ifade eden hedeflerdir (Wilson, 2016). Devinişsel alana ait taksonomi, alana ait becerilerin sınıflanmasında, mesleki ve teknik eğitim başta olmak üzere sanat eğitiminde, spor eğitiminde ve birçok alanda yenilik ve işlevsellik sağlamıştır (Efendioğlu, 2020). Beceriyi oluşturan aşamaların işlem basamakları halinde sıralanması eğitim durumlarının düzenlenmesinde ve ölçme değerlendirmede büyük önem taşımaktadır (Senemoğlu, 2010). Simpson' ın (1966) devinişsel alan taksonomisi Tablo 5' de sunulmuştur.

Tablo 5.

Simpson'ın Psikomotor Alan Taksonomisinin Ana ve Alt Basamakları

Basamak	Açıklama
1.0 Algılama 1.1 Duyuşsal uyarı 1.2 Uyarıcıyı seçme 1.3 İlişkilendirme	Bir motor eylemi gerçekleştirmenin temel ilk adımı olan algı sürecini içerir. Bireyin nesnelere, nitelikleri veya ilişkileri duyu organları aracılığıyla fark etme sürecidir.
2.0 Kurulma 2.1 Zihinsel kurulma 2.2 Fiziksel kurulma 2.3 Duyusal kurulma	Belirli bir eylem için hazırlık yapma ve düzenlenme sürecidir.
3.0 Kılavuzla yapma 3.1 Taklit etme 3.2 Deneme yanılma	Bireyin rehber eşliğinde beceriyi ortaya koyma sürecidir.
4.0 Mekanikleşme	Motor davranışın alışkanlık hale gelmesidir. Birey öğrenilmiş motor davranışı yeterli ve özgüvenli bir şekilde eyleme dönüştürmelidir.
5.0 Beceri Haline Getirme 5.1 Belirsizliğin giderilmesi 5.2 Otomatik performans	Bireyin motor davranış örüntüsü kazandığı ve üst düzey beceri edindiği basamaktır.
6.0 Adapte Etme	Birey üst düzey beceri kazandığı motor davranışı yeni duruma uyarlar.
7.0 Yaratma	Birey kazandığı üst düzey motor davranışı yeni ve orijinal bir davranış örüntüsüne ulaştırır.

Taksonomiye ait hedefler başlangıç düzeyinden özgün bir beceri ve yetkinlik haline gelmesi şeklinde sıralanmaktadır (Senemoğlu, 2010). Psikomotor alana ait taksonomi incelendiğinde artarak ve aşamalı olarak bir becerinin kazanma düzeylerini içerdiği görülmektedir.

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Türkiye' de yapılan araştırmalar. Şeyhun (2000) çalışmasında 8. Sınıf öğrencilerinde karar verme becerisi eğitim programının karar verme becerilerine etkisini araştırmıştır. Araştırma için 1999-2000 eğitim öğretim yılında Batıkent Kooperatifler İlköğretim Okulu sekizinci sınıf öğrencilerden içtepesel karar verme puanı yüksek, mantıklı karar verme puanı düşük 80 öğrenci üzerinde deney ve kontrol grupları oluşturularak, deney gruplarına dokuz oturumluk karar verme becerisi eğitim programı düzenlenerek çalışma yapılmıştır. Araştırma verileri Kuzgun tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Veriler iki yönlü varyans analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Araştırmanın bulgularında karar verme becerisi eğitime katılmış olan öğrencilerin içtepsel karar verme davranışlarında azalma, mantıklı karar verme becerilerinde artış görülmüştür.

Güven (2008) araştırmasında, lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin meslek alanlarına yönlendirilmede mesleki rehberliğin yeterlilik düzeyi ve yönlendirilme memnuniyetini belirlemeye çalışmıştır. Çalışmasında veriler araştırmacının hazırlamış olduğu anketle 489 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadan seçim yaptıkları, tanıtım ve yönlendirme dersinde test ve envanter uygulaması çalışılmalarının yürütülmediği, okullarda meslek uzmanlarınca seminer, konferans gibi bilgilendirme ve tanıtım uygulamalarına pek yer verilmediği, veli bilgilendirme ve iş birliğinin yeterli sağlanamadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğunluğunun, dokuzuncu Sınıfta sunulan mesleki bilgi verme ve rehberlik hizmetlerinden memnun olduklarını fakat yetersiz bulduklarını ortaya koymaktadır.

Kızılcık (2009)'ın çalışmasında ilköğretim sekizinci sınıf öğrenci ve velilerinin meslek liselerine dair görüş ve düşünceleri saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmada Kastamonu il merkezindeki 19 ilköğretim okulundaki 218 kız ve 178 erkek sekizinci sınıf öğrencisine ve 396 öğrenci velisine ulaşılmıştır. Araştırma betimsel modelde hazırlanmış, belirtilen örnekleme anket çalışması uygulanmış olup, bulgular istatistiksel analiz yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Çalışma sonunda öğrencilerin %89,9'unun meslek lisesine gitmeyi düşünmedikleri, %28,9'unun ise gitmek zorunda olsalar dahi meslek lisesine gitmeyecekleri bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmada aynı zamanda meslek liselerinin gerekliliği bilinmesine rağmen, okula dersleri zayıf ve çok zeki olmayan öğrencilerin gittiği düşüncesinin hâkim olduğu öğrenci ve veli görüşlerinde tespit edilmiştir. Ayrıca meslek liselerinde verilen eğitimin üniversite sınavını kazandırmaya yeterli olmayacağı fikri mevcuttur. Öğrencilerin cinsiyetleri ile mesleki liseleri tercih etme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış fakat genel başarı notu ve gelir düzeyleri ile tercih etme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sapmaz (2010) araştırmasında ilköğretim altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimlerine etki eden faktörlerden cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, sınıf düzeylerinin, ilgi ve yeteneklerinin etkilerini incelemiştir. Araştırmada 253 kız, 240 erkek öğrenciye Çocuklukta Kariyer Gelişimi Ölçeği, Akademik Benlik

Kavramı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Veri analizi Aşamalı Regresyon Analizi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularında cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenlerinin farklı kariyer gelişim alanlarını etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Düşük ve orta sosyoekonomik düzeyin öğrencilerin sözel ve sayısal yetenekler basamağında kariyer gelişimine etkili olduğu, altıncı sınıf düzeyinde şekil uzay yeteneklerinde ve sekizinci sınıf düzeyinde ise edebiyat ilgilerinde anlamlı düzeyde yordama olduğu belirtilmiştir.

Işıklar ve Bozgeyikli (2010) çalışmasında sekizinci Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimlerini demografik faktörler özelinde incelemiştir. Çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. 175 kız 182 erkek öğrenciye Bacanlı, Özer, Sürücü (2006) tarafından Türkçe ye uyarlanan Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Çalışmada erkek öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin kız öğrencilerin kariyer gelişimine göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Üst ve orta sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin kariyer gelişimleri alt sosyoekonomik düzeyde olan öğrencilere daha yüksek seviyede olduğu elde edilen bulgular arasındadır. Ebeveyn eğitim durumu farklı alt boyutlarda değişken sonuçlar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özen (2010) çalışmasında yedinci sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde televizyonun etkisini araştırmıştır. Çalışma nitel bir araştırma olup, Erzincan ilindeki 3 farklı okulda öğrenim gören 23 kız 27 erkek yedinci sınıf öğrencisi ile görüşme yoluyla veri toplanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin televizyon izleme sürelerinin sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde fazla olduğu, öğrencilerin doğrudan ve dolaylı olarak meslek seçiminde televizyonda izlediklerinden etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin televizyonda izledikleri programların içeriğine bağlı olarak polis, asker, doktor ve avukat olmak istediklerini belirttikleri görülmüştür.

Yayla (2011), araştırmasında ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin karar verme stilleri ile kariyer gelişimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasındaki araştırma grubu Kırıkkale ilindeki yedi devlet okulundaki, 213 kız, 187 erkek toplam 400 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama araçları Ergenler Karar Verme Ölçeği, Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu olarak belirlenmiştir. Veri çözümlemesinde Çoklu Doğal Regresyon Analizi, tek yönlü varyans analizi ve t testi kullanılmıştır. Öğrencilerin EKVÖ' ne ait karar vermede umursamazlık, özsaygı

ile ihtiyatlı seçicilik, sorumluluktan kaçma, panik alt ölçekleri puanları ile ÇKGÖ puanlarındaki toplam varyans %23'ünü açıklamış olup, ihtiyatlı seçicilik karar vermede en güçlü yordayıcı olarak tespit edilmiş, özsaygı ve paniğin ihtiyatlı seçiciliğin devamında kuvvetli yordayıcılar olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilere ait kariyer gelişim puanlarında cinsiyete ve anne-baba eğitim düzeylerine ait anlamlı farklılaşma bulunamamıştır. Yaş, sosyoekonomik düzey ve akademik başarının kariyer gelişimindeki etkili değişkenler olduğu tespit edilmiştir.

Can'ın (2012) çalışmasında altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerini farklı değişkenler bakımından incelemiştir. Araştırma Antalya il merkezi, Kaş ilçe merkezi, Kalkan Beldesi ve köylerinde öğrenime devam eden 218 kız, 195 erkek toplam 413 ortaokul öğrencisi ile yürütülmüştür. Araştırma betimsel modeldedir. Veriler, Çocuklar İçin Kariyer Gelişimi Ölçeği, kişisel bilgi formu ve akademik başarı için öğrencilerin yılsonu ağırlıklı başarı ortalamaları kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen bulgularda, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin cinsiyet değişkenine bağlı olarak farklılık göstermediğine ulaşılmıştır. Kariyer gelişimi sınıf düzeyine göre incelendiğinde, sınıf düzeyi yükseldikçe kariyer gelişim düzeylerinin yükseldiği sonucuna ulaşılabildiği, algılanan sosyoekonomik düzey değişkeninde ise, sosyoekonomik düzey arttıkça kariyer gelişim düzeyinin yükseldiği elde edilen bulgular arasında gösterilmiştir. Kariyer gelişiminin seçilmeyi düşünülen lise değişkenine göre incelenmesinde ise Fen lisesini tercih etmek isteyen öğrencilerin meslek lisesi tercih etmeyi planlayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akademik başarı düzeyi arttıkça kariyer gelişiminin arttığı belirtilmiştir. Anne- baba eğitim düzeyi yükseldikçe kariyer gelişim düzeyinin arttığı, annenin çalışıp çalışmama durumunda ise herhangi bir farklılaşma görülmediği çalışmasının sonuçları arasında yer almıştır. Yaşanan yerde üniversitenin olup olmama değişkenine göre inceleme yapıldığında köyde yaşayan öğrencilerin şehir merkezinde yaşayan öğrencilere göre kariyer gelişim puanları açısından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akıntuğ (2012), araştırmasında Super'in benlik kuramına dayalı olarak geliştirilen mesleki grup rehberliği uygulama programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk ve karar verme stratejilerinin geliştirilme durumunu incelemiştir. Araştırma, deney ve kontrol gruplu ön test-son test deneysel desen kullanılarak, 44

öğrenci ile yürütülmüştür. Deney grubuna mesleki olgunluk düzeyini artırma ve karar verme becerilerini geliştirme grup rehberlik programı yedi oturum halinde uygulanmış, kontrol grubuyla ise üç kez görüşme gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler Mann Whitney U, ANOVA ve t testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, deney grubunda uygulanan meslek grup rehberliği programının, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini yükseltmede ve karar verme stratejilerini geliştirmede etkili olduğu saptanmış fakat bağımlı karar verme stratejilerine sahip olan öğrencilerde etkili olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Altay Köse'nin (2013) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin fen bilimleri ile ilgili olan mesleklere ilgisini ölçülmeyi amaçlamıştır. Çalışmada ilkökul ve ortaokul bulunan dördüncü ve ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin bilimsel kariyer ilgileri farklı değişkenler açısından incelenmiş, incelenen değişkenlerin etki düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada betimsel modelde tasarlanmış ve genel bilgi formu, bilimsel kariyerlere ilişkin ilgi düzeyi ölçeği, bilimsel kariyer bilgi düzeyi ölçeği, bilimsel tutumlar ölçeği ve bilimsel aktivitelerin günlük yaşamda tercih edilme ölçeği kullanılarak veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler farklı sınıf düzeylerinde farklı yoğunluklarda meslek alanlarına ilgi gösterebilir de doktor, bilgisayar teknisyeni, matematikçi ve profesör gibi meslek türlerinin tüm sınıflarda belirtildiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin bilimsel kariyer alanlarına ait bilişsel anlayışlarına dair veriler incelendiğinde öğrencilerin meslek ilgilerinin dördüncü sınıftan altıncı sınıfa kadar bir artış söz konusuken daha sonra meslek ilgilerinin azaldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca anne- baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin bilişsel puanların artışı gözlemlendiği tespit edilmiştir.

Canal (2013) araştırmasında, Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Mesleklerle İlgili Yapılan Etkinliklerin Öğrencilerin Meslek Seçimine Etkisini belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada karma yöntem kullanılmış olup, nicel boyutunda deneysel desen çerçevesinde “Çok Değişkenli Model” ile hipotezlere dayalı veri toplanmış ve istatistiksel analiz ile incelenmiştir. Araştırmada durum analizi tarama yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma ortaokul beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarındaki 200 öğrenciye uygulanmıştır beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarındaki öğrencilere A-B-C şubelere göre sırasıyla genetik mühendisliği drama etkinliği, diyetisyenlik mesleği film etkinliği, kimya mühendisliği mesleği kaynak kişi uygulaması yapılarak veriler

değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmanın nitel boyutunda ise doküman analizi ve görüşme yoluyla veri toplanarak analiz işlemi gerçekleştirilmiştir. Doküman analizinde, 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve ilgili sınıfların Sosyal Bilgiler öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler; ayrıca Sosyal Bilgiler ders kitaplarında mesleklerin nasıl işlendiği belirlenmiştir. Görüşme süreci drama etkinliği sonrasında Genetik Mühendisliği mesleğini tercih eden ve etkinlikten bir ay sonra meslek tercihleri farklılaşan öğrencilerle sürdürülmüştür. Çalışma neticesinde, Sosyal Bilgiler dersinde mesleklerle ilgili gerçekleştirilen uygulamaların beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin meslek tercihlerine etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmış olmasına rağmen yedinci sınıf öğrencilerinde üzerinde benzer etki düzeyi saptanamamıştır. Ders öğretim programının yapılandırmacı yaklaşım çerçevesine uygun olarak hazırlandığı, derse ait kazanımlara uygun konu ve etkinlikleri içerdiği ve meslek konusuna yer verdiği belirlenmiştir.

Turan (2013)' ın yaptığı araştırmada ergenlerin kariyer ve yetenek gelişimi özyeterlik düzeyleri farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışma yapısal eşitlik modeli ve ilişkisel tarama modeli ile tasarlanmış, veriler Kariyer ve Yetenek Gelişimi Özyeterliği Ölçeği, Üst-bilişsel Farkındalık Ölçeği, Çok boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır. Araştırmaya 477 kız öğrenci ve 580 erkek öğrenci olmak üzere 1057 öğrenci katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler yedi, sekiz, dokuz ve onuncu sınıfta öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışmada ergenlik dönemindeki kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre kariyer ve yetenek gelişimi özyeterliğinin daha yüksek olduğu, sınıf düzeyinde ise kariyer ve yetenek gelişimi özyeterliğinin anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerde algılanan maddi durum düzeyi değişkeni incelendiğinde ise maddi durum yükseldikçe kariyer gelişimi özyeterliğininde yükseldiği tespit edilmiştir. Okul başarısı düzeyinin yüksek olduğu öğrencilerde kariyer gelişim özyeterlik düzeyinin de yüksek olduğu belirlenmiştir.

Altıntop (2015) çalışmasında öğrencilerin mesleki yönelim farkındalık düzeyi ve girişimcilik düzeylerini incelemiştir. Çalışma İstanbul ilindeki Ekrem Cevahir Anadolu İmam Hatip Lisesi' nde eğitim öğretim gören 130 kız, yedi erkek lise öğrencisine gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere uygulanan mesleki yönelim ölçeği ve girişimcilik ölçeği ile veriler elde edilmiştir. Verilerin analizinde t testi ve ANOVA

kullanılmıştır. Katılımcılarda mesleki yönelim ve girişimcilik düzeylerine ait aile gelir durumu, cinsiyet, ebeveyn öğretim durumu açısından anlamlı fark bulunamamıştır. Elde edilen veriler arasında katılımcıların mesleklerini belirlemede sorumlu olduklarını düşündüklerini fakat yeterli mesleki yönelim bilgisine sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Şekerli (2016)'nin çalışmasında sekizinci sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ve benlik saygılarının, kariyer karar verme güçlüklerini yordama durumunu farklı değişkenlere göre araştırılmıştır. Araştırma betimsel modelde tasarlanmış olup, araştırmaya Ankara ilindeki yedi ortaokulun sekizinci sınıf düzeyinde öğrenim gören 220 kız ve 199 erkek öğrenci katılım göstermiştir. Araştırmada Gati ve Saka (2001) tarafından geliştirilen ve Bacanlı (2008) tarafından uyarlanan “Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği”, Schultheiss ve Stead (2004) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlaması Bacanlı, Sürücü ve Özer (2007) tarafından yapılan “Çocuklar için Kariyer Gelişimi Ölçeği (ÇKGÖ)”, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Pişkin (1997) tarafından yapılan “Coopersmith Özsaygı Ölçeği Okul Kısa Formu” ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri analiz edilirken tanımlayıcı istatistikler ve dört çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgularda öğrencilerin bir üst kurum olan lise tercihlerine karar vermiş olanların ise kariyer kararı vermede daha az güçlük yaşadığı belirlenmiştir Sosyoekonomik düzeyi ve benlik saygısı yüksek öğrenciler ile lise tercihinine karar vermiş olan öğrencilerde kariyer kararları oluşturmada daha az düzeyde bilgi eksikliği ve hazırlık eksikliği hissedildiği belirlenmiştir.

Karalar (2017), ortaokul öğrencilerinin okul yaşam kalitesi algısı ile meslek kararı verme yetkinliği arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, öğrencilerinin okul yaşam kalitesi algısı ile meslek kararı verme yetkinliği arasında farklı değişkenler bakımından anlamlı farklılık olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmada, Sarı (2007) tarafından geliştirilen Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği, Bacanlı (2004) tarafından geliştirilen Meslek Kararı Verme Yetkinliği Ölçeği ve Kişisel Bilgiler Formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmada veriler Samsun ilindeki yedinci ve sekizinci sınıf olmak üzere 459 öğrenciye ölçekler uygulanarak elde edilmiştir. Okul yaşam kalitesinde cinsiyet değişkenine bağlı olarak anlamlı farklılıklar bulunmuş, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre okul yaşam algısının daha olumlu olduğu fikrine

ulaşmıştır. Okul yaşam algısı ile anne ve babanın eğitim düzeyi ile arasındaki ilişki için anne baba eğitim düzeyinin yükseldikçe okul yaşam kalitesi puanlarına olumlu etkisi olduğu belirtilmiştir. Meslek kararı verme yetkinlik düzeyi cinsiyete göre incelendiğinde kız öğrencilerin karar verme yetkinliğinin erkek öğrencilere göre daha olumlu düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyine göre karar verme durumu incelendiğinde ise yedinci sınıf öğrencilerinin sekizinci sınıfa göre daha olumlu olduğu belirtilmiştir. Akademik başarı algısı düzeyine göre, kendisini akademik anlamda iyi olarak ifade eden grubun, zayıf ve orta düzeyde akademik başarı algısına sahip gruba göre karar verme konusunda kendilerini daha yetkin gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Akademik başarı algısı orta düzeyde olanların zayıf düzeyde olanlara göre karar verme yetkinliklerinin daha olumlu olduğu görüşüne ulaşılmıştır. Yaşam kalitesindeki artışın meslek kararı verme yetkinliklerini artıracak görüşü çalışmada elde edilen sonuçlardandır.

Balçın ve Topaloğlu (2018) çalışmasında öğrencilerin gelecekte seçmek istedikleri mesleklere ait görüşlerini incelemiştir. Çalışma nitel bir araştırmadır ve olgubilim desenine göre hazırlanmıştır. Bitlis ili Adilcevaz ilçesindeki bir ortaokulda öğrenim gören 53 altıncı sınıf öğrencisine açık uçlu dört soru sorularak veriler toplanmıştır. Elde edilen bulgular içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Katılımcıların günlük hayatta karşılaştığı eğitim, sağlık, güvenlik alanlarındaki mesleklere ve spor temelli mesleklere karşı bir yönelimlerinin olduğu, öğrencilerin doktor, hemşire ve öğretmenlik mesleğini çoğunlukla dile getirdiği, farklı meslek grupları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve çeşitli mesleki yanılığlara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Çelik (2018)'in yapmış olduğu çalışmada altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimlerini çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Betimsel modeldeki çalışmaya, 449 kız, 422 erkek öğrenci katılmış olup Çocuklar İçin Kariyer Gelişimi Ölçeği ve bilgi formu ile öğrencilerden veri toplanmıştır. Değişkenlere göre yapılan incelemelerde, cinsiyet değişkeninin merak, denetim odağı, ilgiler, anahtar figürler ve planlama alt boyutlarında anlamlı etkililiği tespit edilmiştir. Çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla kariyer gelişim düzeylerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı çalışmada sınıf düzeyine göre incelenen alt boyutlardan merak, ilgiler, anahtar figürler, zaman perspektifi, planlama alt

boyutlarında sekizinci sınıf öğrencilerinin altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek puanlar elde ettiği görülmüştür. Algılanan sosyoekonomik düzey değişkeninde ise öğrencilerin kariyer gelişimleri merak, planlama, benlik ve zaman perspektifi alt ölçeklerinden anlamlı etkilendiği belirlenmiştir.

Gelişli, Kazykhankyzy ve Shauyenova (2018) çalışmasında, öğrencilerin meslek seçimine etki eden değerleri Mardin ili örneğinde sekizinci sınıf düzeyinde incelemiştir. Araştırmada öğrencilerin meslek seçimine etki eden faktörlerin saptanması tarama modelinde gerçekleştirilmiş, nicel ve nitel yöntemler kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Çalışma grubu gönüllülük esasına dayalı olarak belirlenen 39 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler anket ve görüşme yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen verilerde öğrencilerin meslek seçiminde etkili olan değerler mesleğin iyi geliri olması, yüksek yaşam kalitesi sağlama önceliğinin olması, mesleğin çalışma saatlerinin düzenli olması, güvenli olması, mesleğin toplumda saygı duyulan bir yerinin olması, yeniliklere açık olması ve meslekte başkalarını yönetebilme olarak yer almıştır. Çalışmanın bulgularına göre öğrenciler için maddi gelir ve toplumsal saygınlığın ön planda olduğu sonucuna varılmıştır.

Turan (2018) çalışmasında lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde ailenin ve okulun etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma nicel bir çalışmadır. Betimsel tarama modelinde hazırlanmıştır. Veriler, yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan anketlerle 17 rehber öğretmen, 46 veli ve 52 öğrenciye uygulanarak toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde; öğrencilerin meslek seçiminde etki eden etmenler aile, kendi kararları, yakın çevre olarak sıralandığı görülmektedir. Aynı zamanda, orta öğretim son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde önem verdikleri faktörler; ilgi ve yetenekleri, maddi kazanç ve prestij ve saygınlık olarak belirlenmiştir. Çalışmada öğrencilerin ailenin meslek seçimlerindeki rolüne ilişkin görüşlerinde baskın olarak tek ve mutlak karar verici konumda oldukları görüşü öne çıkmaktadır. Okuldaki mesleki yöneltme ve yönlendirme faaliyetlerine ait görüşlerde, öğrencilerin büyük bir bölümünün okulda yürütülen rehberlik faaliyetlerinin yetersiz bulunduğu, bir kısmının ise rehberlik faaliyetlerinden memnun olduğu belirlenmiştir. Okuldaki mesleki yöneltme ve yönlendirme uygulamalarına ilişkin veli görüşlerinde ise; yakın oranlar olmasına rağmen rehberlik faaliyetlerinin yetersiz olduğu görüşü daha fazla çıkmıştır. Rehber öğretmenlerin okulun sürdürdüğü meslek seçimine ilişkin görüşleri

incelendiğinde, öğrencilere yönelik mesleki yöneltme işlevinin yerine getirildiği düşüncesine sahip oldukları görülmüştür.

Gök (2018) araştırmasında, sekizinci sınıf öğrencilerine uygun olarak geliştirilen “Kariyer Karar Verme Programı” ’nın öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine ve kariyer karar verme güçlüklerine etkisini belirlemeye çalışmıştır. Araştırma yarı deneysel desende planlanmıştır. Çalışmada, kariyer karar verme düzeyi düşük olan öğrenciler 22 kişilik deney grubu ve 22 kişilik kontrol grubu olmak üzere gruplara ayrılmış, deney ve kontrol gruplarına ön-test son-test kontrol ölçekleri (kişisel bilgi formu, sekizinci sınıflar İçin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği ve Mesleki Olgunluk Ölçeği) uygulanarak veriler toplanılmıştır. Veri analizleri Mann Whitney U ve Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi ile kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde sekizinci sınıf öğrencilerine uygunlukta hazırlanan kariyer karar verme programının uygulandığı deney gruplarında, öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeylerini azalttığı, tutarsız bilgi ve bilgi eksikliği alt boyutlarında anlamlı farklar oluşturduğu, mesleki olgunluk düzeyini ise artırdığı belirlenmiştir.

Bridnick, Şensoy Briddick ve Saviskas (2018) çalışmasında ilkökulda kariyer gelişimi öğretim programı uygulanmasını ve öğrencilerin kariyer inşası üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışma Türkiye’deki bir özel ilkökulda gerçekleştirilmiştir. Kariyer gelişim öğretim programı hazırlanmasında okul müdürü ve paydaşların görüşleri alınmış ve Savickas’ ın Kariyer İnşası ve Yaşam Tasarımı ile Super’ in Yaşam Süresi Yaşam Alanı kariyer gelişim teorisi çerçevesinde öğretim programı oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında öğretim programı uygulamasında ilkökul düzeyi gelişimine uygun materyal, aktivite ve alıştırmalar kullanılmıştır. Çalışma sonucunda uygulanan programın veli iş birliği ile desteklenmesi gerektiği, üst eğitim kurumları ile bağlantı kurulabilecek düzeyde olduğu, okullarda kariyer öğretim programı kapsamında uygulanabilir düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Figengil (2019)’in araştırması, ortaokul öğrencilerinin kariyer planlaması ve meslek seçiminde ebeveyn desteğinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma örneklemini Etimesgut Belediyesi Sürekli Eğitim ve Uygulama Merkezi’nde altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfa devam eden 355 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilere Kariyere ilişkin ebeveyn desteği ölçeği ve Kişisel bilgi

formu uygulanmıştır. Babanın eğitim durumu yükseldikçe kariyere ilişkin algı artarken benzer bir bulgu anne eğitim durumu için tespit edilmemiştir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, bireyde kariyer gelişim sürecinin, çocuklukta gelişim süreci ile benzer ve eşgüdümlü olarak erken yaş dönemlerinde başlaması gerektiği ifade edilmiştir.

Şavluk (2019)'un araştırmasının amacı ortaokul altı, yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimlerini benlik saygıları, aile etkisi ve cinsiyet değişkenleri üzerinden incelemektedir. Araştırma örneklemini altı, yedi ve sekizinci sınıfa devam eden 316 öğrenciden meydana gelmektedir. Araştırmada veriler, Çocuklukta Kariyer Gelişim Ölçeği (ÇKGÖ), Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği (KSAEÖ), Coopersmith Özsaygı Envanteri (CÖE) ve Kişisel Bilgi Formu (KBF) kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde çoklu doğrusal regresyon analizi, t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Çalışmada öğrencilerin kariyer gelişiminin sınıf düzeyine, algılanan akademik başarı düzeyine, anne- baba eğitim düzeyine, doğum sırasına, anne- baba ile birlikte yaşama durumlarına göre anlamlı olarak farklılık gösterme durumu incelenmiştir. Anne-baba eğitim durumlarının kariyer gelişim düzeylerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin kariyer gelişimlerinin algılanan akademik başarı düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği ve benlik saygısının kariyer gelişiminde önemli bir yordayıcı olduğu çıkan sonuçlar arasındadır.

İşıldak Tezcan (2019)'ın araştırmasında sekizinci sınıf velilerinin, öğrencilerin aldıkları müzik eğitimine dair görüşlerini ve müzik alanındaki kariyer planlarına dair görüşlerini tespit etmeyi amaçlanmıştır. Araştırma karma yöntem ile yürütülmüş, açıklayıcı desen kullanılmıştır. Araştırmada veriler, Dinç Altun tarafından geliştirilen “Ortaokul Müzik Eğitimine İlişkin Aile Tutum Ölçeği”, Tekirdağ ili ve ilçelerindeki 1084 sekizinci sınıf velisine uygulanarak ve 15 veli ile araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile görüşme yapılarak elde edilmiştir. Araştırmada sekizinci sınıf öğrenci velilerinin büyük bir kısmının çocuklarının müzikle ilgilenmelerine olumlu tutum sergilese de lise düzeyinde müzik kariyerine dayalı bir okulda eğitim öğretimlerini sürdürmelerini kabul etmediği, çocuklarının fen lisesi ya da Anadolu liselerine devam etmesini istediğini, müziğe dayalı mesleklerin toplum içerisinde önemli görülmediği sonucuna ulaşmıştır.

Yerlikaya (2019) çalışmasında meslek temsilcileri tarafından yapılan meslek tanıtımlarının ortaokul son sınıf öğrencilerinin mesleki eğilimleri üzerindeki etkisini farklı değişkenlere göre araştırmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Sivas il merkezindeki bir devlet okulunda sekizinci sınıf düzeyinde öğrenim gören 42 kız, 40 erkek toplam 82 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma nicel çalışma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Deneme modeline göre oluşturulmuş ve araştırmada tek grup öntest-sontest deneme modeli kullanılmıştır. Veriler, Çakır (2003) tarafından geliştirilen “Mesleki Karar Envanteri” ve araştırmacının hazırladığı meslek tanıtımları öncesi ve sonrasında uygulanan görüşme formları ve kişisel bilgi formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin mesleki eğilimlerinin ilgi ve yetenekleri, örnek aldıkları kişiler, toplumsal saygınlık, kazanç ve işin niteliği şeklinde sıralandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yönelim gösterdikleri mesleklerle alakalı olarak yeterli bilgilerinin olmadıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Meslekler hakkında yeterli bilgisi olan öğrencilerin ise mevcut bilgilerini araştırma yoluyla, çevrelerinden, meslek temsilcilerinden ve ailelerinden elde ettikleri görülmüştür. Öğretmen ve kitaplardan bilgi edindiklerine dair görüş bildirenlerin az sayıda olduğu belirtilmiştir. Çalışmada öğrencilere meslek temsilcileri tarafından yapılan tanıtımların meslek eğilimlerinde etkili olduğu, aynı zamanda meslek temsilcilerinin meslekleri birebir anlatmalarının uygun olduğu görüşlerine yer verilmiştir.

Çalışkan (2019) çalışmasında, Türkiye'deki Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programlarında yer alan amaç ve kazanımları kariyer bilinci çerçevesinde incelemiştir. Çalışma nitel bir yaklaşımla doküman incelemesi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 1926-2018 yılların arasında ülkemizde kullanılan fen bilimleri dersi öğretim programlı incelenmiş olup, program dokümanlarına ulaşamayan yıllar için ders kitaplarının incelenmesi uygun görülmüştür. Elde edilen bulgular sonucunda, Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programlarının ülkede ve dünyada yaşananlardan gelişmeler doğrultusunda yenilendiği, Cumhuriyetimizin ilk yıllarındaki ders öğretim programlarının daha çok mevcut döneme ait çiftçilik, çömlekçilik, arıcılık gibi toplumda bilinen meslek çeşitlerine yer verdiği fakat zaman içerisinde güncellenerek farklı dönemlerde tıp, mühendislik gibi alanlardaki mesleklere yer verildiği belirtilmiştir. Yine çalışmada 2013 ve 2018 yıllarında hazırlanmış olan öğretim

programlarında kariyer bilinci kavramının yer almasıyla farklı ve çeşitli mesleklere yer verildiği belirtilmiştir.

Yılmaz (2019) araştırmasında lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarını cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, kariyer denetim odağı ve alt boyutlarının, öğrencilerin meslek seçiminde akılcı olmayan inanç ve alt boyutlarını yordama düzeyini incelemiştir. 672 lise öğrencisine Mesleki Karar Envanteri, Kariyer Denetim Odağı Ölçeği ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği uygulanmış, elde edilen veriler Bağımsız Ortalamalar T-testi, Pearson Korelasyon Analizi, Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularında öğrencilerde cinsiyete göre anlamlı fark bulunamamışken, okul türüne ve sınıf düzeyi göre anlamlı fark belirlenmiştir. Sınıf düzeyine göre öğrencilerdeki mesleki karar incelendiğinde, 11. Sınıftakilerin 12. Sınıfa göre daha fazla kararsızlık yaşadıkları bulunmuştur. Öğrencilerde okul türüne ve cinsiyete göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Mesleki kararsızlık ile kariyer denetim değişkeninin alt boyutları olan içsellik ile zayıf düzeyde negatif yönde ilişki, dışsallık alt boyutu ile zayıf düzeyde pozitif ilişki belirlenmiştir.

Görmez'in (2019) Ortaokul Sosyal Bilgiler Programı ile Okul, Meslek ve Sivil Yaşam (C3) Çerçeve Programında Yer Alan Kazanımların Karşılaştırılması konulu çalışmasında çeşitli alt öğrenme alanlarını ve kazanımları incelemiştir. Sosyal bilgiler dersine ait Ekonomi disiplinini "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" adlı öğrenme alanı ile kısmen de "Küresel Bağlantılar" adlı öğrenme alanı ile ilişkilendirmiş ve kazanımları değerlendirmiştir. İlgili öğrenme alanları ve kazanımlarda yer alan ifadeler incelendiğinde "üretimde insan faktörü, nitelikli insan gücünün ekonomideki önemi, meslek edinmenin tarihçesi, ekonomik faaliyet ve meslek ilişkisi, eğitim-meslek arasındaki ilişki" gibi konularda meslek kavramının kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Çelik (2019) çalışmasında sosyal bilgiler dersinde yer alan girişimcilik ve kariyer bilinci geliştirme alanına ait kazanımlarla ilgili öğrenci ve öğretmen görüşlerini ortaya koymuştur. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Çalışma grubu Erzurum ili merkez ilçelerinde farklı okullarda görev yapan 14 sosyal bilgiler öğretmeni ve 29 yedinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla veri toplanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde öğretmenlerin kariyer bilinci kavramını meslek

seçiminde bilinçli olma, girişimcilik kavramını ise ekonomik olarak değerlendirdikleri görüşüne ulaşılmıştır. Öğretmenlerin büyük bir bölümünün kariyer bilinci ve girişimcilik kavramlarının erken yaşta kazanılması gereken bir beceri olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda, öğretmenlerin kariyer bilinci ve girişimcilik kavramlarının programda yeterince yer almadığı, ders sürelerinin azlığı sebebiyle yeterli yer veremediklerini belirten görüşlere sahip olduklarına yer verilmiştir. Öğrencilerin çoğunun öğretmenlerle paralel görüşte oldukları, kariyer bilinci ve girişimcilik kavramının ders saati azlığı, TEOG sınavına hazırlanmaları sebebiyle yeterince işlenmediğine dair düşüncelere sahip oldukları belirtilmiştir.

Aksakal (2019) tarafından yürütülen çalışmada meslek kararı verme yetkinliği ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve meslek seçiminde karar verme süreçlerinde yetkinliğinin algılanan sosyal destek sistemlerinde etkili olup olmadığını araştırılmıştır. Çalışmanın yönteminde ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma Erzurum ilindeki ortaokullarda öğrenim gören 736 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmada veriler Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan bulgulara göre, meslek kararı vermede cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Meslek kararı verme yetkinliğinin, ebeveyn eğitim düzeyine, ebeveyn gelir düzeyine ve algılanan sosyal desteğe göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Karakaş ve Erginer (2020) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin mesleki ve teknik eğitim öğretim hakkındaki görüşlerini incelemiştir. Çalışma nitel araştırma kapsamında yer almaktadır. Çalışmada veriler, Tokat ilindeki ortaokullarda eğitim öğretim gören 846 sekizinci sınıf öğrencisine araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış veri toplama aracı uygulanarak elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin lise tercihlerinde Anadolu lisesi, sağlık meslek lisesi ve fen lisesi olduğu görülmüştür. Çalışmada öğrencilerin büyük bir bölümü mesleki rehberlik almadığını belirtmişlerdir. Meslek seçimini etkileyen faktörler incelendiğinde ise etkili faktör aile olarak belirtilmiş, onu öğretmen ve arkadaş çevresinin takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin sahip olmak istedikleri meslekler ise sırasıyla öğretmenlik, doktorluk, polislik, hemşirelik, mühendislik olarak belirtilmiştir.

Öztürk, Esen ve Siyez (2020) çalışmasında sınıf rehber öğretmenlerinin ve eğitim öğretime devam eden sekizinci sınıf öğrencilerinin rehberlik ve kariyer planlama dersine ait görüşlerini incelemiştir. Çalışmanın yedi farklı ortaokulda görev yapan 13 kadın ve sekiz erkek toplam 21 sınıf rehber öğretmeni ve 23 kız, 24 erkek öğrenciden oluşan toplam 47 sekizinci sınıf öğrencisi ile yürütüldüğü görülmektedir. Nitel bir çalışma olana araştırmada durum çalışması yöntemi kullanılmış olup, çalışma grubunun oluşturması esnasında tipik durum örnekleme yapılmıştır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgularda öğrenci ve öğretmenlerin dersin niteliğine ait meslekler tanıma, kişisel sosyal sorunların çözümüne ve bir üst öğrenim kurumları hakkında bilgi almaya dair faydalı olduğuna ilişkin görüşleri mevcuttur. Ayrıca mesleki rehberlik dışında da kişisel ve eğitsel rehberlik yönünden de bazı yeterliklerin bu ders kapsamında gerçekleştirilebildiği göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, öğretmenlerden elde edilen verilerde öğrencilerin dersin işlenmesi açısından ilgisiz olduğu belirtilmiş olsa da öğretmenlerin dersi işlememesi ve derse karşı gereken önemi verilmediğine dair öğrenci görüşleri de mevcuttur.

Çimşir ve Akdoğan (2020) çalışmasında ilköğretim öğrencilerinin cinsiyete dayalı mesleki kalıp yargılarını ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışma betimsel tarama modeli ile deney ve kontrol gruplu, ön-test son-test yarı deneysel bir modelde yürütülmüştür. Çalışmada lisans mezuniyeti gerektiren 16 meslek (doktor, diş hekimi, hemşire savcı, pilot, hâkim, psikolog, inşaat mühendisi, bilgisayar mühendisi, banka müdürü, veteriner, öğretmen, avukat, bilim insanı, mali müşavir, makine mühendisi) belirlenmiştir. Eskişehir ilinde dördüncü sınıfta eğitim öğretime devam eden 60 öğrenciye ön test uygulanmış, öğrenciler arasında rastgele seçilen 41 öğrenci deney ve kontrol gruplarına ayrılarak, araştırmacı tarafından geliştirilen 40 dakikalık tek oturumluk rehberlik etkinliği uygulanmış ve son test çalışması ile elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla cinsiyete dayalı mesleki kalıp yargılarının olduğu, uygulanan tek rehberlik etkinliği sonucunda ise kalıp yargıların azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların inşaat-makine-bilgisayar mühendisliği, hâkimlik, pilotluk, bilim insanlığı, banka müdürlüğü ve mali müşavirlik mesleklerini erkek mesleği olarak; hemşireliği ise kadın mesleği olarak algıladığını sonucuna ulaşılmıştır.

Bakır ve Büyükgöze Kavas (2021) araştırmasında ilköğretim 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimini aile desteği ve sosyo-demografik değişkenler açısından değerlendirmiştir. Çalışmaya yedinci ve sekizinci sınıflardan 1288 öğrenci katılmış, öğrenciler Çocuklar için kariyer gelişim ölçeği, kariyere ilişkin ebeveyn destek ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre bilgi, deneyim odağı, merak, benlik kavramı, zaman perspektifi parametrelerinde puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda sınıf düzeyinin arttıkça denetim odağı ve bilgi düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir. Çalışmada hedeflenen lise türü olarak en çok hedeflenen liseler fen lisesi, meslek lisesi ve imam hatip lisesi olarak belirtilmiştir.

Bayar ve Ekim (2021) çalışmasında sınıf rehberlik öğretmenliği yapan öğretmenlerin rehberlik hizmetlerine dair görüşlerini incelemiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Çalışmada veriler, altısı kadın sekizi erkek, daha önceden sınıf rehber öğretmenliği yapmış ve yapmakta olan 14 öğretmenden, araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan görüşme soruları ile elde edilmiştir. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin rehberlik kavramını yol gösterici olmak, yardımcı olmak, yönlendirici olmak olarak açıkladıkları görülmektedir. Rehberlik hizmetlerinde, öğretmenlerin sınıf rehberlik hizmetlerindeki yaşamış olduğu eksiklikler, ders saati yetersizliği, veli iletişim ve iş birliği eksikliği, okul rehber öğretmenlerinin sayıca yetersizliği karşılaşılan sorunlar olarak ifade edilmiştir.

Özyürek, Ertural, Saruhan ve Güme (2021)'nin çalışmasında psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde yer alan kariyer planlama çalışmalarının etkisi incelenmiştir. Çalışmada katılımcılar öğrenci, veli ve öğretmenlerden oluşmaktadır. Yarı deneysel desene uygun olarak yürütülen çalışmada kontrol ve deney grupları oluşturulmuş ve kariyer geliştirme programı uygulanmıştır. Ortaokul düzeyindeki çalışmalarda Bacanlı, Özer ve Sürücü (2007) tarafından uyarlanan Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği, Çolakkadıoğlu (2012) tarafından uyarlanan Ergenlerde Karar Verme Ölçeği ve program değerlendirme anketi ile veriler elde edilirken, lise düzeyindeki çalışmalarda Kuzgun ve Bacanlı (2005) tarafından geliştirilen Mesleki Olgunluk Ölçeği, Çolakkadıoğlu (2012) tarafından uyarlanan Ergenlerde Karar Verme Ölçeği ve program değerlendirme anketleri ile veriler elde edilmiştir. Çalışmada veriler, iki yönlü ANCOVA ve Wilcoxon işaretli sıra testleri ile incelenmiştir. Çalışma

bulgularında lise öğrencilerinde kariyer farkındalığı geliştirme programının mesleki uygunluk düzeylerinde anlamlı bir etkisi olmadığı belirtilirken, ortaokul düzeyinde anlamlı farklar ortaya çıkmıştır. Veliler periyodik bireysel görüşme çalışmalarını, öğretmenler ise sınıf rehberliği çalışmalarını olumlu değerlendirmişlerdir. Kariyer planlama ve geliştirme uygulamalarının öğrenci, veli ve öğretmenlerin nezdinde olumlu ve etkili sonuçları olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tatlı ve Eyüp (2022)'ün yapmış olduğu çalışmada Türkçe ders kitapları incelenmiştir. Çalışma doküman incelemesi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiş, nitel bir araştırmadır. Tebliğler Dergisi'nde belirtilen ve kullanılması uygun görülen 8 ders kitabı çalışma sürecinde değerlendirilmiştir. Türkçe ders kitaplarında mesleklere yer veren metin ve görsel sayıları birbirine yakın olduğu tespit edilse de meslek çeşitlerinin sınırlılığı göze çarptığı görülmüştür. Ders kitaplarında öğretmen, yazar, şair, asker gibi bilindik ve daha önceden karşılaşılan mesleklere sıklıkla yer verilirken, diğer mesleklerin daha az sayıda yer verildiği görülmüştür. Geleneksel meslekler olarak bilinen mesleklerin kitaplarda sayıca az da olsa yer alırken dijital çağda ortaya çıkan yeni mesleklerin oldukça az karşılaşıldığı belirlenmiştir. Tüm kitaplarda metin ve görsel durumlar değerlendirildiğinde mesleklerin cinsiyet dağılımlarının erkek lehine olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerle dair ifadeler daha farklı mesleklerde yer alırken, kadınlara dair ifadelerin daha sınırlı, bilinirliği yüksek mesleklerde yer aldığı elde edilen bulgular arasındadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde ders kitaplarında mesleklerin cinsiyet kalıpları arasında yer verildiği ifadesine ulaşılmıştır. Kitapların tamamında bilim insanı, şair, doktor, yazar, öğretmen ve askerlik mesleğine yer verildiği görülmüştür.

Erdemir ve Kutlu (2022) çalışmasında okul psikolojik danışmanlarının kariyer rehberliği sistemine ilişkin görüşlerini incelemiştir. Çalışmada beşi ilkokul, beşi ortaokul ve beşi lise düzeyinde görev yapan 15 psikolojik danışmanın görüşleri açık görüşme yöntemiyle elde edilmiş, bulgular içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Katılımcılar, kariyer rehberliğini önemli fakat ihmal edilen bir konu olarak belirtmiş, öğrencilerin en çok meslek tanıtımı, ilgilerinin ve yeteneklerinin keşfi, meslekler, işyerleri, sınav sistemi konularında bilgilendirilmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Elde edilen sonuçlarda ailelerin kariyer rehberliği içeren bilgilendirme süreçleriyle sisteme dahil edilmesi gerektiği, kariyer rehberliği paydaşlarını ise öğrenci, öğretmen,

veli ve psikolojik danışman olarak kategorize ettikleri görülmüştür. Ayrıca araştırmaya katılan psikolojik danışmanların çoğu rehberlik hizmetlerinin sunumu esnasında herhangi bir kuramdan yararlanmadıkları ifade ederken sadece lisansüstü eğitim alanlar Super, Holland, Adler ve çoklu zekâ kuramı gibi kuramlardan yararlandıklarını belirtmişlerdir.

Karaloğlu ve Semerci (2023) çalışmasında 8. Sınıf ders programında yer alan rehberlik ve kariyer planlama dersini öğretmen görüşleri ile değerlendirilmiştir. Araştırma nicel bir çalışmadır. Veriler, hazırlanan anket ile online olarak katılımcılardan toplanmıştır. Çalışmaya 92 erkek ve 108 kadın olmak üzere toplam 200 öğretmen katılmıştır. Çalışmaya katılım gösteren öğretmenler kazanımlarının çoğunun gerçekleştirilebilir gördüğü, dersin gelişim alanlarına uygun olduğu, öğretim programının ise diğer öğretim programları ile uyumlu olduğu görüşüne ulaşılmıştır. Öğretmenlerin programda kazanım ve içeriklerin birbiriyle uyumlu ama içeriğin yoğun olduğu ve uygulamada materyal eksikliklerinin bulunduğu dair görüş belirttikleri görülmüştür. Programda en çok sınav kaygısı verimli ders çalışma konularının ön planda olduğu, kariyer planlamanın ise en sonlarda yer aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Türkiye’de yapılan araştırmalar incelendiğinde, meslek ve meslek tanıtımına ilişkin çalışmaların daha çok lise düzeyinde olduğu, bununla beraber ortaokul dönemine ait daha sınırlı çalışmalar yapıldığı söylenebilir. Çalışmaların büyük bölümünde öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktör ve farklı değişkenler çerçevesinde karar mekanizmalarını etkileyen etmenler belirlenmeye çalışılmıştır. Yine çeşitli kariyer modelleri ve mesleki rehberlik uygulamaları ile öğrencilerin kariyer gelişimine katkıda bulunan uygulamaların incelendiği tespit edilmiştir. Meslek ve meslek tanıtım ve seçim süreçlerinin çoğunlukla tek bir ders özelinde incelendiği görülmüştür. Meslek seçim süreçleri ve meslek kavramını tüm ortaokul öğretim programları kapsamında inceleyen bir çalışmaya ulaşılmamıştır. Bu doğrultuda araştırma kapsamında ortaokul öğretim programlarında meslekler ve tanıtımına ilişkin kazanımların ayrıntılı olarak incelenmesi ve mevcut meslek tanıtım ve seçim süreçlerine yönelik uygulamaların belirlenmesi yolu ile alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çeşitli branşlarda görev yapan ortaokul öğretmenlerinin meslekler ve meslek tanıtım

uygulamalarına ilişkin görüşlerinin ortaya koyulmasının ile alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.2.2.Yurt dışında yapılan çalışmalar. Davenport (1993) araştırmasında sosyoekonomik düzeyi düşük, siyahi ortaokul öğrencilerinin mesleki keşif kursları katılımı ile kariyer olgunluklarının ilişkisini incelemiştir. Araştırmada tanımlayıcı-ilişkisel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmaya 142 erkek ve 189 kız öğrenci katılmıştır. Çalışma altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Seçilen sınıflara 45 dk. ders sürecinde Crites' in Kariyer Olgunluk Envanteri Tutum Ölçeği ve Rosenberg' in Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar, akademik başarı, yaş, sınıf düzeyi, benlik saygısı ve cinsiyet değişkenlerinin kariyer olgunluğu üzerindeki ilişkisi Hiyerarşik çoklu regresyon, Pearson çarpım-moment korelasyonu, nokta-iki serili korelasyon ve varyans analizleri kullanılarak analiz edilmiştir. Yaş ve başarı değişkenlerinin mesleki keşif kursları sayısı ile arasında anlamlı ilişki bulunmazken, benlik saygısı ile kariyer olgunluğu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki belirlenmiştir.

Liben, Bigler ve Krogh (2001) çocukların iş statüsüne ilişkin inançlarında cinsiyetin rolünü, çocukların mesleklere yönelik ilgilerini ve çocukların kültürel-cinsiyet kalıp yargılarına ait düşünceleri ile iş statüsü ve ilgi derecelendirmeleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışma, Teksas' taki bir devlet okulunda öğrenim gören, altı ila sekiz yaşlarında 64 öğrenci (30 kız ve 34 erkek) ve 11 ila 12 yaşlarında 65 öğrenciye (33 kız ve 32 erkek) uygulanmıştır. Çalışma kapsamında 25'i geleneksel, 12'si güncel meslek ile ilgili görüşler sorulmuş, bu mesleklerin tanıtımı yapıldıktan sonra araştırmacılar tarafından geliştirilen beşli likert tipindeki ölçek uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, geleneksel işlerle ilgili olarak, çocuklar kültürel yönden erkek işi olarak görülen işleri, kültürel yönden kadın işi olarak görülen işlerden daha yüksek statülü olarak değerlendirmiştir. Bu durum yaşa bağlı artış göstermiştir. Ayrıca güncel-yeni işlerden elde edilen verilere göre çocukların en azından orta çocukluk dönemine ulaştıklarında, erkeklerin çalıştığını düşündüğü güncel işlerin daha yüksek statülü olduğuna dair görüşler geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Schulthesis vd (2005) çalışmasında orta çocukluk dönemindeki kariyer gelişimini incelemiştir. Çalışmanın amacı, katılımcıların kendileri ve meslekleri hakkındaki

bilgilerini, önemli diğer kişilerin rolünü, eğitim ve iş hedeflerini ve karar verme sürecini niteliksel olarak değerlendirmektedir. Çalışma, nitel bir çalışma olup, dördüncü ve beşinci sınıfta eğitim gören, sosyoekonomik düzeyi düşük olan, 19 erkek ve 30 kız öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar (her hafta bir ödev) analiz için nitel veri sağlamıştır. Kodlayıcılar tarafından değerlendirilen bulgulara göre çocukluk döneminde keşif sürecinin, hem bireyin kendi tarafından başlatılan keşfi hem de öğretmenler ve aile üyeleri gibi önemli diğer kişiler tarafından tanıtılan ve yönlendirilen keşfi kapsadığını ortaya koymuştur.

Schaefer, Rivera ve Ophals (2010) çalışmasında ortaokul öğrencileri için işbirlikçi kariyer geliştirme programı oluşturmayı incelemiştir. Çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimini desteklemek amacı ile okulda kariyer enstitüsü oluşturulmuş ve etkileri incelenmiştir. Çalışma altıncı ve dokuzuncu sınıflar arasındaki 820 öğrenciden oluşan farklı sosyoekonomik düzeye sahip örnekleme uygulanmıştır. 15 öğretim üyesi ve akademik personel tarafından tasarlanan ve takip edilen kariyer enstitüsü programı okulun danışmanlık programı ile uygulanmıştır. Öğretim programına entegre edilen kariyer enstitüsü çalışmaları her sınıf düzeyinde farklı etkinlikler ile öğrencilere sunulmuştur. Öğrenciler tarafından gerçekleştirilen etkinlikler öğretim yılı sonunda uzman davetleriyle kariyer günü etkinliği ile desteklenmiştir. Kariyer enstitüsü programı öğretmen, okul müdürü, akademisyen, okul danışmanı, veli ve öğrencilerin katılımı ve işbirlikli çalışmaları ile yürütülmüştür. Uygulanan program sonucunda programın öğrenciler ve öğretmenler üzerinde olumlu etkileri olduğu belirlenmiştir.

Quincy (2011) çalışmasında, okul psikolojik danışmanlarının çalışmalarını ve lise öğrencilerinin kariyer ve üniversite planlamalarında okul psikolojik danışmanları, yapılan müdahaleler ve bağlamsal faktörler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada okul psikolojik danışmanlarının faaliyetleri hakkında bilgi toplanmış ve çok düzeyli modelleme analizi tekniklerini kullanarak bu ilişkileri analiz edilmiştir. Çalışmada 139 okuldan 18546 lise öğrencisinin doldurduğu anket sonuçları ve 139 okuldaki 202 rehber öğretmenin anket cevapları değerlendirilmiştir. Çalışmada okuldaki azınlık gruplarının, sosyoekonomik düzeyi düşük öğrencilerin ve rehberlik müfredatı faaliyetlerini yürütmede harcanan zamanın öğrencilerin kariyer ve üniversite planlamasında önemli değişkenler olduğunu belirlemiştir. Azınlık öğrenciler ve sosyo

ekonomik düzeyi düşük öğrencilerin kariyer ve üniversite planlarında daha düşük seviyededir. Öğretmenler, ASCA modelinin benimsediklerini ve diğer faaliyetlere kıyasla kariyer planlamasına daha az zaman ayırdıklarını belirtmişlerdir.

Orthner, Jones Sanpei, Akos ve Rose (2013) çalışmasında, ortaokul öğrencilerinin okul değerlendirmelerini ve okula katılımlarını artırmak için kariyerle ilgili öğretimin etkisini değerlendirmeyi hedeflemiştir. Çalışma nicel bir çalışmadır. Çalışmada veriler Güney ABD'deki yedi ortaokulda öğrenim gören 3493 öğrenciye Kariyer Başlangıç (CareerStart) Müdahale Programı uygulanarak elde edilmiştir. Veriler, uygulanan programın ilk üç yılında, öğrenci anketleri ve okul yönetimi verileri gibi çeşitli kaynaklardan toplanmıştır. Ayrıca, öğrenci psikososyal katılımını ölçmek için standartlaştırılmış ölçekler kullanılmıştır. Veriler çok düzeyli lojistik regresyon modelleri kullanarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda Kariyer Başlangıç (CareerStart) Müdahale Programının öğrencilerde okulu değerlendirmelerini artırdığı ve okula katılımlarını desteklediği bulunmuştur. Kariyer odaklı örnek ifadelerin kullanımının, fen bilimleri, matematik, dil bilgisi ve sosyal bilimler gibi temel derslerde öğrencilerin ders içeriğini gerçek dünya uygulamalarıyla ilişkilendirmelerine yardımcı olduğu, öğrencilerin okulu daha değerli bulmalarına ve okula daha fazla katılmalarına yardımcı olduğu elde edilen bulgular arasındadır.

Hendricks, Taylor, Walker ve Welch (2016), araştırmasında hemşirelik fakültesindeki müfredat çalışmalarını incelemiştir. Üçgenleştirme Modeline göre kavramsal öğrenme, yeterlik performansı ve mesleki gelişim üzerinde inşa edilen müfredat çalışmasının fakültelerin yenilikçi eğitim kapsamında müfredat geliştirme çalışmalarının etkili olduğu belirtilmiştir. Öğretim elemanlarının, öğrencilerin ve mezunların dâhil edildiği çalışmada paydaşların katkısının yüksek ve verimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar arasında yenilenen müfredat çalışmasının mesleki gelişimde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Douglass (2016), araştırmasında ortaokul öğrencileri için araştırmaya dayalı kariyer müdahale uygulaması oluşturmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda Adler ve Bilişsel davranış teorisi çerçevesinde oluşturulan program, altı, yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerine sınıflarına göre uygulanmıştır. Programın her bir bölümü bir önceki yılın üzerine inşa edilmiştir. Önerilen 12 haftalık kolej ve kariyer hazırlığı müdahalesi, her sınıf seviyesi için *iki ile dört defa 50 dakikalık* oturum içeren ve kolej ve kariyer odaklı

bir danışman tarafından kolaylaştırılan bir pilot program olarak ortaokul müfredatına dâhil edilmiştir. Program dâhilinde çeşitli tanıma testleri, grup çalışmaları, günlük tutma, çalışma yapraklarını doldurma gibi birçok faaliyetten oluşmaktadır. Örneklem olarak, Kuzey Kaliforniya’da danışmanlık sistemine sahip bir okulun, sosyoekonomik düzeyi yüksek orta sınıf ebeveynlere sahip olan ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Uygulanan program sonunda, programa dâhil olan öğrencilerin tüm sınıflar (6-8) için çalışma becerileri yardımı ve öğrencilerin okulda daha iyi olmaları için davranış farkındalığı ve değişikliği sağladığı, kariyer ve üniversite tercihleri ile alakalı olarak daha fazla etkinlik ve çalışmaya katılmaya istekli hale geldikleri, müdahaleyi uygulayan danışmana ise ek fikirleri dahil etmesi için bir esneklik düzeyi de sağladığı belirlenmiştir.

Kovach (2018) çalışmasında ortaokul düzeyinde kariyer gelişim programının etkinliğini belirleyip değerlendirmiştir. Çalışma sıralı keşfedici nicel bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Öğrencilerin kariyer gelişimine yönelik tutumlarındaki değişiklikleri ve öz yeterliliklerinin uygulamadan etkilenip etkilenmediğini araştırmak için “Çocukluk Dönemi Kariyer Gelişimi Ölçeği” uygulanarak ön test-son test tasarımı kullanılmıştır. Çalışma kariyer dersi ve üniversiteye hazırlık kursuna katılan 39 sekizinci sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Katılımcılar iki gruba ayrılmış, birinci grup son testi almış ve ardından kurstaki deneyimleri, kendi kariyer gelişimleri hakkındaki görüşleri, öz yeterlilikle ilgili duyguları ve belirledikleri kariyer hedeflerine doğru bir yol geliştirme ve devam etme becerileriyle ilgili yansıtıcı bir kompozisyon yazmış, ikinci grup ise yansıtıcı bir kompozisyon yazmış ve son testi uygulamıştır. Kariyer gelişim programının öğrencilerde yüksek etki düzeyinde olduğu, öğrencilerin kişilik güçleri, kariyerleri, hedefleri ve lise dersleri hakkında daha araştırmacı olduklarını göstermiştir.

Travis (2020) sınırlı bir kariyer gelişim programının devlet okulu beşinci sınıf öğrencilerinin kariyer seçimine yönelik kariyer gelişimleri üzerindeki etkinliğini araştırmıştır. Araştırma nicel bir araştırma olup, yarı deneysel araştırma gerçekleştirilmiştir. Devlet okulunda eğitim gören 276, beşinci sınıf öğrencisinden deney grubu ve kontrol grubu oluşturulmuş, standartlara dayalı bir kariyer geliştirme programının kullanımı uygulanmış, CERES Kriter Referanslı Kariyer Eğitimi ön test ve son testi kullanılarak elde edilen sonuçlar karma tasarımlı Varyans Analizi

(ANOVA) ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğrenciler de dâhil olmak üzere kariyer gelişim programının öğrencilerin kariyer farkındalıklarında istatistiksel olarak gelişim olduğu tespit edilmiştir.

Rohlfing (2020) çalışmasında Missouri'deki ilk ve ortaokul düzeyindeki özel ve devlet okullarındaki kapsamlı rehberlik çalışmalarını incelemiştir. Çalışma nitel bir araştırma olup, öğrenci, öğretmen ve velilere uygulanan anketlerle veri toplanmıştır. Çalışmada özel okul öğrencilerine, öğrencilerin kariyer gelişimi, sosyal/duygusal ve akademik başarılarına verdiği tepkileri ölçmek için tasarlanan anket uygulanırken devlet okulunda öğrenim gören öğrencilere, uygulanan Kapsamlı Okul Danışmanlığı Programına yönelik öğrenci yanıtlarını ölçmek için tasarlanan anket uygulanmıştır. Veli anketlerinde de benzer bir çalışma yapılmış olup öğrencilerin kariyer gelişimi, sosyal/duygusal ve akademik başarılarına yönelik aile tepkilerini ölçmek için tasarlanan anket uygulanmış, devlet okullarındaki öğrenci velilerine ebeveynlerin tam olarak uygulanan Kapsamlı Okul Danışmanlığı Programlarına verdiği tepkileri ölçmek için tasarlanan anket ile veriler elde edilmiştir. Özel okul öğretmenlerine ise öğrencilerin kariyer gelişimi, sosyal/duygusal ve akademik başarılarına yönelik öğretmen tepkilerini ölçmek için tasarlanan anket, devlet okulunda görev yapan öğretmenlere ise öğretmenlerin Kapsamlı Okul Danışmanlığı Programlarına verdiği yanıtları ölçmek için hazırlanan anket uygulanmıştır. Anketler beşli likert tipi on sorudan oluşacak şekilde hazırlanmış ve değerlendirilmiştir. Ayrıca oluşturulan odak grupları ile görüşmeler gerçekleştirilerek veri toplanmıştır. Çalışma genel olarak hem özel hem de devlet okullardaki ebeveynlerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin, kendi okullarında yürürlükte olan Kapsamlı Okul Danışmanlığı Programlarından memnun olduklarını ortaya çıkarmıştır. Uygulanan rehberlik sisteminin sadece kariyer gelişimi değil, duygusal sorunlar ve akademik başarısızlık yaşayanlarda da olumlu etkisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Kuhn ve Wolter (2022) çalışmasında mesleki ilgi alanları ve mesleki tercihlerde cinsiyet farklarının etkisini araştırmıştır. Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde İsviçre çıraklık sisteminde öğretilen 130 mesleğin bilişsel inceleme ve iş ilanlarındaki tanımlara göre incelemesi gerçekleştirilmiş, kadınların insanlarla çalışma içerisinde oldukları sosyal meslekleri tercih ettikleri, erkeklerin ise daha çok nesnelere uğraş içinde oldukları meslekleri tercih ettikleri görülmüştür. İkinci bölümde ise Bern

kantonundaki sekizinci sınıfa başlayan 1514 öğrenciye dijital ortamda anket uygulanmış, yaklaşık 18 ay sonra aynı örnekleme dokuzuncu sınıfın sonunda iken ikinci bir uygulama yapılmıştır. Bunun sonucunda cinsiyet kalıplarının öğrencilerin meslek ilgi alanlarında ve mesleki tercihlerde etkili olduğu görülmüştür.

Ortaokul döneminde kariyer gelişimi ve mesleki rehberlik konusunda yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde, farklı kariyer gelişim modellerinin uygulamalarının incelendiği görülmektedir. İlgili çalışmalarda uygulanan kariyer gelişim modellerinin çocukların kariyer gelişim süreçlerini, kariyer farkındalığını, kariyer olgunluğunu ve benlik saygılarını geliştirdiği yönünde bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. Öğrencilerin meslek seçim sürecini etkileyen faktörlere, kariyer danışmanlarının ve öğretmenlerin etkililiklerini belirlemeye yönelik çalışmalara ulaşılmıştır. Orta çocukluk çağındaki öğrencilerin meslekleri nasıl algıladıkları, mesleklere dair kalıp yargıları ve mesleklere yönelik geliştirdikleri cinsiyetçi kalıp yargıları betimlemeye yönelik araştırmalar mevcuttur. Araştırmaya ait veri toplama araçlarının geliştirilmesi sürecinde incelenen çalışmalar etkili olmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Ortaokul öğretim programlarında kariyer gelişimi ve öğretim programları ve eğitim uygulamalarına yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılarak tasarlanmıştır. Durum çalışması; bir durumun, bir olayın gözlem, görüşme, dokümanlar yoluyla derinlemesine incelendiği ve durumun detaylı olarak betimlenmesinin amaçlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2013; Subaşı ve Okumuş, 2017). Durum çalışması kapsamında durumu olduğu gibi betimlemeye çalışmak, duruma ilişkin bütünsel bir bakış açısı geliştirmek, bağlam temelli yorumlamak esastır (Hancock ve Algozzine, 2006; Ozan Leymun, Odabaşı ve Kabakçı Yurdakul, 2017). Araştırma kapsamında durum çalışması desenlerinden tanımlayıcı (descriptive) durum deseni kullanılmıştır. Tanımlayıcı durum çalışmasında, bir olguyu veya müdahaleyi ve gerçekleştiği gerçek yaşam bağlamını betimlemek amaçtır (Yin, 2003). Bu doğrultuda ortaokul düzeyinde zorunlu dersler kapsamında yer alan tüm derslerin öğretim programları kariyer gelişimi bakımından incelenmiş, öğretim programlarında yer alan kariyer gelişim odaklı öğrenmelerin uygulamadaki durumunu belirlemek amacıyla öğretmenler ile bireysel görüşmeler yürütülmüş ve sonuç olarak ortaokul öğretim programlarının kariyer gelişimine hizmet etme durumu derinlemesine betimlenmiştir.

3.2. Dokümanlar ve Çalışma Grubu

Bu araştırmada MEB tarafından yayınlanan ve 2023-2024 eğitim öğretim yılında yürürlükteki güncel ortaokul öğretim programları incelenmiştir. Araştırmada ortaokul düzeyinde zorunlu dersler kapsamında yer alan derslerin öğretim programları ve sınıf rehberlik programları temel alınmıştır. Bu doğrultuda araştırma kapsamında incelenen öğretim programlarına ilişkin bilgiler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.

İncelenen Öğretim Programlarına İlişkin Bilgiler

İncelenen Öğretim Programları/Rehberlik Programı	Sınıf düzeyi	Yılı	Toplam sayfa
Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	1-8	2019	66
Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	1-8	2018	80
Fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	3-8	2018	58
Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)	4-7	2023	29
T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı (Ortaokul 8. Sınıf)	8	2018	19
İngilizce dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	2-8	2018	100
Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programı (Ortaokul 5 ve 6. Sınıflar)	5-6	2018	22
Teknoloji ve tasarım Öğretim programı (Ortaokul 7 ve 8. Sınıflar)	7-8	2018	28
Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 4 ve ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	4-8	2018	47
Görsel sanatlar dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	1-8	2018	35
Müzik dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	1-8	2018	40
Beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı (Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)	5-8	2018	30
Sınıf rehberlik programı (Okul Öncesi, İlkokul, Ortaokul ve Ortaöğretim/Lise)	Okul öncesi-1-12	2020	96

Tablo 6’da 2023-2024 eğitim-öğretim yılında ortaokul düzeyinde yürürlükte olan ve araştırma kapsamında incelenen zorunlu derslerin öğretim programlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu doğrultuda Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, İngilizce, Görsel Sanatlar, Müzik, Beden Eğitimi ve Spor, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Rehberlik öğretim programları 5, 6, 7 ve 8. Sınıf düzeyinde, Sosyal Bilgiler öğretim programı 5,6 ve 7. Sınıf düzeyinde, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım öğretim programı 5 ve 6. Sınıf düzeyinde, Teknoloji Tasarım öğretim programı 7 ve 8. Sınıf düzeyinde, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük öğretim programı 8. Sınıf düzeyinde incelenmiştir.

Araştırma kapsamında ortaokul öğretim programında yer alan kariyer gelişimine ilişkin öğrenmelerin uygulamada nasıl gerçekleştiğini belirlemek amacıyla öğretmenler ile bireysel görüşmeler yürütülmüştür. Bu kapsamda araştırmanın çalışma

grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme çeşitlilik gösteren durumlarda ortak olguların varlığını tespit etmek ve farklı boyutlar açısından problemi netleştirmeyi sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu doğrultuda araştırmanın amacı ve kapsamı dikkate alınarak rehberlik ve psikolojik danışmanlık, Türkçe, matematik, sosyal bilgiler, fen bilimleri, İngilizce, beden eğitimi ve spor, müzik, görsel sanatlar, teknoloji tasarım, bilişim teknolojileri ve din kültürü ve ahlak bilgisi ve branşlarında, farklı okullarda görev yapan toplam 17 öğretmen araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmaya katılım sağlayan öğretmenler sınıf rehberlik programı uygulayan öğretmenlerden oluşturulmuştur. Öğretmenlerin branş ve sayı bakımından dağılımı Tablo 7’ de sunulmuştur.

Tablo 7.

Görüşleri Alınan Öğretmenlerin Branşları, Cinsiyetleri ve Hizmet Yıllarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Öğretmenlerin branşları	Cinsiyeti	Hizmet Yılı	Toplam
1. Türkçe	K-E	8-13	2
2. Matematik	E	16-11	2
3. Fen Bilimleri	K	11	1
4. Sosyal Bilgiler	E	24	1
5. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	E	15	1
6. İngilizce	K	15-16	2
7. Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	E	14	1
8. Teknoloji Tasarım	K	20	1
9. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	E	12	1
10. Görsel Sanatlar	K	20	1
11. Müzik	K	16	1
12. Beden Eğitimi ve Spor	E	14	1
13. Psikolojik Danışma ve Rehberlik	K-E	11-10	2
Toplam			17

Tablo 7’de yer alan, zorunlu ders kapsamındaki derslere giren öğretmenlerden Türkçe, matematik ve İngilizce dersine giren ikişer öğretmen ile, rehberlik ve psikolojik danışmanlık biriminden iki rehber öğretmen/ psikolojik danışman ile, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, sosyal bilgiler, fen bilimleri, beden eğitimi ve spor, müzik, görsel sanatlar, din kültürü ve ahlak bilgisi, teknoloji tasarım ve bilişim teknolojileri ve yazılım ders öğretmenlerinden birer öğretmenle görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında öğretim programlarında kariyer gelişimine dair veriler elde edilirken doküman incelemesi gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi, bir araştırmadaki olgularla ilişkili yazılı belgelerin analiz edilmesi sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Öğretim programlarını kariyer gelişimi bakımından incelemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen Doküman İncelemesi Formu kullanılmıştır. Doküman inceleme formunun geçerliğini belirlemek amacıyla Eğitim Programları ve Öğretim alanında iki uzmanın kanısına başvurulmuştur. Bu doğrultuda araştırmacı ile uzmanlar arasında sırasıyla %92 ve %88 uyum katsayısı olduğu belirlenmiştir. %70 üzeri uyum katsayısının yeterli bir değer olduğu vurgulandığından (Miles ve Huberman, 1994) araştırmacılar ve uzmanlar arasındaki uyum katsayılarının doküman inceleme formunun geçerliğine işaret ettiği görülmektedir. Araştırmacı ve uzmanlar arasında fikir ayrılığı olan kapsamlarda uzlaşma yoluna gidilmiş, uzmanların görüş ve önerileri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmış ve doküman inceleme formuna son hali verilmiştir.

Öğretim programlarında kariyer gelişimine nasıl yer verildiği, bu bağlamda program ve öğretim uyumu ve öğretmenlerin konuya ilişkin görüş ve önerilerini almak amacıyla öğretmenler ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda araştırma verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun kapsam geçerliğini belirlemek amacıyla Ölçme ve Değerlendirme alanında görev yapan bir öğretim üyesi, Eğitim Programları ve Öğretim alanında görev yapan bir öğretim üyesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında görev yapan iki öğretim üyesi, MEB bünyesinde görev yapan iki psikolojik danışman ve bir teknik eğitim öğretmenin uzman görüşüne başvurulmuştur. Alınan uzman görüşleri doğrultusunda görüşme formuna son hali verilmiştir. Uzman görüşleri ve düzeltme önerileri doğrultusunda veri toplama araçlarının üzerinde gerekli düzeltmeler ve düzenlemeler yapılmış, veri toplama araçları son halini almıştır. Araştırmacılar tarafından uzman görüşleri alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış form aracılığıyla öğretmen görüşlerine ulaşmak hedeflenmiştir. Formlar aracılığıyla yapılan görüşmeler, bireylerden sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi elde etmeyi sağlamaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Araştırmada öğretmen görüşleri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınan 05.04.2022 tarihli 2023/225 karar nolu etik izni ile yapılmıştır. Antalya Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 11/10/2023 tarih ve 86846353 sayılı izni ile öğretmen görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Etik kurul izni ve MEM onayı Ek 1 ve EK 2'de sunulmuştur.

Araştırma kapsamında doküman incelemesi ile elde edilen veriler, uygulanmakta olan öğretim programı ve rehberlik programları incelenerek elde edilmiştir. Doküman incelemesi ile kazanımların, tanımlanan ölçütler bağlamında kariyer gelişimi ile ilişkisi belirlenmiştir. Öğretim programları ve rehberlik programı kapsamında iş, meslek, kariyer, çalışma hayatı, kariyer örnekleri (doktor, öğretmen, vb.) ve kariyer gelişim süreçlerine vurgu yapan ifadeler inceleme kapsamında değerlendirmeye alınmıştır.

Doküman incelemesi sonucu kariyer gelişim uygulamalarına ilişkin daha detaylı bilgi elde edebilmek için öğretmenler ile bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda araştırmacılar tarafından geliştirilen uzman görüşü alınarak son hali verilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce öğretmenlere çalışmanın amacına, gönüllü katılıma ve araştırma sürecine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Görüşme verilerinin geçerliğini ve güvenilirliğini arttırmak için öğretmenler ile görüşmeler, öğretmenlerin gönüllü katılım onayı alınarak, talep ettiği ortamlarda ve tek oturumda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, bireysel olarak ve yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 20-30 dakika arası sürmüştür. Araştırmanın güvenilirliğini ve transfer edilebilirliğini arttırmak için öğretmenlerin izni ile görüşmelerin ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtları deşifre edilerek yazıya dökümü (transkript) yapılmış ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemesi formu ile elde edilen veriler içerik analizi ile çözümleme yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada öncelikle ortaokul düzeyi tüm zorunlu derslerin öğretim programları ve rehberlik programında, kariyer gelişimine vurgu yapan tüm sözcük ve kavramlar irdelenmiştir. Öğretim programlarının giriş bölümünde yer alan açıklamalar, kazanımlar, kazanımlara ait tüm açıklamalar ve örnek ifadeler inceleme kapsamında değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda incelenen ifadeleri araştırmaya dahil etme konusunda karar almaya yönelik ölçütler tanımlanmıştır. Açıklama ve kazanımların kariyer gelişimi ile ilişkili olma durumu ve araştırma kapsamına dahil edilme durumuna, ifadelerin kariyer gelişimi ile doğrudan ya da dolaylı ilişki durumunu tanımlayan ölçütler doğrultusunda karar verilmiştir. İfadelerin kariyer gelişimi ile ilişki durumunu tanımlayan ölçütler aşağıda tanımlanmıştır.

Doğrudan: Kazanımda iş, meslek, kariyer, çalışma hayatı, kariyer örnekleri (doktor, öğretmen, vb.) ve kariyer gelişim süreçlerine ilişkin ifadelere doğrudan yer verilmesi.

Dolaylı: Kazanımda iş, meslek, kariyer, çalışma hayatı, kariyer örnekleri (doktor, öğretmen, vb.) ve kariyer gelişim süreçlerine ilişkin ifadelere dolaylı olarak yer verilmesi (öğrenme odağında olmaması, kazanımda veya açıklamasında ifade edilen yan öğrenme ürünlerinde, ekonomik faaliyet, çalışma hayatı, ünlü sanatçı, bilim insanı, vb. ifadelere yer verilmesi, vb.).

Doküman incelemesi formu kullanılarak incelenen öğretim programlarında ve rehberlik programında yer alan ve yukarıda tanımlanan ölçütler doğrultusunda araştırma kapsamına dahil edilen açıklamalar ve kazanımlar betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analizde veri toplama kategorilerine yerleştirme ve bu kategorilerin ayrıntılı bir şekilde açıklanması amaçlanır (Creswell, 2013). Bu doğrultuda iki eğitim programı ve öğretim bilim uzmanı öğretim programları ve rehberlik programını ölçütler bağlamında değerlendirmiştir. Uzmanlar araştırma kapsamında ele alınan kazanımların revize edilmiş Bloom taksonomisinin öğrenme alanları, öğrenme düzeyleri ve bilgi düzeylerine göre durumunu belirlemiştir.

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmenlerle yapılan bireysel görüşmeler sonucu görüşme verileri elde edilmiştir. Görüşmeler kapsamında öğretmenlerin sunduğu görüş ve öneriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, metinlerden veya diğer anlamlı konulardan bunların kullanıldığı bağlamlara ilişkin tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlar yapmaya yönelik bir araştırma tekniğidir

(Krippendorff, 2004). Aynı zamanda içerik analizi, farklı araştırma teknikleriyle birleştirilebilen güçlü ve esnek yapısı olan bir derinlemesine çalışma imkânı sağlayabilen araştırma yöntemidir (Creswell, 2013). Araştırmada içerik analizi NVIVO14 programı kullanılarak yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırmacılar görüşmeler sonucunda elde edilen verilerde yer alan benzer ifadeler ve örüntüleri açığa çıkararak kodlar oluşturmuştur. Kodlar arasındaki ilişkiler ve anlam örüntüleri doğrultusunda gruplamalar gerçekleştirerek temaları oluşturmuştur.

Farklı zamanlarda çalışan araştırmacıların, aynı tekniği aynı verilere uygularken aynı sonuçları elde etmesi içerik analizinde güvenilirliğin en önemli biçimidir (Krippendorff, 2004). Bu bağlamda elde edilen araştırma verileri araştırmacı, iki Eğitim Programları ve Öğretim alan uzmanı ve bir Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri (ÇEKU) alan uzmanı tarafından bireysel olarak kodlanmış ve araştırmacı ve kodlayıcılar arası uyum katsayısı belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı ile Eğitim Programları ve Öğretim alan uzmanları arasında sırasıyla %91,6 ve %88, ÇEKU alan uzmanı arasında ise %89,2 uyum katsayısı olduğu belirlenmiştir. Araştırmacı ve kodlayıcılar arasında belirlenen uyum katsayılarının %70 üzeri olmasının içerik analizinin güvenilir olduğuna işaret ettiği görülmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, çalışmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında, tanımlanan öğretim programlarının giriş kısımlarında kariyer gelişimine ilişkin ifadeler taranmış ve bulgular tablolar eşliğinde sunulmuştur. Bu doğrultuda öğretim programlarının giriş bölümünde yer alan Amaç, Perspektif (Değerlerimiz- yetkinlikler), Ölçme ve değerlendirme yaklaşımı, Bireysel gelişim ve öğretim programları, Sonuç, Özel Amaçlar, Alana özgü beceriler, Uygulamada dikkat edilecek hususlar, Öğretim Programı'nın yapısı bölümleri kariyer gelişim ifadelerini içermesi bakımından incelenmiştir. Öğretim programlarının ilgili kısımlarında kariyer gelişimine ilişkin ortaklaşan ve farklılaşan ifadelerin yer aldığı belirlenmiştir. İlgili bölümlerin kariyer gelişimine yönelik ifadeler içerme durumu Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8.

Kariyer Gelişimine İlişkin İfadeler İçeren Bölümler

Öğretim Programı/ Rehberlik Programı	Amaç	Perspektif (Değerlerimiz- yetkinlikler)	Ölçme ve değerlendirme yaklaşımı	Bireysel gelişim ve öğretim programları	Sonuç	Özel amaçlar	Alana özgü beceriler	Uygulamada dikkat edilecek hususlar	Öğretim Programının yapısı
Türkçe	+					+		+	
Matematik	+	+						+	
Fen bilimleri	+	+				+	+	+	
Sosyal bilgiler	+	+				+		+	+
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	+	+				+			
İngilizce									
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	+	+				+			
Teknoloji tasarımı	+	+				+		+	
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	+	+							
Görsel sanatlar	+	+				+		+	+
Müzik	+	+				+	+		
Beden eğitimi ve spor	+	+						+	
Sınıf rehberlik programları									

Tablo 8 incelendiğinde, İngilizce dersi öğretim programı ve sınıf rehberlik programları haricinde diğer öğretim programlarının giriş kısmında yer alan amaç bölümünde kariyer gelişimine yönelik ortak ifadelerin yer aldığı belirlenmiştir. Öğretim programının perspektifi (değerlerimiz- yetkinlikler) bölümlerinde, Türkçe, İngilizce, sınıf rehberlik programları dışında tüm ortaokul öğretim programlarında, kariyer gelişimine yönelik ifadelerin birebir, aynı açıklamalar şeklinde yer verildiği belirlenmiştir. Derslere göre özel amaçlar, uygulamada dikkat edilecek hususlar, alana özgü beceriler ve öğretim programının yapısı bölümlerinde ise kariyer gelişimine yönelik ifadelerin derslere göre farklılaşarak verildiği tespit edilmiştir.

Öğretim programlarının giriş kısmında yer alan Amaç bölümünde yer alan “Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkökulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş,

üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi’nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak “ ifadesinin meslek edinme ifadesine yer vermesi nedeniyle kariyer gelişimi ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Perspektif bölümünde, Yetkinlikler başlığı altında Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi’ne yer verildiği görülmektedir. TYÇ kapsamında olan sekiz ana yeterlikten;

“İnisiyatif alma ve girişimcilik: Bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar.”

ifadesinin kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu belirlenmiştir. Belirtilen ifadelerin İngilizce dersi öğretim programı haricinde tüm zorunlu derslerin öğretim programlarında aynı şekilde yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretim programlarında yer alan Öğretim Programlarında Ölçme Ve Değerlendirme Yaklaşımı, Bireysel Gelişim Ve Öğretim Programları, Sonuç bölümlerinde ise araştırma kapsamında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek herhangi bir ifadeye ulaşılmamıştır.

Öğretim programlarında yer alan Öğretim Programı’nın Özel Amaçları bölümünde yer alan ifadeler arasında kariyer gelişimi ile ilişkili olduğu sonucuna varılan ifadeler Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9.

Özel Amaçlar Bölümünde Yer Alan Kariyer Gelişimine İlişkin İfadeler

Dersler	Özel Amaçlar
Türkçe	Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir.
Matematik	-
Fen Bilimleri	Astronomi, biyoloji, fizik, kimya, yer ve çevre bilimleri ile fen ve mühendislik uygulamaları hakkında temel bilgiler kazandırmak, Bilimsel çalışmalarda güvenliğin önemini fark ettirerek güvenli çalışma bilinci oluşturmak Fen bilimleri ile ilgili kariyer bilinci ve girişimcilik becerilerini geliştirmek
Sosyal Bilgiler	Öğrencilerin, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları, Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Öğrencilerin, Atatürk İlke ve İnkıplarının Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesindeki yerini kavrayarak Atatürk İlke ve İnkıplarının esas aldığı değerleri yaşatmaya istekli olmaları, Günümüzün sorunlarına mantıklı bir yaklaşımla çözümler üretmesini sağlayacak ve kendilerini geleceğe hazırlayacak bilgi, beceri, değer ve tutumlar kazanmaları amaçlanmıştır.
İngilizce	-
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	-
Teknoloji ve Tasarım	-
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-
Görsel Sanatlar	Sanat alanıyla ilgili meslekleri tanıyan bireyler yetiştirmek
Müzik	Yaratıcılığını ve yeteneğini müzik yoluyla geliştirmek
Beden Eğitimi ve Spor	-

Tablo 9 incelendiğinde Türkçe, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Görsel Sanatlar ve Müzik dersi öğretim programlarının özel amaçlar bölümlerinde kariyer gelişimine dair ifadeler yer verildiği görülmektedir. Matematik, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, İngilizce, Teknoloji ve Tasarım, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Beden Eğitimi ve Spor ders öğretim programlarının özel amaçlar bölümünde kariyer gelişimine dair herhangi bir ifadeye ulaşılamamıştır. Sınıf rehberlik programında ise özel amaçlar bölümünün var olmadığı görülmüştür.

Öğretim programlarında yer alan Öğretim Programında Alana Özgü Beceriler bölümünde yer alan ifadeler arasında kariyer gelişimi ile ilişkili olduğu sonucuna varılan ifadeler Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10.

Öğretim Programında Alana Özgü Beceriler bölümünde Yer Alan Kariyer Gelişimine İlişkin İfadeler

Dersler	Alana Özgü Beceriler
Türkçe	-
Matematik	-
Fen Bilimleri	Mühendislik ve Tasarım Becerileri: Bu alan, fen bilimlerini matematik, teknoloji ve mühendislikle bütünleştirmeyi sağlayarak, problemlere disiplinler arası bakış açısıyla, öğrencileri buluş ve inovasyon yapabilme seviyesine ulaştırarak, öğrencilerin edindikleri bilgi ve becerileri kullanarak ürün oluşturmalarını ve bu ürünlere nasıl katma değer kazandırılacakları konusunda stratejileri geliştirmesini kapsamaktadır.
Sosyal Bilgiler	-
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-
İngilizce	-
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	-
Teknoloji ve Tasarım	-
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-
Görsel Sanatlar	-
Müzik	Etkin müzik üreticisi olabilme.
Beden Eğitimi ve Spor	-

Öğretim Programı'nda Alana Özgü Beceriler bölümleri incelendiğinde Fen bilimleri dersinde “bilimsel süreç becerileri”, “mühendislik ve tasarım becerileri” ifadelerinin yer aldığı ve ilgili ifadelerin kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu belirlenmiştir. Öğretim programında yer alan “Fen, Mühendislik ve Girişimcilik uygulamaları” bölümünde ise kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili ifadelerin yer aldığı tespit edilmiştir. Müzik dersi öğretim programı Alana Özgü Beceriler bölümünde ise “Etkin müzik üreticisi olabilme” ifadesi kariyer gelişimi ile ilişkilendirilmiştir. Fen bilimleri ve Müzik dersi haricinde diğer zorunlu dersler kapsamında yer alan derslerin öğretim programlarında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadeler ulaşılammıştır.

Öğretim programlarının Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar bölümünde yer alan kariyer gelişimi ile ilişkili olan ifadeler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.

Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar Bölümünde Yer Alan Kariyer Gelişimine İlişkin İfadeler

Dersler	Uygulamada dikkat edilecek hususlar
Türkçe	Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Zorunlu olmayan önerilen temalar arasında Kişisel gelişim ve birey ve toplum teması içerisinde 'meslek seçimi' ve 'meslekler' yer almaktadır.
Matematik	Matematik Dersi Öğretim Programı öğrenciyi merkeze alan ve kavramsal anlamayı önemseyen bir bakış açısına sahip olmakla birlikte, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenen 8 anahtar yetkinlikle birlikte esneklik, estetik, eşitlik, adalet ve paylaşım gibi değerleri de uygun kazanımlarla ilişkilendirmeyi öne çıkarmaktadır.
Fen Bilimleri	Fen Bilimleri dersi öğretim programında bilimin uygulama ve ekonomiye girdi üretme niteliği önemslenmiştir. Fen, mühendislik ve girişimcilik uygulamaları başlığı altında her bir üniteye paralel şekilde ve her bir kazanıma ilişkin olarak bilim ve girişimcilik dersin gündemine bütünün ayrılmaz bir parçası hâlinde dâhil edilmiştir. Sonuç olarak öğrenme ve öğretme sürecinde öğretmenimizin rehberliğiyle öğrenciler, bilimsel bilgiyi mühendislik uygulamalarıyla bütünleştirerek ürüne dönüştüreceklerdir
Sosyal Bilgiler	Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Program'da değer ve beceriler kazanımlarla bire bir ilişkilendirilmiştir. Ancak değer ve beceri öğretiminin hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınması için söz konusu değer veya beceriler uygun görülen farklı kazanım ve öğrenme alanlarıyla da ilişkilendirilmelidir.
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-
İngilizce	-
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	-
Teknoloji ve Tasarım	Öğrencilerin eğitsel ve mesleki gelişimlerini sağlamak için üzerinde çalışılan malzeme ve tasarım nesnesine yönelik alanlarda faaliyet gösteren ilgili kurum ve kuruluşlardan temsilcilerin, bu alanda çalışan uzmanların okula davet edilmesi için gerekli planlamalar yapılmalıdır. Teknoloji ve Tasarım dersi yürütülürken araç-gereç ve malzemelerin iş güvenliği esaslarına uygun bir şekilde kullanılması ve öğrencilerde iş güvenliği bilinci oluşturulması sağlanmalıdır.
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-
Görsel Sanatlar	Öğretmen, yetenekli öğrencileri keşfetmeli ve onları yönlendirebilmelidir.
Müzik	Sanatçılar ve zanaatkarlar okula davet edilmelidir.
Beden Eğitimi ve Spor	-
	Sporda üstün yetenekli öğrenciler ise antrenörlere veya spor kulüplerine yönlendirilmelidir. Derslerde, bu öğrencilerden rol model olarak çeşitli etkinliklerde liderlik yaptırılarak yararlanılabilir. Bu öğrenciler için yetenekleriyle ihtiyaçları doğrultusunda daha yüksek hedefler ve etkinlikler belirlenebilir.

Tablo 11 incelendiğinde Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Görsel Sanatlar, Teknoloji ve Tasarım, Beden Eğitimi ve Spor ders öğretim programlarının Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar bölümünde kariyer gelişimi ile ilişkili ifadelerle

yer verildiği görülmektedir. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, İngilizce, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Müzik ders öğretim programlarında kariyer gelişimi ile ilişkili herhangi bir ifadeye ulaşılmamıştır.

Öğretim programlarında yer alan Öğretim Programının Yapısı bölümleri incelendiğinde, Sosyal Bilgiler ve Görsel Sanatlar derslerine ait öğretim programlarında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Yapısı kapsamında tanımlanan yedi temel öğrenme alanından birisi olan “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında, “Öğrencilerin meslekleri tanıyarak ilgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği özellikleri bilmesi hedeflenmiştir.” ifadesinin kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili bir ifade olduğu belirlenmiştir. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nın Yapısı bölümünde yer alan öğrenme alanlarından Görsel İletişim ve Biçimlendirme öğrenme alanında “Yeteneklerini açığa çıkartabilecek yaratıcı, özgün biçimlendirme çalışmalarını yapmaları” ifadesi ve Sanat Eleştirisi ve Estetik öğrenme alanında yer alan “Sanat eserinin ekonomik değerinin olduğunu fark etmeleri” ifadesi ise kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadeler olarak değerlendirilmiştir.

4.2. Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında, ortaokul düzeyinde öğretim programlarında yer alan kariyer gelişimine yönelik kazanımların derslere, sınıf düzeylerine, öğrenme alanlarına, öğrenme düzeylerine, bilgi düzeylerine göre dağılımı incelenmiştir.

4.2.1. Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi.

Ortaokul düzeyi Türkçe öğretim programında beşinci sınıf düzeyinde 69, altıncı sınıf düzeyinde 68, yedinci sınıf düzeyinde 76, sekizinci sınıf düzeyinde 76 kazanım olduğu görülmüştür. Toplam 289 kazanım olduğu belirlenmiştir. Ortaokul düzeyi Türkçe dersi öğretim programlarında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek herhangi bir kazanım bulunmadığı belirlenmiştir.

Türkçe öğretim programının temalar çerçevesinde yapılandırıldığı görülmektedir. Belirlenen sekiz temadan ‘Birey ve Toplum’ temasında yer alan konu önerilerinden ‘meslekler’ konusu kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili, ‘hukuk, hükümet, iktidar ve siyaset’ temaları ise kariyer gelişimi ile dolaylı ilişkili ifadeler olarak ele alınmıştır. Kişisel gelişim temasında yer alan ‘meslek seçimi’ konusu kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkilidir.

4.2.2. Matematik dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi.

Ortaokul düzeyi matematik öğretim programında 5. Sınıf düzeyinde 56, 6. Sınıf düzeyinde 59, 7. Sınıf düzeyinde 48, 8. Sınıf düzeyindeki 52 kazanım olduğu görülmüştür. Ortaokul matematik öğretim programında 215 kazanım olduğu belirlenmiştir. Matematik dersi öğretim programında kariyer gelişimi kavramlarını doğrudan veya dolaylı yönden içeren herhangi bir ifade ve kazanım bulunamamıştır.

4.2.3. Fen bilimleri dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi. Ortaokul düzeyi fen bilimleri dersi kazanımlarında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadelerle ilişkin bulgulara Tablo 12’de yer verilmiştir.

Tablo 12.

Fen Bilimleri Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Sınıf	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
5	-				
6	-				
7	F.7.1.1.5.b. Batılı gök bilimciler ve Türk İslam gök bilimcilerinin katkılarına değinilir.	Bilişsel	Hatırlama	Olgusal	Dolaylı
	F.8.1.2.2. İklim biliminin (klimatoloji) bir bilim dalı olduğunu ve bu alanda çalışan uzmanlara iklim bilimci (klimatolog) adı verildiğini söyler.	Bilişsel	Hatırlama	Olgusal	Doğrudan
	F.8.2.5.1. Genetik mühendisliğini ve biyoteknolojiyi ilişkilendirir.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
8	F.8.2.5.3. Gelecekteki genetik mühendisliği ve biyoteknoloji uygulamalarının neler olabileceği hakkında tahminde bulunur.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
	F.8.4.6.2. Kimya endüstrisinde meslek dallarını araştırır ve gelecekteki yeni meslek alanları hakkında öneriler sunar.	Bilişsel Bilişsel	Uygulama Anlama	Kavramsal Kavramsal	Doğrudan Doğrudan

Fen bilimleri öğretim programında beşinci sınıf düzeyinde 36, altıncı sınıf düzeyinde 59, yedinci sınıf düzeyinde 67, sekizinci sınıf düzeyinde 61 kazanım olduğu görülmüştür. Beşinci ve altıncı sınıf düzeyinde kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek herhangi bir kazanım bulunamamıştır. Öğretim programında yer alan kazanımlarda yedinci sınıf düzeyinde bilişsel alanda, hatırlama öğrenme basamağında, olgusal bilgi boyutunda ve kariyer gelişimi ile dolaylı ilişkili bir kazanım olduğu görülmektedir. Sekizinci sınıf düzeyinde kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili bilişsel alana ait beş kazanıma yer verildiği belirlenmiştir. Sekizinci sınıf düzeyindeki kazanımlardan üç kazanımın anlama, bir kazanımın hatırlama, bir kazanımın ise uygulama düzeyinde yer aldığı belirlenmiştir. Kazanımların dördünün kavramsal bilgi boyutunda bir kazanımın ise olgusal bilgi boyutunda yer aldığı belirlenmiştir. İncelenen öğretim programında ortaokul düzeyi fen bilimleri dersine ait 223 kazanımdan beş kazanımın kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadeler içerdiği belirlenmiştir.

4.2.4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi. Ortaokul düzeyi sosyal bilgiler dersi kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek kazanımlara ilişkin bulgulara Tablo 13'te yer verilmiştir.

Tablo 13.

Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Sınıf	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
5	S.B.5.4.4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
	SB.5.5.1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder. (Ekonomik faaliyetlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.)	Bilişsel	Analiz etme	Kavramsal	Dolaylı
	SB.5.5.2. Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
	SB.5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar. (Yönetim birimlerinde görev yapan birey ve kurumların görevlerini yerine getirirken çeşitli kararlar aldıkları ve bu bağlamda karar verme becerilerini kullandıkları belirtilir.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı
6	S.B.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.	Bilişsel	Analiz etme	Kavramsal	Doğrudan
	SB.6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.	Bilişsel	Uygulama	Kavramsal	Doğrudan
7	SB.7.4.2. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır. (Türk-İslam medeniyetinin bilimsel alanda ulaştığı seviyeye vurgu yapılır. El Harezmi, Fârâbî, İbn-i Sinâ, el-Cezerî, İbn-i Haldûn, Ali Kuşçu, el-Hâzini, Piri Reis ve Kâtip Çelebi gibi bilim insanlarına ve bunların çalışmalarına değinilir.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
	SB.7.5.4. Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıır. (Ahilik ve Lonca teşkilatı ile meslek odaları ve meslek okulları üzerinde durulur.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
	SB.7.5.5. Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar. (Yeni mesleklerin yanı sıra halen icra edilen meslekleri de inceler, kendi kişisel özellikleri, yetenekleri ve ilgilerini bu mesleklerin gerekleri ile kıyaslar ve kişisel kariyerine dair kararlar alır.)	*Bilişsel	Değerlendirme	Kavramsal	Doğrudan

Sosyal bilgiler kazanımları incelendiğinde beşinci sınıf düzeyinde 33, altıncı sınıf düzeyinde 34, yedinci sınıf düzeyinde 31 kazanım olduğu görülmüştür. Öğretim programına ait kazanımlar incelendiğinde beşinci sınıf düzeyindeki bilişsel alana hitap eden iki kazanımın anlama basamağında, kavramsal bilgi boyutunda ve kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu belirlenmiştir. Aynı sınıf düzeyindeki bilişsel alanda yer alan kavramsal bilgi boyutundaki iki kazanımın ise dolaylı olarak kariyer gelişimi ile ilişkili olduğu ve bu kazanımların anlama ve analiz etme düzeyinde bilişsel güçlükte olduğu görülmektedir. Altıncı sınıf düzeyindeki bilişsel alana hitap eden kavramsal bilgi boyutundaki iki kazanımın kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu, analiz etme ve uygulama düzeyinde yer aldığı belirlenmiştir. Yedinci sınıf düzeyinde belirlenen üç kazanımın kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Belirlenen kazanımların bilişsel alan, kavramsal bilgi boyutunda yer aldığı görülmüştür. Kariyer gelişimi ile ilişkili olarak belirlenen üç kazanımdan iki tanesinin anlama bir kazanımın ise değerlendirme basamağında yer aldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersine ait 98 kazanımdan dokuz kazanımın doğrudan ve dolaylı olarak kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadeler içerdiği belirlenmiştir.

4.2.5. T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi. Ortaokul düzeyi T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımları arasında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek olan kazanımlara ilişkin bulgulara Tablo 14’te yer verilmiştir.

Tablo 14.

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
8.1.4. Mustafa Kemal’in askerlik hayatı ile ilgili olayları ve olguları onun kişilik özellikleri ile ilişkilendirir.	Bilişsel	Analiz etme	Kavramsal	Dolaylı
8.4.6. Ekonomi alanında meydana gelen gelişmeleri kavrar. (a. İzmir İktisat Kongresi’nde alınan kararlar milli iktisat anlayışı ve tasarruf bilinci açılarından incelenir. b. Tarım, sanayi, ticaret ve denizcilik alanlarında yapılan çalışmalar üzerinde durulur.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı

T.C. İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük öğretim programında sekizinci sınıf düzeyinde 39 kazanım olduğu görülmüştür. Öğretim programında yer alan kazanımlar incelendiğinde sekizinci sınıf düzeyindeki bilişsel alana hitap eden kavramsal bilgi boyutundaki iki kazanımın kariyer gelişimi ile dolaylı ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Kariyer gelişimi ile ilişkili olarak belirlenen iki kazanımdan bir kazanımın analiz etme, bir kazanımın ise anlama basamağında yer aldığı belirlenmiştir.

4.2.6. İngilizce dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi.

Ortaokul düzeyi İngilizce dersi kazanımları incelendiğinde kariyer gelişimine yönelik olan kazanımlara ilişkin bulgulara Tablo 15’te yer verilmiştir.

Tablo 15.

İngilizce Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Sınıf	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
5	-				
	E6.6.L1. Students will be able to understand familiar words and simple phrases concerning people’s occupations in clear oral texts.	Bilişsel	Anlama	Olgusal	Doğrudan
	E6.6.S1. Students will be able to talk about occupations.	Bilişsel	Anlama	Olgusal	Doğrudan
6	E6.6.R1. Students will be able to understand familiar words and simple sentences about occupations and the dates.	Bilişsel	Anlama	Olgusal	Doğrudan
	E6.6.W1. Students will be able to produce a piece of writing about occupations and the dates.	Bilişsel	Anlama	Olgusal	Doğrudan
	Assignments. Students find out the occupations of their family members and write what they do.	Bilişsel	Uygulama	Kavramsal	Doğrudan
7	-				
8	-				

Ortaokul düzeyi İngilizce öğretim programı incelendiğinde beşinci sınıf düzeyinde 54, altıncı sınıf düzeyinde 60, yedinci sınıf düzeyinde 62, sekizinci sınıf düzeyinde 70 kazanım olduğu görülmüştür. Beşinci sınıf düzeyinde kariyer gelişim ile ilişkilendirilebilecek ifadeler içeren herhangi bir kazanıma ulaşılamamıştır. Beşinci

sınıf düzeyinde üç kazanıma ait verilen örnek ifadelerde doktor, veteriner, manav gibi mesleklere kelime bilgisi ve cümle kurma kapsamında yer verildiği görülmüştür.

Altıncı sınıf düzeyinde 60 kazanımdan dört kazanım bilişsel düzeyde ve kariyer gelişimi ile doğrudan alakalı olarak değerlendirilmiştir. Belirlenen kazanımların olgusal bilgi boyutunda ve anlama öğrenme düzeyinde olduğu görülmüştür. Altıncı sınıf üniteleri incelendiğinde altıncı ünite kapsamında meslekler konusunun işlendiği tespit edilmiştir. İlgili kazanıma ait etkinlikler kapsamında, öğrencilerin ailelerin mesleklerine ve mesleki rollerine ilişkin öğrenmeler sunulmasının önerildiği görülmektedir. Yedinci ve sekizinci sınıf düzeyinde kariyer gelişimine yönelik herhangi bir kazanıma ulaşılamamıştır. Ancak ilgili sınıf düzeylerinde programda belirtilen ünitelerde yönetmen, kariyer, doktor, bilim insanı gibi kariyer seçeneklerine ait ifadelerine yer verildiği görülmüştür. Sonuç olarak, İngilizce öğretim programı incelendiğinde kazanım ve genel bilgiler haricinde örnek ifadeler, öğretim yöntem ve teknikleri, ödev ve değerlendirme uygulamalarına ilişkin detaylı açıklamalar yer almakta ve bu bölümlerde kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadelerin yer aldığı görülmektedir.

4.2.7. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi. Ortaokul düzeyi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kazanımlarında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadelerle ilişkin bulgulara Tablo 16'da yer verilmiştir.

Tablo 16.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Sınıf	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
5	-				
6	-				
7	-				
8	<p>8.1.4. Toplumda kader ve kaza ile ilgili yaygın olan yanlış anlayışları sorgular. (Gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmaması sonucunda yaşanan iş kazalarının kaderle olumsuz bir şekilde ilişkilendirilerek bireysel ve toplumsal sorumluluğunun göz ardı edilmesi gibi yanlış anlayışlar eleştirel bir bakışla ele alınır.)</p> <p>8.3.2. İslam dininin can, nesil, akıl, mal ve din emniyetiyle ilgili ortaya koyduğu ilke ve hedefleri analiz eder. (Canın korunmasında, “iş sağlığı ve güvenliği”; malın korunmasında, “haksız kazanç”; aklın korunmasında, “zararlı alışkanlıklar”; neslin korunmasında, “aile kurumunun önemi” gibi konulara da değinilir.)</p>	Bilişsel	Değerlendirme	Kavramsal	Dolaylı
		Bilişsel	Analiz etme	Kavramsal	Dolaylı

Öğretim programı incelendiğinde beşinci sınıf düzeyinde 29, altıncı sınıf düzeyinde 24, yedinci sınıf düzeyinde 25, sekizinci sınıf düzeyinde 28 kazanım olduğu görülmüştür. Öğretim programına ait kazanımlar incelendiğinde beş, altı ve yedinci sınıf düzeyinde, araştırma kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir kazanıma ulaşamamıştır. 8. sınıf düzeyinde yer alan 28 kazanımdan iki kazanımın, bilişsel alanda, kavramsal bilgi boyutunda ve kariyer gelişimi ile dolaylı olarak ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kazanımların değerlendirme ve analiz etme düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

4.2.8. Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi. Ortaokul düzeyi bilişim teknolojileri ve yazılım dersi kazanımlarında yer alan kariyer gelişimine yönelik ifadelere ilişkin bulgulara Tablo 17’de yer verilmiştir.

Tablo 17.

Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Sınıf	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
5	5.1.1.3. Farklı bilişim teknolojilerinin olumlu ve olumsuz yönlerini tartışır. (Bilişim teknolojilerinin eğitimde, mühendislikte, iletişimde, banka vb. alanlardaki katkıları ele alınır.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı
6	-				

Bilişim Teknolojileri ve Yazılım öğretim programında beşinci sınıf düzeyinde 75, altıncı sınıf düzeyinde 77 kazanım olduğu görülmüştür. Öğretim programına ait kazanımlar incelendiğinde beşinci sınıf düzeyindeki 75 kazanımdan bilişsel alana hitap eden, anlama düzeyinde, kavramsal bilgi boyutunda kariyer gelişimi ile dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek bir tane kazanım olduğu tespit edilmiştir. Altıncı sınıf kazanımlarında kariyer gelişimine yönelik herhangi bir ifadeye ulaşılamamıştır.

4.2.9. Teknoloji ve tasarım dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi. Ortaokul düzeyi Teknoloji ve Tasarım dersi kazanımlarında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadelerle ilişkin bulgulara Tablo 18’de yer verilmiştir.

Tablo 18.

Teknoloji ve Tasarım Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Sınıf	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
7	7. A. 1. 1. Teknoloji ve tasarım ile ilişkili kavramları tanımlar. (<i>Buluş, icat, keşif, bilim, teknik, teknoloji, endüstri ve endüstri 4.0 kavramları üzerinde durulur. Tasarımın endüstriyel tasarım, grafik tasarım, mimari ve çevre tasarımı alanlarından oluştuğu üzerinde durulur.</i>)	Bilişsel	Hatırlama	Olgusal	Dolaylı
	7. A. 1. 4. Ülkemizdeki teknolojik gelişmeleri değerlendirir. (<i>Ülkemizdeki farklı alanlarda (günlük tüketim malzemeleri, ulaşım, lojistik, sivil mimari vb.) yaşanan gelişmeleri örneklendirir.</i>)	Bilişsel	Değerlendirme	Kavramsal	Dolaylı
8	8. B. 2. 1. Tanıtım ve pazarlama tekniklerini açıklar. (<i>Marka ismi, logo, amblem, ambalaj, afiş, billboard, el ilanı, gif animasyon, broşür, reklam senaryosu, reklam filmi gibi tanıtım araçları ile doğrudan pazarlama, ilişkisel pazarlama, sanal pazarlama, halkla ilişkiler, reklam gibi pazarlama teknikleri üzerinde durulur.</i>)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı
	8. B. 2. 2. Mevcut bir kurum veya şirkete ait kurumsal kimlik çalışmalarını ve pazarlama tekniklerini analiz eder. (<i>Pazarlama teknikleri ve kurumsal kimlik analizi yapılır, tanıtım ve pazarlamada hedef kitlenin analizi üzerinde durulur.</i>)	Bilişsel	Analiz etme	İşlemsel	Dolaylı
	8. C. 3. 1. Mühendislik ve tasarım ilişkisini ifade eder. (<i>Mühendislik alanları ile tasarım boyutu arasındaki ilişki üzerinde durulur.</i>)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
	8. C. 3. 2. Çevresindeki ürünleri mühendislik ve tasarım kavramları açısından ilişkilendirir.	Bilişsel	Analiz Etme	Kavramsal	Doğrudan
	8. C. 3. 3. Mühendislik tasarım sürecindeki sınırlılıkları değerlendirir.	Bilişsel	Değerlendirme	İşlemsel	Doğrudan
	8. C. 3. 4. Mühendislik tasarım sürecini kullanarak bir ürün tasarlar.	Bilişsel	Yaratma	İşlemsel	Doğrudan

Teknoloji tasarım öğretim programı incelendiğinde yedinci sınıf düzeyinde 51, sekizinci sınıf düzeyinde 42 kazanım olduğu görülmüştür. Kazanımlar kariyer gelişimi bakımından incelendiğinde, yedinci sınıf düzeyinde bilişsel alanda yer alan iki kazanımın kariyer gelişimi ile dolaylı olarak ilişkili olduğu belirlenmiştir. İlgili sınıf düzeyindeki kazanımların hatırlama ve değerlendirme düzeyine ait olduğu ve sırasıyla

olgusal ve kavramsal bilgi boyutunda olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Sekizinci sınıf düzeyindeki bilişsel alana hitap eden altı kazanımdan ikisinin kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili, dört kazanımın ise kariyer gelişimi ile dolaylı ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Belirlenen kazanımların anlama, analiz etme, değerlendirme ve yaratma düzeyinde yer aldığı belirlenmiştir. Kazanımların kavramsal ve işlemsel bilgi boyutunda öğrenmeler içerdiği belirlenmiştir.

4.2.10. Görsel sanatlar dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi. Ortaokul düzeyi Görsel Sanatlar dersi kazanımlarında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadelerle ilişkin bulgulara Tablo 19’da yer verilmiştir.

Tablo 19.

Görsel Sanatlar Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Sınıf	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
5	G.5.2.5. Kullanılan sanat malzemeleri ile görsel sanat alanındaki meslekleri ilişkilendirir.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
6	G.6.2.6. Görsel sanatlardaki meslekler arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyler	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
	G.6.3.4. Sanatçıların niçin sanat eseri oluşturduklarını tartışır.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı
7	-				
8	G.8.3.7. Popüler kültürün günümüz görsel sanatlarına etkisini açıklar. (Türk ressamlardan Erol Akyavaş’ın ve Avrupa sokak sanatçısı Banksy’in eserlerinden örnekler gösterilir.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı

Görsel sanatlar öğretim programı incelendiğinde beşinci sınıf düzeyinde 19, altıncı sınıf düzeyinde 21, yedinci sınıf düzeyinde 20, sekizinci sınıf düzeyinde 20 kazanım olduğu görülmüştür. Öğretim programında yer alan kazanımlar incelendiğinde, beşinci sınıf düzeyinde bilişsel alanda, anlama basamağında ve kavramsal bilgi boyutunda yer alan bir kazanım tespit edilmiştir. Altıncı sınıf düzeyinde bilişsel alanda bir doğrudan bir dolaylı olarak ilişkili iki kazanım, sekizinci sınıf düzeyinde bilişsel alanda ve dolaylı olarak ilişkili olarak bir kazanımın kariyer gelişimine vurgu yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır. Beş, altı ve sekizinci sınıf öğretim programları kazanımlarında kariyer

gelişimine vurgu yapan ifadelerin yer aldığı fakat yedinci sınıf düzeyinde bu kapsamda kazanıma yer verilmediği belirlenmiştir.

4.2.11. Müzik dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi.

Ortaokul düzeyi Müzik dersi kazanımlarında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadelerle ilişkin bulgulara Tablo 20’de yer verilmiştir.

Tablo 20.

Müzik Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Sınıf	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
5	-				
6	Mü.6.D.1. Yurdumuza ait başlıca müzik türlerini ayırt eder. (Türk halk müziği, Türk sanat müziği, dinî müzik, mehter müziği ve çok sesli Türk müziklerinden seçkin örnekler (Örneğin Muharrem Ertaş, Neşet Ertaş, Tanbûrî Cemil Bey, Çekiç Ali, Zeki Müren gibi önemli müzisyenler tarafından icra edilen eserler) öğrencilerin ses sınırlarına ve sınıf düzeyine uygun olarak verilmelidir.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı
6	Mü.6.D.4. Türk müziği kültürünü tanır. (Türk müziği kültürüne felsefesi ve eserleriyle katkıda bulunmuş; Dede Efendi, Tanbûrî Cemil Bey, Aşık Veysel gibi şahsiyetler vurgulanmalıdır.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı
7	-				
8	Mü.8.A.10. Mahallî sanatçıları araştırır.	Bilişsel	Uygulama	Kavramsal	Doğrudan
8	Mü.8.D.8. Sanat, sanatçı ve sanat eseri kavramlarını açıklar	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
8	Mü.8.D.9. Müzik alanına ait ana ve yan meslekleri tanır. a. (Müzik alanı ile ilgili ana meslekler (besteci, yorumcu, orkestra-koro şefliği, eğitimci, film ve oyun müziği besteciliği vb.) ve yan meslekler (şarkı sözü yazarlığı, müzik gazeteciliği, müzik yapımcılığı, çalgı yapımcılığı vb.) tanıtılır. b. Müzik alanına ait meslekleri tanımaya yönelik geziler düzenlenir.)	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan

Ortaokul düzeyi Müzik dersi öğretim programı incelendiğinde beşinci sınıf düzeyinde 23, altıncı sınıf düzeyinde 24, yedinci sınıf düzeyinde 22, sekizinci sınıf düzeyinde 25 kazanım olduğu görülmüştür. Öğretim programına ait kazanımlar incelendiğinde beşinci sınıf düzeyinde kariyer gelişimine yönelik herhangi bir kazanıma ulaşılamamıştır. Altıncı sınıf düzeyinde kariyer gelişimi ile ilişkili, bilişsel alana hitap eden iki kazanımın anlama düzeyinde ve kavramsal bilgi boyutunda olduğu belirlenmiştir. Yedinci sınıf düzeyinde kariyer gelişimine yönelik ifadeler içeren herhangi bir kazanıma ulaşılamamıştır. Sekizinci sınıf düzeyinde ise bilişsel alana hitap eden üç kazanımın, kavramsal bilgi boyutunda ve kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Sekizinci sınıf düzeyindeki kariyer gelişimine yönelik olduğu belirlenen kazanımlardan bir kazanımın uygulama, iki kazanımın ise anlama basamağında yer aldığı belirlenmiştir.

4.2.12. Beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimi. Ortaokul düzeyi Beden Eğitimi ve Spor dersi kazanımları incelendiğinde kariyer gelişimine yönelik olan kazanımlara ilişkin bulgulara Tablo 21’de yer verilmiştir.

Tablo 21.

Beden Eğitimi ve Spor Dersi Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Sınıf	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
5	-				
6	-				
7	-				
8	BE.8.1.2.12. Beden eğitimi ve spor alanı ile ilgili meslekleri araştırır.	Bilişsel	Uygulama	Kavramsal	Doğrudan

Beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı incelendiğinde beşinci sınıf düzeyinde 31, altıncı sınıf düzeyinde 24, yedinci sınıf düzeyinde 30, sekizinci sınıf düzeyinde 30 kazanım olduğu görülmüştür. Kazanımları incelendiğinde beş, altı ve yedinci sınıf düzeyinde kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek herhangi bir kazanıma ulaşılamamıştır. Sekizinci sınıf düzeyinde bir kazanıma ulaşılmıştır. Kazanımın bilişsel alanda, uygulama basamağında ve kavramsal bilgi boyutunda olduğu

belirlenmiştir. Ortaokul düzeyinde ders kapsamında sunulan 115 kazanımdan kariyer gelişimine hitap eden yalnızca bir kazanım olduğu belirlenmiştir.

4.2.13. Sınıf rehberlik programı kazanımlarında kariyer gelişimi. Ortaokul düzeyi Sınıf Rehberlik programı kazanımlarında kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek ifadelerle ilişkin bulgulara Tablo 22’de yer verilmiştir.

Tablo 22.

Sınıf Rehberlik Programı Kazanımlarında Kariyer Gelişimi

Sınıf	Yeterlik alanı	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kariyer gelişimiyle ilişkisi
5	Kariyer Farkındalığı	Sanatsal ve sportif etkinliklerden hoşlandıklarını ayırt eder. (Bu dönemde kurs, egzersiz seçimleri olduğu için bu haftaya yerleştirildi.)	Duyuşsal	Tepkide Bulunma	Kavramsal	Dolaylı
		Sanatsal ve sportif etkinliklerden başarabildiklerini ayırt eder.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı
		Çalışma ve üretmenin insan yaşamındaki önemini fark eder.	Duyuşsal	Alma	Kavramsal	Doğrudan
		Bir meslek sahibi olmanın kendisi ve toplum için önemini fark eder.	Duyuşsal	Alma	Kavramsal	Doğrudan
Kariyer Planlama	Ders seçiminde karar verme becerisini kullanır.	Bilişsel	Değerlendirme	Kavramsal	Dolaylı	
Kariyer Farkındalığı	Hoşlandığı etkinliklerin ilgilerinin bir göstergesi olabileceğini fark eder.	Duyuşsal	Alma	Kavramsal	Dolaylı	
Kariyer Hazırlığı	İlgileri ile dersleri ilişkilendirir.	Bilişsel	Analiz Etme	Kavramsal	Dolaylı	
Kariyer Farkındalığı	Yapabildiği etkinliklerin, yeteneklerinin bir göstergesi olabileceğini fark eder.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı	
6	Kariyer Hazırlığı	Derslerin etkinliklerini yetenekleriyle ilişkilendirir.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı
	Kariyer Farkındalığı	Çalışarak bir şey üretmenin sorumluluğunu alır	Duyuşsal	Değer verme	Kavramsal	Doğrudan
		Kendi ilgileri ile mesleklerin özelliklerini ilişkilendirir.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan
Kariyer Hazırlığı	Derslerin mesleklerle ilişkisini açıklar.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan	
7	Kariyer Farkındalığı	Yapabildiği ve hoşlandığı etkinliklere dayalı olarak ilgi ve yeteneklerine örnekler verir.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı
		İlgi ve hobilerini ayırt eder.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı
		Mesleklerle ilgili bilgi kaynaklarına ulaşır.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan

	(Bilgi kaynaklarına ulaşmak ve bilgiye ulaşma yollarını deneyimlemek amacıyla araştırma yapacağı etkinlikler planlanır.)						
Kariyer Hazırlığı	Yetenekleriyle derslerin etkinliklerini ilişkilendirir.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı		
Kariyer farkındalığı	Yetenekleriyle mesleklerin özelliklerini ilişkilendirir.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Doğrudan		
Kariyer Farkındalığı	Yapabildiği ve hoşlandığı etkinliklere dayalı olarak ilgi ve yeteneklerine örnekler verir.	Bilişsel	Anlama	Kavramsal	Dolaylı		
	Okul içi veya okul dışındaki etkinliklere katılırken ilgi ve yeteneklerini dikkate alır.	Duyuşsal	Tepkide Bulunma	Kavramsal	Dolaylı		
	Mesleki değerlerinin farkına varır.	Duyuşsal	Alma	Kavramsal	Doğrudan		
Kariyer Hazırlığı	Kısa ve uzun vadeli kariyer amaçları oluşturur.	Bilişsel	Değerlendirme	Üstbilişsel	Doğrudan		
	Kariyer amaçları ile kariyer beklentilerini karşılaştırır.	Bilişsel	Değerlendirme	Kavramsal	Doğrudan		
8	Kendi özellikleriyle seçmek istediği lise türlerinin özelliklerini ilişkilendirir. (Özellikler kapsamında ilgi, yetenek, akademik başarı vb. lise türleri kapsamında da fen lisesi, Anadolu lisesi, Anadolu imam hatip lisesi, mesleki ve teknik Anadolu lisesi, sosyal bilimler lisesi ele alınır.)	Bilişsel	Analiz Etme	Kavramsal	Dolaylı		
		Lise türü seçimine ilişkin kararını verirken kendi görüşleri ile aile ve yakın çevresinin görüşlerini karşılaştırır.	Bilişsel	Değerlendirme	Kavramsal	Dolaylı	
		Lise türü seçimi yaparken karar verme becerisini kullanır.	Bilişsel	Değerlendirme	Kavramsal	Dolaylı	
		Lise türüne ilişkin kararını tekrar değerlendirir.	Bilişsel	Değerlendirme	Kavramsal	Dolaylı	

Sınıf rehberlik programında Akademik, Kariyer ve Sosyal Duygusal gelişim alanı olarak üç alan belirlendiği görülmektedir. Ortaokul düzeyinde sınıf rehberlik öğretim programında akademik gelişim alanında 39, kariyer gelişim alanında 26, sosyal duygusal gelişim alanında 65 kazanım olduğu görülmüştür. Sınıf rehberlik öğretim programına ait kazanımlar sınıf bazında incelendiğinde beşinci sınıf düzeyinde 35, altıncı sınıf düzeyinde 34, yedinci sınıf düzeyinde 34, sekizinci sınıf düzeyinde 31 kazanım olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında kariyer gelişim alanında yer alan kazanımlar incelenmiştir. Beşinci sınıf düzeyinde yer alan kariyer gelişimi kazanımlarından kariyer farkındalığı yeterliğine ait dört kazanımdan üçünün duyuşsal

alana, birinin bilişsel alana hitap ettiği belirlenmiştir. Kazanımların ikisi alma, biri tepkide bulunma, biri de anlama düzeyindedir. Kariyer farkındalığı yeterliğine ait kazanımların tümü kavramsal bilgi boyutunda yer almaktadır. Kariyer planlama yeterlik alanına ait bir kazanım bulunmaktadır. Kazanımın bilişsel öğrenme alanında, değerlendirme düzeyinde ve kavramsal bilgi boyutunda yer aldığı belirlenmiştir. Beşinci sınıf düzeyinde kariyer hazırlığı yeterlik alanında herhangi bir kazanımın yer almadığı belirlenmiştir. Beşinci sınıf rehberlik programında yer alan kariyer gelişim alanına ait kazanımlardan iki kazanımın kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili, iki kazanımın ise kariyer gelişimi ile dolaylı ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Altıncı sınıf düzeyinde kariyer farkındalığı yeterlik alanında dört, kariyer hazırlığı yeterlik alanında üç kazanım yer almaktadır. Kariyer farkındalığı alanındaki bu kazanımlardan üç kazanımın duyuşsal alana hitap ettiği, bir kazanımın ise bilişsel alana hitap ettiği belirlenmiştir. Kazanımların alma, değer verme ve anlama düzeylerinde olduğu ve kavramsal bilgi boyutunda yer aldığı belirlenmiştir. Kariyer hazırlığı öğrenme düzeyine ait üç kazanımın bilişsel öğrenme alanında, kavramsal bilgi boyutunda olduğu ve bu kazanımlardan ikisinin anlama, birinin ise analiz etme düzeyinde olduğu görülmektedir. Kariyer planlama yeterlik alanında herhangi bir kazanım yer almamaktadır. Altıncı sınıf rehberlik programı kariyer gelişimi alanında yer alan yedi kazanımdan üç kazanımın kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili, dört kazanımın ise kariyer gelişimi ile dolaylı ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Yedinci sınıf düzeyinde kariyer farkındalığı yeterliği alanında dört, kariyer hazırlığı yeterliği alanında bir kazanım yer almaktadır. Her iki yeterlik alanına ait kazanımların bilişsel öğrenme alanında, anlama düzeyinde ve kavramsal bilgi boyutunda yer aldığı belirlenmiştir. Kariyer planlama yeterlik alanında herhangi bir kazanım yer almamaktadır. İlgili sınıf düzeyinde verilen kariyer gelişim alanı kazanımlarından üç kazanımın kariyer gelişimi ile dolaylı ilişkili, iki kazanımın ise kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Sekizinci sınıf düzeyinde kariyer gelişim alanında dokuz kazanım yer almaktadır. Sekizinci sınıf düzeyinde diğer sınıf düzeylerinden farklı olarak kariyer farkındalığı, kariyer hazırlığı ve kariyer planlama yeterlik alanlarına hitap eden kazanımlara yer verildiği görülmüştür. Kariyer farkındalığı yeterlik alanında üç kazanım, kariyer hazırlığı yeterlik alanında iki kazanım, kariyer planlama yeterlik alanında ise dört

kazanımın olduğu belirlenmiştir. Kariyer farkındalığı yeterlik alanında bulunan iki kazanımın duyuşsal alana, bir kazanımın bilişsel alana hitap ettiği görülmektedir. Kazanımların kavramsal bilgi boyutunda, alma, tepkide bulunma ve anlama düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Kariyer hazırlığı ve kariyer planlama yeterlik alanında yer alan kazanımların bilişsel alana hitap ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu alandaki altı kazanımdan beşinin değerlendirme, birinin ise analiz etme basamağında yer aldığı belirlenmiştir. Kariyer hazırlığı yeterlik alanında bulunan bir kazanımın üstbilişsel bilgi boyutunda olduğu, diğer beş kazanımın ise kavramsal bilgi boyutunda yer aldığı görülmektedir. Sekizinci sınıf düzeyinde yer alan kariyer gelişim alanına ait kazanımlardan altısının kariyer gelişimi ile dolaylı ilişkili, üçünün ise kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu belirlenmiştir.

4.2.14. Ortaokul düzeyi öğretim programlarında yer alan kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımların dağılımı. Ortaokul düzeyinde sunulan zorunlu derslerin öğretim programları kapsamında yer alan kazanımların ders ve sınıf düzeyine göre dağılımı ve kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımların bu dağılımı Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23.

Kariyer Gelişimiyle İlişkili Kazanımların Ders ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Dersler	Sınıflar	Sınıf Düzeyi			Ders düzeyi		Ortaokul düzeyi
		Toplam kazanım	Kariyer Gelişimi İle İlişkili Kazanım Sayısı	Sınıf Düzeyinde	Kariyer Gelişimi ile İlişkili Kazanım Sayısı	Kariyer Gelişimi ile İlişkili Kazanımların Tüm kazanımlara Oranı (f=1890)	
							f
Türkçe	5	69	-	-			
	6	68	-	-			
	7	76	-	-	-		
	8	76	-	-			
	Toplam	289					
Matematik	5	56	-	-			
	6	59	-	-			
	7	48	-	-	-		
	8	52	-	-			
	Toplam	215					
Fen Bilimleri	5	36	-	-			
	6	59	-	-			
	7	67	1	1,49	5	2,24	0,26
	8	61	4	6,55			
	Toplam	223	5				
Sosyal Bilgiler	5	33	4	12,12			
	6	34	2	5,88	9	9,18	0,47
	7	31	3	9,68			
	8	31	3	9,68			
	Toplam	98	9	9,18			

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	8	39	2	5,13	2	5,13	0,1
İngilizce	5	54	-	-			
	6	60	4	6,66	4	1,62	0,21
	7	62	-	-			
	8	70	-	-			
Toplam	246		4	1,62			
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	5	75	1	1,33			
	6	77	-	-	1	0,65	0,05
	Toplam	152	1	0,65			
Teknoloji Tasarım	7	51	2	3,92			
	8	42	6	14,29	8	8,6	0,42
	Toplam	93	8	8,60			
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	5	29	-	-			
	6	24	-	-			
	7	25	-	-	2	1,89	0,1
	8	28	2				
Toplam	106		2	1,89			
Görsel Sanatlar	5	19	1	5,26			
	6	21	2	9,52	4	5,00	0,21
	7	20	-	-			
	8	20	1	5			
Toplam	80		4	5,00			
Müzik	5	26	-	-			
	6	24	2	8,33	5	5,15	0,26
	7	22	-	-			
	8	25	3	12			
Toplam	97		5	5,15			
Beden Eğitimi ve Spor	5	31	-	-			
	6	31	-	-			
	7	30	-	-	1	0,81	0,05
	8	30	1	3,33			
Toplam	122		1	0,81			
Toplam (Sınıf rehberlik programı hariç)		1760	41	2,33			2,33
Rehberlik	5	34	5	14,71			
	6	33	7	21,21	26	20,00	1,38
	7	33	5	15,15			
	8	30	9	30,00			
Toplam	130		26	20,00			
Genel TOPLAM		1890	67	3,54			3,54

Tablo 23’ te öğretim programlarında yer alan kazanımların ders ve sınıf düzeyine göre dağılımı ve kariyer gelişimi ile ilişkili kazanımların bu dağılımı sunulmuştur. İncelenen 1890 kazanımdan %3,54’ünün kariyer gelişimi ile ilişkilendirilebilecek kazanımlar olduğu belirlenmiştir. Sınıf rehberlik programları haricinde kazanımlar incelendiğinde 1760 kazanımdan %2,33’ünün kazanım kariyer gelişimine yönelik olduğu görülmektedir. Fen Bilimleri dersine ait kazanımların %2,24’ü, Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının %9,18’i, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımlarının %5,13’ü, İngilizce dersi kazanımlarının %1,62’si, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersi kazanımlarının %0,65’i, Teknoloji Tasarım dersi kazanımlarının %8,60’ı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi %1,89’u, Görsel sanatlar dersine ait kazanımların %5’i, Müzik dersi kazanımlarının %5,15’i ve Beden eğitimi ve spor dersine ait kazanımların ise %0,81’inin kariyer gelişimi ile ilişkili olduğu

belirlenmiştir. Sınıf rehberlik programı kazanımları incelendiğinde ise kazanımların %20'sinin kariyer gelişim alanına ait olduğu görülmektedir. Tüm öğretim programlarında 1890 kazanım incelenmiş olup, kazanımların %3,54'ünün kariyer gelişimi ile ilişki olduğu belirlenmiştir. Sınıf rehberlik programı %20 ile en yüksek oranda kariyer gelişimine yönelik kazanımın bulunduğu ders olarak belirlenmiştir.

Kariyer gelişimine yönelik kazanımlar sınıf düzeylerine göre incelendiğinde, beşinci sınıfta sadece sosyal bilgiler, bilişim teknolojileri, görsel sanatlar ve sınıf rehberlik derslerinde olmak üzere toplam 13 kazanım, altıncı sınıfta sosyal bilgiler, İngilizce, görsel sanatlar, müzik ve sınıf rehberlik derslerinde yer alan 17 kazanım, yedinci sınıfta fen bilimleri, sosyal bilgiler, teknoloji tasarım ve sınıf rehberlik derslerinde 11 kazanım, sekizinci sınıfta fen bilimleri, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, teknoloji tasarım, din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik, beden eğitimi ve sınıf rehberlik derslerinde yer alan 26 kazanımın mevcut olduğu görülmektedir.

Ortaokul düzeyinde sunulan öğretim programları kapsamında yer alan kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisi öğrenme alanlarına göre dağılımı Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24.

Kariyer Gelişimiyle İlişkili Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Dersler	Öğrenme Alanı			Toplam	
	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor	f	%
Türkçe	-	-	-	-	-
Matematik	-	-	-	-	-
Fen Bilimleri	5	-	-	5	7,46
Sosyal Bilgiler	9	-	-	9	13,43
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	2	-	-	2	2,98
İngilizce	4	-	-	4	5,97
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	1	-	-	1	1,49
Teknoloji Tasarım	8	-	-	8	11,94
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	2	-	-	2	2,98
Görsel Sanatlar	4	-	-	4	5,97
Müzik	5	-	-	5	7,46
Beden Eğitimi ve Spor	1	-	-	1	1,49
Rehberlik	20	6	-	26	38,8

Toplam	f	61	6	-	67
	%	91,04	8,95	-	

Tablo 24'te kariyer gelişimi ile ilişkili kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisi öğrenme alanlarına göre dağılımına yer verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere kariyer gelişimine yönelik kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı incelendiğinde kariyer gelişimi ile ilişkili olan 67 kazanımdan 61 kazanımın (%91,04) bilişsel alana, altı kazanımın (%8,95) ise duyuşsal alana hitap eden kazanımlar olduğu belirlenmiştir. Psikomotor öğrenme alanına hitap eden herhangi bir kazanıma ulaşılamamıştır. Duyuşsal alana hitap eden kazanımların tamamının sınıf rehberlik programı kapsamında yer aldığı görülmektedir.

Ortaokul düzeyinde sunulan öğretim programları kapsamında yer alan kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisi öğrenme alanlarında bulunduğu basamağa göre dağılımı Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25.

Kariyer Gelişimiyle İlişkili Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Öğrenme Alanlarında Bulunduğu Basamağa Göre Dağılımı

Dersler	Öğrenme basamağı										Toplam	
	Bilişsel Alan					Duyuşsal Alan						
	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz etme	Değerlendirme	Yaratma	Alma	Tepekide Bulumma	Değer Verme	Örgütlenme		Kişilik Haline Getirme
Türkçe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Matematik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Fen Bilimleri	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Sosyal Bilgiler	-	5	1	2	1	-	-	-	-	-	-	9
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
İngilizce	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Teknoloji Tasarım	1	2	-	2	2	1	-	-	-	-	-	8
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
Görsel Sanatlar	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Müzik	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Beden Eğitimi ve Spor	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Rehberlik	-	11	-	2	6	-	4	2	1	-	-	27
Toplam	f	3	34	4	8	10	1	4	2	1	-	67
	%	4,48	50,74	5,97	11,94	14,92	1,49	5,97	2,99	1,49	-	

Tablo 25’te kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisi öğrenme alanlarında hitap ettiği öğrenme düzeyine göre dağılımına yer verilmiştir. Kariyer gelişimiyle ilişkili olduğu belirlenen 34 kazanımın bilişsel alan anlama basamağında, 10 kazanımın değerlendirme basamağında, sekiz kazanımın analiz etme basamağında, dört kazanımın uygulama basamağında, üç kazanımın hatırlama basamağında ve bir kazanımın yaratma basamağında olduğu belirlenmiştir. Kariyer gelişimi ile ilişkili olarak belirlenen kazanımların %50,74’ünün anlama basamağında yer aldığı, dolayısıyla kariyer gelişimine ilişkin kazanımların yarıdan fazlasının anlama düzeyine hitap ettiği belirlenmiştir. Kariyer gelişimine yönelik kazanımlardan dördü duyuşsal alanın alma basamağında, ikisi tepkide bulunma ve biri değer verme basamağında olduğu bulunmuştur. Duyuşsal alanın örgütleme ve kişilik haline getirme basamaklarına ait herhangi bir kazanım bulunmadığı görülmektedir.

Ortaokul düzeyinde sunulan öğretim programları kapsamında yer alan kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisi bilgi boyutuna göre dağılımı Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26.

Kariyer Gelişimiyle İlişkili Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Bilgi Boyutuna Göre Dağılımı

Dersler	Olgusal Bilgi	Kavramsal Bilgi	İşlemsel Bilgi	Üstbilişsel Bilgi	Toplam	
Türkçe	-	-	-	-	-	
Matematik	-	-	-	-	-	
Fen Bilimleri	2	3	-	-	5	
Sosyal Bilgiler	-	9	-	-	9	
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	2	-	-	2	
İngilizce	4	-	-	-	4	
Bilişim Teknolojileri ve Yazılım	-	1	-	-	1	
Teknoloji Tasarım	1	4	3	-	9	
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	2	-	-	2	
Görsel Sanatlar	-	4	-	-	4	
Müzik	-	5	-	-	5	
Beden Eğitimi ve Spor	-	1	-	-	1	
Rehberlik	-	25	-	1	26	
Toplam	f	7	56	3	1	67
	%	10,44	83,58	4,78	1,49	

Tablo 26’da kariyer gelişimi ile ilişkili kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisi bilgi boyutuna göre dağılımına yer verilmiştir. Belirlenen 56 kazanımın kavramsal bilgi, yedi kazanımın olgusal bilgi, üç kazanımın işlemsel bilgi ve bir kazanımın üstbilişsel bilgi içerdiği belirlenmiştir. Kariyer gelişim ile ilişkilendirilen kazanımlardan %83,58’inin kavramsal bilgi boyutunda yer aldığı görülmektedir.

4.3. Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin bulgular.

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında öğretmenlerin ortaokul öğretim programlarında ve öğretme öğrenme süreçlerinde kariyer gelişimine yer verilme durumuna ilişkin görüşleri ve bu bağlamda öğretim programı ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik önerileri ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda öğretmenlerin görüş ve önerileri temalar halinde tablolar ile sunulmuş, öğretmenlerin ilgili temalar kapsamında ortaya koyduğu önemli betimsel ifadeler doğrudan alıntılanarak verilmiştir. Bu doğrultuda ortaokul düzeyinde sunulan zorunlu derslerin öğretim programları kapsamında yer alan kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımlara dair öğretmen görüşleri Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27.

Öğretmenlerin Ortaokul Öğretim Programlarında Kariyer Gelişimine İlişkin Görüşleri

Alt Tema	Kod	F
Öğrenme alanı	Bilişsel	10
	Duyuşsal	2
	Psikomotor	1
Kazanımların amacı	Kariyer farkındalığı kazandırma	6
	Mesleki bilgi sağlama	5
	Kariyer planlama	2
Programda yer alışı biçimi	Yan öğrenme ürünü olarak var	13
	Kazanım düzeyinde yok	9
	Kazanım düzeyinde var	6
Mesleklerin yer alışı biçimi	Metin ve görsellerde tanıtım düzeyinde	6
	Bilim insanı örnekleri verilerek	4
	Ünite konu alanı kapsamında	3
	Yer verilmiyor	2

Tablo 27’de ortaokul düzeyi öğretim programları kapsamında yer alan kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımlara dair öğretmen görüşleri verilmiştir. Bu kapsamda yenilenmiş Bloom taksonomisi öğrenme alanlarına, kazanımların amacına, kazanımların verilme durumuna ve mesleklerin kazanımlarda yer alış biçimleri bağlamında alt temalar altında ilgili kodlar sunulmuştur. Öğretmenler, kariyer gelişimine yönelik kazanımların çoğunlukla bilişsel alan düzeyinde olduğunu belirtmişlerdir. Kazanımların daha çok kariyer farkındalığı ve mesleki bilgi kazandırmaya dönük olduğu, kariyer planlamaya ise kazanımlar kapsamında daha az yer verildiğini ifade ettikleri görülmektedir. Kariyer gelişimine kazanımlar kapsamında yer verilmediğini belirten dokuz öğretmen mevcutken, 13 öğretmen öğretim programlarında kariyer gelişimine yan öğrenme ürünü olarak yer verildiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerden altısı ise öğretim programında kariyer gelişimine ilişkin kazanımlara yer verildiğini belirtmiştir.

Öğretmenlerin, öğretim programlarında yer alan kariyer gelişimine yönelik kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisi öğrenme alanlarına göre dağılımına ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Mesleklerle ilgili kazanımların daha çok bilişsel ve psikomotor dağılımının daha yüksek olduğunu, duyuşsal dağılımının daha az olduğunu düşünüyorum.” Ö17

“Psikomotordan ve duyuşsaldan daha çok bilişsel alanda, malum akademik bir ders olduğumuz için kazanımlarımız daha çok bilişsel alanda yoğunlaşır. Duyuşsal anlamda ise sevgi, saygı vesaire gibi duygusal becerilerin gelişimi ile ilgili dersimizde kazanımlar vardı geçmiş yıllarda şu an için yine uygulanıyor ama geçmişe nazaran biraz daha düştü.” Ö2

“Daha çok bir mesleği seçerken hangi tür eğitim alması gerektiği yönünde bilgi veriliyor ama Türkiye’deki eğitim sisteminin en büyük eksiklerinden biri de meslek seçiminde aslında Avrupa’da olduğu gibi ilkokuldan itibaren bireyin ilgi ve yeteneklerine göre olsa, işte bilişsel duyuşsal gibi. Bu alanda bizim eğitim sistemimiz halen yeterince taşlar yerine oturmuş değil.” Ö6

Öğretim programlarında kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımların daha çok bilişsel alana hitap ettiğine yönelik öğretmen görüşleri mevcuttur. Öğretim programında kariyer gelişiminin yer alış biçimine ve mesleklere yer verilmiş biçimine yönelik öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Derse genel olarak bakarsak birebir mesleklerle ilgili bir şey çalışmamız yok.” Ö1

“Kariyer planlama alanında biraz, yani gene orada da bir eksikimiz var. Bence kariyer planlamada yeteri kadar hani ileriye düşünmüyoruz.” Ö4

“Her ne kadar branş olarak bizim konularımız içinde yer aldığını söylemiş olsam da biz bunu teorik anlatıyoruz.” Ö7

“Branş öğretmenini olduğumuz için bizimki çok fazla yoğun olmasa da sadece hani tanıtım olarak yer veriliyor. Dediğim gibi 6. sınıfın müfredatında var. 5’te de var. 7 ve sekizde yok. Etkinlik bazında bakılırsa sadece bilişsel düzeyde kalır.” Ö8

“Meslek kavramına eğer ünitenin içerisinde varsa değiniyor, yoksa değinmiyorum. Müfredatın dışına çıkılmıyor. Sana kazanımda, devlet bunu öğretmen gerekiyor dediği için o sadece o konuyu işliyoruz.” Ö9

“Mesleklere derste dolaylı atıflarla yer veriliyor.” Ö11

“Hatırladığım kadarıyla kazanımlarda yok. Bizim kazanımlarımızda mesleklerle ilgili bir şey yok.” Ö14

Mesleklerin öğretim programında yer alış biçimine ise altı öğretmen metin ve görsellerde tanıtım düzeyinde yer aldığını, dört öğretmen bilim insanları örneklendirilmeleriyle mesleklere yer verdiklerini belirttiği görülmüştür. Üç öğretmen ünite ve konu kapsamında mesleklere yer verildiğini ifade ederken, iki öğretmen herhangi bir şekilde yer verilmediğini ifade etmiştir.

“Kazanım yani Türkçe dersi kazanımlarında yok. Sadece metinlerde geçen meslekler olabiliyor ama bunlarla ilgili de çocuğa herhangi bir bilgi verileceği, o kazanımın işleneceği tarzında bir kazanım yok. Mesleği birebir vermiyoruz.” Ö1

“Mesela ön planda olan kişilerin tarihi kişiler ve günümüzdeki çağdaş olan kişilerle ilgili tanıtımları dersimizi işliyoruz. Mesela diyelim ki tamamız doğa ve evren konusu olsun. Bu konuda işte Aziz Sancar mesela diyelim ki çoğu çalışmalar böyle ödül aldı. Biliyorsunuz. Bununla ilgili yapmış olduğu çalışmalarla ilgili o alanla ilgili bilim insanlarının tanıtımı, geçmişteki Türk İslam bilginleri yine aynı şekilde günümüzdeki çağdaş bilim insanlarımızla anlatıyoruz. Etkinliklerde bunlarla ilgili metinler yapıyoruz” Ö2

“Bu anlamda da zaten ben kendi adıma bilgilendiriyorum ve yönlendiriyorum. Kitaplarda ve kazanımlarda, materyallerde bu konuda bir bilgilendirme ve yönlendirme yok.” Ö5

Görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerin öğretim programlarında kariyer gelişimine ilişkin bazı kazanımlar olduğunu, kazanım olmasa dahi öğretme öğrenme süreçlerinde kariyer gelişimine ilişkin etkinlikler gerçekleştirdiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin kullandıkları materyaller ve metinler kapsamında mesleklere ve örnek isimlere yer verildiğini belirttikleri görülmektedir.

Sınıf rehberlik programında yer alan kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımların sınıf düzeyine uygunluğu ve niteliğine ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28.

Sınıf Rehberlik Programında Yer Alan Kariyer Gelişim Alanına Ait Kazanımlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Alt Tema	Kod	f
Kariyer Gelişim Alanı Kazanımları	Sınıf Düzeyine Uygun	9
	Yüzeysel	6
	Sınıf Düzeyine Uygun Değil	3

Tablo 28’ de öğretmenlerin sınıf rehberlik programında yer alan kariyer gelişim alanı kazanımlarının sınıf düzeyine uygunluğu ve niteliğine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Çalışmaya katılan dokuz öğretmen kazanımların sınıf düzeyine uygun olduğunu belirtirken, altı öğretmen kazanımların yüzeysel kaldığını, üç öğretmen ise kazanımları sınıf düzeyine uygun olmadığını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Sınıf rehberlik programında yer alan kariyer gelişim alanı kazanımlarına ilişkin öğretmen görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Kazanımların yeterli ve uygun olduğunu düşünüyorum.” Ö4

“Kazanımlar yeterli değil. Zaten biz o kazanımları veremiyoruz. Çocuklar sınav kaygısı yaşadıkları için, genelde o ders saatlerinde o kazanımları vermenin dışında soru çözümü yapmak, çocuğu sınavı hazırlamak, sınav kaygısını yok etmekle uğraşıyoruz.” Ö5

“Kazanımlar sınıf seviyesine uygun olarak hazırlanıyor. Zaten kazanımlarını hazırlanmasında problem yok. Kazanımların hayata geçirilmesinde problemimiz var.” Ö6

“Kazanımlar yeterli değil yani bence sınıf seviyesine uygunluğu için de yetersiz diyebilirsiniz. Genelde bu son sınıflara biraz daha önem veriliyor. Diğer sınıflarda böyle çok da önemsenmiyor diye düşünüyorum.” Ö9

“Özellikle incelediğimiz zaman sınıf düzeyi arttıkça kariyer veya mesleki gelişimle ilgili olarak yer alan kazanım sayısı artıyor. Ortaokulda incelediğimiz zaman ben yeterli olduğunu düşünüyorum, içerik olarak da yine aynı şekilde yeterli.” Ö16

Görüş belirten öğretmenlerin çoğunluğunun, sınıf rehberlik programı kariyer gelişim alanına ait kazanımları sınıf düzeyine uygun ve yeterli buldukları, uygulama düzeyinde sorunla karşılaştıklarını ifade ettikleri sonucuna ulaşıldığı söylenebilir.

Sınıf rehberlik programı kariyer gelişim alanı uygulamalarında karşılaşılan güçlüklerle ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29.

Sınıf Rehberlik Programı Kariyer Gelişim Alanı Uygulamalarında Öğretmenlerin Karşılaştığı Güçlüklerle Dair Görüşleri

Alt Tema	Kod	f
Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler	Ders Saati Tanımlamasının Yapılması	9
	Sürenin Yetersizliği	7
	Kariyer Gelişim Amaçlı Etkinliklerin Düzenlenmemesi	5
	Sekizinci Sınıf Dışında Ders Süresi Olmaması	4
	Kalabalık Sınıflar	4
	Herhangi bir Güçlükle Karşılaşmıyorum	3
	Öğrenci Önyargısı	2

Tablo 29’da öğretmenlerin uygulamalarda karşılaştığı güçlükler arasında sınıf rehberlik ders saati tanımlamasının olmaması, sürenin yetersizliği en çok ifade edilen güçlükler olduğu görülmektedir. Kariyer gelişim amaçlı etkinliklerin düzenlenmemesi uygulamada öğretmenlerin karşılaştığı güçlükler arasında ifade edilmiştir. Sekizinci sınıf dışında ders saatinin olmaması, sınıf mevcutlarının fazlalığı, öğrencilerin rehberliğe karşı önyargılı tutumları öğretmenlerin uygulamalarda karşılaştıkları güçlükler arasında belirtilmiştir. Üç öğretmen herhangi bir güçlükle karşılaşmadıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin uygulamalarda karşılaştığı güçlükler ile ilgili görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Zaman en büyük problemdir. Sınıf ortamında olması bunun için ayrılmış bir ders saatinin olmaması ve meslek gibi somut bir şey soyut bir şekilde anlatmaya çalışmakta çok büyük bir problem aslında.” Ö1

“Yaklaşık olarak 700’e yakın öğrencimiz var bir tane rehber öğretmenimiz var. O yüzden öğretmen planlama yapıyor ama bizim hem okul rehberlik planı olsun hem de sınıf rehberlik planlarımız genelde kâğıt üzerinde kaldığını düşünüyorum.” Ö6

“Sınıfların kalabalık olması büyük bir güçlük bizim için. Yani onları hepsini erişemiyorsunuz. Sonuçta birkaç öğrenci de kısıtlı kalıyor etkinlikler.” Ö8

“Okul gezisidir vesaire sadece sekizinci sınıflara yapılıyor. Diğer sınıflara böyle bir şeyler düzenlenmiyor. Aslında en küçük yaşta bence başlanması gerekiyor.” Ö9

“Zaman konusunda problem yaşıyorum çünkü bunun için ayrılmış bir ders saati yok.” Ö10

Öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, ayrılmış bir sınıf rehberlik saati olmaması, kariyer gelişim alanına ait ayrılan sürenin yetersizliği, kalabalık sınıf mevcutlarının olması, meslek tanıtıma yönelik uygulamaların yetersizliği öğretmenlerin karşılaştıkları başlıca güçlükler olarak ifade edilmiştir.

Öğretim programlarında yer alan mesleklere ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30.

Öğretmenlerin Öğretim Programlarında Yer Alan Mesleklere İlişkin Görüşleri

Alt Tema	Kod	f
Güncel Meslekler	Öğretmenlik	5
	Doktorluk	4
	Polislik	2
	Mühendislik	2
	Mimarlık	1
	Astronot	1
	Avukatlık	1
	İtfaiyecilik	1
Geleceğin Meslekleri	Az Yer Veriliyor	5
	Yer Veriliyor	3
	Yer Verilmiyor	3
	Yazılım	2
	E Ticaret Meslekleri	1
Güncelliğini Yitirmiş Meslekler	Genetik Mühendisliği	1
	Yer Veriliyor	6
	El Sanatları Ustaları	2
	Yer Verilmiyor	4
	Hattatlık	1
Ebruzenlik	1	

Tablo 30’da öğretim programında yer alan meslekler temasına ait tablo incelendiğinde öğretim programında yer alan mesleklerden güncel mesleklere daha fazla yer verildiği belirtilmiştir. Öğretmenlik, doktorluk, polislik, mühendislik, astronotluk, itfaiyecilik mesleklerine yer verildiği elde edilen bulgular arasındadır. Öğretim programında güncelliğini yitirmekte olan mesleklere de yer verildiği altı öğretmen tarafından dile getirilirken dört öğretmen programda yer almadığını ifade etmişlerdir. Güncelliğini yitirmekte olan meslekler el sanatları ustaları, ebruzenlik ve hattatlık meslekleri olarak sıralanmıştır. Öğretmen görüşlerine göre geleceğin mesleklerine yer verilme durumuna ise beş öğretmen tarafından az yer veriliyor olarak ifade edilirken, üç öğretmen yeteri kadar yer verildiğini, üç öğretmen ise yer verilmediğini belirtmiştir. Yazılım, e ticaret meslekleri, genetik mühendisliği geleceğin meslekleri kapsamında gösterilen meslekler olarak belirtilmiştir.

Öğretmenlerin öğretim programında yer alan mesleklere ilişkin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Geleneksel daha çok öğretmen, doktorluk, mühendislik gibi meslekler var.” Ö1

“Geleneksel anlamda işte doktorluk, hakimlik, öğretmenlik gibi mesleklerle ilgili bir kazanımımız yok. Biz daha çok hani sanat, sanatçı, el sanatları, dokuma sanatı, ressamlık vesaire bunlarla ilgili.” Ö2

“Daha çok genel geçer meslekler, hani yeni popüler olan mesleklerle ilgili çok fazla yok. Çoğu kişinin de bu konuyla ilgili bilgisi yok.” Ö9

“Program güncel olduğu için güncel meslekler zaten yer veriliyor. Klasik yani geleneksel diyebileceğimiz meslek grupları da yine var. İşte bizimki gibi öğretmenlik avukatlık diyebileceğimiz vesaire temel mesleklere de yer veriliyor. Çok fazla mesela çeşit yok.” Ö16

“Şu an halihazırda var olan popüler olan bilindik dediğim gibi statüsü yüksek gelir düzeyi yüksek saygın mesleklere yer veriliyor.” Ö17

“Özellikle popüler meslekler var. Popüler meslek şudur, üniversite sınavında tercih edilen meslekler bizce daha popüler meslekler, hani manav kasap bunlar da meslek ama işte hukuk fakültesidir, tıp fakültesidir, eğitim fakültesidir. Bunlar arasındaki bölümler daha çok zihnimize geliyor. Ha biz hepsine nasıl vakit ayırıyoruz. Şöyle vakit şimdi tutup da bir kasap ne iş yapar bunu okulda anlatmıyoruz. Fakat bir seferinde şunu anlattığımı hatırlıyorum, hepimiz doktor olamayız, bazılarımız patron olsun dediğimi atıyorum iş adamı olalım dediğimi hatırlıyorum, ticaretle uğraşabiliriz dediğimi hatırlıyorum. Antalya'daki portakalları toplayıp birisinin bunu portakal suyu fabrikasına dönüştürmesi gerektiğini anlattığımız hatırlıyorum. Fakat toplumda yaygın değil. Belli mesleklerde odaklanılmış durumda. Maalesef kimse çiftçilik yapmayı düşünmüyor. Örneğin hayvancılık yapmayı düşünmüyor. Halbuki bunlar da birer meslek. Üniversite okumadan veya üniversite okuduktan sonra da yapılabilecek bu meslekler pek anlatılmıyor çocuklara maalesef.” Ö7

“Gelecekte var olabilecek meslekleri kesinlikle konuşuyoruz. Bir Aziz Sancar'ı gördüklerinde ya da bu aşığı üreten karı koca bir çift vardı, yurt dışında yaşayan Özlem Türeci ve eşi. Onların meslek alanları mesela çocukların çok dikkatini çekiyor, ilgileniyorlar.” Ö5

Öğretmenlerin programda yer alan mesleklere ait görüşleri incelendiğinde güncel ve bilinen mesleklere daha çok yer verildiği, meslek çeşitliğini sağlayacak ifadelerin yer almadığı, sınırlı bir çeşitlilik olduğu belirtilmiştir. Öğretmen görüşlerine göre programın içeriğinde meslek çeşitlerinin sınırlı kaldığı ve akademik başarı gerektiren mesleklerin ağırlıkta olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin öğretim programlarında yer almasını önerdikleri meslekler Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31.

Öğretmenlerin Öğretim Programlarında Yer Almasını Önerdikleri Meslekler

Alt Tema	Kod	f
Bilişim- Teknoloji Sektörüne Ait Meslekler	Yazılım	9
	E Ticaret Meslek Elemanı	1
	İnternet Yazarlığı	1
Bilinen-Güncel Meslekler	Tıp	2
	Mühendislik	2
	Bilim İnsanı	1
	Sanatçı	1
Popüler Meslekler	Youtuber	2
	Sosyal Medya Elemanı/ Uzmanı	1

Tablo 31 incelendiğinde bilişim-teknoloji sektörüne ait mesleklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Katılım sağlayan öğretmenlerden, dokuz öğretmen yazılım mesleklerinin öğretim programında yer almasını belirtirken, internet yazarlığı ve e ticaret meslekleri önerilen diğer mesleklerdir. Bilinen- güncel meslekler önerilerinde ise tıp, mühendislik, çeşitli bilim insanları ve sanatçıların yer alması gerektiği ifade edilmiştir. Popüler meslekler alt temasında ise yakın zamanda ortaya çıkan sosyal medya meslekleri öğretmenlerin önerileri arasında yer almaktadır. Aşağıda öğretmenler tarafından öğretim programında yer alması önerilen meslekler ile alakalı öğretmen görüşlerine yer verilmiştir.

“Mesela bu youtuberlık şu anda bir meslek. Yani işlerden insanlar ciddi şekilde para kazanıyor. Belki bir zevk içinde bu insanların boş zamanlarını geçirmek için ortaya çıktı ama şu an bir meslek. Bizim öğrencilerimize de çok var. Hani bu tarz isteyen ya da kendi youtube kanalları olan, bu işe şimdiden girmiş çocuklarımız var.” Ö1

“Sayısal ağırlıklı meslekler, işte mühendislik alanlar olsun hani tıp alanları olsun, yer verilmesi gerekir.” Ö3

“Yani yazılım mühendisliği şu an mesela çok revaçta. Aynı şekilde yapay zekayla ilgili mekatronik mühendislikleri. Yani benim görüşüme göre biraz daha hani teknolojinin gelişmesiyle yeni yani sektöre yeni çıkmış meslekler bence düşünülebilir.” Ö4

“Günümüzde tabii ki yine e ticaret ağının gelişmesine bağlı olarak meslekler arttı. Bu alanlarda yoğunlaşma kesin gerekiyor. Yazılım, robotik kodlama, sosyal medya üzerine de eğitim verilmesi gerekiyor.” Ö6

“Meslek liselerinde verilen meslekler mesela işte elektrik elektronik bölümüne ilgili çalışmalar var, yazılımla ilgili. Mesela bilişim alanına ilgili bölümler var. Bu bölümlerin mesela çok fazla eleman ihtiyacının olduğundan bahsediliyor. Bununla ilgili çalışmalar yapılabilir.” Ö16

“Farklı meslekler yani birçok meslek var. Bazen hani bizlerin bile bilmediği o kadar çok meslek var ki bunlara da yer verilmeli. Bence aynı zamanda sadece popüler saygın, bilindik mesleklere değil gelecekte iş sahası yüksek olan, ekonomik getirisi yüksek olabilecek mesleklere yer verilmeli, ileri görüşlü hareket edilmeli diye düşünüyorum. Bu

noktada öğrenciler genellikle mesela KPSS' yi düşünüyorlar atamasına bakıyorlar. Bu mesleğin ataması var mı yok mu diye bakıyorlar. Şu an o mesleğin ataması var ama gelecekte o mesleğin ataması olmayacak. Öğrenciler buna göre hareket etmiyorlar.” Ö17

Öğretmen görüşleri incelendiğinde programda yer alması önerilen meslekler daha çok teknoloji ve yazılım sektörüne dayalı meslekler olduğu, öğrencilerin sosyal medyada karşılaştıkları mesleklere de yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin kariyer gelişimi bağlamında gerçekleştirdikleri uygulamalara ilişkin görüşleri Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32.

Öğretmenlerin Ortaokul Düzeyinde Yürütülen Kariyer Gelişim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri

Alt tema	Kod	f
Öğretmenlerin kariyer gelişim uygulamaları	Uzman daveti yapmıyorum	8
	Okul dışında herhangi bir uygulama yapmıyorum	5
	Uzman daveti yapıyorum	2
RPD servisi kariyer gelişim uygulamaları	Okul gezileri	9
	Seminer-sunum	7
	Duyuru-afiş çalışmaları	3
	Meslek çalışması daveti	2
	Bilmiyorum	2
	Öğretmenlerin bilgilendirilmesi	2
	Bireysel görüşme	2
	Velilerin bilgilendirme	1
	Kariyer günleri düzenleme	1
	Test- anket uygulamaları	1

Tablo 32’de ortaokul düzeyinde yürütülen kariyer gelişim uygulamalarına ilişkin öğretmenlerin ve RPD servisinin uygulamalarına ait bulgular sunulmuştur. Öğretmenlerden sekizi uzman daveti yapmadıklarını, beş öğretmen okul dışında herhangi bir uygulama yapmadıklarını ifade etmişlerdir. RPD servisinin, kariyer gelişim amaçlı okul gezileri, seminer sunum çalışmaları, duyuru ve afiş çalışmaları ve uzman daveti gerçekleştirme uygulamalarını gerçekleştirdikleri katılımcı öğretmenler tarafından aktarılmıştır. İki öğretmen uygulamalar hakkında bilgisi olmadığını belirtmiştir.

“Ziyaretler senede bir belki, çünkü bu tarz şeylerde izin alman gerekiyor. Prosedür gerekiyor. Hani gitme konusu çok zor bir iş zaten. Bunun için sadece bir öğretmenin izin alması çok zor bir dönem.” Ö13

Programda dikkat edilecek hususlar bölümünde yer verilen okul dışı ziyaretler ve uzman davetlerinin gerçekleştirilmesi hususunda, öğretmenlerin uygulamada güçlük yaşadıkları ve uygulamanın gerçekleştirilemediği görülmektedir.

Öğretmenlerin kariyer gelişim uygulamalarına dair görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Rehberlik kanallarımızda meslek ile ilgili bilgilendirici afişler, yazılar, görseller var.”
Ö2

“Okul gezileri sırasında tabi her öğrenci her okula götürme imkânı bazen olamıyor. Rehberlik derslerinde de mesleki tanıtım var. Bu yıl kendi okulunda hani Antalya’daki hemen hemen tüm sınavla alınan okullara gezi düzenlediler. Bunu yaparken kategori yaptılar. Fen lisesine not ortalaması 60 olan bir öğrenciyi götürmediler.” Ö3

“Rehber öğretmenimiz bizden ders alıyor. Derste bilgilendirme toplantıları yapıyor.” Ö5

“Rehberlik psikolojik danışmanlık inanın onların uygulamaları hakkında tam net bir bilgi sahibi değilim. Geçmiş dönemlerde belli anketler uyguladıklarını biliyorum ama şu yıllarda böyle bir ankete rastlamadım.” Ö7

“Kariyer planlama desteğine ihtiyaç duyan öğrencilerimizi rehberlik servisine yönlendiriyoruz. Görüşmeler yapılıyor.” Ö8

“Meslek tanıtımlarında yer alıyoruz sınıflarda. Ya da bireysel gelen öğrenciler olduğu zaman, yönlendirmeler geldiği zaman onlarla bireysel görüşmeler yapılıyor, hangi alanda ilgisinin ne olduğu ve o alanla ilgili neler yapılabileceği, hangi alanda yani o iş-mesleğin çalışma sahası hakkında genelde bilgiler veriyoruz.” Ö16

Ortaokul düzeyinde kariyer gelişim alanı uygulamalarının öğretmenler ve RPD servisi tarafından yürütüldüğü, okul gezilerinin düzenlenmesi, seminer- sunum çalışmalarının daha fazla gerçekleştirildiği görülmüştür. Okul gezilerinin kısıtlı ve her öğrenciye sunulan bir uygulama olmadığı belirtilen ifadeler arasındadır.

Ortaokul düzeyinde yürütülen kariyer gelişim uygulamalarının niteliğine ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33.

Öğretmenlerin Ortaokul Düzeyinde Yürütülen Kariyer Gelişim Uygulamalarının Niteliğine İlişkin Görüşleri

Alt tema	Kod	f
Ortaokul Düzeyi Kariyer Gelişimi	Kariyer Gelişimine ayrılan süre yetersiz	15
	Kariyer Gelişimi RPD ‘nin görevi	10
	İstendik amaçlara ulaşılmıyor	8
	Yeterli düzeyde kariyer gelişimi hizmeti sağlanıyor	2

Tablo 33’te ortaokul düzeyinde yürütülen kariyer gelişim uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin bulgularına yer verilmiştir. 15 öğretmen kariyer gelişimine ayrılan sürenin yetersiz olduğunu belirtmiştir. 10 öğretmen, kariyer gelişimi

çalışmalarının RPD' nin görevi olduğuna dair görüş belirtmiştir. Sekiz öğretmen ortaokul düzeyinde yürütülen kariyer gelişim çalışmalarının istendik amaçlara ulaşmadığı görüşünü ifade etmiştir. 15 öğretmen öğrencilere sunulan kariyer gelişim hizmetinin yetersiz olduğu görüşündedir.

Öğretmenlerin, ortaokul düzeyi kariyer gelişimine ayrılan süre yetersiz olduğu görüşüne ait öğretmen fikirlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Dürüst konuşmak gerekirse, sınıf rehber öğretmenlerimiz sınıf rehberlik dersini ayrı bir ders olmadığı için kimisi üstün körü yapıyor, kimisi yapmış gibi oluyor. Kimisi gerçekten yapıyor, işin aslı bu. Yani gerçekten dört dörtlük bir rehberlik hizmeti veriliyor mu dersek, hayır, dürüstçe söylemem gerekir. Ama ayrıyetten, ekstra bir dersimiz olsa rehberlik dersimiz var deriz.” Ö2

“Sınıf rehberlik dersini haftada bir saat ders veriyorsunuz zaten 5-6-7' de dersi bile yok. Saat olarak ders yok. Sadece sekizlerde var ders olarak. Ama diyor ki sana kazanım şu, planı şu, kazanımı şu programı yap, ne zaman yapayım? Vallahi istediğin zaman da. Ders var mı? Yok. Ders yok işte o yüzden ya tamamen bir programa oturtulması gerekiyor ya da öğretmenden alınıp rehberlik servisinde devredilmesi gerektiğini düşünüyorum.” Ö6

Öğretmenlerin kariyer gelişim alanındaki asli sorumlunun RPD servisinin görevi olduğuna dair görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Biz bu konuda yeterli bilgi sahibi değiliz. Genelde Rpd öğretmeninden çocukların bilgi almasını sağlıyoruz, çünkü bizler de dediğim gibi daha çok dersin programını yetiştirmek ve ders kazanımlarıyla uğraştığımız için ekstra buna zaman ayıramıyoruz.” Ö5

“Şu an sınıf rehber öğretmenliği uygulaması içi tamamen boş olan bir uygulama. Kesinlikle ve kesinlikle kaldırılması gereken bir uygulama. Sınıf rehber öğretmeni değil, rehberlik servisinin öğrencileri takip etmesi gerekiyor. Çünkü sınıf öğretmeni daha çok kendi branşıyla ilgili öğrenciye bilgi vermeye çalışıyor. Sadece kâğıt üzerinde uyguluyor.” Ö6

Öğretmenlerin ortaokul düzeyi kariyer gelişim hedeflerine ulaşma durumuna ilişkin bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Öğrencilere sunulan mesleki rehberlik hizmetinin yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum. Dediğim gibi daha fazla etkileyen çok fazla etmen olduğu için, daha çok dışa dönük yaşadıkları için etkili olmuyor.” Ö8

“Ben çok istendik bir amaç olmadığını düşünmüyorum. İstendik amaç olsaydı kesinlikle çocuklar ortaokulda o mesleklerle tanışır ve deneyimleme fırsatı verecek bir şey olurdu diye düşünüyorum. İstendik amaç sadece bir üst kuruma yönlendirmekse, yüksek bir kuruma yönlendirebiliriz.” Ö12

Katılımcı öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde ortaokul düzeyi kariyer gelişim hizmetinin amacına ulaşmadığını düşündükleri söylenebilir. Kariyer gelişim hizmetinin sağlanamamasında ayrılan sürenin yetersiz oluşunun yanı sıra öğretmenler kariyer gelişimini RPD servisinin görevi olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Ortaokul düzeyinde kariyer gelişim uygulamalarının sağlanması adına gerçekleştirilen iş birliğine ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 34.

Öğretmenlerin Ortaokul Düzeyi Kariyer Gelişimi Alanında Yapılan İş Birliği Çalışmalarına İlişkin Görüşleri

Alt tema	Kod	f
RPD ile İş birliği	Kariyer planlama amacıyla RPD servisine yönlendirme	11
	Etkinliklerin beraber planlanması	6
	Meslek çalışanlarının daveti	3
	Bir üst öğretim kurumuna yönelik planlama	1
	Bilgi alma hizmeti	1
Okul dışı paydaş ve kurumlarla iş birliği	İş birliği yapılmıyor	5
	MEB Hizmet içi eğitimleri	4
	Vakıflar tarafından düzenlenen eğitimler	1
	Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) desteği	1

Tablo 34’te ortaokul düzeyinde kariyer gelişimi uygulama süreçlerinde iş birliği çalışmalarına yer verilmiştir. Öğretmenlerin RPD servisi ile yaptıkları iş birliği çalışmalarını kapsamında kariyer planlama kapsamında öğrenci yönlendirme, beraber etkinlik planlama ve meslek çalışanı daveti olarak görüş bildirdikleri görülmüştür. Okul dışı paydaş ve kurumlarla yapılan iş birliği kapsamında beş öğretmen herhangi bir iş birliği yapılmadığını belirtmiştir. MEB, RAM ve vakıflarla iş birliği yapıldığı elde edilen bulgular arasındadır.

“Sınıf rehber öğretmeniyle eş zamanlı olarak hazırlanıyor. Aslında verilecek faaliyet daha çok programın ayarlanması gibi. Okul rehber öğretmeni ve sınıf rehber öğretmeni davet edilecek kişilerin bulunmasında destek olabiliyor.” Ö1

“Sınıfta bir talep olursa hani oluştuğunu hissederek, rehber öğretmenlerine işte mesleki yönlendirme, bilgilendirme olur veya farklı tabii rehberlik sadece meslek değil, hani daha farklı durumlarla karşılaşabiliriz. Böyle bir durumda daha çok öğrenciler tarafından bize bir istek gelirse biz bunu rehberlik servisine bildiriyoruz.” Ö4

“Millî Eğitim Bakanlığı eğitimleri bu anlamda etkili oluyor ya da sivil toplum kuruluşları var. Vakıflar, öğretmen akademisi vakfı gibi bu vakıfların eğitimlerinin başvuruyorum. Online başvurular oluyor. O da genelde zaten maalesef çıkmıyor. Yine de elimizden gelen gayreti gösteriyoruz.” Ö5

“Rehber öğretmeniyle sürekli ilişki ve diyalog halinde olmak zorundasınız. Kendi sınıfınızın planını zaten siz oluşturuyorsunuz. Daha sonra rehberlik birimine veriyorsunuz. Onun dışında öğrencinin özel olarak herhangi bir isteği ihtiyacı veya bilgi alması gereken bir durum olursa da o öğrenci rehberlik servisine yönlendiriliyor.” Ö6

“Meslek seçiminde iş birliğimiz olmuyor, daha çok çocuklarımızı liseye hazırlama noktasında iş birliğimiz oluyor. Hani meslek seçmekten ziyade nitelikli Anadolu lisesine nasıl yerleştiririz. Hani ondan sonraki aşama meslek.” Ö7

“Şu an bende sekizinci sınıf var, sınıf rehber öğretmeniyim. Rehber öğretmenimiz ara ara uygulamalar ya da bir anket var, bu anketi yaptırın çocuklara diyor. Ama anketler çocukların dikkatini pek çekmiyor.” Ö9

“Öğretmenler bu konuyla ilgili destek almak istedikleri zaman ya da öğrencinin bu konuyla ilgili destek almasını düşündükleri zaman öğrencilere genellikle bize yönlendiriyorlar. Biz de böylelikle öğrenciyle görüşme sağlıyoruz ya da sınıfta eğer bu konuyla alakalı herhangi bir meslekle ilgili mesela bilgi sahibi olmak istiyorsa öğrenciler öğretmen bize talepte bulunuyor, destek istiyor. Sınıf rehberlik etkinliği şeklinde onlara yardımcı olmaya çalışıyoruz.” Ö1

Öğretmenlerin, öğrencilerin kariyer gelişim çalışmaları konusunda iş birliği çalışmalarında en çok RPD servisi ile çalışma yürüttükleri, okul dışı paydaş ve kurumlarla iş birliği çalışmalarında gerekli koordinasyonun sağlanamadığını ifade ettikleri görülmektedir.

Ortaokul öncesi yürütülen kariyer gelişim uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35.

Ortaokul Öncesi Kariyer Gelişim Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Alt Tema	Kod	f
Okulöncesi	Meslek tanıtım düzeyinde yeterli	4
İlkokul	Yeterli kariyer gelişim desteği sağlanmıyor	9
	Bilgim yok	4

Tablo 35’te öğretmenlerin ortaokul öncesi kariyer gelişim uygulamaları hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin okulöncesi döneme ait yeterli düzeyde kariyer gelişim çalışmaları olduğunu ifade ederken, ilkokul düzeyinde yeterli kariyer gelişim çalışmalarının yapılmadığını belirtmişlerdir.

“İlkokulda değil ama okul öncesinde mesleklerin tanıtımına daha çok değiniliyor diye biliyorum. Belki de o şekilde kalıyor, yani okul öncesinden de kalıyor ilkokulda çocuklara. Yani ilkokuldan çok büyük bir donanımla geldiklerini düşünmüyorum çocukların” Ö1

“İlkokul düzeyi için bizim okullarda verildiğini düşünmüyorum.” Ö2

“Ana okulu düzeyinde belki meslekleri tanımak adına şekillerle işte itfaiyecidir işte polis, hemşire, doktor bu şekilde bunun ötesinde kendi seçeceği meslek konusunda çok böyle bir sağlam bilgi sahibi olduklarını edindiklerini düşünmüyorum.” Ö7

“Kesinlikle almıyorlar Türkiye’de maalesef çok ön planda olan bir çalışma değil diye düşünüyorum.” Ö8

“Anaokullarında arkadaşlar yapıyor biliyorum. Biz kendimizde katılmıştık. Çok etkili olduğunu düşünüyorum. Hatta benim eşim, fotoğrafçı, fotoğraf makinesiyle gidip sınıflarda sınıfta çocukların nasıl bir şey olduğunu deneyimletti, fotoğraf çekti. İlkokulda yeterli derecede almıyor. Her aşamada olmalı.” Ö12

“Yani aldıklarını pek söyleyemem. Genelde okulda eğitim öğretime yani okula devamlılığının var mı? Daha sonrasında sorunları var mı? Eğer bunlar yoksa işte ders başarısı iyi mi, değil mi, geliştirilebilir mi? Bu anlamda bakılıyor. Çok bir meslek bilgilerinin olduğunu söyleyemem yani.” Ö16

“Mesleki rehberlikle ilgili şeyler ilkokul öncesi dönemden itibaren var. Çünkü meslek seçmek zaten okul öncesinden itibaren oluşan bir süreç o yüzden. Aslında hizmeti alıyorlar. Alabildikleri kadar diyelim.” Ö17

Öğrencinin ortaokul öncesi kariyer gelişimine dair katılımcı öğretmen görüşleri incelendiğinde, okul öncesi dönemde meslek tanıtım düzeyinde farklı etkinliklerle hizmetlerin sunulduğu bilgilerinin olduğu ifade edilebilir. Ortaokul öncesi olan ilkokul düzeyinde ise öğrencilerin yeterli kariyer gelişim hizmetlerinden yararlanamadan ortaokula devam ettikleri görüşüne ulaşıldığı görülmektedir.

Ortaokul düzeyinde yürütülen kariyer gelişim uygulamalarının niteliğinin artırılmasına yönelik öğretmen görüşleri Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36.

Öğretmenlerin Ortaokul Düzeyi Kariyer Gelişim Uygulamalarının Niteliğinin İyileştirilmesine Yönelik Önerileri

Alt tema	Kodlar	f
Uygulamaya ilişkin	Kariyer gelişimi amaçlı okul gezilerinin düzenlenmesi	8
	Uzmanların davet edilmesi	4
	Etkinlik alanları oluşturma	3
	Okul idaresi tarafından organizasyonun yapılması	3
	Veli bilgilendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi	2
	Kariyer günleri düzenlenmesi	2
Politikalara ilişkin	Öğrenci koçluğu sistemi	1
	Ders saati tanımlamasının yapılması	13
	Meslek tanıtımına ayrılan sürenin artırılması	4
	Sınıf rehberlik programının tüm sınıflarda zorunlu ders olması	2
	Mevcut programlarda içerik güncellenmesi	1

Tablo 36’da öğretmenlerin ortaokul düzeyi kariyer gelişim uygulamalarının niteliğinin artırılmasına ilişkin program düzeyindeki önerilerine yer verilmiştir. Tüm sınıf düzeylerinde zorunlu ders kapsamında rehberlik ders saati tanımlamasının yapılması ve meslek tanıtımına ayrılan sürenin artırılması niteliği arttıracak öneriler olarak ifade edilmiştir. Öğretmenlerin mesleki rehberlik amaçlı okul gezilerinin düzenlenmesi, uzman daveti gerçekleştirilmesi, etkinlik ve uygulama alanları oluşturulması, veli bilgilendirme çalışmalarının sağlanmasının uygulamadaki niteliği arttırıcı öneriler olarak sundukları görülmüştür.

“Sınıf rehberliği olarak, bunlar biraz kâğıt üzerinde kalan durumlar oluyor. Çünkü sınıf rehberliği için ayrılmış bir ders saati yok. Rehber öğretmen kendi dersinin bir bölümünü ayırarak ona rehberlik yapmak zorunda ya da okul rehber öğretmeni bir

öğretmenin dersini alarak bu çalışmayı yapabilir ya da okul çıkışı saatte yapabilir. Bunlar için ayrılmış zaman dilimi maalesef çok kısa. Sadece dediğim gibi sekizinci sınıflarda bir saat rehberlik dersi var.” Ö1

“Hedefler arttırılabilir işte bazı durumlarda gerek mesleki rehberlik ile ilgili 8. sınıfa bir seçmeli ders konulsa belki de öğrencilerin meslek seçimleri daha doğru ve daha düzgün olur.” Ö3

“Türkiye’deki eğitim sistemi makro değil, mikro anlamda bakmak gerekiyor. Lokal olarak her okulun kendine özgü planı, programı, şartları, koşulları göz önüne alınarak oluşturulması gerekiyor ama merkezi yönetimin almış olduğu bir karar oluyor ve o karar her okulda aynı derecede uygulanması bekleniyor. Bu da sıkıntılara yol açıyor.” Ö6

“En azından bir ders saati, yani çocuklara ayrı bir zaman ayırmamız gerekiyor. Etkinlikleri gerçekleştirebilmemiz için ayrı bir saat lazım. Yani ayrı bir zaman dilimine ihtiyacımız var.” Ö8

“Eğitim sistemi yap boz gibi böyle değişik, sürekli her sene değişiyor. Her sene kitaplar her sene müfredat, içerik değişik. Çocuk artık hedef koymuyor ki kendine, çalışmasının gerekliliği yok. Çalışsam da 2-3 tane sallasam yine de üniversiteye girerim diye düşünüyor. Yani artık böyle emeğe saygı yok. Herhangi bir başarı yok. Yani boş nesiller yetişiyor. Bu eğitim sisteminin bir an önce tekrar en başta olduğu gibi daha kaliteli hale getirilmesi ya da daha da geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.” Ö9

“Rehberlik ders saatinin olmamasından dolayı rehberlik zor, normal sınıf rehberlik programlarının bile yürütülmesinde zorluk yaşıyor ve sınıf öğretmenleri kendi ders saatlerinden fedakârlık vermek istemiyor. Programda hangi etkinliği ne zaman uygulanacağı ve içeriği hakkında zaten detaylı bilgiler var ve her sene aynı etkinlikler uygulanıyor. Yani oturmuş bir düzeni var. Sadece öğretmenin bu konuda istekli olması ve hazırlığını bu yönde yapması önemli. Yani bazen işte. Rehberlik ve kariyer planlama dersi yerine kendi dersini işleyen öğretmenler ile karşılaşabiliyoruz. Müfredatın yoğunluğu ve beklentiler de biraz öyle. Yetiştiremeyen konular ya da işte sınav 8. sınıfta sadece o ders saatinin olması, öğrencilerin LGS’ye hazırlanıyor olmasından dolayı o saatte işte bir hadi küçük bir deneme yapalım ya da işte çoğu yazılı yapılabiliyor ya da işte konu işlenebiliyor.” Ö16

“Kariyer gelişimiyle ilgili sekizinci sınıfta ders var ama maalesef bazen o derslerde bile öğretmenler onu işlemek yerine sınavda çıkabilecek olan dersleri işlemeyi tercih ediyorlar.” Ö17

Ortaokul düzeyinde uygulanan kariyer gelişim uygulamalarının iyileştirilmesine ilişkin öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Örneğin, bir mühendis gelse, kendi okul dönemini anlatıp bu konuları kendisinin de gördüğü ve özellikle matematikteki şu konuların şimdi çok işlerine yarattıklarından bahsetse faydası olur. Öğrencilerin bakış açısı değişir.” Ö3

“Etkinlikler çok etkili oluyor. Çünkü kişi dersten çıktıktan sonra arkasından mesela derse girdiğimizde derste çocuklar bizi bulduğunda hiç duymadıkları şeyleri duyup o meslek hakkında hiç ummadıkları şeyler öğrenmelerine tepkilerinden şahit oluyoruz. Çok etkili olduğunu düşünüyorum, artırılmalı.” Ö5

“Pratikte anlatamıyoruz. Ben çocuklarımı alıp bir doktor nasıl çalışıyor gösteremiyorum. Bir öğretmen nasıl yaşıyor? Belki bunu biliyorlar ama bir sporcu nasıl çalışır, antrenmanları nedir? Ne yapar, nasıl çalışır, bir mimar nasıl çalışır? Pratikte biz bunu çocuklara gösteremiyoruz. Belki beton kokusunu sevmeyecek. Belki hastane kokusunu sevmeyecek. Bunu biz maalesef teorikte anca anlatabiliyoruz.” Ö7

“Bu bir ekip işi bütün herkesin buna katılımı gerekiyor. İstendik davranışın oluşturulabilmesi için çocuğun motivasyonunun artmasında bu çok önemli bir faktör.

O yüzden sadece okul değil, ailenin de mutlaka işin içinde olması. Yani aile seminerleri, aile bilgilendirmeleri de yapılması gerekiyor.” Ö8

“Farklı meslek gruplarındaki kişiler okula, sınıflara davet edildi. Bu kişilerle beraber derse girildi ve kendilerini tanıttılar. Daha sonrasında öğrenciler kendileri işte sorular sordular. Meslek gruplarıyla ilgili bir tane işte avukat arkadaşını çağırmış. Mesela o cübbesi ile girdi sınıfa. Mesela o ilgi çekiciydi. Özellikle kariyer günleri daha çok etkili oluyor. Yani birebir o işi yapan kişi ile temas etmek, yüz yüze gelmek ve ona sorular sormak cevapları almak çocuk için daha etkili oluyor.” Ö16

“Lise gezileri yaparken sadece meslek liselerine gittiğimiz zaman öğrenciler meslekle ilgili bilgi edinmiş oluyorlar.” Ö17

Katılımcı öğretmen görüşleri incelendiğinde sınıf rehberlik ders saatinin olmaması tüm rehberlik hizmetlerinin sunulmasında en büyük etken olarak dile getirildiği görülmektedir. Uygulanamayan rehberlik programı neticesinde kariyer gelişim alanı etkinlik ve uygulamalarında da eksiklik olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır. Kariyer gelişim odaklı ziyaret ve uzman davetleri, öğretmenlerin programın etkililiğinin artmasında en çok tercih ettikleri öneri olarak öne çıktığı görülmüştür. Aile desteğinin ve veli iş birliğinin sağlanması öğrencinin kariyer gelişiminde etkili olacağı düşünülen öneriler arasında yer aldığı görülmüştür.

Öğretmenlerin kariyer gelişim uygulamaları bakımından yeterlik algılarına ilişkin görüşleri ve yeterlik düzeylerinin artırılmasına ilişkin önerileri Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37.

Öğretmenlerin Kariyer Gelişim Alanı Uygulamaları Açısından Yeterliklerine İlişkin Görüşleri Ve Yeterlik Düzeylerinin Arttırılmasına İlişkin Önerileri

Alt tema	Kod	f
Öğretmenlerin kariyer gelişim uygulamaları bakımından yeterlik algıları	Kariyer gelişim hizmetlerini sağlamada yetersiz	8
	Öğrenciyi tanımada yetersiz	5
	Meslek çeşitliliği ve bilgisi yeterli	5
	Öğrenciyi tanımada yeterli	2
	Kariyer gelişim hizmetlerini sağlamada yeterli	2
Öğretmenlerin kariyer gelişim uygulamaları yeterliğinin artırılmasına yönelik öneriler	Hizmet içi eğitim verilmesi	5
	RPD servisinin desteğinin sağlanması	3
	Geleceğin mesleklerinin tanıtımı	2
	Sempozyum- kongre düzenlenmesi	1
	Kurumlar arası iş birliği sağlanması	1
	Değerlendirme ve planlama faaliyetleri sağlanması	1

Tablo 37’de sınıf rehberlik programı kariyer gelişim alanını uygulama bakımından öğretmenlerin yeterlik algılarına yer verilmiştir. Öğretmenlerin büyük bölümü programın uygulama aşamasında öğretmenlerin kendilerini yeterli görmediğini belirtmiştir. Öğretmenler kariyer gelişim hizmeti sunma sürecinde öğrenciyi tanımada yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Meslek çeşitliliği ve meslek bilgisi konusunda beş öğretmen yeterli donanıma sahip olduklarını belirtmiştir.

Öğretmenlerin rehberlik uygulamalarına ait yeterliliğinin artırılmasına yönelik önerilerinde, hizmet içi eğitim süreçleriyle destekleme ve geliştirme çalışmaları, RPD biriminin desteğinin sağlanması ve geleceğin meslekleri tanıtımının yapılması önerilerinin öne çıktığı görülmektedir.

Öğretmenlerin, sınıf rehberlik programlarının kariyer gelişimi uygulama yeterliği hakkındaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

“Her alanda bilgiye sahip değilim. Çünkü çok yeni yeni meslekler var. Hiç duymadığımız olanlar var. Şu an yeterli olduğumu düşünmüyorum.” Ö1

“Yeterli olduğumu düşünmüyorum. Çünkü biz bunların eğitimini üniversitede aldık ve orada kaldı. Uygulama aşamasına geldiğimizde yani teorikte var ama pratiğe çok dökemiyoruz.” Ö5

“Kariyer gelişim alanı uygulamalarında çok ayrıntılı bilgi almadık. Yüzeysel bilgilendirdik.” Ö9

“Yani sınıf rehberlik programlarını uygulama konusunda hizmet içi eğitimlerimiz oluyor. Oralarda aldığım oldu ancak tabii onun haricinde de kendimizi güncellememiz gerekiyor.” Ö4

“Mesleki rehberlikte yeterli olduğumu düşünmüyorum. Yani hiç kimsenin de olduğunu düşünüyorum çünkü gelişen kendini yenileyen bir dünyadayız. Yani sürekli kendimizi tamamlamamız gerekiyor.” Ö8

Öğretmenlerin sınıf rehberlik programı kariyer gelişimi uygulamalarında yeterliliğinin artırılmasına yönelik önerilerine ait görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

“21. Yüzyıldayız. Yeni meslek alanları ortaya çıkacak. Bunlarla ilgili kulaktan dolma bilgilerle değil de gerçekten bir uzmanından bunların eğitimini alıp hem kendi öğrencilerime yönlendirme yaparken hem kendi çocuklarıma yönlendirme yaparken daha faydalı olmak isterim.” Ö2

“Hizmet içi eğitimler Milli Eğitim tarafından veriliyor. Hem mesleki olarak hem eba üzerinden hem bireysel ilçe ve ilin düzenlediği mesleki gelişimler oluyor. Onlar da verildikçe zaten o eğitimleri alıyoruz ki zaten uzman öğretmenlik programı çerçevesinde de yine bu mesleki eğitimi almıştık.” Ö6

“Çocuk çok fazla bilgi kirliliği ile de baş başa kalabiliyor. O yüzden bu konuda daha çok tüm kurumların iş birliği içerisinde verilecek bir çalışma yapılmasına önerebilirim. Öğretmenler ve öğrencilerle eş zamanlı katılabileceğimiz büyük sempozyum tarzı çalışmalar olabilir” Ö1

“Eğitim alabiliriz. Bizim bilgilerimiz daha çok KPSS’ ye hazırlanırken eğitim bilimlerindeki rehberlik konusuyla ilgili artık orada geçmişte kaldı.” Ö2

“Biz bunların eğitimini üniversitede aldık ve orada kaldı. Bu anlamda kendimizi geliştirecek hizmet içi eğitimler olabilir. Okul rehber öğretmenimiz seminerler verebilir.” Ö5

“Biz yapmış olduğumuz her toplantıda bu eksiklikleri ortaya koyup tutanaklara da geçirip ilçeye ve ile gönderiyoruz ama dikkate alınıyor mu? Pek dikkate alındığını düşünmüyorum.” Ö6

“Öğretmen faktörü önemli. Önce bizi eğitmek lazım. Bu konuda biz eğitilirse çocuklara da iyi bir yönlendirme yapabiliriz diye düşünüyorum.” Ö9

Katılımcı öğretmenlerin ortaokul düzeyi kariyer gelişim hizmetlerini sağlamada kendilerini yetersiz olarak gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenler öğrenciyi tanımada ve hizmetin sunumunda kendilerini yetersiz gördüklerini ifade etmişlerdir. Yeterlik düzeylerinin artırılmasına yönelik, öğretmenlerin hizmet içi eğitim talepleri, RPD servisi ile iş birliğinin sağlanması ve kariyer seçenekleri çeşitleri-tanıtları konusunda bilgilendirme çalışmalarının eksikliğinin giderilmesi yönünde öneriler sundukları görülmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmada elde edilen bulgular yorumlanarak sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Ortaokul öğretim programları ve eğitim uygulamalarında kariyer gelişimi yer verilme durumunun ve öğretmenlerin öğretim programları ve eğitim uygulamalarında kariyer gelişiminin belirlenmesi amacıyla yürütülen bu araştırma kapsamında ortaokul düzeyinde verilen zorunlu derslerin öğretim programları incelenmiştir. İlgili öğretim programlarının giriş kısımlarında yer alan ifadeler ve kazanımlar ayrı ayrı ele alınarak öğretim programlarının kariyer gelişimine yer vermesi açısından sonuçları ortaya koyulmuştur. Öğretmenlerin öğretim programları ve uygulamalarında kariyer gelişiminin ne şekilde sunulduğuna ilişkin görüşleri ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik önerileri belirlenmiştir.

5.1.1. Araştırmanın birinci alt problemine dair sonuçlar. Araştırmanın birinci alt problemine dair sonuçlar ele alındığında, incelenen tüm öğretim programlarında yer alan amaç, perspektif (değerlerimiz-yetkinlikler), ölçme değerlendirme yaklaşımı, sonuç ve öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar başlıkları altında kariyer gelişimine dair ifadelerin ortaklaştığı ve aynı şekilde yer aldığı görülmektedir. Öğretim programlarının giriş bölümlerinde yer alan başlıklar incelendiğinde ölçme değerlendirme yaklaşımı, bireysel gelişim ve öğretim programları ve sonuç bölümlerinde kariyer gelişimine yönelik herhangi bir ifade yer almazken diğer bölümlerde derslere göre farklı alanlarda farklı yoğunlukta kariyer gelişimine vurgu yapan ifadeler bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim programlarının giriş bölümünde yer alan özel amaçlar ve uygulamada dikkat edilecek hususlar başlıkları altında kariyer gelişimine yönelik ifadelerin yoğunlaştığı görülmektedir. Öğretim programlarının giriş bölümünün ders bazında kariyer gelişimi içermesi bakımından sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

- a) Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde tüm sınıf düzeylerinde işlenmesi öngörülen temalar kapsamında, "Birey ve Toplum" temasında meslekler, "Kişisel Gelişim" temasında meslek seçimi konu önerisi olarak verilmektedir.
- b) Fen bilimleri öğretim programının giriş bölümünde "Mühendislik" ifadesine farklı alt başlıklarda çeşitli bağlamlarda yer verildiği görülmektedir.
- c) Sosyal bilgiler öğretim programı özel amaçlar bölümünde kariyer gelişimine ilişkin çeşitli ifadeler yer verildiği görülmektedir.
- d) Müzik öğretim Programının özel amaçlar bölümünde kariyer gelişimine yönelik doğrudan meslek tanıtım uygulamalarını içeren ifadeler yer verildiği görülmektedir.
- e) Teknoloji tasarım dersi öğretim programının özel amaçlar bölümünde ve dikkat edilecek hususlar bölümünde kariyer gelişimine yönelik ifadeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- f) Görsel sanatlar öğretim programında yer alan özel amaçlar, uygulamada dikkat edilecek hususlar ve öğrenme alanları bölümlerinde kariyer gelişimine yönelik ifadeler yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.
- g) Beden eğitimi ve spor öğretim programının uygulamasında dikkat edilecek hususlar bölümünde kariyer gelişim süreçlerine vurgu yapan ifadeler olduğu tespit edilmiştir.

5.1.2. Araştırmanın ikinci alt problemine dair sonuçlar. Araştırmanın ikinci alt problemine dair sonuçlar incelendiğinde kariyer gelişimine yönelik ifadelerin dersler kapsamında sunulan kazanımlara göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu doğrultuda öğretim programlarında kariyer gelişimine yönelik ifadelerin kazanımlarda yer alma durumuna ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

- a) Ortaokul düzeyi Türkçe öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimine yönelik herhangi bir kazanım veya ifade yer almamaktadır.
- b) Matematik öğretim programlarında kariyer gelişimini amaçlayan herhangi bir kazanım olmadığı görülmektedir.
- c) Fen bilimleri öğretim programında kariyer gelişimine yönelik kazanımlara ulaşılmıştır. İlgili kazanımların tamamının bilişsel alana hitap ettiği, hatırlama

ve anlama düzeyinde olduğu ve kavramsal bilgi boyutunda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

- d) Sosyal bilgiler öğretim programına ait bulgular incelendiğinde kariyer gelişimi ifadelerine kazanım düzeyinde yer verildiği görülmüştür. İlgili kazanımların tamamının sosyal bilgiler öğretim programı öğrenme alanlarından “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı kapsamında yer aldığı, bu öğrenme alanının kariyer gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Kazanımların tamamının bilişsel alan ve kavramsal bilgi boyutunda yer aldığı ve çoğunlukla anlama basamağına hitap ettiği donucuna ulaşılmıştır.
- e) T.C. İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük dersi öğretim programında kariyer gelişimi bağlamında bilişsel alan ve kavramsal bilgi boyutunda yer alan iki kazanıma yer verildiği görülmektedir.
- f) İngilizce öğretim programında farklı sınıf düzeylerinde kariyer gelişimine yönelik meslekler ve meslek tanıtım ifadeleri içeren kazanımlara yer verildiği görülmüştür. Ayrıca kazanımların okuma, dinleme, konuşma ve yazma kapsamında detaylandırılması ve ödev bağlamında da yapılması önerilen uygulamaların da yer alması bakımından İngilizce öğretim programının diğer öğretim programlarından farklılaştığı görülmektedir. İlgili kazanımların tamamının bilişsel alana hitap ettiği ve genel olarak anlama düzeyinde ve olgusal bilgi boyutunda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.
- g) Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimine yönelik dolaylı ifadelerin var olduğu görülmektedir.
- h) Bilişim teknolojileri ve yazılım öğretim programında kazanım boyutunda kariyer gelişimine yönelik dolaylı ifadeler içeren bir kazanım yer almaktadır.
- i) Teknoloji ve tasarım öğretim programı kazanımlarında kariyer gelişimine ilişkin çeşitli kazanımlar tespit edilmiştir. Tamamı bilişsel alana yönelik olan kazanımlar, farklı öğrenme düzeylerine hitap etmekte ve farklı bilgi boyutlarında yer almaktadır.
- j) Görsel sanatlar öğretim programında kariyer gelişimine yönelik kazanımların tamamının bilişsel alan, anlama basamağı, kavramsal bilgi boyutunda olduğu görülmektedir.

- k) Müzik öğretim programında kariyer gelişimine yönelik yer alan kazanımların bilişsel alan ve kavramsal bilgi boyutunda ve büyük oranda anlama düzeyinde olduğu görülmektedir.
- l) Beden eğitim ve spor öğretim programında ortaokul düzeyinde kariyer gelişimine yönelik bir kazanım olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- m) Sınıf rehberlik öğretim programının üç gelişim alanına ayrıldığı görülmüştür. Sosyal duygusal gelişim alanında 65 kazanım, akademik gelişim alanında 39 kazanım, kariyer gelişimi alanında 26 kazanım olduğu görülmektedir. Öğretim programında kariyer gelişim alanına, diğer gelişim alanlarına göre daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf rehberlik öğretim programı kariyer gelişimi alanındaki kazanımların büyük kısmının bilişsel alana yönelik olduğu ve kavramsal bilgi boyutunda olduğu görülmektedir.

Ortaokul düzeyi öğretim programları kapsamında incelenen 1890 kazanımın %3,54'ü kariyer gelişimine yönelik kazanımlar olduğu görülmektedir. Sınıf rehberlik programı haricinde ortaokul düzeyinde sunulan 1760 kazanımın %2,33'ünün kariyer gelişimi ile ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokul düzeyi öğretim programları kariyer gelişimine ilişkin kazanımlar incelendiğinde sınıf rehberlik programı haricinde tanımlanan tüm kazanımların bilişsel alana hitap ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Psikomotor öğrenme alanında herhangi bir kazanıma yer almamaktadır.

Kariyer gelişimine yönelik belirlenen kazanımların yarısından fazlasının bilişsel alanın anlama basamağında olduğu görülmektedir. Duyuşsal alanın örgütleme ve kişilik haline getirme öğrenme basamaklarına ait herhangi bir kazanım yer almamaktadır. Öğretim programlarında kariyer gelişimine yönelik kazanımların bilgi boyutu incelendiğinde ise kazanımların büyük bir bölümünün kavramsal bilgi içerdiği görülmektedir. Sonuç olarak kariyer gelişimine ilişkin belirlenen kazanımların büyük oranda bilişsel alanda, anlama öğrenme düzeyinde ve kavramsal bilgi boyutunda olduğu görülmektedir.

Kariyer gelişimine yönelik kazanımların sınıf düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde beşinci, altıncı ve yedinci sınıf düzeylerinde kariyer gelişimini hedefleyen kazanımlara daha az yer verildiği görülürken, sekizinci sınıf düzeyinde kariyer gelişimine yönelik daha fazla sayıda kazanım olduğu görülmektedir.

5.1.3. Araştırmanın üçüncü alt probleminde dair sonuçlar. Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında ortaokul öğretim programlarında kariyer gelişiminin öğretim programları ve öğretme öğrenme süreçlerinde ne şekilde yer aldığını belirlemek amacıyla elde edilen öğretmen görüşleri incelenmiştir. Görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerin büyük bir kısmının sınıf rehberlik programı kariyer gelişim alanı kazanımlarının sınıf düzeyine uygun olduğunu, diğerlerinin ise programın yüzeysel kaldığını veya sınıf düzeyine uygun olmadığını ifade ettikleri görülmektedir.

Ortaokul düzeyinde yürütülen kariyer gelişim uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri kapsamında kariyer gelişimine ayrılan sürenin yetersiz olmasının, sekizinci sınıf haricinde sınıf rehberlik programına yönelik tanımlanan ders saatinin olmamasının ve kalabalık sınıf mevcutlarının, sınıf rehberlik programı kariyer gelişim uygulamalarının gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükler arasında öne çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin kariyer gelişimine ayrılan sürenin yetersiz olduğu noktasında hem fikir oldukları görülmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin büyük bir kısmının kariyer gelişimi kapsamında istedik hedeflere ulaşamadığı ve kariyer gelişiminde RPD servisini asli sorumlu olarak gördüklerini ifade ettikleri görülmektedir.

Ortaokul düzeyinde yürütülen kariyer gelişim uygulamaları hakkında, öğretmenlerin büyük bir bölümü uzman daveti ve okul dışı uygulama gerçekleştirmediğini belirtirken az sayıda öğretmenin uzman daveti gerçekleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Okullardaki RPD servisleri tarafından gerçekleştirilen kariyer gelişim uygulamalarında ise kariyer gelişim amaçlı okul gezileri düzenleme, seminer, sunum çalışmalarının en çok yapılan uygulamalar olduğu görülmektedir.

Ortaokul öncesi kariyer gelişim hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin öğretmenlerin büyük bir kısmının ilkökul düzeyinde ortaokula geçiş sürecine ilişkin öğrencilerin yeterli kariyer gelişim hizmeti almadıklarını ifade ettikleri, az sayıda öğretmenin ise okul öncesi dönemde meslekleri tanıtmaya bakımından uygulamalar yapıldığını ifade ettikleri görülmektedir.

Görüşleri alınan öğretmenler alan öğretim programlarında kariyer gelişimiyle ilişkili kazanımların büyük oranda bilişsel alana yönelik olduğu, daha çok kariyer farkındalığı kazandırmayı amaçladığını ifade ettikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin alan öğretim programlarında kariyer gelişimine ilişkin fikir birliğine sahip olmadığı, bir kısmının alan öğretim programında kariyer gelişimine yönelik kazanımların yer almadığını ifade ettikleri görülmektedir. Öğretim programlarında mesleklerin daha çok metin ve görsellerde tanıtım düzeyinde veya bilim insanı örnekleri sunularak verildiğini ifade ettikleri görülmektedir.

Görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerin, alan öğretim programlarında daha çok güncel mesleklere yer verildiğini, bununla birlikte geleceğin meslekleri ve güncelliğini yitirmiş mesleklere de yer verildiğini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin güncel meslekler ile birlikte bilişim-teknoloji sektörüne ait meslekler ve popüler mesleklerin de öğretim programında yer almasını önerdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin kariyer gelişim alanı uygulamaları açısından yeterlik algıları incelendiğinde büyük bir kısmının kariyer gelişim hizmetlerini sağlamada yetersiz oldukları ve öğrenciyi tanımakta yetersiz olduğu görüşüne sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Az sayıda öğretmenin öğrenciyi tanımada ve kariyer gelişim hizmetlerini sağlamada yeterli oldukları görüşüne ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bir bölümünün meslek çeşitliliği ve meslek bilgisi açısından yeterli olduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Ortaokul düzeyi kariyer gelişiminde gerçekleştirilen iş birliği çalışmalarında öğretmenlerin RPD servisi ile, kariyer planlama kapsamında yönlendirme yapılması, RPD servisi ile etkinliklerin planlanması, konuk davetlerinin gerçekleştirilmesi süreçlerinde iş birliği yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin büyük bölümü MEB dışında, okul dışı paydaş ve kurumlarla iş birliği kapsamında çalışmaların yetersiz olduğunu ifade etmektedir.

5.2. Tartışma

Ortaokul öğretim programlarının kariyer gelişimi ve öğretim programları ve eğitim uygulamalarında kariyer gelişiminin öğretmen görüşleri ile belirlenmesi amacıyla yürütülen bu araştırma kapsamında öncelikli olarak öğretim programlarının giriş kısımlarında kariyer gelişimine ilişkin ifadeler taranmıştır. Tüm öğretim programlarında aynı şekilde verilen Amaç ve Perspektif başlıkları ile birlikte Özel Amaçlar ve Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar başlıkları altında kariyer

gelişimine yönelik çeşitli ifadelerin var olduğu belirlenmiştir. İlgili başlıklar altında kariyer gelişimine ilişkin ifadelerin en yoğun olarak görüldüğü derslerin Sosyal Bilgiler, Fen bilimleri ve Teknoloji ve Tasarım dersleri olduğu belirlenmiştir. Yalçın ve Tural (2023) Sosyal bilgiler, Özcan ve Koştur (2019) Fen bilimleri dersi öğretim programlarının açıklamalar bölümlerinde yaşam ve kariyer becerilerine ve kariyer bilincine ilişkin ifadelerin yer aldığını belirlemiştir ve bu doğrultuda araştırma bulguları ilgili araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Bununla birlikte, Ölçme Değerlendirme Yaklaşımı, Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları ve Sonuç bölümlerinde kariyer gelişimine yönelik herhangi bir ifadeye ulaşılamamıştır.

Bireyin, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde kariyer gelişimi ve kariyerini inşa etme bakımından farklılık gösteren süreçler bulunmaktadır (Savickas, 2013). 4-13 yaş arası, çocukların meslekleri, iş hayatını ve yetişkin rollerini öğrendikleri ve deneyimledikleri ilk evre olması nedeniyle kariyer gelişimi bakımından en önemli dönemlerden biridir (Eryılmaz ve Mutlu, 2017; Super, 1980; Yeşilyaprak, 2008). Bu doğrultuda okul öncesinden itibaren ortaokul yıllarını da kapsayan bu süreçte okullar ve sunulan öğretim programları öğrencilere kariyer gelişimi bağlamında gerekli bilgi ve becerileri kazandırmalıdır (Mac Iver, 1990). Öğretim programlarının öğrencilerin kariyer gelişim ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olması ve uygun güçlük düzeyinde öğrenmeler içermesi gerekmektedir (Smith, 2000). Bu doğrultuda araştırmada ulaşılan bulgular ele alındığında ortaokul düzeyi öğretim programlarında kariyer gelişimine odaklanan kazanımların; yenilenmiş Bloom taksonomisi kapsamında yoğun olarak kavramsal bilgi düzeyinde olduğu ve büyük oranda bilişsel alanın anlama ve hatırlama düzeyine hitap ettiği belirlenmiştir. Sınıf rehberlik programı haricinde öğretim programlarında yer alan ilgili kazanımların tamamının bilişsel alan öğrenmelerini hedeflediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda ortaokul düzeyi öğretim programlarının öğrencilere kariyer gelişimi bağlamında temel bilişsel öğrenmeleri sunma bakımından yeterli olduğu ancak işlemsel ve üstbilişsel bilgiler kazandırma, öğrencilerin duyuşsal ve psikomotor kariyer gelişimleri ve üst düzey düşünme becerilerine hitap eden kariyer öğrenmeleri sunma bakımından gelişmeye açık olduğu söylenebilir. Araştırma kapsamında görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin yarısından fazlası ortaokul düzeyinde kariyer gelişimi bağlamında öğrenmelerin genellikle kariyer farkındalığı ve meslek bilgisi kazandırma amaçlı bilişsel öğrenmelerden

oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda ilgili öğretmenlerin görüşleri doküman incelemesi bulgularını destekler niteliktedir.

Super (1980), 4-13 yaş arası dönemin kariyer gelişimi bakımından kritik dönem olduğunu ifade etmektedir. Ginzberg vd. (1952) 11-12 yaş arası bireylerin ilgilerinin farkına varmaya başladığı, 12-14 yaş arası da mesleki rolleri kavrayıp yetenek ve becerilerini değerlendirebildiği dönem olarak tanımlamaktadır. Siyez (2022) öğrencilerin kariyer ilgi, yetenek ve tercihlerini belirleyebilmeleri için benliklerini ve çeşitli kariyerleri tanımaları gerektiğini ifade etmektedir. Bu bilgiler ışığında öğrencilerin ortaokul yıllarının ilk dönemlerinde çeşitli kariyerlerle tanışmaları, ortaokul yıllarının sonraki dönemlerinde ise çeşitli kariyerler bağlamında yetenek ve becerilerini değerlendirmeleri, bir başka ifade ile mesleki deneyimler edinip kariyer ilgilerini ve yeteneklerini keşfedebilmeleri gerektiği söylenebilir. Araştırma kapsamında beş ve altıncı sınıf düzeyinde kariyer gelişimine odaklanan kazanımların sınırlı sayıda olduğunun belirlenmesi dolayısıyla, ortaokul düzeyi öğretim programlarının kariyer gelişimine olanak tanıma ve öğrencilere erken dönem kariyer yaşantıları sunma bakımından yetersiz olduğu söylenebilir. Maddy-Bernstein ve Dare (1997), kariyer gelişimine yönelik öğrenmelere lise öncesi öğretim programlarında ve uygulamalarında yer verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Çelik (2019) tarafından yürütülen araştırma kapsamında öğretmenler kariyer bilincine ilişkin öğrenmelerin yedinci sınıf düzeyinde değil daha erken dönemlerde verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Savickas bireyin çocukluk yaşantılarının, kariyer ilgi ve tercihlerini etkilediğini ifade etmektedir (Duru ve Gültekin, 2019). Figengil (2019) ve Yaylacı (2010) kariyer planlama ve gelişim süreçlerinin, erken yaşlardan itibaren başlaması gerektiğini vurgulamaktadır. Roe ise erken çocukluk deneyimlerinin kariyer seçiminde etkili olduğu görüşünü savunmakta, bu dönemde tatmin edici kariyer yaşantıları sunulmasının önemini vurgulamaktadır (Roe, 1957; Yerin Güneri, 2022). Bu doğrultuda gerek alanyazında, gerek ilgili araştırmalarda öğrencilere erken dönem kariyer yaşantıları sunulmasının önemi vurgulanırken, araştırma kapsamında erken ortaokul dönemi öğretim programlarında kariyer gelişimine yönelik sınırlı sayıda kazanım olduğunun belirlenmesi öğretim programlarının bu konudaki eksikliğine ve gelişim ihtiyacına işaret ettiği söylenebilir.

İlkokul döneminin sonları ve erken ortaokul dönemini kapsayan 9-13 yaş arasında öğrenciler, kariyer kararı verme konusunda özgüven kazanmaya, kariyer tercih ve eğilimlerini sergilemeye başlar (Hansen, 1972; Savickas, 2013). Bu dönemde yapılmaya başlanan kariyer seçimleri öncül kariyer karar noktası olarak hizmet eder ve erken kariyer kimliklerinin oluşturulmasında önemlidir (Akos, Konoid ve Niles, 2004). Ortaokul yılları öğrencilerin çeşitli kariyer seçeneklerini araştırma, kariyer inşa sürecinin sorumluluğunu alma ve kariyer kimliği oluşturma, bilgi, ilgi, yetenek ve yeterlikleri doğrultusunda bağımsız ve proaktif kariyer kararları alma, genel veya mesleki ve teknik eğitime devam noktasında geleceklerini şekillendirme bakımından kritik dönemdir (Akos, 2005; Karacan Özdemir, 2018; Savickas, 2011; Tezcan, 2020; Yuen vd., 2010). Bununla birlikte Türk eğitim sisteminde sekizinci sınıf düzeyinde gerçekleştirilen liselere giriş sınavı sonuçlarına göre öğrencilerin eğitim yaşamlarına ve kariyerlerine yön verecek kararlar alacak olmaları nedeniyle, ortaokul düzeyinde öğrencilere kariyerler hakkında yeterli bilgi sunulmalı, kariyer farkındalığı kazandırılmalı ve bilinçli kariyer kararları almalarını sağlayacak öz yeterlilik kazandırılmalıdır (Ulaş Kılıç vd., 2020). Bu nedenle ortaokul yılları öğrencilerin çeşitli kariyerler hakkında bilgi edinmeleri, kariyer sınıflandırmaları ile tanışmaları, kariyer ilgileri, okul ile iş dünyası arasındaki bağlantıyı ve çalışma hayatı koşullarını keşfetmeleri, gerçekçi kariyer beklentileri oluşturmaları ve kariyerlerine ilişkin karar alabilme öz yeterliliklerini geliştirmeleri bakımından kritik dönemdir (ASCA, 2008; Cole vd., 1984; Hamamcı, 2022; Hansen, 1972; Sapmaz, 2010; Ulaş Kılıç vd., 2020). Bununla birlikte bu dönemde öğrenciler sosyoekonomik gerçekler, toplumsal sınıflaşma ve mesleklerin saygınlığı arasındaki ilişkileri fark eder ve kariyer seçimlerini bu ilişkiler doğrultusunda sınırlandırır (Cochran vd., 2011; Gottfredson, 1952; Knight, 2015). Bu doğrultuda ortaokul öğretim programlarında öğrencilerin kariyer ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerine, işgücü piyasası ve çalışma koşullarını tanımlarına, kariyerlerin saygınlığı ve toplumsal statülerini anlamalarına, bilinçli kariyer seçimleri yapmalarına ve yaşamları boyunca başarılı kariyer geçişleri yapmalarına olanak tanıyacak öğrenmeler yer almalıdır (ASCA, 2008; Curry vd., 2013; Eraslan Çapan, 2021; Hamamcı, 2022; Jarvis & Keeley, 2003; Smith, 2000). Araştırma kapsamında ortaokul düzeyi öğretim programlarında yer alan kazanımların yalnızca %3,54'ünün kariyer gelişimine odaklandığı belirlenmiştir. Sınıf rehberlik programı kazanımları dahil edilmediğinde bu oranın %2,33' e kadar düştüğü

belirlenmiştir. Ortaokul döneminde kariyer gelişiminin kritik önemi göz önünde bulundurulduğunda bu oranların ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim ihtiyaçlarını karşılama bakımından yetersiz olduğu söylenebilir.

Kariyer gelişimine ilişkin konuların ortaokul öğretim programları kapsamında ele alınması ve çeşitli derslerde kariyer gelişimi odaklı öğrenmelere yer verilmesi evrensel olarak uygulanan bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır (Akos vd., 2011). Kariyer gelişimine ilişkin konuların ve etkinliklerin öğretim programlarına entegre edilmesi öğrencilere ilgi duydukları kariyerler hakkında bilgi, beceri ve deneyim kazandırma noktasında önemli fırsatlar sunar (Curry vd., 2013; Maddy-Bernstein & Dare, 1997). ASCA (2008) kariyer gelişimine hizmet edecek bilişsel süreç ve becerilerin öğretim programlarına entegre edilmesi ve bu amaç doğrultusunda gerekli rehberlik hizmetleri sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Türkiye’de yürürlükte olan kapsamlı gelişimsel rehberlik modelinde de kariyer gelişimine yönelik öğrenmeler, öğretim programları ve rehberlik programlarının bağlantılı ve birbirini tamamlayıcı nitelikte sunulması gerekmektedir (Gençtanırım Kurt, 2021). Bu doğrultuda kariyer gelişimine ilişkin öğrenmelere atfedilen ifadeleri belirlemek amacıyla ortaokul düzeyi derslerin kazanımlarının tarandığı bu araştırma kapsamında kariyer gelişimine ilişkin kazanımlara en çok yer verilen derslerin Sosyal Bilgiler, Fen bilimleri ve Teknoloji ve Tasarım dersleri olduğu belirlenmiştir. Türkçe ve Matematik derslerinde kariyer gelişimine ilişkin hiçbir kazanımın yer almadığı, diğer derslerde ise kariyer gelişimine ilişkin kazanımlara sınırlı düzeyde yer verildiği belirlenmiştir. Ortaokul düzeyi öğretim programlarında ana hatlarıyla kariyer sınıflandırmalarına, çeşitli kariyer alanlarına, kariyer ile ekonomi, teknoloji ve birey arasındaki ilişkilere, kariyerlere ilişkin bilgilere yönelik kazanımlara ulaşılmıştır. Hamamcı (2022) ortaokul döneminde öğrencilere kariyer sınıflandırmaları ve farklı meslekler hakkında bilgiler edinmelerine olanak tanıyacak kazanımlar içeren öğretim programları sunulması gerektiğini vurgulamaktadır. Görmez (2019) ortaokul sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kariyer gelişimine ilişkin ifadelerin ekonomi, eğitim ve kariyer ilişkileri temelinde tanımlandığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışkan (2019) araştırması kapsamında fen bilimleri öğretim programında güncel ve farklı mesleklere yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Eker ve Akar Elekoğlu (2020) Türkçe dersi öğretim programlarında kariyer gelişimine yeterince önem verilmediğini belirlemiştir.

Araştırma bulgularının ilgili araştırma bulguları ile örtüştüğü görülmektedir. Bununla birlikte araştırma kapsamında görüşlerine başvuru alan öğretmenler öğretim programlarında yer alan kariyer gelişimine yönelik kazanımların kariyer bilgisi ve farkındalığı kazandırmaya dönük olduğu, kariyerlere metin ve görsellerde tanıtım düzeyinde yer verildiği, kazanımda yer almasa da öğretim sürecinde içerik ile kariyer gelişimini ilişkilendirerek yan öğrenme ürünleri oluşturduklarını ifade etmiştir. Yaylacı (2010) öğretim programlarında kariyer gelişimine yönelik öğrenmelerin yeterince yer almadığını ve kariyer gelişiminin tanımlı öğrenme yaşantılarından ziyade öğretim sürecinde ortaya çıkan tesadüfi öğrenmeler yoluyla gerçekleştiğini ifade etmektedir. Sonuç olarak sosyal bilgiler, fen bilimleri ve birkaç ders dışında kariyer gelişimine ortaokul düzeyi öğretim programlarında yeterince yer verilmediği ve gerekli kariyer öğrenmelerinin ihmal edilen program kapsamında tutulduğu söylenebilir. Kariyer gelişimine ilişkin öğrenmelerin öğretim programlarına entegre edilmesi evrensel olarak uygulanmasına ve önemi alanyazında vurgulanmasına, Türkiye’de yürürlükte olan kapsamlı gelişimsel rehberlik modelinde de kariyer gelişimine yönelik öğrenmelerin öğretim programları ve rehberlik programlarında birbirini tamamlayıcı nitelikte sunulması vurgusuna rağmen, kariyer gelişimine ortaokul düzeyi öğretim programlarında yeterince yer verilmemesinin önemli bir eksiklik olduğu söylenebilir.

Öğretme-öğrenme süreçlerinde öğrencilerin çeşitli kariyerler ile tanışmaları ve yeteneklerine uygun kariyerlere ilişkin içeriğe maruz bırakılmaları gerekmektedir (Knight, 2015). Bu doğrultuda çeşitli kariyerleri ve kariyer kavramlarını doğru bir şekilde sunan içerik ve materyalleri öğrenciler ile buluşturmak kariyer gelişimini sağlama bakımından çok önemlidir (Curry vd., 2013; Hansen, 1972). Araştırma kapsamında ortaokul düzeyi öğretim programları kazanımlarında mühendis, klimatolog, gök bilimci, bilim insanı, asker, sanatçı, ressam, müzisyen gibi çeşitli mesleklere yer verildiği ve kimya, müzik, spor, sanat alanı kapsamında yer alan meslekler ifadesi kullanılarak farklı kariyer seçeneklerine atıf yapıldığı belirlenmiştir. Görüşlerine başvuru alan öğretmenler ise doktorluk, polislik, mühendislik, öğretmenlik ve avukatlık gibi genel olarak bilinen mesleklere içerik kapsamında yer verildiğini belirtmiştir. Altay Köse (2013) fen bilimleri dersi kapsamında öğrencilerin kariyer ilgilerini belirlediği çalışmasında, öğrencilerin ilgilerinin doktorluk, mühendislik,

bilgisayar teknisyenliği gibi mesleklere yönelik olduğunu belirlemiştir. Balcın ve Topaloğlu (2018) altıncı sınıf düzeyindeki öğrencilerin gelecekte seçmek istedikleri mesleklerin doktorluk, hemşirelik ve öğretmenlik gibi günlük yaşamda karşılaştıkları meslekler olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Tatlı ve Eyüp (2022) Türkçe ders kitaplarında yer alan meslekleri incelediği araştırması kapsamında öğretmenlik, yazarlık ve askerlik gibi öğrencilerin günlük yaşamda daha çok karşılaştıkları mesleklere daha fazla yer verildiği, geleceğin mesleklerine ise oldukça az yer verildiğini belirlemiştir. İlgili araştırma kapsamında vurgulandığı üzere ortaokul düzeyi öğrencilerin günlük yaşamda daha çok karşılaştıkları ve içerikte daha fazla maruz kaldıkları mesleklere ilgi duyma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu bulgular ışığında öğrencilere sunulan kariyer çeşitliliğinin artırılması ve günlük yaşamda karşılaşamayacağı kariyerler ile tanıştırılmasının, öğrencilerin kariyer tercihlerini zenginleştireceği çıkarımında bulunulabilir.

İncelenen öğretim programları arasında yalnızca sosyal bilgiler ve fen bilimleri kazanımları arasında dünyadaki gelişmelere dayalı olarak oluşan yeni mesleklere ve gelecekteki yeni meslek alanlarına yönelik kazanım bulunduğu belirlenmiştir. Diğer derslerin öğretim programlarında geleceğin mesleklerine yönelik kazanım yer almamaktadır. Araştırma kapsamında görüş belirten öğretmenler de ortaokul öğretim programlarında bilinen mesleklere genel olarak yer verildiğini, güncelliğini yitirmeye yüz tutan ancak hala icra edilen mesleklere de yer verildiğini, ancak geleceğin mesleklerine yeterli düzeyde yer verilmediğini ifade etmekte, geleceğin mesleklerinin öğrencilere daha fazla tanıtılması gerektiğini vurgulamaktadır. Hamamcı (2022) gelecekte öne çıkacak mesleklerin öğrencilere sunulmasının ortaokul düzeyi kariyer gelişim hizmetlerinin temel amaçlarından birisi olduğunu altını çizmektedir. Hızla değişen dünyada kariyer alanlarının ve mesleklerin de hızla değiştiği göz önünde bulundurulduğunda, öğretim programlarında geleceğin mesleklerine yeterli düzeyde yer verilmemesinin önemli bir eksiklik olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda öğretmenlerin öğretim programlarında tıp, mühendislik gibi bilinen mesleklere yer vermekle birlikte, gelecekte öneminin artacağını düşündükleri bilişim teknolojilerine yönelik meslekler ve öğrenciler arasında popülerliği giderek artmakta olan sosyal medya yayıncılığı (Youtuber) gibi mesleklere de yer verilmesini önermektedir. Ayrıca öğretmenlerin kariyerler konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğunu, ancak

geleceğin mesleklerine yönelik bilgi talepleri olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Curry vd. (2013) gelecekte var olması muhtemel meslek ve kariyerler konusunda öğretmenlerin de yetersiz kalabileceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle program geliştirme uzmanlarının gelişmeler ve eğilimler doğrultusunda güncel ve geleceğin olası kariyerlerine yönelik öğrenme çıktılarını tanımlamaları ve öğretmenlere kılavuzluk edecek öğretim programlarına entegre etmeleri gerektiği söylenebilir.

Öğretim programları ve programların uygulayıcısı olan öğretmenler öğrencilerin kariyer gelişimini sağlama noktasında en etkili unsurlar arasındadır (Curry vd., 2013; Smith, 2000). Öğretmenin kariyer gelişimi konusunda yeterliği ve yaklaşımı, içeriği nasıl düzenlediği, öğrenme kaynakları tercihleri ve öğrencilere sunacakları rehberlik hizmetleri öğrencilerin kariyer gelişimi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Aydemir, 2018; Curry vd., 2013; Maddy-Bernstein & Dare, 1997). Bu doğrultuda öğretmenler çeşitli kariyerleri etkili şekilde sunan materyaller tercih etmeli ve öğretme öğrenme süreçlerini planlamalı, öğrencilerle kariyerlerini tartışmak üzere konuk ve uzmanları davet etmeli, kariyerler hakkında öğrencilerin gerçekçi bilgiler edinmesine yardımcı olacak saha gezileri düzenlemeli, öğrencileri farklı kariyer öğrenmelerine erişebilecekleri ortamlara yönlendirmelidir (Akos vd., 2011; Bozgeyikli, 2005; Curry vd., 2013; Hansen, 1972). Araştırma kapsamında görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin yarısından fazlası kariyer gelişimini görev alanları kapsamında görmeyip RPD' nin görevi olarak tanımladığı belirlenmiştir. Karalıoğlu ve Semerci (2023) araştırmaları kapsamında öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda kariyer gelişiminin rehberlik hizmetlerinde ihmal edilen alan olduğu ve arka planda tutulduğu sonucuna ulaşmıştır. Erdemir ve Kutlu (2022) da yürüttükleri araştırmada kariyer gelişimi bağlamında öğrencilere sunulan rehberlik hizmetlerinin önemli olmasına rağmen ihmal edildiğini belirlemiştir. Bununla birlikte araştırma kapsamında öne çıkan bir diğer bulgu öğretmenlerin kariyer gelişimine hizmet edecek konuk ve uzmanları öğrencilerle buluşturmadıklarını ve okul dışında herhangi bir uygulama yapmadıklarını, okul gezileri, konuk daveti, seminer ve kariyer bilgilendirme etkinliklerinin genel olarak RPD servisi tarafından yürütüldüğünü ifade etmeleridir. Güven (2008) de araştırması kapsamında öğrencilerin kariyer gelişimine hizmet edecek seminer, uzman daveti gibi etkinliklerin yeterli düzeyde yapılmadığını belirlemiştir. Araştırma ve ilgili araştırma bulguları ışığında, sınıf rehberlik

programında yer almasına rağmen kariyer gelişimine yönelik uygulamaların ihmal edildiği, öğretmenlerin kariyer gelişimine ilişkin sorumluluklarını göz ardı ettiği ve kariyer gelişimine hizmet edecek gerekli uygulamaları yeterli düzeyde gerçekleştirmediği söylenebilir.

Araştırma kapsamında öğretmenlerin, kariyer gelişimine hizmet etme noktasında ortaokul düzeyinde en önemli role sahip sınıf rehberlik programına yönelik ders saatinin sadece sekizinci sınıf düzeyinde tanımlı olması, programa ayrılan bir ders saati sürenin yetersiz olması ve genel olarak sınıfların kalabalık olması nedeniyle sınıf rehberlik programını uygulama ve öğrencilerin kariyer gelişimine yönelik ihtiyaçlarını karşılama bakımından uygulamada güçlüklerle karşılaştıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Bayar ve Ekim (2021) araştırmaları kapsamında öğretmenlerin ders saati yetersizliği nedeniyle sınıf rehberlik hizmetlerinde güçlük yaşadıkları bulgusuna ulaşmıştır. Bu bağlamda araştırma bulguları ilgili araştırma bulgularını desteklemektedir. Görüşlerine başvurulmuş öğretmenler bu durumun farkındalığıyla yalnızca sekizinci sınıf düzeyinde değil farklı sınıf düzeylerinde rehberlik hizmetlerini gerçekleştirebilecekleri ders saati tanımlanmasını önermektedir.

Öğrencilere kariyer rolleri ve bilgilerini ve kariyer karar verme özyeterliliğini kazandıracak rehberlik hizmetlerini sunmak psikolojik danışmanların en temel görevleri arasındadır (Akos, 2005; Sanders, Welfare & Culver, 2017). Briddick vd. (2018) Türkiye’de psikolojik danışmanların ilkökul ve ortaokul dönemlerinde daha çok okulda yaşanan sorunlara, öğrencilerin sınav kaygısı ve akademik motivasyonuna odaklandığı, kariyer ve üniversiteye yönelik rehberlik ve konsültasyon hizmetlerini lise dönemine hatta lise son sınıf düzeyine bıraktığını ifade etmektedir. Araştırma kapsamında görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerin, yarısı ortaokul öncesi dönemde öğrencilere kariyer gelişim desteğinin yeterince sağlanmadığını, neredeyse tamamı ortaokul döneminde kariyer gelişimine ayrılan sürenin yetersiz olduğunu, dolayısıyla ortaokul döneminde ise kariyer gelişimi bağlamında istendik amaçlara ulaşamadığını ifade etmektedir. Şeyhun (2000) ve Gök (2018) sekizinci sınıf öğrencileri ile yürüttüğü kariyer kararı verme programının, öğrencilerin kariyer kararı vermelerine destek sağladığını ve programa katılan öğrencilerin kariyer olgunluğu düzeylerinde artış gerçekleştirdiğini belirlemiştir. Şekerli (2016) sekizinci sınıf düzeyindeki öğrencilerin kariyer gelişiminde karar verme güçlüklerini incelediği çalışmasında sosyoekonomik

düzeyi ve benlik algısı yüksek olan ve kariyer tercihlerini erken yapan öğrencilerin kariyer kararı vermede daha az güçlük yaşadığını belirlemiştir. Özyürek, Ertural, Saruhan ve Güme (2021) araştırmaları kapsamında uyguladıkları kariyer farkındalığı geliştirme programının lise düzeyi öğrencilerin kariyer olgunluğu düzeyleri üzerine etkisinin anlamlı olmadığı, ortaokul düzeyinde ise öğrencilerde anlamlı düzeyde etkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Akos (2005) psikolojik danışmanların, ortaokul döneminin, öğrencilerin kariyer seçimleri yapmalarına olanak tanıyacak konsültasyon hizmetlerini sunma ve kariyer karar verme becerilerini geliştirme bakımından önemli dönem olduğunu vurgulamaktadır. Kariyer gelişimi bakımından kritik önemi alanyazın ve ilgili araştırmalar tarafından altı çizilen ortaokul döneminde, öğrencilere yeterli düzeyde kariyer gelişim hizmetleri sunulmamasının dikkat çeken bir eksiklik olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgular ışığında ortaokul döneminde kariyer gelişimine daha fazla zaman ayrılmasının ve kariyer farkındalığı kazandırmaya yönelik öğrenmelerin bu dönemde verilmesinin daha uygun olacağı söylenebilir.

Kariyer gelişimine yönelik hizmetler öğretim programları, psikolojik danışmanlar, öğretmenler ve diğer paydaşların iş birliği ile sağlanmalıdır ve her paydaşın üstlenmesi gereken çeşitli görev ve sorumluluklar bulunmaktadır (Camadan ve Sezgin, 2012; Maddy-Bernstein & Dare, 1997). Öğretim programlarında kariyer gelişimine odaklanan kazanımları öğretme öğrenme süreçlerinde işe koşturmak, kariyer araştırmaları, saha gezileri, konuk davetleri gibi öğrenme etkinliklerini gerçekleştirmek temelde öğretmenlerin görevidir (Akos vd., 2011; Curry vd., 2013; Hansen, 1972). Öğrencilerin kariyer gelişiminde rol oynayan paydaşlar arası koordinasyon ve iş birliği sağlamak ise psikolojik danışmanların öne çıkan görevleri arasında yer almaktadır (Akos, 2005). Bir başka ifadeyle öğretim programları kapsamındaki rehberlik hizmetlerini sunmak öğretmenlerin, kariyer danışmanlık hizmetlerini gerçekleştirmek ise psikolojik danışmanların görevidir (Gençtanırım Kurt, 2021). Araştırma kapsamında görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin yarısından fazlası kariyer gelişimini RPD servisinin görevi olarak gördüklerini ifade etmekte ve bu doğrultuda öğrencileri RPD servisine yönlendirmektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin yaklaşık yarısı kariyer gelişimine yönelik etkinlikleri planlama ve meslek çalışanlarının daveti aşamasında rehberlik servisinden destek almaktadır. Ayrıca az sayıda öğretmen MEB dışındaki kurumlar ile iş birliği sağlanmadığını

belirtmektedir. Bu bulgular doğrultusunda öğretmenlerin kariyer gelişimi bağlamındaki eğitim ve rehberlik görevlerini yeterli düzeyde üstlenmediği ve RPD servisi ile sınırlı düzeyde iş birliğinde bulunduğu söylenebilir. Erdemir ve Kutlu (2022) tarafından yürütülen araştırmada bir öğretmen, MEB ilgili birimleri, okul yönetimleri ve özellikle öğretmenler arası iş birliğinin artırılması gerektiğini ifade etmektedir. Kurt (2020) ve Gençtanırım Kurt (2021) sınıf rehberlik hizmetlerinin sağlanmasında paydaşların yeterliği, okul yöneticilerinin öğretimsel liderliği ve öğretmenler ile iş birliği içinde olmasının, öğretmenlerin sunduğu rehberlik hizmetlerini olumlu yönde etkilediğini ifade etmektedir. Güven (2008) kariyer gelişimi bağlamında veliler ile yeterli düzeyde iş birliği gerçekleştirilmediğini belirlemiştir. Bu doğrultuda araştırma bulgularının ilgili araştırma bulgularını desteklediği ve kariyer gelişimi bağlamında paydaşlar arasında iş birliği arttırmanın uygulamaların etkililiğini arttıracakı söylenebilir. Ayrıca araştırma bulguları kapsamında az sayıda öğretmen MEB'in öğretmenlerin kariyer gelişimi alanında ihtiyaçlarını karşılamak için hizmet içi eğitimler düzenlendiğini ifade etmektedir. Nazlı (2008) öğretmenlerin genel olarak rehberlik hizmetlerini sağlama bakımından güçlük yaşadıklarını ve hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedir. Öğretmenlere kariyer gelişimine odaklanan hizmet içi eğitim olanakları sunulmalı, çeşitli mesleklere yönelik bilgilerini arttırması amacıyla meslek tanıtım günleri düzenlenmeli ve lisans düzeyinde konuya ilişkin yeterliklerini arttıracak dersler verilmelidir (Erdemir ve Kutlu, 2022). Öğretmenlere kariyer gelişimi için sunulan hizmet içi eğitimler öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını belirleme, kariyer ve gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yeni yaklaşımları içermelidir (Erdemir ve Kutlu, 2022; Maddy-Bernstein & Dare, 1997).

Sonuç olarak ortaokul öğretim programları ve eğitim uygulamalarında kariyer gelişimi yer verilme durumunun ve öğretmenlerin öğretim programları ve eğitim uygulamalarında kariyer gelişimine dair görüş ve önerilerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırma kapsamında, kariyer gelişimine odaklanan kazanımların, neredeyse tamamının bilişsel alana yönelik olduğu ve üst düzey öğrenmelere yeterince hitap etmediği, beş ve altıncı sınıf düzeyinde sınırlı sayıda olduğu ve yoğun olarak sekizinci sınıf düzeyinde kümелendiği belirlenmiştir. Ayrıca bazı derslerde kariyer gelişimine yönelik kazanıma yer verilmediği veya sınırlı sayıda yer verildiği

belirlenmiştir. Araştırma kapsamında görüşlerine başvuru alan öğretmenler kariyer gelişimine öğretim programlarında sınırlı düzeyde yer verildiği ve bu kapsamda rehberlik hizmetlerine yetersiz zaman ayrıldığı konusunda genel olarak hemfikirdir. Öğretmenlerin kariyer gelişimi bağlamında üstlenmesi gereken görevleri yeterince yerine getirmediği ve kariyer gelişiminin RPD servisi tarafından yürütülmesi gereken bir hizmet olduğunu vurgulayan görüşleri açığa çıkarılmıştır. Ayrıca birimler ve kurumlar arası iş birliğinin artırılması ve hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının karşılanması noktasında gerekli adımların atılmasını talep ettikleri belirlenmiştir. Tüm bu bulgular göz önünde bulundurularak kariyer gelişimi bakımından önemi büyük olan ortaokul dönemi öğretim programlarına kariyer öğrenmelerinin yeterince entegre edilmediği, uygulamada kariyer gelişimine yeterli süre ayrılmadığı, programların erken dönem kariyer yaşantıları sunma bakımından ve öğrencilerin kariyer gelişim ihtiyaçlarını karşılama bakımından yetersiz olduğu söylenebilir. Eğitim kurumlarının öğrencilerin kişilik özelliklerine, yeteneklerine ve beklentilerine uygun kariyer tercihleri gerçekleştirmesi ve kariyer hedeflerine ulaşmasına olanak tanıyacak eğitim ve rehberlik hizmetlerini sunması büyük öneme sahiptir (Deniz, 2001). Okul öncesinden lise eğitiminin sonuna kadar sunulan kapsamlı ve nitelikli öğretim programları ve rehberlik hizmetleri ile öğrencilerin kendilerini ve iş yaşam dinamiklerini keşfetmelerine olanak tanınmalıdır (Aydemir, 2018). 2021 yılı Milli Eğitim Şûrası, 2021 yılı MEB İdare Faaliyet Raporu ve 2023 Güçlü Yarınlar İçin Eğitim Vizyonu kapsamında öğrencilerin meslekleri tanımaları, kariyer ilgi, potansiyel ve yetenekleri doğrultusunda gerekli kariyer gelişim olanakları, eğitsel süreçler ve rehberlik hizmetleri ile buluşturulmaları için okul öncesinden yükseköğretime kapsamlı bir model geliştirme ihtiyacı vurgusunun olması, kariyer gelişimi konusunun eğitim sisteminin güncel eylem alanları arasında olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda araştırma bulgularının bu ihtiyaca yapılan vurguyu desteklediği ve özellikle ortaokul düzeyinde kariyer gelişim hizmetlerinin geliştirilmesi ve öğretim programlarının bu kapsamda işgörüsünün artırılması gereğine vurgu yaptığı söylenebilir.

5.3. Öneriler

5.3.1. Uygulamaların geliştirilmesine yönelik öneriler. Ortaokul düzeyi sınıf rehberlik programı hariç öğretim programlarında kariyer gelişimine ilişkin yer alan kazanımların tamamının bilişsel öğrenmeleri hedeflediği belirlenmiştir. Bu doğrultuda öğretim programlarında kariyer gelişimi bakımından duyuşsal ve psikomotor öğrenme alanlarına hitap eden kazanımlara yer verilmesi önerilebilir.

Beş ve altıncı sınıf düzeyinde kariyer gelişimine odaklanan kazanımların sınırlı sayıda olduğu belirlenmiştir. 9-13 yaş arası sürecin kariyer gelişimi bakımından kritik dönem olması, 11-14 yaş arası öğrencilerin ilgilerinin farkına varıp kariyer rollerini keşfetmesi gereği göz önünde bulundurularak ortaokul beş ve altıncı sınıf öğretim programlarında öğrencilerin çeşitli kariyerlerle tanışmalarına ve kariyer ilgi ve yeteneklerini keşfetmelerine olanak tanıyacak öğrenme yaşantıları içeren kazanımlara daha fazla yer verilmesi önerilebilir.

Ortaokul düzeyindeki kariyer gelişimine yönelik kazanımların derslere göre dağılımı incelendiğinde sosyal bilgiler, fen bilimleri ve teknoloji tasarım dersi dışında sınırlı sayıda kazanımın bulunduğu, matematik ve Türkçe gibi temel derslerde ise kariyer gelişimine ilişkin kazanım olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Kariyer gelişimine yönelik öğrenmelerin öğretim programlarına entegrasyonunun önemi göz önünde bulundurularak ilgili öğretim programları kapsamında kariyer gelişimine yönelik kazanımların tanımlanması önerilebilir.

Ortaokul düzeyi öğretim programlarının kazanımlarında çeşitli mesleklere yer verildiği ve bazı meslek alanlarına genel olarak atıf yapıldığı belirlenmiştir. Ancak gelecekte önem kazanacak mesleklere ilişkin çok az sayıda kazanım olduğu görülmüştür. Görüşlerine başvuru alan öğretmenlerden bazılarının da öğretim programları ve öğretim kapsamında geleceğin mesleklerine yeterli düzeyde yer verilmediğine dikkat çektiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda çeşitli derslerin öğretim programlarında gelecekte öne çıkması muhtemel mesleklere ilişkin kazanımların tanımlanması önerilebilir.

Görüşmeler kapsamında öğretmenlerin, öğretim programlarında yer verilen kariyerlerden günlük yaşamda karşılaşılan kariyerler hakkında genel olarak yeterli düzeyde bilgi sahibi olduğu, ancak gelecekte öne çıkması muhtemel kariyer seçeneklerine ilişkin bilgi düzeyinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu ışığında

öğretmenlerin gelecekte öneminin artacağı düşünülen kariyer seçeneklerine ilişkin bilgi düzeyinin artırılmasına yönelik önlemlerin geliştirilmesi ve gerekli hizmet içi eğitim olanaklarının sağlanması önerilebilir.

Görüşmeler kapsamında öğretmenlerin yarısından fazlası kariyer gelişimine ilişkin bazı eğitsel hizmetler sundukları ancak kariyer gelişimini RPD servisinin görevi olarak gördükleri için bu kapsamdaki uygulamaların RPD servisi tarafından gerçekleştirilmesini beklediklerini ifade etmiştir. Bu bulgu doğrultusunda öğretmenlerin kariyer gelişimi bağlamındaki görevlerinin yürütülmesi için gerekli önlemlerin alınması önerilebilir.

Araştırma kapsamında görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerin, günlük yaşamda karşılaşılan kariyerlere ilişkin bilgi düzeyinin yeterli olduğu, ancak gelecekte önem kazanacak kariyerlere ilişkin bilgilerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle öğretmenlerin gelecekte var olacak çeşitli kariyerler hakkında bilgi düzeyini arttırmak için gerekli girişimlerde bulunması önerilebilir.

Görüşmeler kapsamında ortaokul öncesinde ve ortaokul düzeyinde yeterli düzeyde kariyer gelişimi sağlanamadığını ifade eden öğretmen görüşlerine ulaşılmıştır. Kariyer gelişim hizmetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonu bağlamında asli görevli olan psikolojik danışmanların yürüttükleri rehberlik hizmetleri kapsamında kariyer gelişimine daha fazla zaman ayırması ve önem vermesi önerilebilir.

5.3.2. Yeni yapılacak araştırmalara yönelik öneriler. Araştırma kapsamında ortaokul öğretim programları kariyer gelişimi bakımından incelenmiş ve ortaokul düzeyinde kariyer gelişimine ilişkin kazanımların sınırlı olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda kariyer gelişimine ilişkin konuların çeşitli derslerin öğretim programlarına entegrasyonunun sağlandığı eylem araştırmalarının gerçekleştirilmesi önerilebilir.

Araştırma kapsamında ortaokul düzeyinde görev yapan öğretmenlerin kariyer gelişimine ilişkin uygulamalara yönelik görüşleri alınmıştır. Yeni yapılacak araştırmalar kapsamında konu alanı uzmanlarının görüşlerinin alınması önerilebilir.

Bu araştırmada ortaokul öğretim programları ve eğitim uygulamalarında kariyer gelişimine yer verilme durumu doküman incelemesi ve görüşme bulgularına dayalı olarak belirlenmiştir. Kariyer gelişimine yönelik öğrenmelerin yoğun olarak yer

alacağı zenginleştirilmiş öğretim programları geliştirilerek ilgili programların kariyer gelişimine etkisini belirlemek amacıyla deneysel araştırmalar yürütülebilir.

Araştırmada ortaokul düzeyi öğretim programlarında kariyer gelişimine hizmet eden kazanımların sınırların sayıda olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda kariyer gelişimi bakımından başarısı nedeniyle referans alınan ülkelerin öğretim programları incelenerek karşılaştırılmalı araştırmalar yürütülebilir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, O. ve Erdoğan, A. (2014). Anne Roe ve Holland'ın kişilik kuramları ile Shein'in kariyer değerlerinin içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 6(3).
- Akıntuğ, Y. (2012). *Super'in benlik kuramına dayalı olarak geliştirilen grup rehberliği programının ergenlerde mesleki olgunluk ve karar verme becerilerine etkisi*. (Doktora Tezi). Yakındoğu Üniversitesi. <http://docs.neu.edu.tr/library/6325633859.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Aksakal, E. (2019). *Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinlikleri ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akos, P., Konold, T. & Niles, S. G. (2004). A career readiness typology and typical membership in middle school. *The Career Development Quarterly*, 53(1), 53-66.
- Akos, P. (2005). The unique nature of middle school counseling. *Professional School Counseling*, 9(2), 95-103. 2156759X0500900211.
- Akos, P., Charles, P., Orthner, D. & Cooley, V. (2011). Teacher perspectives on career-relevant curriculum in middle school. *RMLE Online: Research in Middle Level Education*, 34(5), 1-9.
- Altay Köse, T. (2013). *İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin bilimsel kariyer ilgileri*. (Yüksek lisans tezi), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Altay Köse, T. ve Yangın, S. (2011). İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin bilimsel kariyer ilgileri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 45-66.

- Altıntop, M. (2015). *Ortaöğretim öğrencilerinde mesleki yönelim ve girişimcilik* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Rates, J. & Wittrock, M. C. (2010). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama: Bloom' un eğitimin hedefleri ile ilgili sınıflamasının güncellenmiş biçimi*. (D.A. Özçelik, çev. ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- American School Counselor Association. ASCA öğrenci standartları <https://www.schoolcounselor.org/Standards-Positions/Standards/ASCA-Mindsets-Behaviors-for-Student-Success>
- Atli, A. ve Keldal, G. (2017). Mesleki kişilik tipleri envanterinin geliştirilmesi. *Journal of Social Sciences Eskisehir Osmangazi University/Eskisehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1).
- Aydemir, L. (2018). Üniversite öğrencilerinin meslek tercihlerini belirleyen faktörlere yönelik bir inceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 713-723.
- Bacanlı, H. (1999). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara. Nobel yayın.
- Bacanlı F. (2022). Özellik-faktör uyumlu kuramlar. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: kuramdan uygulamaya* (s.92-129). Ankara: Pegem Akademi.
- Bakır, V. ve Büyükgöze Kavas, A. (2021). Çocukların kariyer gelişiminde ebeveyn desteği ve sosyo-demografik özelliklerin rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 119-136. DOI: 10.53444/deubefd.780311.
- Balçın, M. D. ve Topaloğlu, M. Y. (2018). Gelecekte seçmek istedikleri mesleklere ilişkin öğrenci görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1331-1359.

- Başaran, B. I. (2004). Etkili öğrenme ve çoklu zekâ kuramı: Bir inceleme. *Ege Eğitim Dergisi*, 5(1).
- Bayar, A. ve Ekim, R. (2021). Sınıf rehber öğretmenlerinin bakış açısından rehberlik hizmetleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 331-344.
- Betz, N. E. (1994). Self-concept theory in career development and counseling. *The Career Development Quarterly*, 43(1), 32-42. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1994.tb00844.x>
- Bloom, B. S. (1956) *Taxonomy of Educational Objectives Handbook 1*. New York: Longman.
- Briddick, W. C., Şensoy Briddick, H. & Savickas, S. (2018). Career construction materials: the story of a career development curriculum in a Turkish school. *Early Child Development and Care*, 188(4), 478-489.
- Bozgeyikli, H. (2005). *Mesleki Grup Rehberliğinin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Meslek Kararı Vermede Kendilerini Yetkin Görme Düzeylerine Etkisi*. (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bozgeyikli, H., Bacanlı, F. ve Doğan, H. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinliklerinin yordayıcılarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (21), 125-136.
- Bozgeyikli, H. ve Işıklar, A. (2011). Öğrencilerin mesleki eğitim merkezlerine yönlendirilmeleri önündeki engel: olumsuz veli görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (25), 33-45.
- Güçlü, M. (2022). 21. yüzyıl becerileri için öğrenme ortaklığı. S. Büyükalan Filiz (Ed.). *21. yüzyıl becerilerinin eğitime yansımaları*. (s.43-58). Ankara: Pegem Akademi.

- Camadan, F. ve Sezgin, F. (2016). İlköğretim okulu müdürlerinin okul rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşleri üzerine nitel bir araştırma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 199-211.
- Can, A. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Can, A. ve Taylı, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 321-346.
- Canal, M. (2013). *Ortaokul Sosyal Bilgiler dersinde mesleklerle ilgili yapılan etkinliklerin öğrencilerin meslek seçimine etkisinin analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Canzittu, D. (2020): A framework to think school and career guidance in a VUCA world, *British Journal of Guidance & Counselling*. <https://doi.org/10.1080/03069885.2020.1825619>
- Chartrand, J. M. (1991). The evolution of trait-and-factor career counseling: A person environment fit approach. *Journal of Counseling & Development*, 69(6), 518–524. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1991.tb02635.x>
- Chudzikowski, K. (2012). Career transitions and career success in the ‘new’ career era. *Journal of Vocational Behavior*, 81(2), 298–306. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2011.10.005>
- Cochran, D. B., Wang, E. W., Stevenson, S. J., Johnson, L. E. & Crews, C. (2011). Adolescent occupational aspirations: Test of Gottfredson's theory of circumscription and compromise. *The Career Development Quarterly*, 59(5), 412–427. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2011.tb00968.x>

- Cole, C., Snipes, J. K. & Talbutt, L. C. (1984). New support for middle school counselors: Career information *Systems. Elementary School Guidance & Counseling*, 19(2), 156-159
- Creswell, J. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün, S.B. Demir, Çev. Ed) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Curry, J. R., Belser, C. T. & Binns, I. C. (2013). Integrating postsecondary college and career options in the middle level curriculum. *Middle School Journal*, 44(3), 26-32.
- Çalışkan, T. (2019). *Türkiye'deki fen bilimleri dersi öğretim programlarının kariyer bilinci açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Burdur.
- Çelik, F. N. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde kariyer gelişiminin bazı değişkenlere göre incelenmesi: Ankara Gölbaşı örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, E. (2019). *Sosyal bilgiler programında yer alan girişimcilik ve kariyer bilinci kazanımlarına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.
- Çetinel, R. (2022). *Pozitif öğretmen özelliklerinin mesleki benlik saygısı ve okul iklimi açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul. <https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12436/4669> adresinden erişilmiştir.
- Çimşir, E. ve Akdoğan, R. (2020). İlköğretimde cinsiyete dayalı mesleki kalıp yargılarıyla mücadele: Bir rehberlik etkinliği örneği. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(2), 679-703.
- Davenport, W. F. N. (1993). *The relationship of the career maturity of black, economically disadvantaged middle school students to the number of vocational*

exploratory courses completed (Doktora Tezi). Georgia State Üniversitesi. ProQuest Dissertations Publishing. (Dissertation No. 9319123).

Deniz, S. (2001). Bireyin meslek seçimini etkileyen kaynaklar: yeni teknolojilerden internet. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6).

Demircioğlu, H., Özdemir, Ö., Özben, H. ve Yılmaz, E. (2023). Günümüz öğrencilerinde kariyer kararı öz-yeterliği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 326-358.

Demirel, Ö. (2010). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Douglass, L. N. (2016). *The value of middle school college and career readiness programs* (Yüksek Lisans Projesi). Saint Mary's College of California, Kalmanovitz School of Education.

Duru, H. ve Gültekin, F. (2019). Pdr öğrencilerinin kariyer uyumluluklarının kariyer yapılandırma yaklaşımı açısından incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 14(20), 161-181. <https://doi.org/10.26466/opus.583886>

Efendioğlu, A. (2020). Program geliştirme ve kazandırılacak davranışlar. H.G. Berkant (Ed.) *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulama örneklerine*. (s.173-201). Ankara: Anı Yayıncılık

Eraslan Çapan, B., (2021). Ergenlerde kariyer psikolojik danışma uygulamaları. K. Öztemel (Ed.) *Vaka Örnekleriyle Kariyer Rehberliği ve Kariyer Psikolojik Danışması* (s.152-182), Ankara: Pegem Akademi.

Erdemir, S. ve Kutlu, M. (2022). Kariyer rehberliği sistemine ilişkin okul psikolojik danışmanlarının görüşlerinin incelenmesi: nitel bir çalışma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 1-16.

Erden, M. (2011). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

- Erdoğmuş, N. (2011). *İş ve Meslek Danışmanlığı, İş ve Meslek Danışmalığı, Türkiye İş Kurumu Yayını*, 2011, pp.6-23.
- Eriksson, H., Högdin, S. & Isaksson, A. (2018). Education and career choices: How the school can support young people to develop knowledge and decision making skills. *Universal Journal of Educational Research*, 6(9), 1900-1908.
- Erol E. ve Özdemir, Y. (2019). Kariyer seçim kuramlarına genel bir çerçeve. E. Kaygın, Y. Zengin (Ed.) *Kariyer Temel Kavramlar Yönetimi Güncel Konular* (s.49-63). Konya Eğitim Yayınevi.
- Ertürk, S. (2013). *Eğitimde" program" geliştirme*. Edge Akademi.
- Eryetiş, M. V. (2016). Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* (44).
- Eryılmaz, A. ve Mutlu, T. (2017). Yaşam boyu gelişim yaklaşımı perspektifinden kariyer gelişimi ve ruh sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(2), 227-249.
- Feller, R. W. (2003). Aligning school counseling, the changing workplace, and career development assumptions. *Professional school counseling*, 6(4), 262-271.
- Figengil, E. (2019). *Bireysel kariyer planlaması ve meslek seçiminde ortaokul öğrencilerine ebeveyn desteğinin araştırılması ve ETİSEM örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Forehand, M. (2005). Bloom's taxonomy: Original and revised. In M. Orey (Ed.), *Emerging Perspectives on Learning, Teaching, and Technology* (s.41-47). (E-Book).
- Gelişli, Y., Kazykhankyzy, L. ve Shauyenova, M. (2018). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin meslek seçimine etki eden değerler. *İlköğretim Online*, 17(4).
- Ginsberg, E., Ginsburg, S. W., Axelrad, S. & Herma, J. L. (1951). Occupational choice: an approach to a general theory. *Columbia University Press. Journal of*

the American Statistical Association, 47(257), 106-108.
<http://www.jstor.org/stable/2279991>. Erişim tarihi: 16/06/2014 22:01.

Gottfredson, L. S. (1981). Circumscription and compromise: A developmental theory of occupational aspirations. *Journal of Counseling psychology*, 28(6), 545.

Gök, Ü. (2018). *Kariyer karar verme programının 8. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve mesleki olgunluk düzeylerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.

Görmez, E. (2019). Ortaokul sosyal bilgiler programı ile okul, meslek ve sivil yaşam (c3) çerçeve programında yer alan kazanımların karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 741-758.

Güven, M. (2008). *Lise 9.sınıf öğrencilerinin meslek alanlarına yönlendirilmede mesleki rehberliğin yeterlilik düzeyi ve yönlendirilme memnuniyeti* (Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, Ankara.

Hancock, R.D. & Algozzine, B. (2006). *Doing case study research*. New York: Teachers College Press.

Hansen, L. S. (1972). A model for career development through curriculum. *The Personnel and Guidance Journal*, 51(4), 243-250.

Hartmann, F. G., Heine, J. H. & Ertl, B. (2021). Concepts and coefficients based on John L. Holland's theory of vocational choice—Examining the R package holland. *Psych*, 3(4), 728-750.

Hendricks, S. M., Taylor, C., Walker, M. & Welch, J. A. (2016). Triangulating competencies, concepts, and professional development in curriculum revisions. *Nurse Educator*, 41(1), 33-36.

Hogan, R. & Blake, R. (1999). John Holland's vocational typology and personality theory. *Journal of Vocational Behavior*, 55(1), 41-56.
<https://doi.org/10.1006/jvbe.1999.1696>

- Hoyt, K. B. (2005). *Career education: History and future*. Tulsa, OK: National Career Development Association.
- İşkur 2023 Yılı İşgücü Piyasası Araştırma Raporu. (2023). <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/raporlar/> adresinden ulaşılmıştır.
- İlhan, S. (2015). Yeni kapitalizm ve meslek olgusunun değişen anlamları üzerine. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21).
- İnci, G. (2021). Galton'dan günümüze zekâ ve zekâ kuramları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 1053-1068.
- Işıklar, A. ve Bozgeyikli, H. (2013). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin demografik faktörler açısından incelemesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (19), 10-29.
- Işıldak Tezcan, T. (2019). *Ortaokul öğrenci velilerinin müzik eğitimine ve müziksel kariyer yapmak isteyen çocuklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- James, R. K. & Gilliland, B. E. (2003). *Theories and strategies in counseling and psychotherapy* (Fifth edition). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Jarvis, P. S. & Keeley, E. S. (2003). From vocational decision making to career building: Blueprint, real games, and school counseling. *Professional School Counseling*, 6(4), 244-250.
- Kablan, Z. (2021). Hedef belirleme: bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlar. H. Şeker (Ed.). *Eğitimde Program Geliştirme* 6. Baskı (s. 127-160). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karalar, M. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin okul yaşam kalitesi algısı ile meslek kararı verme yetkinliği arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

- Kalleberg, A. L. & Mouw, T. (2018). Occupations, organizations, and intragenerational career mobility. *Annual Review of Sociology*, 44, 283-303.
- Karacan Özdemir, N. (2018). Kariyer yapılandırma görüşmesi: nitel bir değerlendirme aracı ve kariyer danışma yöntemi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 1071-1081. <https://doi.org/10.18506/anemon.423085>
- Karacan Özdemir, N. ve Ayaz, A. (2020). Okul psikolojik danışma ve rehberlik programları: Kariyer uyum yetenekleri açısından bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 613-626.
- Karagöl, İ. ve Adıgüzel, O. C. (2022). Duyuşsal Alan ve Duyuşsal Alan Taksonomileri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 217-240. <https://doi.org/10.34056/aujef.999650>
- Karakaş, M. ve Erginer, E. (2020). Türkiye’de ortaokul öğrencilerinin mesleki ve teknik eğitim sistemine yönelik düşünceleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(2), 238-258. <https://doi.org/10.47615/issej.840327>
- Karalıoğlu, G. ve Semerci, N. (2023). Sekizinci sınıf rehberlik ve kariyer planlama dersinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 72-91.
- Kaya, N. <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=4435>
- Kızılcık, A. (2009). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin meslek liselerine bakış açıları (Kastamonu örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Knight, J. L. (2015). Preparing Elementary School Counselors to Promote Career Development: Recommendations for School Counselor Education Programs. *Journal of Career Development*, 42(2), 75-85.
- Korkmaz, O. ve Kırdök, O. (2022). Kariyer yapılandırma kuramına göre geliştirilen kariyer müdahale programının etkililiğinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20(1), 230-255.

- Korkmaz, S. (2023). *Üniversite öğrencilerinin kariyer uyumluluğu ve kariyer iyimserliği ile kariyer kararı öz-yetkinliği ve algılanan anababa tutumu arasındaki ilişkiler* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Korkmaz, O. ve Kırdök, O. (2022). Kariyer yapılandırma kuramına göre geliştirilen kariyer müdahale programının etkililiğinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20(1), 230-255.
- Korkut Owen, F. ve Niles, S.G (2022). Yeni yaklaşım ve modeller. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: kuramdan uygulamaya* (s.276-309). Ankara: Pegem Akademi.
- Kovach, W. E. (2018). *The effects of a career development intervention on the career aspirations of middle school students* (Doktora Tezi). Purdue Üniversitesi. West Lafayette, Indiana.
- Krathwohl, D. R. (2002). A revision of Bloom's taxonomy: An overview. *Theory Into Practice*, 41(4), 212–218. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4104_2
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology* (2nd ed.) Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Krumboltz, J. D. (1993). Integrating career and personal counseling. *The career development quarterly*, 42(2), 143-148.
- Kuhn, A. & Wolter, S. C. (2022). Things versus People: Gender Differences in Vocational Interests and in Occupational Preferences. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 203, 210–234.
- Kurt, E. (2020). Okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları ile sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik uygulamaları arasındaki ilişki (Master's thesis, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi).
- Kurt Gençtanırım, D. (2021). Okul RPD programlarının tarihçesi ve okul RPD program modelleri, M. Kaya, Ö. Can Aran (Ed.), *Program geliştirme rehberlik*

ve psikolojik danışma alanında çalışanlar için güncel program örnekleri ile (s.99-125). Ankara: Nobel.

Kuzgun, Y. (2022). Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş. 8. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Li, Y., Rakovic, M., Poh, B. X., Gašević, D. & Chen, G. (2022). Automatic classification of learning objectives based on bloom's taxonomy. paper presented at the international conference on educational data mining (EDM) (15th, Durham, United Kingdom, Jul 24-27, 2022). International Educational Data Mining Society.

Liben, L. S., Bigler, R. S. & Krogh, H. R. (2001). Pink and blue collar jobs: Children's judgments of job status and job aspirations in relation to sex of worker. *Journal of Experimental Child Psychology*, 79, 346–363.

Mac Iver, D. J. (1990). Meeting the needs of young adolescents: Advisory groups, interdisciplinary teaching teams, and school transition programs. *The Phi Delta Kappan*, 71(6), 458-464.

Maddy Bernstein, C. & Dare, D. E. (1997). Career guidance for elementary and middle school students. *Office of Student Services Brief*, 9(1), 1-5.

Marzano, R. J. & Kendall, J. S. (2007). The new taxonomy of educational objectives. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

McDaniel, H. B. (1952). Reviewed work: Occupational choice, an approach to a general theory. by Eli Ginzberg, Sol W. Ginsberg, Sidney Axelrad, John L. Herma. *Journal of the American Statistical Association*, 47(257), 106-108. <https://doi.org/10.2307/2279991>

Miles, M. B. & Huberman, M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Sage.

Milli Eğitim Kalite Çerçevesi 2014 (2015), Ankara. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150523-21-1.pdf>

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). 2023 Eğitim Vizyonu https://caybasi.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_10/26105410_vizyon2023.pdf adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı (ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120201950145-BEDEN%20EGITIMI%20VE%20SPOR%20OGRETIM%20PROGRAM%202018.pdf> adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programı (ortaokul 5 ve 6. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018124103559587-Bili%C5%9Fim%20Teknolojileri%20ve%20Yaz%C4%B1%C4%B1m%205-6.%20S%C4%B1n%C4%B1flar.pdf> adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı (ilkokul 4 ve ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=318> adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812312311937-FEN%20B%C4%B0L%C4%B0MLER%20C3%96%C4%9ERET%20PROGRAMI2018.pdf> adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Görsel sanatlar dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018121111026326-GORSEL%20SANATLAR.pdf> adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *İngilizce dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812411191321->

[%C4%B0NG%C4%B0L%C4%B0ZCE%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20Klas%C3%B6r%C3%BC.pdf](#) adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Matematik dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201813017165445-MATEMAT%C4%B0K%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%202018v.pdf> adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Müzik dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018129173048695-1-8%20M%C3%BCzik%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%200180123.pdf> adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Teknoloji ve tasarım dersi öğretim programı (ortaokul 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=380> adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı (ortaokul 8. Sınıf)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=355> adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663> adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2020). *Sınıf rehberlik programı (okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim/lise)*. Ankara. https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20209159337507-17143025_SINIF_REHBERLYK_PROGRAMI_2020.pdf adresinden erişilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı (2023). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1264> adresinden erişilmiştir.

Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973). *T.C. Resmî Gazete*, 1739, 14 Haziran 1973

Mesleki Yeterlik Kurumu (2016), Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi. <https://www.myk.gov.tr/tr/page/83> adresinden erişilmiştir.

Morshead, R. W. (1964). In D. R. Krathwohl, B. S. Bloom, & B. B. Masia (Eds.), *Taxonomy of educational objectives: Handbook II: Affective domain*. (s.164-170). New York: David McKay Company. https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/43808/11217_2004_Article_BF00373956.pdf;sequence=1 kontrol et

Oecd Employment Outlook (2023). *Artificial intelligence and the labour market*. <https://www.oecd.org/employment-outlook/2023/> adresinden erişilmiştir.

Orthner, D. K., Jones Sanpei, H., Akos, P. & Rose, R. A. (2013). Improving middle school student engagement through career-relevant instruction in the core curriculum. *The Journal of Educational Research*, 106(1), 27–38. <https://doi.org/10.1080/00220671.2012.658454>

O'Neill, G. & Murphy, F. (2010). Guide to taxonomies of learning. <https://eprints.teachingandlearning.ie/id/eprint/3346/> adresinden ulaşılmıştır.

Ozan Leymun, Ş., Odabaşı, F. ve Kabakçı Yurdakul, İ. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 367-385.

Özcan, H. ve Koştur, H. İ. (2019). Fen bilimleri dersi öğretim programı kazanımlarının özel amaçlar ve alana özgü beceriler bakımından incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(1), 138-151.

- Özen, Y. (2010). Televizyon 'un ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin meslek seçimiyle ilgili algılarına etkisi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (2), 61-80.
- Öksüz, Y. ve Karalar, M. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Meslek Kararı Verme Yetkinliğinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9(1), 158-174.
- Öztürk, B., Esen E. ve Siyez, D. (2020). Sınıf rehber öğretmenlerinin ve 8. Sınıf öğrencilerinin rehberlik ve kariyer planlama dersine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(2), 492-512.
- Özyürek, R., Ertural, H., Saruhan, V. ve Güme, S. (2021). Okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri çerçeve programlarındaki kariyer planlama çalışmalarının kanıta dayalı uygulamalarla geliştirilmesi. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(1), 67-109.
- Özyürek, R. (2022). *Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları*. Ankara: Pegem akademi
- Pişkin, M. (2022). Kariyer Gelişim sürecini etkileyen etmenler. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: kuramdan uygulamaya* (s.46-77). Ankara: Pegem Akademi.
- Poyraz, C. (2012). Türkiye'deki rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimi. *HAYEF Journal of Education*, 3 (2) , 187-209 .
- Razon, N. (1983). Meslek seçimi ve mesleğe yöneltme. *Eğitim ve Bilim*, 8(43).
- Roe, A. (1957). Early determinants of vocational choice. *Journal of counseling psychology*, 4(3), 212.
- Rohlfing, N. (2020). *A qualitative study investigating elementary and middle school comprehensive school counseling programs and secondary schooling in privately funded and publicly funded schools in missouri* (Doktora Tezi).

Lindenwood Üniversitesi. ProQuest Dissertations Publishing. (Dissertation No. 28149328).

Sanders, C., Welfare, L. E. & Culver, S. (2017). Career counseling in middle schools: A study of school counselor self efficacy. *Professional Counselor*, 7(3), 238-250.

Sapmaz, H. İ. (2010). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ilgi ve yetenekleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kesitsel bir çalışma)*, (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Saracaloğlu, A.S. (2019). Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme. A.S. Saracaloğlu ve A. Küçükoglu (Ed.) *Öğretim ilke ve yöntemleri* (s.23-79). Ankara: PegemAkademi.

Savickas, M. L. (1997). Career adaptability: An integrative construct for life span, life space theory. *The Career Development Quarterly*, 45(3), 247–259. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1997.tb00469.x>

Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J. P., Duarte, M. E., Guichard, J., Soresi, S., Van Esbroeck, R. & Van Vianen, A. E. M. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, 75(3), 239-250. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.04.004>

Savickas, M. L. (2011). Constructing careers: Actor, agent, and author. *Career Development Quarterly*, 48*(4), 179-181. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1920.2011.tb01109.x>

Savickas, M. L. & Porfeli, E. J. (2012). The career adaptabilities scale: Construction, reliability, and measurement equivalence across 13 countries. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 744-747. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.01.011>

Savickas, M. L. (2013). Career construction interview. www.vocopher.com sitesinden erişilmiştir.

- Savickas, M. L. (2013). Career construction theory and practice. In S. Brown & R. Lent (Eds.), *Career development and counselling. Putting theory and research to work* (pp. 147–183). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Savickas, M.L., Porfeli, E.J., Hilton, T.L. & Savickas, S. (2018). The student career construction Inventory. *Journal of Vocational Behavior*.
- Schaefer, M. B., Rivera, L. M. & Ophals, E. (2010). Creating a collaborative career development program for middle grades students. *Middle School Journal*, 42(2), 30–38. <https://doi.org/10.1080/00940771.2010.11461754>
- Schultheiss, D. E. P., Palma, T. V. & Manzi, A. J. (2005). Career development in middle childhood: A qualitative inquiry. *The Career Development Quarterly*, 53(3), 246-262.
- Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sharf, R. S. (2013). Advances in theories of career development. In W. B. Walsh, M. L. Savickas, & P. J. Hartung (Eds.), *Handbook of vocational psychology: Theory, research, and practice* (4th ed., pp. 3–32). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Simpson, E. J. (1965-1966). The Classification of Educational Objectives, Psychomotor Domain. *Vocational and Technical Education Grant, Contract No. OE 5-85-104*, Vocational Education Act of 1963, Section £(c), July 1, 1965-May 31, 1966. University of Illinois, Urbana, Illinois.
- Siyez, D.M. (2022). Gelişimsel yaklaşımlar. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: kuramdan uygulamaya* (s.174-216). Ankara: Pegem Akademi.
- Smith, A. E. (2000). Middle school career exploration: The role of teachers and principals. *Education*, 120(4), 626–630.

- Sönmez, V. (2015). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. (18. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Spokane, A. R., Meir, E. I. & Catalano, M. (2000). Person environment congruence and Holland's theory: A review and reconsideration. *Journal of Vocational Behavior*, 57(2), 137–187. <https://doi.org/10.1006/jvbe.2000.1771>
- Sullivan, S. E. & Baruch, Y. (2009). Advances in career theory and research: A critical review and agenda for future exploration. *Journal of management*, 35(6), 1542-1571.
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Super, D. E. (1980). A life span, life space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16, 282-298.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown & L. Brooks, *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (2nd ed., pp. 197–261). [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(80\)90056-1](https://doi.org/10.1016/0001-8791(80)90056-1)
- Švarc, J. (2016). The knowledge worker is dead: What about professions?. *Current Sociology*, 64(3), 392-410.
- Şavluk, T. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin yordayıcılarının incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şekerli, B. (2016). *Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer gelişimleri ve benlik saygıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şeyhun, H. (2000). *Karar verme becerileri eğitim programının ilköğretim son sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine etkisi*. (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Tangal, A. R. (2019). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin kişilik tipleri ile bölüm memnuniyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tatlı, S. ve Eyüp, B. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan mesleklere dair bir inceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 26(3), 741-758.
- Tezcan, M. (2020). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ticaret Bakanlığı (2019). *Geleneksel, Kültürel veya Sanatsal Değeri Olan Kaybolmaya Yüz Tutmuş Meslek Kolları Listesi*. <https://ticaret.gov.tr/data/5d4a859d13b876345401b580/7d30adab6dcd21fc2f449fbd501ef6ed.pdf> adresinden ulaşılmıştır.
- Travis, K. P. (2020). *The impact of career development education on the career awareness of fifth grade public school students toward career choice* (Doktora Tezi). Widener Üniversitesi, School of Human Service Professions.
- Turan, M. E. (2013). *Ergenlerde kariyer ve yetenek gelişimi öz-yeterliliğin, üstbilişsel farkındalık, yaşam doyumu ve algılanan arkadaş sosyal desteği ile ilişkisi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Turan, Ü. (2018). *Okulun ve ailenin öğrencilerin meslek seçimindeki rolü*. (Yüksek Lisans tezi) Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK
- Ulaş Kılıç, Ö. (2019). Kariyer Gelişiminde Yeni Yaklaşımlar: Planlanmış Şans Kuramı ve Kariyer Yapılandırma Kuramı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 356-385.
- Ulaş Kılıç, O., Peila Shuster, J. J., Demirtaş Zorbaz, S. ve Kızıldağ, S. (2020). Career decision-making self-efficacy of young adolescent students in Turkey. *International Journal of School & Educational Psychology*, 8(sup1), 38-48.

- Ulaş Kılıç, Ö. ve Zorbaz, S. (2021). İlkokullarda Sunulan Kariyer Psikolojik Danışması Hizmetlerine Yönelik Bir İnceleme. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-16.
- Uygun, K., Arıbaş, B. B. ve Karalı, M. A. (2018). Yeni (2017) Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Meslek Bilincinin İncelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 8(15), 1897-1916. <https://doi.org/10.26466/opus.419890>
- Ültanır, E. (2000). Çocukluk döneminde kariyer eğitiminin önemi ve kariyer gelişimi kuramları. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), 67-83. DOI: 10.11616/AbantSbe.11
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler* (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Yalçın, A. ve Tural, A. (2023). 21. Yüzyıl Becerileri Işığında Sosyal Bilgiler Öğretim Programının İncelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 1-9.
- Yanpar Yelken, T. ve Yavuz Konokman G. (2020). Program geliştirmede hedefler. B. Oral ve T. Yazar (Ed.) *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (s.275-298) Ankara: Pegem Akademi
- Yayla, A. (2011). *İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yaylacı, G. Ö. (2007). İlköğretim düzeyinde kariyer eğitimi ve danışmanlığı. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi (Bilig)*, 40, 119-140.
- Yener, Ö. (2010) Televizyon 'un İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimiyle İlgili Algılarına Etkisi. *Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama*, (2), 61-80.
- Yerin Güneri, O. (2022). Psikodinamik yaklaşımlar. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: kuramdan uygulamaya* (s.138-171). Ankara: Pegem Akademi.

- Yerlikaya, H. (2019). *Meslek tanıtımlarının sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki eğilimlerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Yeşilyaprak, B. (2008). *Eğitimde rehberlik hizmetleri gelişimsel yaklaşım*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (Ed). (2022). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, O. (2020). Temel kavramlar. D.M. Siyez, T. Mutlu Çaykuş (Ed.), *Yaşam boyu kariyer gelişimi* (s.3-22). Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, N. (2019). *Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarını açıklamada kariyer denetim odağı ile meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların rolü*. (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yüksek Öğretim Kurumu (2019). *Geleceğin meslekleri çalışmaları*. Ankara. https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2019/gelecegin_meslekleri_calismalari.pdf adresinden erişilmiştir.
- Yüksel, S. (2007). Bilişsel alanın sınıflamasında (taksonomi) yeni gelişmeler ve sınıflamalar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 479-511.
- Zainudin, Z. N., Rong, L. W., Nor, A. M., Yusop, Y. M. & Othman, W. N. W. (2020). The relationship of holland theory in career decision making: A systematic review of literature. *Journal of critical reviews*, 7(9), 884-892.

- Wakefield, J. A. & Doughtie, E. B. (1973). The geometric relationship between Holland's personality typology and the Vocational Preference Inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 20(6), 513–518. <https://doi.org/10.1037/h0035196>
- Watson, M. & McMahon, M. (2005). Children's career development: A research review from a learning perspective. *Journal of vocational behavior*, 67(2), 119-132.
- Williamson, E. G. (1950). Counseling as education. In E. G. Williamson, *Counseling Adolescents: Revision of Part 1 of How to Counsel Students* (s. 1–29). <https://doi.org/10.1037/10630-001>
- Wilson, L. (2016). Anderson and Krathwohl Bloom's Taxonomy Revised Understanding the New Version of Bloom's Taxonomy.
- Woodford, R. C. (1979). The Importance of the Affective Domain in the Education of Physical Educators. *Quest*, 31(2), 285-293. <https://doi.org/10.1080/00336297.1979.10519945>
- World Economic Forum (2023) The Future of Jobs Report 2023. <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/> adresinden erişilmiştir.
- Quincy, R. F. (2011). *Relation between school counseling factors and degree of student career and college planning* (Doktora Tezi). Indiana Üniversitesi, Counseling and Educational Psychology.

EK 1.**ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU**

Toplantı Tarihi: 05.04.2022 Çarşamba

Toplantı No:2023/04

Karar No: GO 2023/225

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim programları ve Öğretim Yüksek Lisans öğrencisi Gülşah TUNCER' in Dr. Öğr. Üyesi Abdul Samet DEMİRKAYA danışmanlığında yürüteceği *“Ortaokul Ders Öğretim Programlarının Mesleklere Yer Verme Durumunun İncelenmesi ”* başlıklı proje önerisi araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, çalışmanın fikri, hukuki ve telif hakları bakımından sorumluluğu araştırma ekibine ait olması koşulu ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

EK 2.

Evrak Tarih ve Sayısı: 14.10.2023-E.

MAKÜ Kayıt Tarih ve No: 13.10.2023 - 320166

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98057890-605.01-86884512
Konu : Araştırma Uygulama İzin
Gülşah TUNCER

12.10.2023

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 05/10/2023 tarih ve 316510 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gülşah TUNCER'in, "Ortaokul Ders Öğretim Programlarının Mesleklere Yer Verme Durumunun İncelenmesi" isimli araştırmasını İlimiz Konyaaltı İlçesi Gazi Mustafa Kemal Ortaokulu, Leyla Kahraman Sevim Ertenü Ortaokulu ve Kepez İlçesi Aşlanlar Ortaokulu Öğretmenlerine yönelik uygulama isteği ile ilgili yazınız Müdürlüğümüz ARGE Birimi Değerlendirme ve İnceleme Komisyonunca incelenmiş; "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama 2020/2 Genelgesi" gereğince uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzün 11/10/2023 tarih ve 86846353 sayılı onayı ve uygulanacak veri toplama araçları onaylanarak ekte gönderilmiştir.

İlgili genelgenin 28. Maddesi gereğince, sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında (başvuru sahibinin ekte örneği bulunan dilekçe ile) Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi hususunda;

Gereğini arz ederim.

Fatma Zeynep ŞERAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER:

- 1- Onay ve ekleri (7 sayfa)
- 2- Dilekçe Örneği (1 sayfa)

EK 3.**DOKÜMAN İNCELEME FORMU**

Sınıf düzeyi	Kazanımlar	Öğrenme alanı	Öğrenme basamağı	Bilgi boyutu	Kazanımla ilişkisi
5					
6					
7					
8					

EK 4.

GÖRÜŞME FORMU

Görüşme Soruları
<ul style="list-style-type: none"> • Sizce alanınız öğretim programında yer alan kazanımlarda meslek kavramına ve mesleklere ne düzeyde yer veriliyor? <ul style="list-style-type: none"> ○ Kazanımlarda meslek kavramına ve mesleklere yeterince yer verilip verilmediği hakkında ne düşünüyorsunuz? ○ Kazanımlarda meslek kavramına ve mesleklere doğrudan mı, dolaylı mı yer veriliyor? ○ Mesleklerle ilgili kazanımların (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) dağılımı hakkında ne düşünüyorsunuz? ○ Mesleklerle ilgili kazanımlar daha çok hangi amaca hizmet ediyor? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mesleki farkındalık kazandırma ▪ Mesleki bilgi kazandırma ▪ Kariyer planlama
<ul style="list-style-type: none"> • Ortaokul düzeyinde mesleki farkındalık, mesleki bilgi kazandırma ve kariyer planlamaya yönelik ayrılan süre sizce yeterli mi? <ul style="list-style-type: none"> ○ Yeterli olmadığını düşünüyorsanız sizce ne kadar süre ayrılmalı?
<ul style="list-style-type: none"> • Alanınız öğretim programında farklı ve çeşitli mesleklere yer verilme durumu hakkında ne düşünüyorsunuz? <ul style="list-style-type: none"> ○ Hangi meslek alanlarına yer veriliyor? (Bilindik, popüler, saygın, yüksek statü, düşük statü vb.) ○ Günümüzde var olan mesleklere yer veriliyor mu? ○ Geçmişte var olan ama geçerliliğini yitirmiş mesleklere yer veriliyor mu? ○ Gelecekte var olabilecek mesleklere yer veriliyor mu? ○ Sizce hangi mesleklere yer verilmeli?
<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitaplarında, kullandığınız eğitsel materyallerde meslek kavramına ve mesleklere ne düzeyde yer veriliyor?
<ul style="list-style-type: none"> • Eğitsel etkinliklerinizde meslek kavramına ve mesleklere ne düzeyde yer veriyorsunuz? Ne gibi etkinlikler yapıyorsunuz? <ul style="list-style-type: none"> ○ Sınıf içi uygulamalarda neler yapıyorsunuz? ○ Okul dışı uygulamalarda neler yapıyorsunuz?
<ul style="list-style-type: none"> • Derslerinizde öğrencilerin mesleki farkındalık, bilgi kazanmalarına ve kariyer planlamalarına katkıda bulunacak uygulamalara yer veriyor musunuz? <ul style="list-style-type: none"> ○ Ne sıklıkla yer veriyorsunuz? ○ Örneklerle açıklayabilir misiniz?
<ul style="list-style-type: none"> • Öğretim programında ve eğitsel uygulamalarda öğrencilerin ilgilerini ve yeteneklerini ortaya çıkaracak etkinliklere yer veriliyor mu? <ul style="list-style-type: none"> ○ Öğretim programında ve eğitsel uygulamalarda öğrencilerin mesleki ilgilerini ve yeteneklerini ortaya çıkaracak etkinliklere yer veriliyor mu?
<ul style="list-style-type: none"> • Sınıf rehberlik programı kariyer gelişim alanında (kariyer farkındalığı, kariyer planlama ve kariyer hazırlığı) yer alan kazanımlar yeterli mi? <ul style="list-style-type: none"> ○ Sınıf seviyesine uygun mu? ○ Uygulanabilirliği hakkında neler düşünüyorsunuz? ○ Uygulama aşamasında karşılaştığınız güçlükler varsa açıklayabilir misiniz? ○ Sınıf rehber öğretmeni olduğunuz gruplarda sınıf rehberlik programında yer alan kazanımların öğrencilerin mesleki/kariyer gelişimine etkisine ilişkin görüşleriniz nedir?
<ul style="list-style-type: none"> • Sınıf rehberlik programında yer alan kariyer gelişim etkinliklerini uygulama bakımından yeterli bilgi ve donanıma sahip hissediyor musunuz? <ul style="list-style-type: none"> ○ Bu bağlamda eğitim aldınız mı? ○ Kendinizi yetersiz hissediyorsanız nasıl bir desteğe ihtiyaç duyuyorsunuz? ○ Desteğe ihtiyaç duyuyorsanız hangi kişi /kurumlardan, hangi konularda destek alıyorsunuz?

<ul style="list-style-type: none"> ○ Sizce sınıf rehber öğretmenliği uygulamasının daha etkili olması adına neler yapılabilir?
<ul style="list-style-type: none"> • PDR öğretmenleri öğrencilerin mesleki/ kariyer gelişimine katkıda bulunacak ne gibi uygulamalar yapıyor? Bu konuda bilgi sahibi misiniz? <ul style="list-style-type: none"> ○ Siz bu bağlamda rehber öğretmenlerle nasıl iş birliği yapıyorsunuz? ○ Kariyer planlama bağlamında desteğe ihtiyaç duyan öğrencilerinizi rehberlik servisine yönlendiriyor musunuz? ○ Öğrencilerin mesleki/ kariyer gelişimini daha etkili sağlayabilmek adına öğretmenler, sınıf rehber öğretmeni, RPD ve yöneticiler arasında nasıl bir işbirliği sağlanmalı?
<ul style="list-style-type: none"> • Alanınız öğretim programında, programın uygulanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar bölümünde çeşitli meslek alanlarına ziyaret ve çeşitli meslek gruplarındaki kişilerin okula davet edilmesi önerilmektedir. <ul style="list-style-type: none"> ○ Bu bağlamda nasıl etkinlikler yapıyorsunuz? ○ Hangi kurum /kuruluşlardan ya da meslek grupları çalışanlarından destek alıyorsunuz? ○ Yapıyorsanız ne sıklıkla yapıyorsunuz? ○ Bu etkinliklerin öğrencilerin kariyer gelişimine etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?
<ul style="list-style-type: none"> • Sizce öğrenciler ortaokula gelmeden önce (okulöncesi, ilkokul) yeterli mesleki rehberlik hizmeti alıyor mu? Açıklayınız. <ul style="list-style-type: none"> ○ Sizce öğrencilere ortaokul öncesi sunulması gereken mesleki rehberlik hizmetleri nasıl olmalıdır?
<ul style="list-style-type: none"> • Sizce ortaokul öğrencileri liseye geçiş öncesi mesleki rehberlik hizmetlerinden yeterli düzeyde yararlanıyor mu? Açıklayınız.
<ul style="list-style-type: none"> • Ortaokul düzeyinde verilen mesleki rehberlik hizmetleri; <ul style="list-style-type: none"> ○ Öğrencilerin lise seçiminde (Mesleki ve teknik lise, Anadolu lisesi, fen lisesi, güzel sanatlar lisesi vb.) doğru karar almalarını sağlayacak düzeyde mi? ○ Öğretmenler lise düzeyindeki okul türleri ve meslek seçimine olası etkileri hakkında yeterince bilgili mi? Açıklayınız. ○ Öğrencilerin lisede alan seçiminde (sayısal-sözel-eşit ağırlık) doğru karar almalarını sağlayacak düzeyde mi?
<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim sistemimizde mesleki ve teknik lise öğrencilerinin mesleki tercihlerini liseye başlamadan önce veya en geç 10. Sınıf başlangıcında yaptığı göz önünde bulundurulacak olursak, ortaokul düzeyinde verilen mesleki rehberlik hizmetleri öğrencilerin meslek seçiminde doğru karar almalarını sağlayacak düzeyde mi? Açıklayınız.
<ul style="list-style-type: none"> • Ortaokul öğretim programlarında yer alan meslek kavramı ve meslek tanıtımına yönelik uygulanan etkinlikler, sizce öğrencilerin kariyer gelişimini ne düzeyde etkili oluyor? Açıklar mısınız? <ul style="list-style-type: none"> ○ Sizce uygulamada istendik amaçlara ulaşıyor mu?

